

ॐ

દાનધર્મ : પંચાચાર

અને

સ્વામિવાત્સલ્ય

લેખક

સ્વ. શ્રી. મન મુખભાઈ કીરતચંદ મહેતા

પ્રકાશક

ડૉ. લાગવાનદાસ મન મુખભાઈ મહેતા

જેમ. બી. બી. એમ { મોરબી
૫ ચોપાની રોડ મુંબઈ ૭

મૂલ્ય એક રૂપિયા

ॐ

श्रीमद्गुरुचरणार्पणमस्तु ।

“जे स्वरूप ममज्ञा यिता,
पादयो दु म् अनंत ।
समजाख्यु ते पद नमु,
श्री सद्गुरु भगदत्त ॥”

श्रीमद् राजचंद्र

સુભાષિત રત્નો

“ જાયાની વિભાગી માયા, સ્વરૂપે શમાયા એવા,
નિર્દયનો પથ ભવ, અતનો ઉપાય છે ”

—શ્રીમદ્ રાજસ્ય દ્રશ્ય

“ વજ્ર પથ મુહુર્દ્ધર્મા મૃતમણ્યનુયાતિ ચ ।
શરીરણ મમ નાશ મયમમ્યત્તુ ગન્ઠતિ ॥ ”

—શ્રી હરિભદ્રાચાર્યજી

(અર્થાત) એક જ મુહુર્દ્ધર્મ લે, મુલા પાછળે જાય,
ખીનુ ખધુ તો દેહની નાથે નાશ જ થાય

“ વસ્ત્રં ન દાન પરિશીલિત ચ,
ન શાલિ શીલ ન તપોઽમિતપ્તય ।

શુભા ન ભાવાઽપ્યભયદ્વેઽસ્મિન્,
વિભા મયા વ્રાત્તમદો મુખૈવ ॥ ”

—રત્નાકર પચ્ચીશ્રી

(અર્થાત) દીધુ ન દાન પરિશીલુ ન શાલિ શીલ,
તપ્તુ નહીં તપ અરે ! વર્ણો મેં લગીર,
ને શુભ ભાવ પણ આ ભવમા થયો ના,
હે વિભુ ! ક્ષેપક જ હું ભગિયો બહો ! 'હા

(ભગવાનદાસ)

“જીયાજ્ઞિનો જગતિ નામિનરેન્દ્રસુનુ ,

થેયો નૃપમ્મ સુરગોત્રગૃહપ્રદીપ ।

યામ્યા યમ્મયતુરિદ્ધ વ્રતદાનતીર્થે,

મારક્રમ પરમધમરથસ્ય ચન્દ્રે ॥”

—પદ્મનદિ પચવિશતિકા

(અર્થાત્) શ્રી નાભિનદ જગમા જયવત વત્તા !

શ્રેયાસ તે કુવ દ્યોવો જયવત વત્તો !

જે બેઠો તીર્થ વ્રત-દાન તણા પ્રવત્યા,—

જે ચક્ર ધર્મરથના ક્રમ સાર વત્યા

—(ભગવાનદામ)

‘ઔદાયયુક્તજનહસ્તપરમ્પરાપ્ત—

વ્યાયતનપ્રસૂતસ્વેદભરાતિચિન્ના ।

અથા ગતા કૃષ્ણગદમનતમોઽધ્ય—

પૂર્ણા દ્યવાનિશમગાધમતિ સ્થપતિ ॥”

—શ્રી પદ્મનદિ પચવિશતિકા

(ભાવાર્થ) મહા ઉદારના

(ખડ સિખગિણી) મહા દાનીઓના,

ભવનમહિ લક્ષ્મી ! રમો રમી,

કર ચક્રો જનોમા ભમો ભમી,

ગહુ જાગી જાગી,

પછી થાપી પાછી,

કૃષ્ણ સદને તુ સુધ્ધ જતી !

ગકુત સુખનિદ્રા જ લજતી !

—(ભગવાનદાસ)

“દીન કહ્યા વિણ દાનથી ર, દાતાની વાધે મામ,
જલ દીએ ચાતક ખીજવી કે, મેઘ હુઓ તિણે રયામ”

—શ્રી યશોવિજયજી.

“સત્ય શીવ ને સઘળા દાન, દયા હોઇને રહ્યા પ્રમાણ,
દયા નહિ તો એ નહિ એક, વિના સૂર્ય કિરણ નહિ કેખ,
મુદર શીયલ મુગ્ધન, મન વાણી ને દેહ,
જે નર નારી સેવશે, અતુપમ ક્ષમ લે તેહ
જેમ આવી પ્રતીતિ હવની ર,

જલણે સર્વેથી લિત અનગ મૂળ મારગ
સાબગો જિનનો રે,

તેવો મિથર મ્વલાવ તે ઉપજે ર,
મામ ચારિત તે અણલિંગ મૂળ મારગ ”

—શ્રીમદ્ રાજચ દ્રજી.

નિવેદન

આ ગ્રંથમા મહારા પૂં સહ પિતાશ્રીના ત્રણ નિબંધો
મંપાદિતે કર્યા છે (૧) દાનધર્મ, (૨) પચાચાર,
(૩) સ્વામિવાત્મકથા

મહા શ્રીએ વ્યવહાર ધર્મના દાન-શીલ-તપ-ભાવ એ
ચારે પ્રકાર પર અનુક્રમે લખવાનો ઉપક્રમ કરેલો જણાય છે
પરંતુ તેમા માત્ર દાનધર્મનો જ વિષય પૂર્ણ કર્યો છે,
અને શીલધર્મનો વિષય અપૂર્ણ ઉપલબ્ધ છે, તે અત્રે
પરિગિષ્ટમા મૂકેલ છે

‘ ‘ પ્રેમની ગોઠવણ અગે શ્રીં મનમુખલાલભાઈ તારાચ દ
મહેતા તથા શ્રીં ચંદુલાલભાઈ ગુલાબચ દ મહેતાએ મિત્રભાવે
સંસ્કારવથી લીધેલ શ્રમ માટે આભાર માનું છું

પ, ચોપાની રોડ } ભગવાનના મનમુખલાઈ મહેતા
મુબઈ, ૭

વસ્તુ નિર્દેશ

તો તે નિગધનો પ્રાગ્જ્ઞ ભાગ્ય પ્રસ્તુત વિષયના ઉપોદ્ધાત-પ્રસ્તાવનારૂપ છે એટલે તત્ત્વ જ ધી વિશેષ પ્રસ્તાવ ના । અપ્રસ્તુત અને અનાવસ્થક છે માત્ર વસ્તુ નિર્દેશરૂપ નામાય પરિચય જ પર્યાપ્ત છે

દાનધર્મ

દાન એટલે 'આપણી ઢાઈ પણ શક્તિનો લાભ, જેને એ લાભનો ઢાઈપણ ખપે તેવા એવા પાત્રને કાર્પ્ત પણ પાનનાં મૃદ્ધા વિના આપવો ત'—એમ તેની સર્વશાદી વિચાર વ્યાખ્યા બાધી દાન વનથી ન થઈ શકે વા ધન વાન જ કેવી શક, એવી કહો હોમાન્યતાની જ્ઞાતિ નાગી નાગી ૮ અને તનથી, મનથી, વચનથી, ધનથી દાન કેવી રીતે રીત વર્ધ ને તેના વિવિધ પ્રાગ્ દર્શાવી, દાનનો પ્રવાહ દેગકાગાનુસારે ક્વા ક્વા બોલોમા વાગવો જોઈએ તે પતિ-કુલ કર્યું ૮ દાન જનાર, કરાવનાર, અને અનુભો દત્તાન સમાન કળના ભાગી થાય છે, એ મુચુક્તિશ્ચ મ્થાપિત કરી, મુખ્યે એક દાનો વાવતા અનતગણું કળ મળે છે એ દક્ષાતથી આ વાન સમધિત કરી દે આમ સામાન્ય કથન રી, દાન એ ધર્મનો પ્રમ કેવી રીતે છે એ બતાવી, દાનના આ પાત્ર મુખ્ય તેઓનું અનુક્રમે તવનપરી વિવરણ કર્યું છે —

અભયદાન—આ દાનનો મર્વોત્કૃષ્ટ પ્રકાર છે તેના બે ભેદ છે—દ્રવ્ય અભયદાન, અને ભાવ અભયદાન નિષ્કારણ કરુણાથી જીવને મન્માર્ગ બોધી અનત જન્મ મરણ પરપરાથી જાણાવે, એ ભાવ અભયદાન પરમોત્કૃષ્ટ કોટિનું અભયદાન છે કોઈ પણ જીવને મગ્ધુલયથી જાણાવી અભય આપવું એ દ્રવ્ય અભયદાન છે આ જાને પ્રકાર અત્રે વિન્તારથી ચર્ચી, અભયદાનથી પરમ નિર્જંગ અને અનત પુણ્યની રાશિ વધે છે, એમ એનું ફલ જાતાંયું છે

સુપાત્રદાન—એ દાનનો બીજો પ્રકાર છે પાત્રના ત્રણ ભેદ પડે છે (૧) અપાત્ર, (૨) કુપાત્ર, (૩) સુપાત્ર તેનું લક્ષણ જ્ઞી તેનો વિવેક કર્યો છે સુપાત્રતાનમા યોગ્યા યોગ્યનો વિચાર અવશ્ય કર્તવ્ય છે કાણુ કે ‘વિવેક વિના ધર્મ નથી’ સુપાત્ર ડોણું? નિર્મય મહા મુનિવર મત્પુત્ર એજ સુપાત્ર છે એવા સુપાત્ર દર્શાવે છે, અને વર્ત્તાનમા તેની દર્શાવતા છે એમા દોષ ગૃહસ્થનો છે એ સમજાવે છે અત્રે ઉત્તમ પાત્ર ભગવાન ઋષભદેવજી અને ઉત્તમ દાતા એયામકુમારનું સુપ્રસિદ્ધ દષ્ટાંત ટાકયું છે અને આ ‘સુપાત્ર પશું શુણે લઈને છે, નથી વેપને લઈને, નથી વચને લઈને, નથી મત કે ગમ્મભેદને લઈને, પણ ડેવળ શુણે લઈને છે’, એમ સન્ધાપિત કર્યું છે

અનુકંપાદાન—એ દાનનો તૃતીય પ્રકાર છે ‘દુ ખીને દેખી ચિત્તમા કપારી છટવી તેનું નામ અનુકંપા’, એમ તેની વ્યાખ્યા કરી, ગમે તે દુ ખી જીવ પ્રત્યે અનુકંપા કરવા યોગ્ય છે એમા યોગ્યાયોગ્યનો-પાત્રાપાત્રનો વિચાર

ર્ત્તવ્ય નથી, દે મી એવા તુષ્ટ વપ પ્રત્યે પણ જ્યાજ કર્તવ્ય છે, એ શ્રી પાર્શ્વ પ્રભુજીના દયાનથી સમર્પિત કરી, અનુદા પાદાનથી પુણ્યરાશિ વધ છે, એમ તનુ કળ સચવ્યું છે ? 'સર્વ જીવનુ ઈગ મુખ, મલાવીની વિશ્વા મુખ્ય'—એ શ્રીમદ્ મજસ્ય દ્રજીનુ વચનામૃત ઠાળી, તત્ત્વદૃષ્ટિની જરૂર, પર ભાર મૂકી, મહાનીરના કનનાન્ય યાના સિદ્ધાંતનો જયઘોષ કાવવાની ઘોષણા કરી છે

ઉચિતદાન—આ દાનમા ન્યવહાર મુખ્ય છે વ્યવહારમા ઉચિત પ્રવર્તે ચોગ્ય દાન આપવું ત ઉચિત દાન છે તેમા પણ વિવકની ખાત જરૂર છે, અને તે દાન પણ ચયા શક્તિ જ રેવા ચોગ્ય છે, ફુલપુજી ચર્ચ ગત ઉપગવટ દેવા ચોગ્ય નગી વગી મા પ્રવત્તિસે જ દેવુ ઉચિત છે એ પદ કરેલ છે આ ઉચિતદાન આ બવટેનુ જ છે, એથી કાઈ ચરભવનો લાભ થતો નથી

કીર્ત્તિદાન—એ દાનનો પાચમો પ્રકાર છે કીર્ત્તિ લોભની ખાતર દાન કરવુ એ કીર્ત્તિદાન છે આ દાન 'કેવળ કનિષ્ઠ પ્રકાર'નું છે 'અ પ કળ ખાતર મહાન કળ હારી જવા જોવુ છે' જાન વાવતા આડા તો ઉગશે, માહા ખાતર ઉગતી જારને હણી ન નાખતી જોઈએ,—એમ જાગતા દષ્ટાતે આ વાત સમજતપી, કીર્ત્તિ ખાતર નહિ, પણ પરમાર્થે જ દાન કર્તવ્ય છે, એનો મુદ્દ સારભૂત મોધ કર્યો છે

આમ દાનના પાચ પ્રકાર વિવરી ગતાની, ઉપસ હાર કર્યો છે કે—અભયદાન, મુપા દાન ઉત્તમ છે, અનુદા પાદાન મધ્યમ છે અને ઉચિતદાન, કીર્ત્તિદાન કનિષ્ઠ છે અને ફલભેદ

કહ્યો છે કે—પ્રથમ જે પ્રકારની પરમ નિર્જરા થાય છે, મલ્ય મથી પુણ્યગણિ તેમજ નિર્જરા, અને કનિષ્ઠથી અપ પુણ્ય પમાય છે, પણ નિર્જરા નહિ નાનીઓએ ઉત્તમ-મધ્યમ પ્રકારના દાન પર ભાર મૂક્યો છે અને કનિષ્ઠની બનામણુ નથી કરી, છતાં નિધિ તો નથી જ ક્યો આન વિનાગી જીવે દાન ભણી વળતુ ધરે છે, એ ધર્મનો પ્રનાર છે, એમ તાત્પર્ય દર્શાવ્યું છે છેવટે દાનના ક્ષણ અને બૂનણુ બનાવી આ વિષય પામિમાત્ર કર્યો છે

૫ આચાર

જ્ઞાન, દર્શન, ચાત્રિ, તપ, અને વીર્ય નળધી આચારનું—પ્રત્યેકના લેદ માથે અપદ્ધ સ્વરૂપ મત્ર મનજાન્યુ છે જ્ઞાન-દર્શન આદિની પ્રાપ્તિ માટે, વિકાસ માટે, વિગુહિ માટે આ આચારો અવશ્ય આચરના યોગ્ય છે

જ્ઞાનાચાર—યથાયોગ્ય નજે નિયમપૂર્વક વિનયાન્વિત પણે, જ્ઞાન-જ્ઞાનીના ભક્તિ ગાહુમાનપૂર્વક, યોગ-ઉપવાન આચરવા, જેની પામેથી આપણને ગુણ કે જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા હોય, તેનો ગુણ કે ઉપમા ઓગવનો નહિ, હુપાવનો નહિ, એવો અનિહવાચાન આચરવો, ચત્રન-ચાદ, અર્થ અને તકુલયની શુદ્ધિ જરાગર જાગવરી, એમ માઠ પ્રકારના નિર્મળ જ્ઞાનાચારનું સ્વરૂપ મરલ-મુગમ ગીતે ચમત્ત સુ છે

દર્શનાચાર—દર્શન ગીત પ્રાપ્ત થાય, તે વિકાસ પામે અને નિર્મળ થાય એવા આચારનો બોધ આ કર્યો છે જિનેશ્વર ભગવાન લોકાયોગના જે જે જ્ઞાના પ્રનારી

જયા છે તે જાણ થાતલ્ય નેમજ છે, એવી નિશકતા રાખતી સદ્દેનમા ગેયરૂપ શ્રી અગ્નિતદેનને મૂળી, કાર્ષ્વ નરાગી દેવાદિના ચમન્કાર, વિદ્યાસિદ્ધિ આદિ જેથી તે પ્રતિ વ્યામોહ પામી તેની કામ્યા ન કરવી—નિ કામ્યા નરવી ધર્મના ક્ષણમા લેગમાત્ર સદેહ ન કરના, અથવા નાધુ ચત્ર આદિના મલિન વશાદિ જોઈ નિતમા સૂગ ન આણવી,—એમ નિર્વિતિગિચ્છા આચરવી પોતાની દષ્ટિ -ચામોહ પામવા ન દેવી, અમૂઢદષ્ટિ જ રાખતી પરગુણનો પ્રકાશ કરવો, અનુમોહના કરવી, ઉપશ્રુણુ ડગ્ધુ મન્માર્ગથી પતિત થતા છવને નિચર મના, પડતા અટકાવવો, એવુ ચિથરી-કરણુ આચરવુ જગત્જન પ્રતિ વાચ્ય ભાવ નાખવો, માહામિવચ્છદ્ર થવુ વીતગગ માર્ગનો પ્રભાવ—મહિમા દેખાડવો—એમ આઠ પ્રકારના દર્શનાચારુ હૃદયગમ સ્વરૂપ સીધી માલી મચોજ નેચક ચૈનીમા પ્રતિપાદિત કર્યું છે

ચારિત્રાચાર—જેવા વર્તનથી ચાન્ત્રિ વિશુદ્ધ થાય, નિર્મળ થાય, વિકાસ પામે,—એવી કેવી-ચિક્ષાઓ વીત રાગ પન્માત્રમા ત્રકાળી ગરા છે, તે ચાન્ત્રિાચાર આ ચિક્ષાઓ આઠ છે—પાચ મમિતિ અને ત્રણુ ગુપ્તિ આ અષ્ટ પ્રવચન માતા કરેવાય છે ઈર્યામમિતિ, ભાવાસમિતિ, એષણામમિતિ, પારિષ્ઠાપન સમિતિ, આદાનનિગેપ મમિતિ,—એ પાચ મમિતિનુ દ્વય-ભાવર્થ મમ્યક સ્વરૂપ દર્શાવી, સર્વ ર પ્રવર્તતા પોતાનો આત્મલક્ષ હર ન થાય એ નિગતર લક્ષ રાખવો, એ મમિતિના પ માર્થ પન્ ખામ ભાર મૂ થો છે મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ અને કાયગુપ્તિ એર્નુ

અપ્પટ્ટ સ્વરૂપ મમજીવી, આત્મવીર્યનો અપવ્યય ન થવા દેવો એમ જોઈયું છે ગૃહસ્થ પણ આ યથાશક્ય પાળી શકે— આચરી શકે

‘તપાચાર—’ જીવને કર્મથી મુક્ત થવા માટે તપ એ પરમ ઉત્કૃષ્ટ સાધન છે તપ એ નિર્જરા છે આ તપના બાર પ્રકાર છે—છ પાણી અને છ અભ્યતર અનશન, ઊંઘો દરી, વૃત્તિમયેષ, અત્યાજ, કાયકલેશ અને સહીનતા, એ બાહ્ય તપના છ લેહ છે મુખ્યપણે ઈચ્છાનેધ એજ આ તપનો હેતુ છે, એમ અન્ય અપ્પટ્ટ ઠરી, આ પ્રત્યેક પ્રકારનું વિશદ માર્મિક સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું છે પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવૃત્ત્ય, ધ્યાન, મજ્જાય અને કાયોત્સર્ગ, એ છ પ્રકારે આભ્યતર તપ છે તેમા પણ નયોત્સર્ગ પરમોત્કૃષ્ટ આભ્યતર તપ છે, અને ‘દેહલ્લી આત્મા જુદો છે, એવી અનુભવરૂપ સ્થિતિનો અભ્યાસ પાડે તો તેનું નામ કાયો સર્ગ’— ઈં યાદિ પ્રકારે આ અભ્યતર તપનું પચ્ચમાર્થ સ્વરૂપ પઠિ મુદ્દત થયું છે

વીર્યાચાર—કેવા પ્રકારે વર્તવાથી વીર્ય ઉદ્ભવ પામે એ અન્ય દર્શાયું છે એ બાજી-વીર્ય આત્માનું છે, તે શરીર વડે, મન વડે, અથવા વચન વડે સ્ફુગયમાન થાય છે આત્માનું વીર્ય અનંત છે તે જેમ જેમ વપરાય તેમ તેમ વૃદ્ધિ પામે છે, તેનો સારો માઠો ઉપયોગ થઈ શકે છે, અને તે પ્રમાણે તેનું માફ માફ કાળ મળે છે મનોગળ, વચન બળ અને કાયબળના પ્રકાર દર્શાવી, એ ત્રણે બાજી આત્મ-વીર્યની સ્ફુરણાને લઈ પ્રવર્તે છે, પ્રેરકબળ ચેતનનું છે, એ

ગયા છે તે જાણા યથાતથ્ય તેમજ છે, એવી નિશ્ચયતા
 નાખી સફળતા ટોચરૂપ શ્રી અગ્નિનદેવને મૂકી, કોઈ
 સરાંગી વેદાદિના અમલકાર, વિદ્યાસિદ્ધિ માદિ જેથી તે પ્રતિ
 વ્યામોહ પામી તેની કાક્ષા ન કરવી—નિ કાક્ષા ધરવી
 વર્મના કૃણમા લેગમાત્ર મદેક ન કર્યો અથવા માધુ મતઃ
 આદિના મલિન વસ્ત્રાદિ ભોઈ ચિત્તમા સૂગ ન આગુવી,—એમ
 નિર્વિતિગિચ્છા આચરવી પોતાની દૃષ્ટિ વ્યામોહ પામવા-
 ન દેવી, અમૂલ્યદૃષ્ટિ ન ગાખી પગ્ગુણનો પ્રકાશ કર્યો,
 અનુમોદના કરવી, ઉપમૂલ્યુ કરવું મન્માર્ગથી પતિત
 થતા જીવને મિથ કરવો, પડતો અજાવો, એવું સ્થિરી-
 કરણુ આચરવું જગત્જીવ પ્રતિ વાત્સલ્ય લાવ ગાખવો,
 માહામિવચ્છેદ થવું વીનરાગ માર્ગનો પ્રભાવ—મહિમા
 દેખાડવો—એમ આઠ પ્રકારના દર્શનાચારુ હૃદય ગમ સ્વરૂપ
 ત્રીધી માદી સચોટ જાણ જ ગૈરીમા પ્રતિપાન્તિ કર્યું છે

ચાગિત્રાચાર—ઠેવા વર્તનથી ચારિત્ર વિગુહ થાય,
 નિર્મળ થાય, વિજાસ પામે,—એવી કેન્દ્રી-શિક્ષાઓ વીત
 નગ પ માત્ર પ્રકાશી ગયા છે, તે ચારિત્રાચાર આ ગિજ્ઞાઓ
 આઠ છે—પાત્ર મમિત્તિ અને વ્રાગુ ગુપ્તિ આ અષ્ટ
 પ્રવચન માતા કહેવાય છે ધર્મામમિત્તિ, લાપામમિત્તિ,
 એપલાસમિત્તિ, પાછાપત સમિત્તિ, આનનનિમેષ સમિત્તિ,—
 એ પાત્ર મમિત્તિનું દ્રવ્ય—લાવથી સમ્યક સ્વરૂપ દર્શાવી,
 સર્વત્ર પ્રવર્તતા પોતાનો આત્મલક્ષ્ય દૂર ન થાય એ
 નિગતર લક્ષ ગાખવો, એ સમિત્તિના પરમાર્થ પર ખાસ
 ભાર મૂક્યો છે મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ અને ઠાચગુપ્તિ એનું

અપ્પટ્ટ સ્વરૂપ મમજાવી, આત્મવીચનો અપચય ન થવા દેવો એમ બોધ્યું છે ગૃહસ્થ પણ આ યથાશક્ય પાળી શકે-આચરી શકે

તપાચાર — જીવને કર્મની મુક્તિ થવા માટે તપ એ પરમ ઉત્કૃષ્ટ નાથ છે તપ એ નિર્જંગ છે આ તપના બાર પ્રકાર છે - છ ગાદ્ય અને છ અભ્યતર અનશન, બિરોદાદરી, વૃત્તિસંયોગ, અત્યાહાર, કાયકલેસ અને સહીનતા, એ બાહ્ય તપના છ ભેદ છે મુખ્યપણે ઈચ્છાબોધ એજ આ તપનો હેતુ છે, એમ અત્ર અપ્પટ્ટ કરી, આ પ્રત્યેક પ્રકારનું વિશદ માર્મિક સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું છે પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, ધ્યાન, સન્નિધિ અને કાયો મર્ગ, એ છ પ્રકાર આભ્યતર તપ છે તેમા પણ કાયોત્સર્ગ પરમોત્કૃષ્ટ આભ્યતર તપ છે, અને 'દેહચ્છેદ માત્મા જીવે છે, એવી અનુભવરૂપ સ્થિતિનો અભ્યાસ પાડવો તેનું નામ કાયોત્સર્ગ' - ઇત્યાદિ પ્રમાણે આ અભ્યતર તપનું પરમાર્થ સ્વરૂપ પચિત્કૃત કર્યું છે

વીર્યાચાર — કેવા પ્રકારે વર્તવાથી વીર્ય ઉદ્ધામ પામે એ અત્ર દર્શાવ્યું છે એ બ્રહ્મ-વીર્ય આત્માનું છે, તે શરીર વટે, મન વટે, અથવા વચન વટે સ્ફુગ્યમાન થાય છે આત્માનું વીર્ય અનંત છે તે જેમ જેમ વપરાય તેમ તેમ વૃદ્ધિ પામે છે, તેનો મારો મોઠો ઉપયોગ થઈ શકે છે, અને તે પ્રમાણે તેનું આરૂ માફુ કરા મળે છે મનોમજા, વચન બ્રહ્મ અને કાયબ્રહ્મના પ્રકાર દર્શાવી, એ ત્રણે બ્રહ્મ આત્મ-વીર્યની સ્ફુગણને લઈ પ્રવર્તે છે, પ્રેરણાગ ચેતનનું છે, એ

શ્રાવ્ય પદ્યો ધર્મુ ઓ મનુષ્યોગરી વિમાન અને દુરુપયોગી
 કેવી દાનિ થાતુ એ ગમ-લી, છ-ની શક્તિએ વીર્યને સ્વપર
 વિનમ ન થોડાઉપ રમાદનું નિષ્ઠ પરિણામ દાખલા
 દની-નથા ગમ ન થુ ઓ અને છેવટમા મનુષ્ય દેહ પ્રાપ્ત થયેલ
 સર્વ શક્તિનો આ માર્ગ ઉપયોગ કરવાનો નહિમોઘ આપી
 આ વિચારની પૂણાદુતિ ની છે

સ્વામિવાત્સલ્ય

સ્વામિવા ન્યનો માત્ર શ્રદ્ધ કે નોકારશી જમાડવારૂપ
 જે રૂઢ અને માપેલો અર્થ થઈ ગયો છે, તેને જાહેરે મર્વ
 જીવ પ્રતિ પ્રેમભાન એનો એનો કેટલો જાણ વિચાર
 અર્થ છે એ નની સુતપન્નિની દર્શાવી, 'વ્યવહારુમુખ
 માધર્મિક વાત્સલ્ય' અગે અત્ર વક્તવ્ય છે એમ અપ્પ
 ય્યું છે

જેનોની નખાવતા વિપુલ છતા વિવેકની ખામી પ્રત્યે
 અગુવિનિદેશ કરી, વિવેકની આવશ્યકતા પર ભાર મૂકી,
 વર્તમાનમા માધર્મિક વાત્સલ્ય અગે ખર્ચ કર્તવ્ય દર્શાવ્યું છે

પૂર્વ જેનોની અદાત્ર ગમૃદ્ધિનો-તહોજલાલીનો પરિચય
 આપી, તે સમયે નોકારશી આદિ અગે થતો ખર્ચ થોડ્ય
 હતો પણ હાલ દેશજાગ જોતા મમાનની વર્તમાન કરુણ
 નિયતિમા તેનો વ્યય થોડ્ય નહીં પરતુ તે સ્વામિવાત્સલ્યને
 ઉપાત્ત પમાડવાની જરૂર છે, અને તેની સફળતા માટે ધીરજ
 વિવેક અને ઉદારતા એ તથા ગુણની પરમ આવશ્યકતા
 છે કલ્યાદિ વિન્તારશી જતાની વર્તમાન દેશમાગને અનુરૂપ

પણે સ્વામિવાત્મન્યની 'ઉદ્દાટ' હેતુ નચવાય, એવા ઉત્તમ વ્યવહાર પગલાઓનું સૂચન કર્યું છે અને તેમ કરવા માટે પ્રાસ કરીને શ્રીમતાને અને જન શ્રેયર્થજીક મન્દ્યાઓને શુદ્ધ આશયથી સાગ્રહ-નગેમ નિમ્ન રાવુ કર્યું છે અને ઉત્તમ ખડમા સુવિહિત આચાર્યોના અવતરણા દાકી, અને ઉત્તમ સ્વામિ વાત્મન્ય આદ્યનારા મહાનુભાવ સુશ્રાવકોના ઉદ્દાહરણો આપી, સ્વામિવાત્મન્યની ભાવનાને પન્નિપુષ્પતા પમાડી છે

શીલધર્મ

વ્યવહાર ધર્મનો બીજો પ્રકાર શીલ છે આ શીલની વિશાલ વ્યાખ્યા બતાવી, દ્રવ્યથી અને ભાવથી તેનું સ્વરૂપ પ્રદર્શિત કર્યું છે દાન-શીલ-તાપ-ભાવના અનુક્રમનું ગ્રહન્ય અને પરસ્પર કાર્યકારણ ભાવ સંગઘ દર્શાવી, 'બ્રહ્મચર્ય' અર્થમાં શીલનું નિરૂપણ કર્યું છે લખાણ આટલે સુધી પહોંચતા અધૂરું રહેવા પામ્યું છે

આમ આ નિબંધ ચતુષ્ટયનું મમેષે વસ્તુદર્શન અત્રે દિગ્દર્શનમાત્ર કર્યું છે વિશેષ દર્શન મુજ વાચન અથવાચનથી સ્વયં કરશે અમ્તુ!

પ મોપાની રોડ,
મુબઈ, ૭

}

ભગવાનના સ મન મુખભાગ મળેતા

અનુક્રમણિકા

વિષય	પૃષ્ઠ
માનધર્મ	૧-૭૨
ઉપોદ્ધવાત	૧-૧૪
અભયનાન	૧૫
સુખાદા	૨૭
અનુપાનાન	૩૭
ઉચિતદાન	૬૨
દીર્ઘદાન	૬૫
પચાચાર	૭૩-૧૨૬
જ્ઞાનાચાર	૭૫
દર્શનાચાર	૭૮
ચારિત્રાચાર	૮૨
તપાચાર	૧૦૦
વીર્યાચાર	૧૧૬
સ્વામિવાત્મલ્ય	૧૩૦-૧૮૩
શીલધર્મ - પરિચિષ્ટ	૧૮૪-૨૦૦

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ	પાઠ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૬	૧૮	દાય	દયા
૬૦	૨૦	છિક્ષા	શિક્ષા
૧૦૮	૨૫	અતરાય	અતરાય
૧૪૪	૨૦૫	લણવાનું	લણવાનું

દાન ધર્મ

ધર્મ

દુગતિમા પડતા હવને ધારી ગણે તેનું નામ ધર્મ
અમાગમા હયા આગ ગતિમા ગજલ્યા કર છે તે ચાગ ગતિ
દેવ, મનુષ્ય, તિયત્વ અને નગક છે હવને પોતાના મારા
માગ કર્મો વડે તે તે મારી માહી ગતિ મળે છે, અને તે
તે ગતિમા પડ પાછા શાતા-અશાતા, સુખ-દુખ,
ગપત્તિ-વિપત્તિ તે ને મારા-માગ કર્મોને લઈ મળે છે
મારા દુર્યો, આગ કર્મો તે ધર્મ અને માહા કર્મો તે અધર્મ
માગ કર્મો વડે હવ ગાગી, ઉત્તમ ગતિ પામે છે, અગણ
ગતિમા પડતો જાય છે માગ કર્મો વડે અધર્મ ગતિમા
પડે તે માગે મુદ્દત્યો એ આ ઠેકાણે ધર્મનો અર્થ વાય છે
આ અર્થ વ્યવહાર ધર્મને લઈને છે પરમાર્થ કે નિશ્ચય
ધર્મો તો વસ્તુનો સ્વભાવ એ ધર્મ એવો અર્થ થાય છે
આ આપણે જીવે ઠેકાણે વિચરશુ

નાનીઓ દુગતિમાલી જાણવાના આ ધર્મના ચાર
ભેદ કહે છે - (૧) દાન (૨) શીલ (૩) તપ અને (૪) ભાવ
તે પ્રયેજના પાછ અનેક ભેદ છે આપણે અત્રે એ જાણનો
મામાન્યપણે અક્ષેપમા વિચાર કરશુ

દાનધર્મ

પ્રથમ દાનધર્મ—ભણા આપતો દાન ઉપર વિચાર

કેરશુ

દાન એટલે શુ ?

દાન કાઈ જેલુ ત

શુ દેલુ ?

આપણી શક્તિનો લાભ

ઢેને ?

જેને જોનો ખપ હોય, તવા પાત્રને

ગી મીને દેવો ?

કાઈ પણ કં છા, આગા, બદનાની અપૂજા વિના

ત્યાર બુઝો નાનનો પ્રમુખ્યવાર્થ શુ થયો ?

દાન એટલે આપાડી કાઈ પણ શક્તિનો

સમુપ્પવાર્થ લાભ, જેને એ લાભનો કાઈ પણ ખપ

હોય એવા પાત્રને કાઈ પણ બદનાની

અપૂજા વિના આપવો તે

આપાડી કાઈ શક્તિનો લાભ આપવા ? આપણામાં

અને પ્રજારની શક્તિઓ રહેલી છે તનની, મનની, વાણીની,

આના તનની, મનની અને ધનની,—આ મુખ્ય છે

આમની એક કે તવા શક્તિનો, આખીનો કે જોડીનો

જેને ખપ હોય તેને, આપતો આપી શકીએ એમ હોય તો,

લાભ આપત એનું નામ દાન

આપતો ધનવાન હોઈએ, અને આપણને ખાવાનું, પીવાનું, પહેવવાનું, ચોઢવાનું આદિ યથેચ્છ મળતું હોય અને માપતો ધીનતને પણ આપણી મધનાવચ્ચાનો લાભ આપી શકીએ એમ હોઈએ, અર્થાત્ દુખી, ગરીબ, બુધ્ધ્યા, દગ્ધિ, નાની, ગરીબ વિગ્રાથી, માધુ, અત, મહાન્મા આદિને ખાવા-પીવા-આપવાદિવડે આહાર્ય કરી નાકીએ એમ હોઈએ, અનાથ કરીએ, તેનું નામ વન શક્તિના લાભ આપવા રૂપ દાન દીધું હોવાય

તેમ - કેહ્યું મુધાતુર ભીખારી કાઈ ખાવાનું આપતો ત્યા આવી મને, અને આપણે તેના પર દયા આપી આપણુ, અથવા કોઈ મજા ગત મજા મા ધનના પ્રકાર પુરુ, અનેક તપશ્ચર્યાના આચરના, ૫ શીલ રેવનાગ, નિગ્રધી આગ્રા-પાન અર્થ આપણા આગણુ પાવન કરે, તેવાઓને પરમ ભક્તિ ભારે ખાન-પાનાદિ આપણુ, અથવા કોઈ દગ્ધિ ના-તાપે ની સતો વસ્ત્ર, પાત્ર, પગજી, છત્રી આદિની યાચના કરે અને તે યથાશક્તિ આપવા, અથવા અનાથ નિગ્રાગ્રાગ્રાગ્રાને પાત્ર-પોષવા, વિદ્યા આદિ આપવા તેવા તપ મપણુ વનની જોગનાકરો, ૪ શ્રમે ઉધારવા, અથવા તેવા મારમે મા સલાશક્તિ ધનની મદદ આપવી, અથવા અનાથ નિધાર વૈદ્ય અવચ્ચાને પામેલી બેનો અર્થ તેઓના વૈવચ્ચના દુખ વિગ્રા પડે, અને તેઓ આર્તધ્યાનવી મુખ્ય થઈ જે પ્રકારે આ અમૃત્ય મનુષ્ય હેલનો લાભ લઈ ગે, એવા વિગ્રાદિ પામે, અને પોતાને અને પુને

ઉપકારી વાય એવ આપવી વનની રાખિ વટે આશ્રમે
 ન્ધાપવા અથવા એવા સ્વાપન થયેના આશ્રમેમા યથા
 શક્તિ વનની મહદ આપવી, મથવા તે વટે જાણકો અને
 જાનાઓ વિદ્વાદાન વડે ત્યવહાર-પરમાર્થ કુશળ થઈ,
 આ ભવ પગલવનુ હિત તમિવ કરી ગઈ એવા વિદ્યાવધે
 આપવી વન રાખિ વડે ન્ધાપવા અથવા એવા ચાલતા
 જાનામા આપવી રાખિ મુજમ વનની નહાય આપવી,
 અથવા તે વડે જાણક અને જાનાઓ એક દેવેવા શ્રુત
 નિરૂત્તિવળા રમ્ય મોરે રતી, ખાન-ખાન-વખ ઔપધા
 દિનો યોગ ત્યાજ પાની, અન્યેન્ય મહુવાગમા ગદી, નાન
 પાપુડીજ ઉગ્ર મનોરૂત્તિને, નીનિમય વર્તનને વિકસાવે,
 તેઓનો આ ભવ અને પગલવ સુધરે, અને યોગ્ય વય
 પામતા મુધી ત્યા વિદ્યાવધારા કરે, અને ત્યવહાર તથા
 પરમાર્થ બનેમા કુશળ થઈ પોતાના અને પોતાના પહોદરરૂપ
 મ થ ડોવેના હિતમ એ કુશળાને યોગ્ય થકે, -એવા ખાતા,
 માથમે જોડિંગ સુજો પોતાની વનરાખિ વટે ન્ધાપવા,
 મથવા એવા સ્વપાયેલા ખાતામ યથાશક્તિ વનની મહદ
 આપવી, -ગડીજ અને મુપાત્રને વિદાને લલ મગી થકે,
 એ માટે વિદાના ઉત્તેજનરૂપે વિદા આપવી કોઈ અમ્યાને
 યોગ્ય વિદાર્થોને નેત્રશીપરૂપે મહદ આપવારૂપે
 યથાશક્તિ - મ આપવી, -અથવા પડેજ કોઈ યોગ્ય
 વિદાર્થને તથાત્રકારે મહદ કરી -કોઈને શ્રીની જરૂર હોય,
 કાગને પુસ્તકાદિની જરૂર હોય, અને કોઈને જીવંત કોઈ
 વિદાન આવનજીવ આદાય્ય પી જરૂર હોય, તેને તે ત પોતા પી
 રાખિ જાતુ રાગ અપવા, જાવા ગાળી, દીન-દોગી માટે

દનાગાળાઓ પોતાના પૈસાની રાશ્તિએ ઉઘાડવી, કે એવા
ખાતામાં યથાશક્તિ પગાની મદદ આપવી અથવા મનની
મવજત માટે હોમ્પીટલો, આરવાર કળાગ ખાતા સ્થાપવા,
એના ચાલુ ખાતામાં મદદ આપવી, ગણના દીન, રોગી,
અવાચક, નિગધર, નધણીનાત, પશુ, પખી આદિ તિર્યચ
જીવો અથે પાજગપોષ, નિઃશ્રાનયો સ્થાપવા, કે તેવા
ચાલતા ખાતામાં પગાની મદદ કરવી, અથવા તેવ દીન,
રોગી, અવાચક, પશુ, પખી આદિ તિર્યચ માટે દનાગાળા,
હોમ્પીટલો સ્થાપવી, કે એવા ચલતા ખાતામાં પૈસાની મદદ
કરવી, અથવા દુખી, રોગી એવા પોતાના જાતબાઈઓના
અથે નિવૃત્તિ સ્થાનમ, આરોગ્યવર્ધક અને આરોગ્યનુક
શેષે આરોગ્યભુવનો, (નેનીઝિયમો) સ્થાપવા, અથવા એવા
ચાલતા ખાતામાં મદદ આપવી, અથવા પોતાની ગરીબ જાત
જહેનોના હિત અથે સૂતિકાગૃહ, મુલાન ખાતા સ્થાપવ,
કે એવા ચાલતા ખાતામાં યથાશક્તિ મદદ આપવી, અથવા
પધિજનો માટે ધર્મસાગાઓ જાણવી, કે એવા ચાલતા
ખાતામાં મદદ આપવી, અથવા હરામહાક વર્ષે જ એવા
એવા ગરીબ બિદ્ધાવૃત્તિથી ઉદ્ધાર ૧૨૧ માટે ડોગગાળા
સ્થાપવી, કે એવા ચાલુ ખાતામાં મદદ કરવી, અથવા
ભુલા-નગર, અપગ, અધ, મુગા, ખેડે એવા પોતાના
જાતબાઈઓ માટે તેઓની ચાલતી શક્તિઓ ઉપયોગમાં
આવી શકે અને ખીલે એવા પ્રકારના આશ્રમો જાણવા,
અથવા એવા ચાલતા ખાતામાં મદદ કરવી, અથવા પોતાના
નિર્ધન પણ શરીરની રાક્ષિતવાળા જાતબાઈઓને ઉદ્યોગ ધર્મો
સૂચે એવા પ્રકારની યથાશક્તિ પૈસાની જોગવાઈ કરી

આપવી મવવ સચન જવન મયેગર એવ પેતાના
 ગરીબ રાપુ અ રૂવ મ નર નાગે - મેનોની ગુનપો
 પે મ વડે વવાગજિત ગભાગ લેરી અવવ તેરા તેવ
 અ નન પાતામા ચથ ચકિત મઠઠ આપવી, અથવા ઘણુ
 છમે એવ પામે એવ લ ર નુ ન જિનત ૧૬ ૯ ૧ વવા,
 અથવા અવા બધાતા કે મ વગે વીતરાન મહિરમા
 ચવાગજિત મઠઠ આપવા અવન પૂરના ટરી મેડેડા લવ્ય
 જિનપ્રા ૧૬૦ નમ વવા કે તમ ચવ ગજિત મઠઠ આપવી,
 અથવા પૂર્વના મઠ ઠાની પુરપ એ અવગ પવિત્ર ન રાગોને
 શોવાનવા, રૂંદી લખવના, મરી જત અટકાવવા છમેની
 પાત્રત ભેડ થોય થોગ્ય શાસ્ત્રોને પ્રગણમા અપવા,
 ધવનો ઉદ્ધાર કરવો તંતી મચવજ, મલ મ ને, તેલ મો
 વખત મે - એવ પ્રકાર ના સાનનો મેગવન - એ વોજ પથે
 પમા વાપવવા, - આ બધા પોતાની વનગજિત વડે લાભ
 આપવારૂપ વનના નકર છે

મામ અનેક પ્રકાર વનગજિત વડે નાન ની શુકાય
 છે અને દાનનુ મુખ્યમ મુખ્ય એજ આધન રેલાથી
 મનગજિત અને તન ચાનિનુ દન ગોણુ
 તા મન રનરી વધ ગયુ છે, મુજ ગોણુ વધ ગયુ છે
 ન ત એટલે મુધી ઠ ઠો એમજ સમજ
 એમ છે, ઠ દન ઠવગ શ્રીમતો દેવ
 ન કરી ગે, અથવા દાન પેના વેજ વધ શે, પદા આ
 રાનુ ઠવગ બુવ ભ નુ છે દન લેન ધન વડે રધ શે
 ન, તેમ પાતાને પ્રાપ્ત નએડ વન અને મન ગજિતનો

લાલ અન્યના હિતાએ આપવાના પણ દાનનો મહોરો લાલ મમાયવો છે. પૈસા વડે દન કરનારા જેમ પુણ્ય ઉપાછું ગંડે છે, તમ પૈસાની બહે નારી સ્થિતિ ન હાય પણ તન-મનની સક્રિય વગવના પછા ધારે તો તે તે શક્તિનો અન્યને હિતાર્થે લાલ આપવારૂપ દન વડે ઓછું પુણ્ય ન ઉપાછું રોકે ત પણ તટલું બનેક વિશેષ પણ ઉપાછું શકે તેક ધનવનને વિશેષ મુવભતા દેવાથી એ વિશેષ પુણ્યમાત્રી છે, અને નિધનને પ્રાય એઓના આશ્રિતરૂપે જોવું પડે જ, છતાં પણ નિર્ધનના ધારે તો પોતાને પ્રાપ્ત થએલી બીજી સક્તિઓના બીજાના વ્યાણ અર્થે લાલ આપવારૂપ દાન કરી શકે ઉપર ધન શક્તિનો લાલ આપવારૂપ જે જે દાનના પ્રકાર હોય તેમા બવામા કે વિશેષ ઓળામા સામીગિક શક્તિવાળો તે શક્તિનો લાલ આપવારૂપ દાન માનવી રોકે, માનવિક શક્તિવાળો તે શક્તિનો લાલ આપવારૂપ દાનનું ફળ પામી ગંડે ક્રિયા માત્ર ત્રણ પ્રકારની કરતું, કરાવતું છે — જૂત, ઠગિત અને અનુમોદિત, — અનુમોદિત કરતું, કરાવતું મનુષ્યેકરતું, અથાત્ પાને કરતું, બીજા પાને કરાવતું, અથવા બીજાને કરતા અનુમોદિત દાનમા આ લાગુ પડે છે.

ઢાઈ જીવ પોને શ્રીમત ઢાઈ દાન કરે છે, બીજા શ્રીમતોને ઉપદેશી તેના પામે પણ કરે છે, અને એમ દાન કરતા બધા જીવોની કૃતિની રાજી થઈ અનુમોદના કરે છે.

બીજા જીવા એવા જ, કે પોતે તો ધનવાન નથી પણ લાનવાળી સમતલીની વાળી છે ગરિબની ધનવત્તને સમતલી તેઓની પાસે જન કરીને છે, અને એવા જન જનાની કૃતિની રાજી રાજી થઈ આનંદ પામે છે

ત્યારે રીઝા હોય એવું કે જેઓ પોતે ધનવાન નથી, તેમ પાતામાં એની લાગવગ નથી, કે કાલજ નથી, એ સમતલીવાની શક્તિ જ વાળી નથી, કે બીજાને સમતલી તથા પામે જન જાન, પણ અથા હોયને દાન જના દેખી ત તે કૃતિની રાજી રાજી થઈ પ્રસાદ પામે છે

આ બધા હોય એક જગતી રીતે પુણ્યના લગી છે અને તેઓ બધા પોતાને જોની ગણિતોનો લાભ અચના હિતાર્થે આપવારૂપ જન એક સમજી રહ્યા નથી કીત કરે છે જ્યાં સુધી દરેક હવે પોત પોતાની છતી શક્તિ જોપવા વિના ગરિબ વિના, સુખ જગત વિના, તે તે શક્તિનો કે શક્તિઓનો, જ્યારે તો ધનવાન તન મન અને ધનથી, નિર્ધન પણ તન મનની ગણિતવાળો તન મનથી, અને નિર્ધન અને અથ ત તનુવાળો પણ મનની અનુભવના માત્રથી, ઉપયોગ કરી તેનો લાભ અચના હિતાર્થે આપે છે, ને બધાને દાનના પ્રસાદ એ- મરજો લાભ મળે છે

મામ વિચારી વનરીન લાઈઓએ નહીં ગણરાત્ર નહીં દગાતા, પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ શક્તિનું પ્રશસ્તિ જોગ્ય આવી શ્રીમતોનીજ મરજા ઉભી, પોતાની ગણિતનો લાભ જેને તેના લાભની જરૂર હોય, તેવા પાત્રને આપવા

અગા નાવણુ વડે ૭ એ શ્રીમતો પાત આ કૃષ્ટિ પગના
અગા ૭, અને પોતે પણ આ કૃષ્ટિ પગના અનત
ગડિનો વણી બના આ મા છે આમ બને કળ્યા ૭
પોતાને ૭ મુ- અમુ- ગીતે શ્રીમતોના નાઠ્યની નડે છે,
તો બીજી ગીત શ્રીમતોને પોતાના નાઠ્યની નડે છે
અમ તેઓ પ્રત્યેકન્યાથયે નેવા ૭ તેમા કાએ બીજાને
દગાવણુ ૭ પ ૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧ નવી દગક પાતપોતાને
પ્રાપ્ત રથેવ ગડિનો અન્યને પિતરૂપ દાબ માપવારૂપ
દાનના દગનો અવિદારી ર્થ ગડ ૭

છતી ગડિને આન ન અપે એ ગાઠ પ્રતનાથ મ છે
૭, અરતુ એની ગતિએ ખીજી નવી, કા, નર્થ
નિતે ૮ વર્ નય પામે ૭

જેમ એક રડનો દાતો હેય તેને નારી બનિમ
વારીએ નર્થ, મને વાચ વિના પગ ન ખીએ, તા તે
દતો ૭ કૃદ્ધિ પામતો નવી, પણ
મુનેને દાનની ડગકમે સુધી નર્થ મ ગી વર્ નય છે,-
વાચારી અને તેજ દાણાને ગારી જમીનમા વાચો
રેય, તો વગ્નાદતુ પાણી નિચાઈ તે
ગી નીકળી નજરે દાગા પેદા કર્યો, તે હનગ દાણા
ગુન તે પ્રકારે વવાત પાગ ત પ્રત્યેકના હનર હનર
એવા વર્થે વર્જિત દાગ પેદા કર્યો, અને તે બવાને
પાગ તેજ પ્રકારે વાચના તના મડખ્યાત અને કમે
કરી અનન દાગ વાચ નેનજ અપણને મળેલી ગડિ
એને મુગે લલ મપરૂપ, નવપગના પિતરૂપ ન

પયોગ કે વાઉપ, દન દવાની તો બીજી નીકળી અનત-
 ાની વિ મ પ મે ે, ઉત્તમત્તમ લયોપગમ વૃદ્ધિ પામી,
 પ્રત નર્મ મતન્ય તીવ્ર ચર્મ, નવ ભાવિ- અનત શકિતઓમા
 પરિણમે ે ત્યજ ને ત હતા શકિતનો સદુપયોગ ન
 નવામા અન, તા ૧ ૧ મનાઈ જઈ, કટાઈ જઈ,
 દમાઈ નય ઇ, નારા પામ ે, અને હવ પુરુષાર્થોહીન
 વઈ અવાગતિ પામે ૭ અજ હતી તન-મન-ધનની
 માપડેની શકિતનુ યથોચિત દાન ન દેવાથી ઉપજતા
 મતિય મમજવા

મારે દાન ધર્મે માપડો આપણને મળેલ ધન, ે
 વિલી, ે ગળ એજ, એ ે અ જવાનો, કરવા, કરાવવા,
 અને અનુમોદનારૂપ સુપયોગ કર્તવ્ય છે એવી આપણા
 અનતા અતરાય મળે ે

વળી ધ્યનમા આવવાનું ે —(૧) ડોઈ ધનવાન
 મણુસ પોત ઉપર અગાઉ જણાવેલા પ્રકારે પોતાના ધનનો
 સુપયોગ કરે છે, પણ બીજાને એવું કામ કરતા દેખી
 ધ્યા આવી, અનુમોદન આપવાને બદલે જો ખેડ પામે છે,
 તો દાનનુ કદ દારી તથ ે મારે આપડો આટલું
 વચમા રાખવાની જરૂર છે, ે વધારે આપણી શકિત છતા
 આપડો તે શકિતનો સુપયોગ ન કરીએ, પણ બીજાને
 પોતાની શકિતનો સુપયોગ કરતા દેખી ધ્યા અદોખાઈ ખેડ
 તા આવડા નજ ઘે એથી આપણે છ ૧ શકિત
 ગોપવાનો હોય જરી મતિય ઉપાઈએ છીએ, એટલુંજ
 નહિ, જ ે બીજા કર ે તેની ધ્યા ડગી ગાઢ અતરાય

જાધીએ છીએ આ આપણા ખમ્બા ધ્યનમાં અવાતુ છે
જેને જાણ આપણે વત વડા નન પ્રમર જણાવ્યા તેમ
તન-મન આદિન દાનના પ્રકાર વિવરીએ

(૨) આપણે કહ્યું મ પચુ' વનની ગકિત નહે જીનને
માણસ આપી ગકીએ એવી ન્યિતિમાં ન હોય, પણ
તે ગારીગિ શક્તિ નાગી હોય અને તે
ગરીર ગકિતની વડે જીન નિર્ગત તપન્વી, માધુ
દાન ગાગ, ગેગી ગાન પી આદિને મદ
કરી ગકિએ એમ હોઈ, મદદ કરીએ
તેનું નામ સગી શક્તિનો લાભ આપવારૂપ ન છે જેમકે-
કોઈ માણુન અત્યુત કુવ મ કે મમુદ્રમાં પડી ગયો તને,
આપણને તગ્ના આવ તુ હોય, તાં તમાથી ગય વનો, એ
ગારીગિ શક્તિનો લાભ આપવારૂપ દાન કહેવય એ
કોઈ કે જીને પાપી માણુન કોઈ નિદોષ પ્રાણીને વધ
અર્થે લઈ જતો હોય, તની પનેલી તે પ્રાણીને આપણુ
ગારીગિ ગા વાપરી ગડવણ, અથવા કાં અગા
લતિ ઉપર કો પામર જીવ કળે હોય, ત્યારે તેને
આપણુ સરીર ગળ કડી તે દુખમાંથી ગોઠાવરી, અથવા
કોં માધુ-મત, જેઓ પાતાના દેહના પણ નિષેદી છે,
એના ઉપર કોઈ દુષ્ટ પગિતાપ પાડતા હોય, તેમવા તે
મધુમતને આપણુ ગરી ગા વડે ગથાવવા, એ વગેરે
આપણી ગારીગિ શક્તિનો લાભ આપવારૂપ દાનના પ્રકાર
કે કોઈ દુખી-રોગી જીવને અપણુ, ચોળાનુ, ઉંધા-
ભેનન મદદ કરવી નય-સત ને

પ્રયોગ કરવાઉપ, દન દવાની ત બિગી નીકળી અનત
 ભણી વિદ્યાન પામે છે, ઉત્તમ જ્ઞાન પ્રયોગનમ વૃદ્ધિ પામી,
 પ્રતે નર્મ અતનય ક્ષીણ વર્ષ, નવ ભાવિત અનત ગતિઓમા
 પરિણમે છે ત્યારે તે તે જન, ગતિનો સદુપયોગ ન
 કરવામા આવ, તે ત યોગજા નહ, કટાઈ જઈ,
 બળાઈ જાય ન, નાજ પાન ન, અને ઉવ પુરુષાર્થહીન
 થઈ અધારાતિ પામે છે અજ જતી તન-મન-ધનની
 નાપજલી શક્તિનુ ચરોચિત દન ન દેવથી ઉપજતો
 અતરાય મમજના

માટે દાન ધર્મે આપણે માપણને મળે ન ધન, કે
 વિદ્યા, કે જ્ઞાન, એક, બે કે અ બાપનો, કરવા, કરાવવા,
 અને અનુમોદનારૂપ સુપયોગ કર્તવ્ય છે એથી આપણા
 અનતા અતરાય ટળે છે

વળી ધ્યાનમા રાખવાતુ ન કે —(૧) જ્યાં ધનવાન
 માણુમ પોતે ઉપર અગાઉ જણાવેલા પ્રકારે પોતાના ધનનો
 સુપયોગ કર છે, પણ બીજાને એવુ કામ કરતા દેખી
 ઈર્ષ્યા જાણી, અનુમોદન આપવાને ન દલે બે ખેદ પામે છે,
 તે ન તનુ દુઃખ હોતી જાય છે માટે આપણે આજુ
 લક્ષમા નાખવાની જરૂર છે, કે જ્ઞાન આપણી શક્તિ છતા
 આપણે તે ગતિનો સુપયોગ ન કરીએ પણ બીજાને
 પોતાની શક્તિનો સુપયોગ કરતા દેખી ઈર્ષ્યા અદેખાઈ ખેદ
 તો આણે ન જ ધો એથી આપણે જતી શક્તિ
 ગોપચાનો રોપ કરી અનાય ઉપાઈએ છીએ, એટલું
 નહિ, ખલ્લ બીજા કે જે તેની ઈર્ષ્યા કરી જાઉં અતરાય

છે એ અનુમોદના વડે આપણે એ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે દાન
 દેનાર નેટકુચ ક્રમ પામીએ છીએ અરે! કદાચ વિશેષ
 પણ પામીએ છીએ કમકે નેને શક્તિ મળી હોય તે તે
 શક્તિનો લાભ બીજાને આપના જ તો, માનમાં આવી જઈ
 દાનના ક્રમ ઉણા પામે છે, અને જ તો બીજાને એવા
 દાનના કાર્યો કરતા દેખી ઇર્ષ્યા આણી ક્રમ ઉણા પામે છે,
 અતગચ પામે છે ત્યારે અનુમેદન કરનારને તો એવા માન
 કે ઇર્ષ્યાનું કંઈ પણ કારણ ન હોવાથી એ ઉવચ અખ
 ક્રમ પામે છે માટે હવે આપણને પૂર્વિત અતગચને લઈ
 તે તે દાન પ્રયોગાર્થે શક્તિ વિશેષનો અભાવ વર્તતો હોય,
 તો ખેદ નહિ આણતા, દાન ડગ્ગાગઓની પ્રમોદભાવના
 લાવતી ઘટે એ પણ એક અપૂર્વ દાનનો પ્રાપ્તિ છે
 વળી મનશક્તિવાળો પોતે વિદ્યાનુ, માનનુ, તત્ત્વનુ અન્ય
 જિનામુ જાત્રેને પ્રકાશ કરવારૂપ ઉદ્ભૂત દાન આપવાનું
 ક્રમ પામે છે પન્ન નિર્મલ, વીતનજ મુનિવચેના તે આવા
 લાવદાનજ હોય નથી તેઓ પામે પૈનો કે જગ્ય, કેમકે
 તેઓ તે નિમ્નવ છે જ જેથી ધનીના ધર્મે કહેવા દાનના
 બેદ આચરી શકે, એઓ તે પરમ અભયદાન જીવેને
 શાન ઉપદેશામૃત વડે ઉત્તમ તત્ત્વજ્ઞાન વડે આપી રહ્યા
 છે આમ વિદ્યાજીએ તે લાગશે, કે મન શક્તિનો
 મન્યજીવેને લાભ આપવારૂપ દાન, મનશક્તિનો ન્વપગ્ના
 હિતરૂપ લાભ આપવારૂપ દાન નર્વોદ્ભૂત છે

મામ મનથી, તનથી, વાણીથી, વિદ્યાથી, ધનથી,
 આદિ અનેક પ્રાપ્તિ એ બધી શક્તિઓ વડે, કે એક કે

પ્રમગે તેના તેવ નડા ન ન લેતી, -એ વોરે આ
લાનના પ્રાપ્તિ ધાની ગતિ ન નડગની ન હોય છતા,
આ ગરીબ શક્તિ વડે પાડા ના વડે દાન નવાના ને
ડેવાક બેઠો બગાડી ગયા ના તં જાધામા લાગ લઈ
શકાય છે, અને તથા પાડા મને કુલ-નિર્જરા વાય છે
આ ગુહ્ય માપનો મન ન પિર વનુ છે

(૩) તેમજ મન શક્તિ વડે આપણે તે શક્તિનો
અન્યના હિતાર્થે નામ આપવા રૂપ દાનનું યોગ્યતાની શક્તિએ
ગ્રીએ તન-મન અને ધન એ ત્રણેની
મન શક્તિની શક્તિ પ્રમગે જરવા નહોતી પુણ્યનો
દાન મમૂ અપણને પ્રાપ્ત થયો હોય તો
જાનિવારી, અને તો તો આપણે એ
નો શક્તિઓના લાભનું દાન નવ્ય છે, અને એમ કરી
પુણ્યની ગતિ વધે, પુણ્યનુગધી પુણ્યના લાગી થઈ,
અનત નિર્જરા બપોર્જવી થઈ પછી પૂર્વિત અતરાય
યોગે એ જાધી શક્તિઓ આપણને પ્રાપ્ત ન થઈ હોય
તથાપ્રજાનો દ્રવ્ય નવ્ય ન હોય, તેમ તથાપ્રજાની
સામગ્રિક પ્રવૃત્તિઓની આરાગ્યતા દૃઢતા, અનુકૂળતા આદિ
ન હોય, અને તેને લઈ તે તે પ્રજાના લાભનો આપણને
પાતાને અત્યાય હોઈ બીજાને લાભ આપવા અમમર્થ
રોડએ, તો એ ન પામતા, મનમા ગ્લાનિ ન આપતા,
આપણે જેઓ પોતાને મળેની તન-મન-ધન આદિની
શક્તિનું સ્વપરના ભરા માટે લાભ આપવારૂપ દાન જરી
નહી હોય, તેની નુક અત જરૂરી અનુમોદના કરવી થઈ

કે એ અનુમોદના વડે આપણે એ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે દાન
 દેના નેટલુજ કા પામીએ છીએ અરે! કદાચ વિશેષ
 પણ પામીએ છીએ ડમડ જેને શક્તિ મળી હોય તે તે
 શક્તિનો લાભ ખીંતને આપતા જ તો, માનમાં આવી જઈ
 દાનના કામ ઉણા પામે છે, અને જ તો ખીંતને એવા
 દાનના કાર્યે કગ્તા દેખી દુષ્ટ આણી કળમા ઉણા પામે છે,
 અતઃપા પામે કે ત્યાં અનુમોદન કરનારને તો એના માન
 કે દુષ્ટાન જ પાપ કાળુ ન હોવાથી એ ઉવડ અખડ
 કળ પામે છે માટે જદા આપણને પૂર્વિન અતઃપાન લઈ
 તે તે દાન પ્રયોગાર્થે શક્તિ વિશેષનો અભાવ વર્તતો હોય,
 તો ખેદ નહિ માલતા, દા. ૧ કરનાગઆની પ્રમોદભાવના
 ભાવની ઘટે કે એ પણ એ-અપૂર્વ દાનનો પ્રકાર છે
 વળી મનશક્તિવાળો પોતે વિદ્યાનુ, જ્ઞાનનુ, તત્ત્વનુ અન્ય
 જિજ્ઞાસુ ખાતેને પ્રજાજ કરનારુષ ઉદ્વૃષ્ટ દાન આપવાનું
 કળ પામે છે પદ્મ નિઝવ, વીતગગ મુનિવગેના રો. આવા
 ભાવદાન જ હોય નહીં સગ્ગે પામે પૈસો કે ગચ્છ, ડમડે
 તેઓ તો નિઝવ જ કે જથી પામીને ખર્ચે કહેલા દાનના
 ખેદ અન્યત્રી શકે એઓ રો. પદ્મ અભયદાન જીવાને
 શાત ઉપદેશામૃત વડે, ઉત્તમ તત્ત્વનાન વડે આપી ગયા
 છે આમ વિચારિએ રો. લાગશે, કે મન શક્તિનો
 અન્યજીવોને લાભ આપવારુષ દાન, મનશક્તિનો નવપન્ના
 કિતરુષ લાભ આપવારુષ દા. ૧ મર્વેરુષ કે

મામ મનથી, તનથી, વાણીથી, વિદ્યાથી, ધનથી,
 માદિ અને પ્રકારે એ બધી શક્તિઓ વડે, કે એ

જોઈ વધારે શક્તિઓ વડે આપણે ધારીએ તો, તે તે શક્તિનો સ્વપ્ન દિત્તપ્ત લાભ ન પાવના દાનના અમોઘ ફળ પામી નાજી દાનનું આ પ્રાપ્ત સ્વરૂપ આપના અવયવ સમજના જેવું તે વિચારવા જેવું અને વિચારીને આચરવા જેવું છે.

એ ઉપર જુવના દાનના પ્રતિભા રીત ૧૪ માર્ગના કહેવા અભયદાન, કુપાત્રદાન, ઉચિતદાન અનુકરણદાન અને કીર્તિદાનના નમારશ વડે વ્યવસ્થિત છે એ આપણે વિચારીએ, તે પહેલાં આપણે એક અગાઉ કહેલી જાગતનું પુનઃ સ્મરણ કરશું.

આપણે જુએ કે જીવને દુર્ગતિમાં પડતો ધારી રાખે, બચાવે તે ધર્મ આ દાન એ પર્મનો પ્રકાર છે, એટલે દાન વડે જીવ દુર્ગતિમાં પડે તેને મુક્તિ પામે, એનો અર્થ થયો.

હવે આપણને નાકમ સમજાશે, કે દાનના પ્રકાર દાનનું સ્વરૂપ આપણે જે અગાઉ વિચાર્યું તેથી આપણને અવશ્ય મદદગારી મળી જશે, આપણે દુર્ગતિમાં પડતા બચવા / જાળવવા જે જેવું કરે તેવું પામે. As a man sow so shall he reap પણ જોય પછાડીએ તો પામને લાગેજ “વાવિયે તેવું લણિયે” તેમ ગરબ માઠ જેવા ધર્મ કર્મને તેવું જ પામિએજ આપણને મળેડી મારી શક્તિઓનો બીજાને મુખ સાથે તે પ્રકારે લાભ આપિએ તો આપણને પણ મુખ સાથે આપણે પડ પરિણામે મુખરૂપ જ મેળવીએ અને મુખ તો મારી

ગતિમા કે પચમી ગતિમા ે એટલે એ મારી ગતિમા
જવાડપ ફળ અને દુર્ગતિમ પડત મચવાનુ ફળ આપણને
આ દાનધર્મથી મળે છે મામ વિચારતા માપણને
પવિત્ર વ્યવહાર ધર્મ ઉપર નાદુ આસ્વા થશે જે પ્રાત
પગમ હિતનુ ઠાગણુ છે

હવે આપણે અભયદાનાદિ દાનના પ્રકાર વિચારીએ,
તારા કવા પ્રકારે દાન આપનાથી પગમ લાભ ે, તે નેરુએ

૧. અભયદાન

દાનના જે જે પ્રકાર કહેવાયા ે, તે જવામા
ઉલ્લેખિત અભયદાન ે, અને ત વસ્તુવિક્ર ે છવને ભય
માવી ડાડાની અભય આપણુ, એથી
વ્યાખ્યા વિરોધ શુ સુક્ર ય ે? એવી વિશેષ
મટારો પગમાર્થ કયો? છવને મહોદામા
મહોદો ભય મરણનો ે મગ્નુ ડાને પ્રિય હોય? ડાઈ
પણુ છવને નહિ તા તે મગ્નુ ॥ ભયમાથી છવને જાચાવવો
તેનુ નામ જ્ઞાનીઓ મભયદા ૧ કહે છે

કમાઈના જાવમથી વિચારથી મવાચક પશુને
ડાડાવવો, પાનવિની જાળમાવી પ ખીને ડગાવા, મરૂડીમાગના
પાશમાલી ગરીબ માછલીઓને ડાડાવવી, ભુખમગના દ બથી
મરણોન્મુખ વચોવા રીજાતા છવને અનપાન આપી
જાચાવવા, લાગતા ધનમા રોવા છવને કળે-જળે અણીશુદ્ધ

ઉઝાગવા, પાણીમાં ફેંકતાં હવેને સનેગા મઠ્ઠ ઢગી જાયવલો,
 દૂધ મને ત કાળે મ પુતા ભયથી ઝીણાતા મળ્યોન્મુખ
 ઘડેલા હવેને મ છુટી પાવાવી નિર્ભય ઠરવા, એ
 મભયનાન છે

મા અભયદાતા પાંચ જે ભેદ પાડી ગકાય -

(૧) નિષ્ઠ પ્રકારનું (૨) ઉત્તમ પ્રકારનું, અથવા (૧) દ્રવ્ય
 અભયદાન (૨) ભાવ મભયદાન અથવા

ભે ભેદ (૧) અવહાનનત્ય અભયનાન (૨) પર
 માર્થમત્ય અભયદાન એટલે એક

પ્રકાર અભયનાન કષિષ્ઠ, દ્રવ્ય અને વ્યવહારમયનો છે
 જ્યાં જીતે પ્રાગ્ ઉત્તમ, ભાવ અને પરમાર્થમત્યનો છે

શ્રી નર્વહ વીતરા પ મ મ ભાવ કન્યાએ ઢગી,
 જે પન્મ શાત અનૃતમય ઉપરે । હવેને માપી અમર
 તાપી મને ગાત ઠરે ૫, મને

ત્કૃષ્ઠ અનાનિતા જન્મ મરણના દુષ્ટોનો
 અભયનાન નર્વહા પ્રથમના કાલિષ્ઠ થય છે,-

૧ નર્વહત્કૃષ્ઠ અભયદાન છે તેઓની અતર

દાય એવી નાજ વર્તે છે, કે હવેને મોટામાં મોટું
 દુષ્ઠ જ મરણ છે, અને જે તેઓ ગિવાન આદિવીર
 અનેશ્વાર કરી ગયા છે તે ભયમારી, તે ફરી ફરી મર-
 વાના ભયમથી તેઓ સવધા કેમ પાવે? જાન એઓનો
 લાગ અને જાન એઓની પ મ નિષ્કાર્ય દયા હોવાથી,
 તેઓ જે વારે એ જન્મમળ્યા દુષ્ઠ જી હવે સર્વથા
 નિભય વાય, તે વાળે તાસ્વિ, આસ્વિઠ ભાપ આપે છે

અહો! એને મોટામા મોટી વહના મગ્ધુનીજ જણાય છે
 આ એ મારાથી હવે બાણે અમલણે પગ નીચે મૂકી દેવાય
 તો તે બિચાર ચગદાઈ મરે, મને જે મગ્ધુવી કરી
 આકુળ થઈ અત્રે આનુ જે, તેજ મગ્ધુને ગરણ થઈ હાય
 શોષ કરતા પ્રાણુ ત્યજે અહો! દાવાનગ ઉપશમતા સુધી,
 અથવા એ આ પગ તજે રહે ત્યાસુધી માટે તો એને
 મરણના ભયથી રહિતજ કર્તવ્ય જે, ત્યા સુધી આ ઉપાડેલો
 મારો પગ હું નીચે નહિ મૂકુ આ પ્રકારે અભયદાનના
 વિચાર-આચારથી હાથીના ભવે મેઘકુમાર અનતી પુણ્યની
 રશ્મિ પામી ગયા હતા, અને ગિદ્ધ ગતિ પામવા નેટલી
 નિર્જરા કરી ગયા હતા અભયદાનનો આ દાખલો ઉદયપદ
 ઉપર આપણે આલેખી રાખવો યોગ્ય છે

“શાંતિનાથ ભગવાન પ્રસિદ્ધ, ગજચંદ્ર કરુણાએ
 સિદ્ધ.”— ગતજ્યોને વિષે ચંદ્ર નમાન એવા ચક્રી
 તીર્થનાથ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાને પૂર્વ
 શાંતિનાથ ભવે પાડેવાને અભય આપી તીર્થક
 નામ કર્મ જાધ્યાની વાર્તા પ્રસિદ્ધ છે
 અભયદાનના આવા અને દાખલાઓ પ્રસિદ્ધ અને સુપ્રતીત છે

અભયદાનથી જીવ ચોકમ અભય થાય છે મારે
 આપણે આપણને મળેલી શક્તિઓ વડે યથાશક્તિ જીવોને
 અભય આપવું ઘટે છે તેઓને ત્રાસ
 અભયથી અભય આપવો ઘટે નહિ સર્વ જીવને પોત
 પોતાના પ્રાણુ બહાવા છે, પૂર્વ જીવ,
 આદિ તો ઇદ્ર હોય, ચક્રી હોય, કે માકડ હોય, તે બધાને

એક સરખો રાગ, એક મરખી બ્હાલપ, પોતાના દેહ ઉપર, પ્રાણ ઉપર છે તેઓને મોટામા મોટું દુખ, મોટામા મોટો ભય એ એ પ્રાણથી વિખૂટા પડવાડપ છે જો કે આયુષ્ય પૂર્ણ થયે, તેઓને તેઓ ઈચ્છે કે ન ઈચ્છે, ગટે કે ન રડે, પણ તે તે દેહ પ્રાણથી વિખૂટા પડવું પડે છે અને એજ દુખથી દયાર્દ્ર થઈ મર્વણ વીતગગ પગ્માત્માએ એ ફરી ફરી મગ્વાના દુખથી, ભયથી બચવારૂપ માર્ગ જીવોને નિષ્કારણ કરુણા વડે બોધી અભયદાનનો લાલ લીધો છે

આમ આયુષ્ય પૂર્ણ થયે જીવ ઈચ્છે કે ન ઈચ્છે પણ તેને પોતાને બ્હાલા પ્રાણથી વિખૂટું પડવું પડે તો છે તેથી કાંઈ એમ ન ધારવું, કે વેલા મોડા દયાર્દ્રતા ન છોડવી મરવાના તો છે, તો શા માટે બચાવવા, અથવા તેઓને દુખ આવ્યે મતે, તે દુખની આપણને જાણ મતે, અને તે દુખ ટાળવા કે જોછા કગ્વાની આપણી શક્તિ મતે, તેને તે તે દુખથી ન છોડાવવા,

એ વિચારથી (૧) હૃદય આવ લાગણીશૂન્ય કંઠણ થઈ જાય છે, અન્યના દુખે હાજતુ નથી, એની કેમજતા વહી જાય છે, તે નિર્ધ્વંસ અને શુષ્ક પરિણામી થાય છે તેની નિર્જરાતું બાર તો અટકી જાય છે (૨) છતી શક્તિ ન વાપર્યાનું આવરણ આણું છે, અતરાય બાધે છે

આ જો મોટા ભયો ધ્યાનમા ગમી આપણે દયાર્દ્રતાથી જોછાશ પામવી ન ઘટે

અહો! આપણે હાલ એવા દેશ, કાળ, પ્રસંગ સહસાસમાં

આવી પડ્યા છીએ, કે આપણી લાગણીઓ પ્રતિદિન નહોત
 થતી જાય છે એણે! આપણે સીતલ
 લાગણીની જીવોની દયા નથી ખાતા, તો આપણી
 નહોતતા દયા કેણુ ખાશે? એણે, આ તો આપણું
 હૃદય કેરું કઠણુ, લાગણી ગહિત, નિર્દય
 થઈ ગયું છે, કે આપણી નજરે, આપણી જાણ તજે,
 અનખ્ય પચેદ્રિય જીવોના ઘાત ધાય છે, છતાં આપણને
 કે પાગી હટતી નથી? મર, આપણી આખમા આસુ ફેમ
 નથી આવતા? અ, કદાચ પાગે કે આપણી ધનની શક્તિ
 હુમ્મલ ગઈ છે, આપણી તનની શક્તિ હુમ્મલ ગઈ છે,
 આપણા વચનો અર્થાત્ જીલ ઉપ- પણ અકુશ મેવાયો
 છે, અર્થાત્ આપણે એવા દેશ, ડાળ, પ્રમન, મહેવાસમા
 ભૂકાયા છીએ, કે આપણા હાથ પગ જીલ બધાઈ ગયા
 છે, અને પાગે કે પચેદ્રિય જીવો પણ આપણી નજર
 આગળ હજીતા છતાં આપણે જોતી શકીએ એમ નથી,
 કેવળ ટગર મગર જોઈ શકીએ એમજ છે, પણ આપણુ
 મન કયા ગયું છે? એ તો કાઈ બધાડ ગયું નથી ને?
 જીવની ઘાત થતી હોય, ખીનુ આપણે કાઈ ન કરી શકીએ,
 પણ આપણું હૃદય તો ફાટી જાય જોઈએ, આપણી
 આખમાથી આસુ વહેવા જોઈએ પણ આપણા મન નહોત
 થઈ જાય છે, એમાથી ભીનાશ, આર્દ્રતા તો જતી જ ગઈ
 છે, એકાત નવાઈ પાણુ થઈ જાય છે પરંતુ એ કાઝતા
 નથી, દવતા નથી મુંઝઈ નેવા લગ્નક શહેરમા, મહોટા
 સ્ત્રી પરથી કેવળ નિહાનની તૃપ્તિ અર્થ રહે સાયવા
 પચેદ્રિય જીવોના માનથી બેરવા ઉઘાડા ટોપવા આપણી

નજર પાસેથી પસાર થી થતા? અહો! એ જોઈ આપણા હૃદયમાં ઠપારી કેમ નથી જટતી? અરેરાટી કેમ નથી આવતી? હૃદય કાટી કેમ નથી જતુ? આખ્યોમાથી અશ્રુપ્રવાહ કેમ નથી વહેતો? બિચાગ નિષ્પન્નથી જતકા આદિ પખીઓને પગે બાધી ઉધે માથે લટકાવી લઈ જતા જોઈ આપણને કેમ લાગણી થતી નથી? આપણા હાથ-પગ-જીભ બધાઈ ગયા છે, અને કેવળ શક્તિહીન થઈ, નમાલા થઈ, વિપરીત દેશ, કાળ, સહવાસ, પ્રસંગમાં આવી ગયા છીએ, એ કેવળ આપણા પોતાનીજ ભૂવને લઈ જેમ જેમ આપણા મનની કોમળતા ઘટતી ગઈ, જેમ જેમ આપણા અતરમાવી દયાર્દ્રતા ઓછી થતી ગઈ, જેમ જેમ આપણે ન્વાથ પગાયણ થઈ અન્ય જીવોના દુખ પર આખર્ષિત્યામણ કરતા ગયા, જેમ જેમ આપણી છતી ગર્કિત છતા પ્રમાદે કંઠી, કેવળ સ્વાર્થ પ્રમાદે, અન્ય જીવોના દુખ ટાળવા મમર્થ છતા, તે પ્રતિ ઉપેક્ષા કંઠી, તેમ તેમ આપણા હાથ-પગ-જીભ આદિ બધાતા ગયા છે, તેમ તેમ આપણે પરવશ, દ્રવ્યવી અને ભાવથી, વ્યવહારે અને પરમાર્થે, થતા ગયા, પાગડી ઝુસરી તળે આવતા ગયા, અર્થહીન થતા ગયા, અને હજી પણ જેમ જેમ આપણી લાગણીઓ, આપણા મનની કોમળતા, પગજીવ પ્રતિની ઠરેણા, પગના દુખથી દાઝવા-દ્રવવાની વૃત્તિ હીન થતી જશે, મદ થતી જશે, ઓછી થતી જશે, તેમ તેમ આપણે ચોક્કસ વિશેષ વિશેષ પણ પરવશ થતા આવશું, વિશેષ વિશેષ માઠા સગ-પ્રસગ-સહવાસમાં આવી કસાશે.

ખીજ માટે લાગણી નહિ થાયીએ, તો પછી જોણ આપણાએ
ભાવ પૂછ્યો? કાણ આપણાએ ઘડા કર્યો?

માટે “ભૂયા ત્યાંથી ફરીવાં ગણો,” અથવા “ભૂયા
ત્યાંથી સવા” ગણી, હજી આપણે આપણા મનની કોમળતા
વધાનશુ અનરમા અરેરાટીને-ક પારીને
દ્યાર્દતાની જરૂર માર્ગ આપણે, પારકા છવને દુખી,
ગીણાતા જોઈ, તેની ઘાત થતી દેખી
આપણી આખોમા અધુ સહેજે આવશે, અને તેઓના
મામાઠિ પદાથો દેખી મકપ ત્રામ પામી દ્યાર્દ થઈ રહી
પડશુ, યારે આપણો દિવસ વળતો મમજવો એમ આપણો
કિંચસ વળશે, તો તન-વચન-વનની શક્તિઓ તો સહેજે
ઘોડા વખતમા નુકરી આવશે ને કર્તવ્ય છે, એ એજ કે
કદાચ બીજી શક્તિઓનો ઉપયોગ થઈ શકે એવો દેશ કાળ
નથી, તો પણ મન તો ક્યાર્દ કોઈએ બાધેલ નથી ને?
એ તો પોતા પાસે છે અને મનશક્તિ પાને બીજી શક્તિઓ
શુ હીમાળમા છે? માટે મનને દ્યાર્દ રાખવું, એ જો
અભ્યાસે કરી નિષ્કુર થતું હોય તો જોઈ જોઈ અટકાવવું,
એને ગદા લીનું રાખવું, દ્યાર્દ રાખવું, એમા આપણું અને
પન્નું, આ ભવ અને પરભવનું ચોક્કસ હિત સમાયલું છે
આપણે હજી એવા કનિષ્ઠ હીન દેશ-કાળ-પ્રસંગ-સહવાસમા
નથી આવી પડ્યા, આપણી કાર્દ એની નિર્વિનાવસ્થા નથી
આવી ગઈ, આપણા હાથ, પગ, મોઢા કાર્દ એવા બધાઈ
ગયા નથી, કે આપણે એ પરજીવોની હિંસા-ઘાત અટકાવી
ન શકીએ એ પણ આપણે જરી શકીએ એમ હજી છીએ
હજી એટલે અમે આપણી જિવિતિ અનુકૂળ છે પણ તે

ધીરજ અને વિવેકથી ઝગ્ગુ ધરે છે અને તેમા પણ મુખ્ય વૃત્તિ એકાત દયાર્દ્રતાની, લાગણીની, કોમળતાની, અરેરાટીની જરૂર છે આપણે એટલો લક્ષ નખવાનો છે, કે આપણુ હૃદય મુકું ન થયુ જોઈએ, ડહાણુ, કઠોર ન થયુ જોઈએ, નિર્ધ્વંસપરિણામી ન થયુ જોઈએ, નિ શક, મુકું લાકડા જેવુ, નિર્દય, લાગણી વિનાનુ ન થયુ જોઈએ, પર દુખ, પર ઘાત, કે પર માટી જોઈ તેને કપારી છટવી જોઈએ, અને આખમાધી અશુ છટવા જોઈએ, આવી સ્થિતિ વધતી જવી જોઈએ, ઘટતી ન જવી જોઈએ આ લક્ષ રાખો, અને પંજી જોઈ લો કે આપણી ગંધી શક્તિઓ કેવી જોત જોતામા સ્પુરી નીકળે છે? એ દયાએ કરી પુણ્યરાશિ વધશે, નિર્જરા થશે, ધન મળશે, પાપી જીવો દગારો, ડરતા કરશે, અને નિરપગંધી જીવોને માહાધ્ય મળશે અનેક લાલ થશે માટે હજી પણ સમય વિચારી, બીજી કાર્મ સાધન આપણી પાસે ન હોય તોપણ, ક્ષણે ક્ષણે આપણા મનની કોમળતા, લાગણી, દયાળુપણુ, આપણે વધારતા રહેવુ ઘટે છે, પરદુખ, પરઘાત, પર માટી દેખી ત્રાસ પામી કપવુ ઘટે છે, અને રડી પડવુ ઘટે છે, એમ કરવાનો લક્ષ રાખવો ઘટે છે, અભ્યાસ પાડવો ઘટે છે આથી આપણું આ હીન દેશ, કાળ, પ્રનગ, સહવાસ છતા પરમ શ્રેય થશે આ તો કેવળ આપણા હાથમા છે પ્રમાદે ઝરી એનો લાલ ન લઈએ તો આપણા ભોગ આપણા ઘરની અને આપણા હિતની આ વાત છે પરને કાર્મ લેવા દેવા નથી સ્વપરના હિત ઇચ્છનારાઓએ આ વાત બહુ લક્ષમા લેવા જેવી છે

અહો! એવા વિપરીત નેશકાળ વર્તે છે, કે જન
 માનના માની લીધેલા હિનના નામે અનેક પથે દ્વિય
 તિર્યચોના ઘાત, તેઓને રીજાવી
 પ્રયોગનાં બહુને ગીજાવી મારવાના પ્રયોગો, તેઓને આ
 વર્તીંગ ગતિમાજ નરકના દુષ્ટો આપવાના
 પ્રયોગો ચાલુ વડે રહ્યા છે પ્રયોગના
 બહુત પશુવધ (Vissaction), રમીના નામે
 (Inoculation) વર્તીંગ, નિરપરાધી પશુઓને મારી
 નાખવા, તેઓને રીંછી ગીંછીને ગેચી ગેચીને તેઓના
 શરીરમાંથી રસી ઢાઢવી આદિ પ્રયોગો ચાલુ થયા છે આ
 બધાવી ખરેખર આપણને કપારી છૂંવી ભેદાયે । વિશેષ
 ખેદ તો એ થાય છે, કે ધર્મને બહાને પશુવધ થાય છે
 ચત્રના નામે વધ? દેવીને ભોગ આદિ આપવાના નામે
 પ્રાણીવધ? આ ધર્મ કે અધર્મ? આમગની ખાતર જીવતા
 ઢોરોની ચામડી ઉતરે? આમગની ખાતર ખામ ઢોરોને
 હેર આદિથી મારી નાખવામાં આવે? આ વગેરે શું વાત
 કહેવી? જે વિના ચોક્કસ ચારી શકાય એવા પીછા,
 ઢચ્છા, ફાંધીદાત આદિથી ગોખીતા કરેલા ટોપીઓ, બટન
 બગડીઓ આદિ અર્થે તે તે પ્રાણીઓનો ખામ વધ થાય?
 ફાંડ-નીવર આપણ, પેખીન, બોનીન, ગુપ આદિ, જે બનાવવા
 અર્થે-ખામ હોયો માગવામાં આવે છે, તેનો ઉપયોગ થાય?
 અહો! પરમ મહર્ષિઓ પર ઘાતનો સર્વથા નિષેધ । કરી
 બધા બ પગ મારીમા, પગ ઘાતમાં તેઓએ મહા અનર્થ,
 મનહોષ ભેદ્યા છે બળે અજાતો પણ 'પરને' પીડા
 ઉપજાવનારુ ફગ નાર નજ દોય, તો કેવળ પોતાનાજ

આહાર અર્થે, પોતાનાજ સ્વાર્થ ખાતર, પોતનીજ જીભના રમની તૃપ્તિ અર્થે, અને જન નમાજના માની લીધેલા રોગનિવારણ આદિ હિતના પ્રયોગના ઝડાને પૈદ્રિય ઘાત ઝરવી, પરજીવની હિંમત કઠવી, તેનું ક્ષણ, તેનું પરિણામ તે કેમ સારૂ હોય ? આપણી તથાપ્રજાગની શક્તિ હોય તો આપણે એઓને સમજાવી તેવા પાપમર્યાદી નિવૃત્તાવવા ઘટે છે, તેમ નહિ તો જીવની ઘાત થતી અટકાવી મથાશક્તિ અભય આપવું ઘટે છે, અને તેમ પણ ન જાને તો છેવટ જે આપણા હાથમા છેજ, અને આપણાથી જાને તેમ છેજ, તે આપણી આત્મ લાગણીને મંતેજ રાખવી ઘટે છે, વિશેષ વિશેષ મંતેજ ઝરતી ઘટે છે, તેને લેવા માત્ર મોજી પડવા ન દેતા પર જીવને ત્રાસ થતો દેખી, પૈ જીવને રીજાતા દેખી, જાણે પોતાનેજ ત્રાસ પડે છે, જાણે પોતેજ રીજે છે, એવા પ્રખરની દ્યાર્દ લાગણી કઠની ઘટે છે, અતરની સાચી લાગણીથી સામા પાપી જીવનું પણ હૃદય કાઢી જાય છે, જે જીવ ઠોઈ પણ કળે કે જળે કે

અતરની લાગણીની સમજાવટ કે દાખના દલીલથી પણ નથી

અસર વારી શકતો, તમા પૈ અતરની સાચી લાગણી એક મચોટ ચમત્કારી અનન

કરે છે માટે આપણા હાથમા જે ખરેખર નાશન આત્મ દ્યાનું, દ્યાના નિર્મળ વહેતા જગતું છે તેનો આપણે કદી ઉપયોગ ચૂકવો જોડતો નથી એ આદર્શતા, એ ભીનાજ, એ દ્યાનો પ્રવાહ નિગત વહેતો ગળનો જોઈએ છે, ગળે મુકાય નહિ પણ વધારે જોમ, જથ્થા અને વેગમા

એમ કરવું જોઈએ કે પ્રતિદૂળ વસ્તુતા દેગ, ઠાગ, પ્રમગ,
મહુવાન બધા, એમ વસ્તુ, નહિતે સાનુકૂળ થશે.

અભયદાનના નબધના આ દગ કાગ લઈને આ
પ્રમગ કહ્યાં અભયદાન ઉત્તરાત્ત-શીલુ વસ્તુ જાય છે, દેશ
કાળાદિની પ્રતિદૂળતા વર્તે છે, હતા એ
અભય આપી પ્રતિદૂળતા ટાળવા, અને અભયદાનને
અભય પામે વિન્તારવા જે આપણા પામે રહેલું આતર
ઠામજતારૂપ સાધન, તેને પુષ્ટ કરવું
ધટે છે અને જનતા શક્તિએ જીવેને દુષ્ક્રિયાથી, લયભાથી,
મરણ લયભાથી દોડાવવા ધટે છે તનજ જીવો વિષય-કષાય
-અજ્ઞાન જેથી પાપ બાધી માડી ગતિમાં ફરી ફરી
જન્મ-મરણના દુષ્ક્રિયા પામે છે, તેને તે માડી ગતિમાં
જન્મવા મરણરૂપ દુષ્ક્રિયા જેમ છુટે, એ સબધી શુદ્ધ
સાત્ત્વિક તત્ત્વનો શાત બોધ આપી ભાવ અભયદાનનું
ફળ લેવું ધટે છે નાથે જીવે પોતે પોતાને અભય કરવો
ધટે છે અર્થાત્ પોતે જે કારણોએ ફગી ફરી ફરી
જન્મ-મરણના દુષ્ક્રિયા બોગરી રહ્યો છે, તે કારણો પોતે
ટાળવાનો પોતાને નિરતર ઉપદેશ કર્તવ્ય છે અભયદાનનો
આ અર્પણ ઉત્કૃષ્ટ લેહ છે

અભયદાનનું આ સ્વરૂપ બહુ વિચારવા જેવું છે,
વિચારી ખરીન આચરવા જેવું છે એ ધારે તો દરેક સરી
પથે દિય જીવ આપી ગડે કે પોતાને પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિ
કે શક્તિઓનો, આહે તો ધનથી, મનથી, વાણીથી, તનથી,
એ આદિથી, એકથી, બેથી કે વધારે ઓગ્રીથી કે બધીથી

અન્યને મરણાત હુ ખમાથી, ભયમાથી ઘેડાનવારૂપ લાભ
ધારે તો દરેક સ્ત્રી પચે દ્રિય જીવ આપી શકે આપણે
તો મનુષ્યો છીએ, વિવેકવાળા છીએ, તા આપણે તા એ
વિવેક શક્તિનો લાભ અવશ્ય અભયદાન આપવારૂપે લેવો
ધટે છે, અને એમ કરી આપણા પરમ હિતરૂપ કેળવું
બીજા વાવવું ધટે છે અભયદાનથી પગમ નિર્જન અને
અનત પુણ્યની રાશિ વધે છે દાનનો સર્વોત્કૃષ્ટ ભોદ જોવાને
અભય આપવું એ છે આ દાન ધારે તો દરેક જીવ
પોતાની શક્તિ અનુમાર કરી શકે કે કોઈ ડરી શકે છે,
કરાવી શકે છે, ડરતાને દેખી અનુમોદી શકે છે, કોઈ
જઠાય કરી ન શકે તોપણ કરાવી અને અનુમોદી શકે છે,
કોઈ કરી કે કરાવી ન શકે, પણ અનુમોદી તો શકેજ
આમ બધા પ્રકારના સુકૃત્યોમા સમજવાનું છે

૨ સુપાત્રદાન

દાનનો બીજો પ્રકાર સુપાત્રદાન છે મરણ ભયમાથી
જીવને બચાવવા, તેમજ તેના ફરી ફરી જન્મના ફેરા
ટાળવારૂપ બોધ આપવારૂપ અભયદાનના પ્રકાર કહેવાયા
હવે સુપાત્રદાનનો વિચાર કરીએ

સુપાત્રદાન પણ દરેક જીવ પોતાની શક્તિ અનુસાર
ડરી શકે છે સુપાત્ર એટલે સાફ પાત્ર, કે જેને દાન

આપ્યાથી, દાન હકક થઈ નકે છે, ઉગી નીકળે જે જેમ
મારા પેત્રમ વાવનુ એ- બીજા ઉગી નીકળી- અમર્ય
કળ આપી, અનતા બીજા પેદા કરી, તે તે બીજામા પાછી
અનતા બીજા પેદા - વાની એમ પરપરાએ અનતાનત
ફળાની થો ચના આપ જ-તમ સુપાત્રને- આપેલું દાન
અનત કયાણુનુ કાગ્ય થાય છે એક સુપાત્ર / મહર્ષિને
ખાન-પાનનુ ભન્તિપૂર્વક દાન દીધુ હોય, તો તે સુપાત્રના
દેહનો ચથેન્છ નિવાળ થાય છે, અને તે સુપાત્ર મછી
જીનાને કદરાણુમય ઉપદેશ આપી બીજા અનેક સુપાત્રો
જનાર છે, જે પાછા પ્રત્યેક અનેક અનેક કરી, ઘણા
જીવોને સુપાત્ર વધાના નારણિક થાય છે - આમ એક
સુપાત્રને દાન આપનાથી પરપરાએ અનેક સુપાત્રો નીપજે
જે, જે જીવોના અમોઘ કલ્યાણનુ કારણરૂપ જ છે

હાથા પુરૂષ પાત્રના ત્રણ ભેદ કહી ગયા છે -

પાત્ર ભે. (૧) અપાત્ર (૨) કુપાત્ર (૩) સુપાત્ર
(૧) અપાત્ર તે એ કે જેને આપ્યું હાઈ લેખેજ ન લાગે.
વાઝણી સ્ત્રી અથવા ઓખગ ભૂમિની પેડે, જેમા વાવેલુ બીજા
જળી જઈ નાવ પામે, પગિણામ ન પામે

(૨) કુપાત્ર અર્થાત્ જેને આપ્યું પગિણામ ન આપે,
પણ માત્ર વિપરીત પરિણામ માપે જેમકે શુદ્ધ સંસ્કૃતના
વર્ષાદનુ મીકુ પાણી કે મીકુ દૂધ નર્પના 'મુખમા' પડે તો
વિપરૂપેજ પરિણમે અથવા ડાઈ શિષ્યને શુભ્વો આપેલુ
શાસ્ત્રજ્ઞાન રાત્રરૂપે પરિણમે, અર્થાત્ તે શિષ્ય 'શાસ્ત્રનો
રાસ્ત પેરે ઉપયોગ કરે અથવા વિષમા ભભેલ અમૃત પણ

મિથ થાય, કે હિંગમા લખેલ કપૂર પણ હિંગનો વાગ્ય
પામે-એ વગેરે કુપાત્ર

(૩) સુપાત્ર અર્થાત્ જેને આપ્યું હોયે તો લાગે,
પગ્લોમ આપે, પણ અનતાનુબંધ શુભ પરિણામ આપે

આમ પાત્રભેદે દાન આપતા પણ વિચાર કરવાનો
છે અપાત્ર, કુપાત્ર, સુપાત્રનો વિવેક કરી દાન આપવું
લેઈએ છે પ્રથમ જે માપણે કહી ગયા

ગોઆયોઅય છીએ, કે આપણને મળેલ શક્તિનો
વિચાર લાલ, જેને તે લાલનો ખપ હોય એવા
યોગ્ય જીવને, આપવો તેનું નામ દાન

અર્થાત્ આપણે જેને લાલ આપવો છે, તે જીવની યોગ્યતા
પાત્રતા વિચારવી લેઈએ છે, અભયદાનને યોગ્ય તો બધા
જીવો છે, અર્થાત્ ગમે તેવા જીવને પણ મનુષ્ય કષ્ટમાથી
મદ્ય અત કળે, પાનુક પ બુદ્ધિએ, ઉગારવો, તેના
જન્મ-મરણ ટળવારૂપ શાત ગોધ આપવો-એ વગેરે
અભયદાનને યોગ્ય તો મર્તે જીવ છે બધા જીવ મૃત્યુથી
ઘસે છે, બધા જીવ મૃત્યુ આવે, મરણાત કષ્ટ આવે
વિદ્વજ ચર્મ, દીનમુખ ધર્મ, લાચાર ચર્મ, ચોતડી આશ્રય
ધારે દષ્ટિ ફેડે છે. મહદય સકલ જીવો તો તે
વળતે મધ્યાશક્તિ તેવા મનુષ્ય કષ્ટ પામેવા જીવને
ઉગારવાનો વિચાર, પ્રધાન કરે, તે વળતે એમ ન વિચારે
કે આ તો અયોગ્ય છે, કે અપાત્ર છે, અથવા આ તો મિથ
કે બ્યાદ છે, કે જેને પાછો જીવે તો ઘણાને અથવા
મનેજાં મારી નાખશે, અને કર્મ બાધશે, અથવા આ સુખ

હે, કે જે જો પાછો જીવશે, તે વળી બીજાનેજ અથવા મને કરડશે અને હર્મ પાધગે ખરે દયાગ્ર અભયદાન-દાતા તે વેળે આવો વિચાર નજ કરે, તે તો કેવળ તે જીવને દુઃખમાના છોડાવવા માટેનોજ વિચાર કરે, તે જીવને દુઃખમાવી છોડાવવા લાગીજ તેના લક્ષ અને પ્રવૃત્તિ હોય એટલે અભયદાનમા યોગ્યાયોગ્યનો વિચારજ ન હોય આ બામત દાનના ત્રીજા પ્રકાર અનુકંપા દાનના સ્વરૂપથી વધારે સ્ફુટ થશે

પણ આ મુપાત્ર દાનના પ્રકારે યોગ્યાયોગ્યનો અવશ્ય વિચાર કર્તવ્ય છે એમ તો કહેવાનું નથીજ, કે કોઈ નતપાત્ર મહાત્મા આપણે ઘેર પધારે, તેઓને અન્નપાનાદિથી મંગળવા, અને અન્ય પામર છુપાતુર ભીખારી બારણે દીન વદને યાચના કરતો આવે તેને અન્નપાન યથાશક્તિ ન આપવા આપવા તો યથાશક્તિ બનેને, પણ એકને અપૂર્વ ભક્તિ લાવથી, પરમ આહ્વાદથી, અને બીજાને અનુકંપા બુદ્ધિથી

જોવાનું એજ છે, કે આપેલું વ્યર્થ તો નથી જતું ? અથવા તેનો ગેરઉપયોગ તો નથી થતો ? સદુપયોગ તો થાય છે ? જે વ્યર્થ જતું દેખાય, કે વિરેજ ત્યાં હર્મ ગેરઉપયોગ થતો દેખાય, તો તેવા અપાત્ર કે કુપાત્રને જાણી જોઈ વધારે વખત ઉત્તેજન ન આપવું સદુપયોગ થતો જોઈ, રાજ્ય થવું, ઉત્તેજન વધારવું જાણી જોઈ અથવા અજાણે ચલાવી દેવા દેવું, જે દેખીતોજ અધર્મ છે, અધર્મને પુષ્ટિ છે,

અવિવેક છે, અને લગવાનું કહે છે, કે વિવેક છે ત્યાજ્ય
ધર્મ છે, વિવેક, આગમાર, યોગ્યાયોગ્ય વિચાર નથી
ત્યા ધર્મ નથી અર્થાત્ ધર્મ પમાડનાર વિવેક છે ભલે
દાન એ ધર્મનો પ્રકાર છે, પણ તે દાન
ધર્મનું કૃણ વિવેક વિના મળી શકતું નથી તેમજ,
આપણે વિવેક વિના યોગ્ય, અયોગ્ય, પાત્ર, અપાત્રની
તપાસ કર્યા વિના, કુપાત્ર સુપાત્રનો ભેદ જોયા વગર
વિના, સુપાત્રને કુપાત્રની ભુદ્ધિએ, અથવા કુપાત્રને સુપાત્રની
ભુદ્ધિએ દાન આપીએ, તો તેથી આપણને દાનનું કૃણ
મળ્યું, એમ લેશ માત્ર સમજવાનું નથી કેમકે વિવેક
વિનાનું દાન એ દાન નથી, વિવેક વિના ધર્મ નથી,
વિવેક છે, ત્યાજ્ય ધર્મ છે માટે આપણે દાન સળધમા
સુપાત્ર કુપાત્રનો વિચાર અવશ્ય કર્તવ્ય છે

જેઓ પગ્મ નિષ્પૃહી છે, નિવૉભી છે, જેઓ શળી
માત્ર પણ અણીધેડું લેતા નથી, જેઓની પૌણ્ડલિક
પરવસ્તુ પ્રતિ લેશ માત્ર મૂર્છા-મમતા
સુપાત્ર કોણ ? નથી, જેઓની રાગ-દ્વેષની ગાઠ દેદાર્ધ
ગઈ છે, એવા જે નિર્મથ મહા
મુનિવર છે, જેઓ કેવળ આત્મસ્વભાવ ઉન્નત્વવ કરવામા
અહોનિશ પ્રવર્તી ન્હા છે, જેઓ જિતેન્દ્રિય હોઈ આત્મા
પરાત્માના હિતમા અહોનિશ ઉદમવત છે, જેઓ
મહા મયતિ હોઈ, મયમના નિર્વાહ અર્થે દેહને પોષે
છે, અને જેઓ ચાલે ત્યાવગણ તપશ્ચર્યા વડે દેહ
દમી રહ્યા, ઉત્તમ જ્ઞાન વિકસાવવામા, તેનો

છોડોને જોધ આપવામાજ નિમગ્ન છે, અને જેઓ, ખપ જેટલા શુદ્ધ આહાર-પાન-વસ્ત્ર-ઔષધાદિ મહણ કરે છે, જેઓ સમસાવી હાડ, મર્વે જીવનુ દયાણુ ધાઓ એવી ભાવના વે જાઓનુ હૃદય સુવાસિત છે, -એવા પવિત્ર મત્પુત્ર તે સુપાત્ર નીવડે.

આવા પવિત્ર મત્પાત્રની આપણે શોધી શોધી મ ન-પાન-વસ્ત્ર-પાત્ર-ઔષધ-આવાસ આદિ વડે સંભાળ લેવી જોઈએ, તેઓની ભક્તિ-શુદ્ધિના સુપાત્ર દર્શન કરવી જોઈએ એવા સુપાત્ર જીવો, જેઓ કેવળ પોતાના અને પારકા જીવોના હિતમાંજ પ્રવર્તી રહ્યા છે, અને જેઓ પોતાના દેહની પણ અપેક્ષા નથી ગણતા, તેવા મહા પુરુષોને દાન દડ, તેઓની ભક્તિ કરી, તેઓનો યોગ મેળવી, મારી શકિતજોનો તાબ તેઓને આપી, અહો! હું ક્યારે કૃતાર્થ વડે ચોરી સફળાવના આપણે સદા ભાવવી ઘટે છે જો કે આપણા હિન ભાગ્યે આ કાળે આ દેશમાં એવા એવા પરમ સુપાત્ર મહાતોનો જોગ અત્યંત અત્યંત દુર્લભ થઈ પડ્યો છે, તોપણ એવા મહાત સુપાત્રોનુ હૃદય વિર અહોનિગ ચિંતવન કરવાથી પણ ક્ષણિત્ તેવો યોગ મળી શકે છે, યાદશી મારના તાદશી સિદ્ધિર્મયેત્ । ભાવના મનુમાજ ગિદ્ધિ ધાય છે, અને કદાચ તેવો યોગ નવી મળતો, તો પણ મનોવૃત્તિ ઉચ્ચ રહે છે, જે અત્યંત લાજનુ વારણ છે.

આના પરમ સુપાત્ર જીવોનો, મહાતોનો યોગ આ

કાળે આ દેશે પગમ દુર્લભ વધ પડ્યો છે, તેમા આપણે પોતે કેટલા કારણરૂપ છીએ, અને એ કારણો કેટલા અશે, ધારીએ તો, હવે કંઈ શકીએ એમ છીએ, એ વિચારીએ

ગૃહસ્થ ધર્મને વિષે ઘણા ગુણો વર્તે છે, તથાપિ એક સુપાત્રદાનને લઈને જ્ઞાનીઓએ એને બહુ વખાળ્યો છે, યાવત્ માધુધર્મના પરમ સાધુ ધર્મના આગર આધારરૂપ રહ્યો છે તાત્પર્ય ટે ગૃહસ્થ ગૃહસ્થ ધર્મનો વિચ્છેદ થાય તો માધુધર્મનો પણ વિચ્છેદ થાય ત્યાંહે તો ગૃહસ્થી હોય અને ત્યાંહે તો સાધુ હોય, પણ દેહ નિર્વાહની તો બનેને આવશ્યકતા છે જો કે મયમી માધુનો દેહ ઉવળ સયમના-ચારિત્રના નિર્વાહ અર્થે છે, તેઓ આ દેહ વડે સ્વસ્વભાવરૂપ સ્થિતિ પામવાનો પ્રયામ, અભ્યાસ કરે છે, પામે છે, તે દેહ પણ આહાર વિના ટકી શકે નહિ, અને તે આહાર તો ગૃહસ્થોને ત્યાં રહ્યો પોતે તો પત્ર મહાત્મ-ધારી છે, આરભથી સર્વથા ત્યાગી છે પોતાને અંગે, પોતાને, ઉદ્દેશીને પણ કાંઈ પણ આગલ કરતા નથી, કરાવતા નથી, કે કરવાને અનુમોદતા નવી યાવત્ પોતાના અર્થે બીજાએ કરેલું પણ પોતે સહોષ ગણી લેતા નથી આવો જોનો સૂક્ષ્મ ધર્મ છે, તે પોતાના માટે આહાર, કે ને આરભ વિના નથી થઈ શકેતો, તે કેમ નીપજતવી શકે? એટલે એ આહાર માટે એઓને ગૃહસ્થીઓ તરફ આધાર રહ્યો ત્યાંથી તેઓ નિમ્પૃહપણે ખપ નેટલો આ

અને તે પણ પોતાને હેશીને ન કરેલો એવો શુદ્ધ હોય તો જ, વળી ક્યાઈવી મળે, ત્યાઈથી ન મળે, પણ સમક્ષીં ધાય, સામાને, દેનાગ્ને, પીડા ન ઉપગ્ને, મન ન દ્વભાય એમ મનુકરીવૃત્તિ કરે આમ જોતા ગૃહસ્થધર્મ માધુ ધર્મનો પગમ નિવાહક છે અને એવો શુદ્ધ ગૃહસ્થ ધર્મ વર્તતો હોય, તો નાધુધર્મ પણ મહેતે શુદ્ધ વર્તે, ઠેમકે તેમના દેહના નિર્વાહ ચોખ્ય શુદ્ધ આહારપાન પ્રાપ્ત થતા હોય તો પછી બીજુ બધુ તો તેઓને સાવ મુલબ છે

પણ ગૃહસ્થધર્મે હાલ વ્યવહારશુદ્ધિનો વ્યવહારશુદ્ધિનો માવ અભાવ દેખાય છે, મતપાત્ર લક્ષિતનો અભાવ વિશેષ અભાવ દેખાય છે, મતપાત્ર લક્ષિતની ઇચ્છા હોય છે, તો વિવેકની

ખામી છે, વિવેકની ખામીને હઈ સુપાત્ર-કુપાત્રનું લાન ગ્હેતું નથી, આમ એક અનવા અનેક રીતે 'ગૃહસ્થધર્મ' કે જે માધુધર્મનો આધાર છે, તેમા ખામી આવવાથી પરમ શાન, દાન, નિરપૃહી, સુપાત્ર નિર્ઝંથ મુનિવરોનો ચતિવર્મ દુર્લભ થઈ પડ્યો છે, અતિ અતિ દુર્લભ થઈ પડ્યો છે અને એમ જોતા આ દેશે, આ કાળે પગમ સુપાત્ર મુનિવરોનો યોગ દુર્લભ હોય તો ત મ્વાભાવિક ન છે અને હજી જેમ જેમ વિશેષ વિશેષ વ્યવહારશુદ્ધિમા હાનિ વળી જશે, લોકોના ચિત્ત લક્ષિતશૂંચ થતા જશે, વિરેકરક્ષિત થતા જશે, મ્વાર્થ અને માનપરાયણ થતા જશે, અને આત્માના જિનની ઇચ્છાએ, પોતાના 'અને પગઆત્માના ન્યાણની ઇચ્છાએ ધરનાર હોડી ત્યાગી

થનારને સમયોચિત પણ શુદ્ધ આહારમાં જોઈ અવશે
અતરાય આવનો જશે, તેમ તેમ સાધુધર્મ વિશે વિશેષ
દુર્લભ થશે, હાલ ટોઈ પણ સુખ વિચારના મ્લેષ
જેવાવાળા સાધુઓના દર્શન થાય છે, તે દર્શન પશુદુર્લભ
થઈ પડશે માટે હજી પણ પગમ પવિત્ર ભૂમિમાં
વીતરાગ ધર્મના ઉપામકોએ, ઉગ્રોત્તર ધર્મોએ જેને
ઉપામના કરવી હોય, એનો ઉદ્યોગ કરવા હોય, તો આ
વિચારવું ઘટે છે, કે ત્યાગી વિના ધર્મ નથી શક્ય છે ત્યાગીનો
આધાર છે, એટલે ગૃહસ્થધર્મ નો ત્યાગધર્મ
કે યતિધર્મ-ધર્મના આ ભેદ મુખ્ય માર્ગ છે જુદા-જુદા
ગૃહી ગૃહસ્થીઓ સુપાત્ર અનિયમો, મુનિઓને યજ્ઞાદિ
ભક્તિ-બહુમાનપૂર્વક શુદ્ધ આહાર-પાન અદિ તે નિર્વાહક
વસ્તુઓ વડે, વિવેકપૂર્વક, નિમાનીયને આપ કરો છો

તેઓના હિત અર્થે, તેઓ એક બીજાના અધ્યક્ષ, બાત્રી, લકી ન મન, તે માટે વ્યવહાર નીતિ પ્રવર્તાવી, અને પોતે તો પછી પોતાના જ્યેષ્ઠ પુત્ર ભ ન અઠવર્તીને ગજ્યભાર મેળવી, દીક્ષા માં ચાલી નીમ્બા નિરાગરીપણે રહી અનેક પ્રકારની તપશ્ચર્યા કરી પોતાના કર્મોને બાળી લગ્નગીરત હોવા હતા આવા પરમ ગુપ્તાત્મ, પન્ન મહાગુરુને પણ દેહ નિવહે અર્થ આહારની જરૂર હતી ભદ્રિક પરિણામી જીવોના મનના પ્રભુને ઉપમા વગરો હતો, અને તેથી જ્યાં જ્યાં પ્રભુ વિચર, ત્યાં ત્યાં સુવર્ણ-ગ્નયાળ આક્રિ વરી તેમનો મરાશકિત ભગ્નિ વડે મત્કાર કરતા હતા. પણ પ્રભુને શુદ્ધ આત્મા હોવાથી એવી ગમ મોડાનેજ હતી, કવચિત્ કોઈ આહાર ધરતુ તો તે અશુદ્ધ હતો જામ સમભાવ વડે આહારના મતરાય વેદતા પ્રભુએ એક ધન્સ વિચર્યા કર્યું, પ્રભુ તો તેજ ભરે તીર્થ ક હોવાથી નિકાચિત આપુષ્પના ધણી હતા, એટલે આહાર મગત, કે ન મગત, પણ દેહ દમ્ભ, અને ન દમ્ભ તોપણ તફાલે સિદ્ધ તો થાન જ, પણ તેના જ છે ડોઈ બીજા મનપુરુષ હોત, અને આત્મસાધન કરના વિચરતા હોત, અને તેઓને આહારનો જાનો જાડ મતરાય આ થો હોત, તો ભે કે તેઓ એ અતગાય સમભાવથી વેદત, તોપણ અશુદ્ધ, આહાર તો તેઓ લેત જ નહિ અને તેઓનો દેહ આહાર વિના ટકવો મુશ્કેલ થઈ પડત, અને કદાચ જામ થના સૂર્વ કર્મ હીણ થવા પૂર્વે તેઓ કામધર્મ પામી જાત શ્રી કૃપાભાવે લગવાન જેવા પરમ ગુપ્તાત્મ અતિવિને વ્રી એવાસકુમાર જેવા

પ્રવર્તીને, તો આધુધર્મ મુત્તમ રહ્યું ઘણા મુપાત્ર મહેતો નિકળી આવે - એ આપણે જાણ્યું શુદ્ધ, વ્યવહારનું વિનંતાની વિવચન અન્ય ન્યૂને છે

તત્ત્વજ્ઞાનની ન્યૂનતાને લઈને જમી ન્યૂનતા છે ચાહે તો ગૃહની હોય, ચાહે તો નાધુ દોય, પણ તેને તત્ત્વની જમ દોય, આત્માના અસ્તિત્વની ખબર તત્ત્વજ્ઞાનની દોય, પાદગતિ અસારતા તે જાણતો જરૂર હોય, તો તેનો વ્યવહાર સહેજે શુદ્ધ થાય, તેનો વ્યવહાર સહેજે અન્યોન્ય અર્થાત્ નાધુધર્મ ગૃહધર્મ, નધર્મને ઉપકારી થાય પણ તત્ત્વજ્ઞાનની હીનતાને લઈ જવો પોતપોતાનો વ્યવહાર શુદ્ધ જાયરી શકતા નથી એ તત્ત્વજ્ઞાનના, સમ્યગ્દર્શનના, ઉપદેશ, પ્રચારની જાહેર જગત છે વીતરાજ શાસનના આરાધક તત્ત્વજ્ઞ મુનિવરોએ તથા ગૃહ-ધર્મોએ આ વાત જાહેર લક્ષ્યમાં લેવા જોઈ છે

જીવોની એટલી જમી વિનકવિનકના થઈ ગઈ છે, કે પ્રથમ તો દાનધર્મમાં એજોની બુદ્ધિ જ એજી વર્તે છે, અર્થાત્ દાન દેવામાં લોભવૃત્તિ આગળે વિચેકિત્તના પડે છે, મન સંકોચ પામી ગયા છે, હોય લીલા વડ ગયા છે, અને કોઈ કોઈ પુણ્યશાળી દાન આપવાની ઇચ્છા ધનવ છે, ભક્તિવાન દેવ છે, તો તેને પાત્ર-અપાત્રની એજી જમ છે, તો કોઈને જો કદાચ મુપાત્રનો યોગ મળી ગયો હોય તો તેનું દાન વાસી હોય છે, એટલે કે કોઈક વાગનાવાળું હોય છે, કા તો કોઈ

ફળપ્રાપ્તિની વાસના-ઈચ્છાએ એ દાન અપાયુ હોય છે, કા તો માનને આગ્રા કરી એ દાન અપાયુ હોય છે, અને કા તો યથાયોગ્ય ભક્તિ-બહુમાન વિના તે અપાયુ હોય છે ચિત્ત-વિત્ત અને પાત્રનો યોગ તો અત્યત અત્યત દુર્લભ છે એમ્હે ઠે દેનાર ગૃહસ્થ વિરેદ્ધી, નિર્માની, ભક્તિભાવ વાળો, નિષ્કામ કૃતિવાળો, દેવાની વસ્તુ પણ શુદ્ધ, અને દેવા યોગ્ય પાત્ર પણ પગ્મ મુપાત્ર સત્પુરુષ આ ત્રણેનો યોગ તો ક્યાઈએ દેખાતો નથી અને તેના કારણે આગ્રા કહેવાઈ ગયા છે

ત્યારે આ ઉપરથી માગ શુ નીડળે છે? એક તો (૧) દાનવૃત્તિ ઓછી થઈ ગઈ છે બીજુ (૨) કદાચ દાન દેવાની બુદ્ધિ હોય છે, ભક્તિ હોય છે, સાદ છે, તો વિવેક નથી, યોગ્ય અયોગ્ય ભાન નથી કુપાત્રો ભક્તિ વડે પોષાય છે, મુપાત્રો રહી જાય છે, પણ મુપાત્ર પેદા કરવાની વાટ બંધ થાય છે, કુપાત્રોના રમ્તા ખુલ્લા થાય છે ત્રીજુ (૩) કદાચ દાન દેવાની બુદ્ધિ હોય, અને મુપાત્રનો ભાગ્ય યોગે યોગ પણ હોય તો, વાસના કે માન હોય છે

જીવો ધાર તો આ ત્રણેથી વળી - શકે એમ છે દાનવૃત્તિ ઓછી થઈ ગઈ છે, તો ત્યાં જીવે વિચારવુ ઘટે છે, કે દેશુ તો પામશુ આન વિચારી દાનવૃત્તિ કેમ વધે? તેણે હુ ખી, દીન, રોગી ભુખ્યા, આ પ્રતિ અનુકેપા અર્થ યથાશક્તિ દર્શવી ઘટે છે, અને મુપાત્રને તો અવધ પોષવા

પોષવાની ભાવના નાખવી જે જે ડેટલાજ છોડેને, આ ભવમા નિવાહ અર્થે દીન પેઠે ઘેર ઘેર ભટકી યાચના કરવી પડે જ, અને યાચના કરતા છતા પૃથે પામતા નથી, તા દેવના પૃથ ભન દીન ગ્રામી, કુષાતુર બાદિની પોતાની શક્તિ ત્યા નબળા નહિ લેવાના કામ છે આમ જો જીવ વિચારે તો તને નહતું સમજાય એમ છે નમન આવતા તેનામા મનુષ્યના જાગશે, અને ખપી જીવને પોતાની શક્તિનો લાભ અવશ્ય આપશે જનવૃત્તિ આ ગીતે' મહેજે વધારી સ્વકાય એમ જે

જીવુ એમ જહુ જે જનવૃત્તિ છે, તો પ્રાય ત્યા વિનેકની ખામી છે, યોગ્યાયોગ્યતા વિચારની ખામી છે યોગ્યાયોગ્યનો વિચાર કર્યા વગર દાન વિનેકની ખામી આપનાથી હરામી છોડેનો ઉપદ્રવ વધે છે હિંદમા લીખારીઓની અને દેશ દેશ બજનાગ વેરાગી-અતીતની વસતિ વધારે છે, 'એનું કાજુ વિનેક વિનાનુ દાન છે તેઓ જોએ તો શરીરે નારી રીતે તદુસ્ત હોય છે, પણ કેણુ જાણુ એઓના કેવાયે દગમહાદ વધ જાય છે, કે કામધધો એઓને સૂત્રે જ નહિ જાણા પહેળવા મારે માગી લાવે, અને મફતનું ખાવુ અને મસીદે સુતુ, એમ હરામકાકના ધર્મજીવિ છતી શક્તિ પર આવરણુ આણુ, આવાઓને પોષવા, એ જોકે દાન છે, પણ પાણુમે તે ગિચારાને નુકશાનકાગક છે. અધૂરામા પૂર તે પાછા પરણુ, અને તેની પ્રત યાય, જે બધા લીખારી યાય છે આમ થવાનું વારણુ, કે તેઓ

નિશ્ચિત છે તેઓ ધારે છે, કે માગવા જેતા આપણને મળી રહેશે અરે, તેઓ તો માગીને કવચિત્ એટલું લેજી પણ કંઈ છે, કે વધારેનો કચવિકચ કરી શકે છે આવા પામરા માગવા આવે, ત્યારે અનુકંપા આણી ન આપવું એમ કહેવાતું નથી, પણ તેઓ શરીરે ધર્મગાધડળા છે, તો કાંઈ કામ કરી શકશે, એમ ધારી તેઓને તેવા કામે વગગાડી દેવા જોઈએ છે, અને એ કામ કરી પોતાની આજીવિકા પેદા કરે એમ થવું જોઈએ છે જો કે પ્રથમ તો એ ગિચારાને વમમ્બુ લાગશે, ઝડવું લાગશે, અને કઢાચ આમ કામે લગાડનારને જાળ પણ દેશે, વગોવશે, પણ વિવેકપૂર્વક દાન દેનારે તે નહિ ગણુકારતા અનુભવે દયાનો લાભ લેવો ઘટે છે એ-નો-એ ભિખુક ઠગી દેકાણે આવી એ-ના-એ દાતારનો ઉપકાર માનશે એવા શરીરે સજાજાને દાન આપવાથી ગિચારા ખટખટા અશક્ત, અપગ તેઓના મહાયમા અતગચ આવે છે વગી તીર્થસ્થાને જોઈજી તો દાનનો ગાડરીયો પ્રવાહ વહેતો દેખાશે તીર્થસ્થાનના દ્વાર આગળ ઘરડા, અપગ, અશક્ત, ભુખ્યા આદિ અનેક રક ભીખારીઓની લાઈન જેમી ગઈ દેખાશે ભાવિક યાત્રાળુઓ તીર્થસ્થાન ગણી દાન ડગવા મહેજે આતુર હોય છે, અને એ આતુરતા બહુ કલ્યાણકારી પણ છે, પણ એ દાન કેવું કેમ આપવું એ વિચારવા મારે મગજને તમ્હી ટોઈક જ આપતું-હશે ધાણી-દાળીઆનો પ્રવાહ ચા થો તો જધા ધાણી-દાળીઆ જ, આપશે, કેળાનો પ્રવાહ ચાલ્યો, તો જધા કેળા આપશે પણ એમા કાંઈ અશક્ત હોય, કાંઈ

હોય, કોઈ બિચારને માફગી અને કે શરીરકૃતતાને
 અને કપડાની જરૂર હોય, અને ટોઈને કાઈ સારો ખાવા
 હાયક ખોરાક જરૂરનો હોય, -આન જેને જેની જરૂર હોય,
 તે તેને ન જો તો દાનનો હેતુ કેવા પ્રકારે જળવાય ?
 છવને દાનનું ફળ પણ પોતે જેના વિચાર કરવા તમ્હી ન
 લે તો કય મળે ? હા ! એક તો નજ ભય, પણ જે ફળ
 મળતું નેહએ તને ઘણું આપ અથે મળે એ નજ મળ્યા
 નેહુ ગણાય

‘ Vartan paribart is a vice ’ સમુલ્લેખનો અત્યાચાર
 ચાર તો તે દુર્વિજ છે નેનો સખાવતમા શરૂ છે, છતાં
 તેઓની સખાવતી યથેચ્છ ફળ નથી
 સખાવતોમા આપતી અથવા બધ થઈ જાય છે, તેમા
 યોજનાની જરૂર કેવળ વિરેકની ખામી છે, વિચાર કરવાની
 તમ્હી ન લેવી એજ છે દાખલા તરીકે-
 કોઈએ ઉદાર હિલથી પચીસ ત્રીસ હજાર રૂપિયા ખર્ચી એક
 વિદ્યાલય કાઢ્યુ આ દાન ખરેખર જીવ્ય છે પણ એ દાન
 આપતી વખતે જ એણે વિચારતું નેહએ, કે જે ખાતું એ
 કાઢવા માગે છે, એનો શુ હેતુ છે ? એ હેતુ એટલી રકમથી
 ખર આવશે ? એ હેતુ કેવા પ્રકારે જળવાયે ? એ વગેરે
 યોજના કર્યા પછી એ દાન આપે તો બહુ લાભકારી થાય
 એ ખાતુ સ્થપાઈ, સારી રીતે ચાલી વૃદ્ધિ પામી, તેના
 ઉત્તમ હેતુ થર આવે, અને દાન દાતારને અનંત પુણ્યનો
 લાભ મળે પણ પહેલેથી મગજને તમ્હી આપ્યા વિના,
 વિવેક વિના, યોજના વિના એવું એક ખાતું કાઢે, બહે

પછી તે ખાતાનો ઉદ્દેશ સારો હોય, પણ પ્રથમ પાયે જે યોજના (Plan) નોંધાયે તેના અભાવે તે ખાતું નહોતું નહિ, પૈસા બચાવવા બંધ એટલે દાન દેનાર અકળાય, કે આ તો કાંઈ નહિ, ખાતું બચાવવા આવતું નથી, પૈસા પાછીમા ગયા, અને ફરી લાંબે એ ખાતું ચાલુ હોય, કલ્યાણકારી હોય, પણ તેમાં પૈસા આપતા અન્યાય એ કે એ ખાતું ન ચાલ્યું, અથવા પડી ભાગે, એમાં કેવળ પોતાની જ વિચારણાની કચાશ હતી પાયા વિનાનું ચતુર લાભુ ટકે નહિ, તેમ સંભાવના કામમાં, તેના હેતુ બર આવવામાં, વિવેકપૂર્વક તેની પ્રથમથી જ નડકનાની જરૂર છે, નહિ તો એ ન ટકે અભાવન ડરવાની તો ઇચ્છા હોય, એટલે એકમા ફતેહ ન પામે અથવા નાશીપાસ થાય, એટલે ફરી તેવા ખાતામાં મદદ ન આપતા, વગીળીજ ખાતામાં આપે, પણ ત્યાં અગાઉ માફક પ્રથમથી જ વિચારની ખામી હોય, એટલે એમાં પણ નાશીપાસ થવાનું થાય આમાં સારા ઉદ્દેશના કાર્યો છતાં પ્રથમની જ યોજનાની કચાશને લઈ પડી ભાગે, તેમાં પોતાની વિચાર-ખામી ધ્યાનમાં ન આવતા તે ખાતાને પોષવાનું બધું કરે માટે વિવેકની પ્રથમ જરૂર છે યોજના માટે પોતાની મતિ ન પહોંચતી હોય, તો તેવા લાયક નરની મદદ લઈ, કામ કરવું, પણ જો દાનનું ફળ લેવું હોય, તો પ્રથમથી ચોમેરનો વિચાર તો કરવો જ ધરે

મી જમશેદજી નસરવાનજી તાતા નામના પારખીએ શોધખોળ માટેનું એક ઉદ્યોગવર્ધક ખાતું કાઢવા માટે

કાં તો ત્રીસ લાખ આપેવ કે આ એક વ્યાવહારિક સખાવત છે તે ખાતું કેવા પાના પર ચોળવુ, જ્યાં ચોળવુ, એ વગેરે માટે એવું ને મહેનત લીધી છે, તે માટે ચોગ્ય માણસો પેઠી ચોજનાઓ પકાવી છે, તેનું ‘અનુકરણ’ જૈન દાનવીરોએ કરવું ઘટે છે.

દાનુ કુળ ચોગ્ય—અચોગ્યના વિચારથી મળે છે

વળી આ તો આપણા કુળધર્મના ગુરુ છે, એને તો આપણે આવવુ જ જોઈએ, ભલે પછી તે ‘કુળધર્મના’ ગુરુ સાવ કુપાન હોય, અને આ તો અન્ય દેવતાચોગ્ય વિચાર ધર્મના છે, અથવા અન્ય ગરબના છે, એને આખે શુ લાભ થશે? અથવા આપો એને થોડુંક અને વાલી મૂકો ભલે પછી તે સુપાત્ર જીવ હોય પણ આન કરવાથી દાન નથી થતું, તે ફળીભૂત થતું નથી જીવ ગિર થઈ જરા વિચારે તો તેને તરત આ સમજાય જાય છે.

દાનવૃત્તિ ઓછી થાય છે, એનું કારણ ચોગ્યાચોગ્યના વિચારની પાતી જ છે કેમકે પ્રથમથીજ પાત્ર ન તપાસે, અથવા કાર્મ સખાવતના વામ કરવામા અગાઉથી હીર્ષબુદ્ધિથી ચોજના આદિ વિચાર ન કરે, અને પછી તે સખાવતનું કામ પાર ન પડે, દાન ફળિત ન થાય, એાંતે નાશીપાસ થાય, દાનનો દાન લેનાર અનર્થ કરે એથી દાન દેવાની વૃત્તિ જ અટકે પુણ્યના કામમા અતરાય આવે માટે વિવેકની પ્રથમ જરૂર છે.

આમ વિચારી દાન આપવામા વિવેક આણવો ધરે છે આ તો, યથા દાનની અપેક્ષાએ સામાન્યપણે 'કહ્યું

પણ સુપાત્રદાન વિષે વિશેષપણે મમજવુ જરૂરનું છે, કે સુપાત્રપણું આપણા કુળધર્મના શુભમા જ હોય અથવા આપણને જેના પ્રતિ દ્વિષરાગ હોય, સુપાત્રપણું શુભને તેમા જ હોય એમ નથી સુપાત્રપણું તો લાગે શુભને લઈ છે, નથી વેપને લાગે, નથી વયને લાગે, નથી મત કે ગન્ધભેદને લાગે, પણ કેવળ શુભને લાગે છે આવી શુભદૃષ્ટિને લઈ હોય દાન અપાતું નથી હાલ તો આપણે એમ જ માની બેઠા છીએ, કે આપણા કુળધર્મના આ શુભ છે, આ આપણા ગન્ધના છે, તેને જ બહોરાવવું, તેની જ ભક્તિ કરવી એ સુપાત્રદાન ખીન્ન યથા કુપાત્ર આ પરપરાએ, આ વિવેકહીનતાએ દાનધર્મને બહુ બહુ દૂષિત કર્યો છે ખરા આત્માર્થી સુપાત્રો ગ્રહી જાય છે નોકે એઓ લોકના આદર મરકાન્ની, કે માનાયમાનની, લેશ માત્ર અપેક્ષા સ્વપ્ને રાખતા નથી, તેઓ તો કેવળ સમભાવી છે, અને છોડે કન્યાણુ કેમ યાય એવી જ અહોનિશ ચિંતવના કરતા રહ્યા છે તેઓને છોડે વિવેકવિકળ કેખી ઉલટી દયા આવે છે વિશેષમા આ કાગ તો એવો કનિષ્ઠ વર્તે છે, કે આવા સુપાત્રોના દર્શન તો દુર્લભ છે, પણ એ સદાય-જીવી ચાલતા હોય, અને જેને પોતાના હોષનું ભાન જ હોય, એ દોષ કદાચ ટાળી ન શકતા હોય, પણ દોષનું ભાન હોઈ તેથી ખિન્ન થતા હોય, તેવાઓની પણ બુલિહારી

હા તું ત્રીસ લાખ આપેલ છે આ એક વ્યાવહારિક સખાવત છે તે ખાતું કેવા પાયા પર ચોજવું, ક્યા ચોજવું, એ વહેરે માટે એણે જે મટેનત લીધી છે, તે માટે યોગ્ય માન્યતા રાખી ચોજનાઓ ઘડાવી છે, તેનું 'અનુકરણ' જોઈ દાનવીરાઓ ઠરે પડે છે.

દાનનું ફળ યોગ્ય—અયોગ્યના વિચારથી મળે છે

૫૧ આ તો આપણા કુળધર્મના શુરુ છે, એને તો આપણે આપણું જ જોઈએ, ભલે પછી તે કુળધર્મના શુરુ તાવ કુપાત્ર હોય, અને આ તો અન્ય રાખા-યોગ્ય વિચારો ધર્મના છે, અથવા અન્ય ઠરેછના છે, એને આખે શું લાભ થશે? અથવા આપો એને ચોડુક અને ઠાગી મૂકો ભલે પછી તે સુપાત્ર હોય હેય પણ આન કરવાની દાન નથી થતું, ત ફગીભૂત થતું નથી હોય જિયર થઈ જના વિચારે તો તેને તર્ક આ ગમજાય એમ છે.

દાનવૃત્તિ ઓછી થાય છે, એનું કારણ યોગ્યાયોગ્યના વિચારની ખામી જ છે કેમકે પ્રથમથી જ પાત્ર ન તપાસે, અથવા કાંઈ સખાવતના કામ કરવામાં અગાઉથી દીર્ઘભુદ્ધિથી ચોજના આદિ વિચાર ન કરે, અને પછી તે સખાવતનું કામ પાર ન પડે, દાન ફળિત ન થાય, પોતે નાશીપાસ થાય, દાનનો દાન લેનાર અનર્થ કરે એથી દાન દેવાની વૃત્તિ જ એટલે પુણ્યના કામમાં અતરાય આપે માટે જિરેકની પ્રથમ જરૂર છે.

આમ વિચારી દાન આપવામા વિવેક આવેલો ઘટે છે આ તો બધા દાનની અપેક્ષાએ મામાન્યપણે કહ્યું

પણ મુપાત્રદાન વિષે વિશેષપણે મમજવું જરૂરનું છે, કે મુપાત્રપણું આપણા કુળધર્મના ગુરુમા જ હોય અથવા આપણને જેના પ્રતિ દૃષ્ટિગગ હોય, મુપાત્રપણું ગુણને તેમા જ હોય એમ નથી મુપાત્રપણું તે લક્ષને ગુણને લઈ છે, નથી વેચને લક્ષને, નથી વચને લક્ષને, નથી મત કે ગચ્છમેદને લક્ષને, પણ કેવળ ગુણને લક્ષને છે આવી ગુણદૃષ્ટિને લઈ હાવ દાન અપાતું નથી હાલ તો આપણે એમ જ માની બેસા છીએ, કે આપણા કુળધર્મના આ ગુરુ છે, આ આપણા ગચ્છના છે, તેને જ બ્લોગવવુ, તેની જ ભક્તિ કરવી એ મુપાત્રદાન બીજા બધા કુપાત્ર આ પર પગએ, આ વિવેકહીનનાએ દાનધર્મને બહુ બહુ દૂષિત કર્યો છે ખજા આત્માર્થી મુપાત્રો ગ્રહી લાય છે જોકે એઓ લોકના આદ્ય સત્કારની, કે માનાપમાનની, લેશ માત્ર અપેક્ષા સ્વપ્ને રાખેના નવી, તેઓ તો કેવળ સમસાવી છે, અને છોડેના કન્યાપુ કેમ કાચ એવી જ, અહોનિશ ચિંતવના કંટા ગ્રહા છે તેઓને છોડેના વિવેકવિકટ દેખી ઉવટી દયા આવે છે. વિશેષમા આ કાગ તો એવો કનિષ્ઠ વર્તે છે, કે આવા મુપાત્રોના દર્શન તો દુર્વલ છે, પણ જે સદાયગુણી ચાલતા હોય, અને જેને પોતાના દોષનું ભાન જ હોય, એ દોષ કદાચ ટાળી ન શકતા હોય, પણ દોષનું ભાન હોય તેથી ખિન્ન થતા હોય. તેવાઓની પણ અસિદ્ધારી

કયું, એટલે એમ ન સમજવું કે જે મતધારી ગૃહસ્થ હોય તેણે જ સુપાત્રદાન કરવું ; બીજાએ ન કરવું, આમ કાંઈ અર્થ લેવાનો નથી સમજવાનું તો એમ છે, કે એ સુપાત્રદાન એટલું બધું કલ્યાણપૂર્ણ અને માહાત્મ્યવાળું છે, કે જાનીઓએ એને મતમા ગણી ગૃહસ્થીઓને યોગ્ય એક ઉત્તમ આચાર કહ્યો એટલે જે એ સુપાત્ર દાનનો લાભ લે, એની બલિહારી અતિથિમ વિભાગ મત એ ચાર

શિષ્યામતમાનું એક મત છે, એને શિષ્યામત ગણવાનું કારણ કે એથી અભ્યાસ પડી શકે છે. એવું મતમા ન્ધિર થાય છે પવિત્ર સાધુઓ

કાચું જગ વાપરતા નથી, ઉકાળીને અચિત કરેલું જળ તેઓના ઉપયોગમા આવી શકે છે તેઓ જાતે તો સર્વ પ્રમાણના આરબ પરિગ્રહથી ગહિન હોવાથી પાણી લાવી ઉઘાળી શકતા નથી ઉપજુ જળ માટે તેઓને ગૃહસ્થને ઘેર જવું પડે છે ગૃહસ્થીઓ જો ઉઘાળેવ જગ વાપરતા ન હોય તો સાધુઓને શુદ્ધ જળનો અતરાય આવે છે તેમ ગૃહસ્થીઓ આહીને સાધુના નિમિત્તે જગ ઉકાળે, તો તે જળ સાધુઓને કહ્યે નહિ, અને એથી ગૃહસ્થીઓને પણ દોષ લાગે પણ ગૃહસ્થીઓજ પડે પોતે ઉપજુ જળ વાપરવાના દોષ, તો તે પોતાના માટે હ મેશ તૈયાર કરવું પડે છે આમાથી વખત પગલે સુપાત્ર સાધુઓને કામ આવી શકે છે સુપાત્રદાનની ઈચ્છાવાળા ગૃહસ્થીઓ, પોતે સુપાત્રને આહાર-પાનથી પ્રતિલાક્ષી શકે, એવી સફલાવનાને લઈ પ્રાય સાધુ સુપાત્રને ખપમા આવે એવાજ આહાર-પાન ઉપયોગમા લે છે આમા કાંઈ સાધુને કે પોતાને દોષ લાગતો નથી

ધર્મ કેમ ટકી શકે? ગૃહસ્થીઓને સુખનો, પુણ્યનો, નિર્જરાનો, વર્મનો સ્વતો બતાવનાર જ એઓ છે, શુદ્ધ વ્યવહારનો, ગૃહસ્થવર્મનો બોધ-ઉપદેશ કરનાર પણ એઓ જ છે, તો એવા સુપાત્ર મહાત્માઓનો જે વિરોધ થાય, તો ગૃહસ્થધર્મનો, શુદ્ધ વ્યવહારનો, સુખ-પુણ્ય-નિર્જરાના બોધના માર્ગનો પણ લોપ નમજવો જે ગૃહસ્થીઓને જ નુ-શાનકારી છે, આમ નમજી ગૃહસ્થીઓએ સુપાત્રદાનની અભિવાધા કરવી ઘટે છે, સુપાત્રની લાવના લાવવી ઘટે છે, અને એ દાન વિશે વિવેક રાખવો ઘટે છે આ તો પરમાર્થદૃષ્ટિએ વાત ઘડી વ્યવહાર દૃષ્ટિએ પણ વિચારીએ તો પાત્રાપાત્રનું લાન એણે યદ્યંતરું છે

વ્યવહાર એ પરમાર્થનું પરમ કારણ છે,

શુદ્ધ વિવેકી

પણ તે વ્યવહાર શુદ્ધ હોય તો જ

વ્યવહાર

અને વિવેક ન હોય તો વ્યવહાર શુદ્ધ

યદ્યંતરું શક્ય નથી એક સદ્ગૃહસ્થ પોતાની

જ્ઞાતિના બાળકોના અર્થે જોડી જ તથા સ્કૉલરશીપો કાઢે છે, એ જ્ઞાતિના બાળકો પ્રાય મારી સ્થિતિવાળા છે, અને એ સ્કૉલરશીપ કે જોડાઈ ગયો લાલ લીધા વિના ભણી શકે એમ છે, છતાં એ ગૃહસ્થ, બીજી ગમે તે જ્ઞાતિના બાળકોને એવા માધનોની જરૂર છતાં, અને એ માધનો એઓને આપવાની લાભનું કારણ છતાં, એ લાભને જતો કરી, ભરતામા ભરવારૂં, પોતાની જ જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓને આ લાલ આપે છે આ દાનમા વિવેચની ખામી છે જેને ખપ હોય તેવાઓને પોતાની શક્તિનો લાભ આપવાનો આ પ્રકાર નથી, આ તો ફક્ત એક પોતાની જ્ઞાતિનું અભિમાન યથું

ભરતામા ભરવાથી કામ દાનનો હેતુ જળવાતો નથી
 શરૂઆતમા જ કહેલું છે, કે પોતાને પ્રાપ્ત થએલી, તનની,
 મનની, ધનની, વચનની શક્તિઓનો, જમીનો, એકનો કે
 વધારે જોઈનો, જેને ખપ હોય, જગ દોય, એવા
 યોગ્ય જીવને, લાભ આપવો એનું નામ દાન તો હ'ન કરતી
 વખતે વિચારવું જોઈએ છે, કે હું આપું છું, તે વસ્તુનો
 આને ખપ છે, કે કઈ જીવ વસ્તુનો? અથવા એ વસ્તુનો
 એને ખપ છે? એને ખપ નથી, છતાં એને આપી, જેને
 ખરેખર ખપ છે, એવાઓને અતગમ્ય તો નવી આપતો?
 ઇત્યાદિ વિચારવું ઘટે છે

આમ જો વિચારમા આવે તો જીજ્ઞાસુ જગજ જે વિવેકની
 ખામીનું લાગ્યું છે, તે સહેજે દૂર થાય

(૩) દાન કદાચ આપવામા આવે છે, તો તે વાસી
 દાન હોય છે, અથવા તો ભક્તિની ખામી દોષ છે એટલે
 કે કદાચ કોઈ સુપાત્રનો યોગ થયો,
 વાસી દાન તો તેને હર્ષથી શુદ્ધ માહાત્મ-પાત્ર
 આપે છે, પણ તે સાથે એમ મનમા
 આશીર્વાદ, વાસના, રાજે છે, કે એ મત છે, મહાત્મા છે,
 એને જોડારાજ્યાથી એ માગ પર પ્રજ્ઞ થશે, મારે આ
 ધનની સાકડનું દુખ છે, તે ટાળશે, અથવા મને, પુત્ર મુખ
 નથી તે મળશે, અથવા આ મારો રોગ ટળશે આવી
 આશાથી આપેલું દાન વાસી જ છે દાન આપી તેના જલ્દલાની
 આશા રાખવી, એ વામી દાન જ છે દાતાઓનો વિચારવું
 જોઈએ, કે એહો! પરમ નિમ્પૃહી નિરાગી

છે છવ માત્ર મુખ પામે એવી વૃત્તિવાળા, છે પુણ્યલભા મુખ છે, એવી ભ્રમણાથી તો છવો દુ ખી થયા છે, એવું એમને નાન થયું છે, તો તે પુણ્યવની આશા મને કેમ આપે? ન જ આપે સત્મુખ ધન, પુત્ર પરિવાર કે દેહના આરોગ્ય-અનારોગ્યમા નથી, તો તેમને દાન આપી મારે એવી પરિણામે વિનાશરૂપ, સુખભ્રમરૂપ, ધનાદિની આશા રાખવી યોગ્ય નથી બાનતું ફળ દાન છે Virtue is its own reward મારા દાન આપવાથી એ સુપાત્ર મહાત્માને દેહનિર્વાહ યોગ્ય વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ એ જ ફળ છે, મારી શક્તિ મને એવા સુપાત્રના ઉપયોગમા આવના લેખે લાગી એ જ ફળ છે, એ સુપાત્ર હવે જાદુ અનુકૂળતાપૂર્વક નિર્વિઘ્નપણે મત્રવૃત્તિમા પ્રવર્તશે અને ઘણા છવોને અભયદાન આપશે, એ જ ફળ છે મારે મારે બીજી ફળની વાછા કરી દાન વાસી કર્તવ્ય નથી આમ વિચારવું ઘટે છે એ વિનારણાવી દાન જાદુ ગુદ્ધ નાય છે

આમ ત્રણે દોષ વિચારે અને તે વિચારને અમલમા આણે તો છવ ટાળી શકે છે

સુપાત્રબાનના અંગે આ વાત થઈ પડેતું અભયદાન કરું, બીજું આ સુપાત્રદાન કરું, હવે બીજું અનુકૂળપાદાન કરીએ છીએ

૩ અનુકંપાદાન

અનુકંપાદાન—આગલા બે પ્રકારના દાનમાં કવચિત્ આનો ભાસ થયો છે, પણ આ તો દાન હેતુએ ખાસ અલગ વિચારનો પ્રકાર છે

(૧) અભયદાનમાં તો એમ કહેવાયુ કે (અ) જીવને આપણી શક્તિ વડે મરણાત ભયમાથી ઠોકાવી અભય આપવું અને (બ) જીવને ભવબ્રમણના દુખમાથી છુટવારૂપ માર્ગ શાત-પવિત્ર ઉપદેશ વડે પમાડી સાદિ અનંત અભય આપવું અભયદાનના આ બે મુખ્ય હેતુ છે, પહેલો હેતુ વ્યવહાર મત્ય છે, બીજો પરમાર્થમત્ય છે પહેલો દ્રવ્ય અભય છે, બીજો ભાવ અભય છે, પહેલું અભય પદ સાદિ સાત છે, બીજું અભય સાદિ અનંત છે

જ્ઞાનીઓએ દાનમાં અભયદાનને પ્રથમ પદ આપ્યું છે, અને એનું કૃણ મોક્ષ જ છે અભયદાન જાતિ, ચેતિ, ક્ષેત્ર, કાળ, કીર્તિ, માન, કરી અપેક્ષા નખતું નવી અભય અર્થે પ્રાણીમાત્રે સરખા છે જ્ઞાનીઓ પ્રાણીમાત્રને અભય ઇચ્છે છે

(૨) મુપાત્રાનમા એમ નહેવાય કે —અપાત્ર, કુપાત્રને
 ડોહી હમ્મ વિવંઙ અને બહુમાનપૂર્વક મુપાત્ર
 મુપાત્રદાન સાધુ, સુનિ, આત્માર્થી નિર્ભય, મત્પુરુષને
 આહારપાનાદિ આપી કૃતાર્થ થયુ
 થો યઅયોગ્યનો વિચાર કરવા શુદ્ધ ન્યાયથી ઉપાર્જેલ
 દ્રવ્યરૂપ અક્ષત બીજ, દાનરૂપ વર્ષાનો ડગી, મુપાત્રરૂપ સુશ્લેષમા
 વાવયુ એ બીજી મુપાત્રદાન

નત પુન્નોના માર્ગને પોષવા, સાધુધર્મને ટેકાવવારૂપ
 આ દાનનુ ફળ થયુ, જે મોક્ષનું જ કારણિક છે

જ્ઞાનીઓ આ દાનને પણ બહુ જ બહુ પ્રશંસે છે,
 અને દાનમાત્રમા એને બીજી પદ આપે છે

અભયદાન અને મુપાત્રદાનના ફળ કેવળ મોક્ષ છે

પરમ પવિત્રાત્મા, પુણ્યાત્મા, પુણ્યાનુભક્ષી પુણ્યવાન
 છતાં એ પવિત્ર દાનનો લાભ લઈ શકે છે

પ્રસંગપ્રાપ્ત આ ત્રીજી અનુક્રપાદાન છે । દુષ્ટીને
 દેખી ચિત્તમા ડપાડી છુટવી એનું નામ અનુક્રપા
 પ્રથમ બે ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારના ॥ દાનનો
 અનુક્રપા ૧૧ લાલ આ વર્તમાન દેશ-કાળે બહુ બહુ
 વ્યાખ્યા કર્મિન દુર્નિલપ્રાય ઘર્ષ પડ્યો હોય, છતાં
 , એવ આ અનુક્રપા દાનનો તો લાભ લઈ
 ગટે જ ગમે ત થોનિ, ગમે તે જતિ, ગમે તે ગોત્ર, ગમે
 તે જ્ઞાતિ, ગમે તે ધર્મ-પથનો એવ હોય, પણ
 તેના ઉપર તેના દુષ્ટ, રોગ આદિ કદ દેખી

અનુકંપા આણુવી ઘટે અને તેની આતરડી ઠરે, તેના દુ ખ
 ફર થઈ શકે એ હોય તો તે આતરડી ઠાગની ઘટે, દુ ખ
 ફર કરવા ઘટે દુ ખીનુ દુ ખ ટાળવુ, રાગીનો રાગ ટાળવો,
 ભુખ્યાને ખાવાનુ આપવુ, તર્યાને પાણી આપવુ, ટાઢે-
 તાપે થીજતાને વસ્ત્ર આપવા, એ આદિ અનુકંપાદાનના
 પ્રકાર છે આ ચતિ છે, કે અચતિ છે, આ મારા ધર્મનો
 છે, કે પરધર્મનો છે, એ આદિ વિક-પ અનુકંપાદાનમા
 કર્ત્તવ્ય નથી આ તો અચતિ છે, આ તો મારા ધર્મનો
 નથી, લલે બુખે મરે, લલે દુ ખે રીભાય, એવો વિચાર
 સમજી જીવ ઝઢી કરે નહિં છતાં દુ ખીને દેખી, તે ઉપર
 અનુકંપા નહિં આણુવી, અને પોતાની છતી ગદ્ગતનો એને
 દુ ખમાથી છોડાવવા લાલ ન આપનો, એ મહા નિષ્કુર
 વૃત્તિ, કઠોર મન, નિ શક પશ્ચિમના કારણ છે, અને જીવ
 પોતે પોતાના ઉપર આવજી આણી અતરાય જાય છે

પુણ્ય જાધવાના અનેક પ્રકાર છે, તેમા દુ ખિતાનુકંપા
 એ એક મુખ્ય પ્રકાર છે જીવ દુ ખીને દેખી તેના પગ,
 ગમે તે ઠાગ્જો, અનુકંપા ન આજો એ
 પુણ્યવધના કારણ પોતાના પુણ્યમા રોધ કરે છે, પુણ્યને
 આવવાનો રસ્તો બધ કરે છે, રોકી
 મૂકે છે

ખાવાનુ, પીવાનુ, પહેરવા ઓઢવાનુ, ઔપધ,
 રહેવાનુ આપવુ એ, આ બધા પુણ્યબધના કારણ છે
 પુરુષૂત્ત, દેવપૂત્ત આદિ બીજા પણ કાગ્જો છે પણ દાન
 યોગ્ય દેય વસ્તુના મળધમા ઉપલા ઝારજો છે મુખ્ય

(૨) મુખાનદાનમા એમ કહેવાય કે —અપાત્ર, કુપાત્રને
 ડાહી હઈ વિવક અને બહુમાનપૂર્વક મુપાત્ર
 મુખાનદાન માધુ મુનિ આત્માર્થી નિર્મથક, સત્પુરુષને
 આડા પાનાદિ આપી કૃતાર્થ થયું
 ચોખ્ખ-મચો યનો વિચાર કરવો શુદ્ધ ન્યાયથી ઉપાર્જેલ
 દ્રવ્યરૂપ અક્ષત બીજ, દાનરૂપ કપોતે કરી, મુપાત્રરૂપ મુચેત્રમા
 વાવડુ એ બીજી મુપાત્રદાન

નત પુત્રોતા માર્ગને પોષવા, સાધુધર્મને ટેકાવવારૂપ
 આ દાનનું મ્હાલયુ, તે મોક્ષનું જ કારણિક છે

જ્ઞાનીઆ આ દાનને પણ બહુ જ બહુ પ્રથમે છે,
 અને દાનનાત્રમા એને બીજી પદ આપે છે

અભયદાન અને મુપાત્રદાનના રૂપ કેવળ મોક્ષ છે

પ મ પવિત્રાત્મા, પુણ્યાત્મા, પુણ્યાનુભવી પુણ્યવાન
 હોના એ પવિત્ર દાનનો લાભ લઈ રહે છે

પ્રમગપ્રાપ્ત મા ત્રીજી અનુપાદાન છે હુ બીને
 દેખી ચિત્તમા કપાદી દેખી એનું નામ અનુક્રાપા

પ્રથમ એ ઉદ્દેશ પ્રકારના દાનનો
 અનુક્રાપાન લાભ આ વર્તમાન દેશ-કાળે બહુ બહુ
 બ્યાબ્યા વડિન દુર્નિભાગ્ય થઈ પડ્યો હોય, છતાં

હવે આ અનુક્રાપા દાનનો તો લાભ લઈ
 રહ જ ગમે તે ચોનિ, મે તે જાતિ, ગમે તે ગોત્ર, ગમે
 તે જ્ઞાતિ, ગમે તે ધર્મ-પથનો હવે, હોય, પણ
 તેના ઉપર તેના દુખ, રોગ આદિ કદ દેખી

અનુકંપા આણવી ઘટે અને તેની આત્મી ઠરે, તેના દુખ દૂર થઈ શકે એ હોય તો તે આત્મી કાની ઘટે, દુખ દૂર કરવાં ઘટે દુખીનું દુખ ટાળવું, પેગીનો રોગ ટાળવો, બુખ્યાને ખાવાનું આપવું, તથ્યાન પાણી આપવું, ટાઢે-તાપે થીજતાને વસ્ત્ર આપવા એ આદિ અનુકંપાદાનના પ્રકાર છે 'આ અયતિ છે, કે અયતિ છે, આ માગ ધર્મનો છે, કે પરધર્મનો છે, એ આદિ વિકલ અનુકંપાદાનમા કર્તવ્ય નથી આ તો અયતિ ન, આ તો માગ ધર્મનો નથી, ભલે બુખે મરે, ભલે દુખે ગીગાય એના વિચાર સમતુ હવ કદી કરે નહિ છતાં દુખીને દેખી, તે ઉપર અનુકંપા નહિ આણવી, અને પાતાની છતી સજ્જિનો એને દુખમાથી બાઝાવવા લાભ ન આપવો, એ મહા નિષ્કુર વૃત્તિ, કઠોર મન, નિશક પશ્ચિમના કાગળ છે, અને હવ પોત પોતાના ઉપર આવગતુ આણી અતરાય ગાધે છે

પુણ્ય ગાધવાના અનેક પ્રકાર છે, તેમા દુખિતાનુકંપા એ એક મુખ્ય પ્રકાર છે હવ દુખીને દેખી તેના પર, ગમે તે કાગલો, અનુકંપા ન આણે એ પુણ્યગાધના કારણ પોતાના પુણ્યમા ગાધ કરે છે, પુણ્યને આવવાનો રસ્તો બધ કરે છે, સારી મૂકે છે

ખાવાનું, પીવાનું, પહેન્વા ઝાઢનાનું, ઔષધ, રોડેવાનું આપવું એ, આ બધા પુણ્યગાધના કાગળ છે સુખપૂર્ણ, દેવપૂર્ણ આદિ બીજા પણ કાગલો છે પણ દાન યોગ્ય દેય વસ્તુના સંગાધમા ઉપલા ગરજો છે મુખ્ય

(૨) સુપાત્રાનમા એમ કહેવાય કે —અપાત્ર, કુપાત્રને
 ઝેરી દડ, વિવઙ અને બહુમાનપૂર્વક સુપાત્ર
 સુપાત્રદાન સાધુ, મુનિ, આત્માર્થી નિર્ધન, સત્પુરુષને
 આહારપાનાદિ આપી દૃતાર્થ થવું
 યોગ્યઅયોગ્યનો વિચાર કરવો શુદ્ધ ન્યાયથી ઉપાર્જિત
 દ્રવ્યરૂપ અક્ષત બીજ, દાનરૂપ કર્પણ કરી, સુપાત્રરૂપ મુશ્કેત્રમા
 વાવવું એ બીજી સુપાત્રદાન

સત પુણ્યોના માર્ગન પાપવા, સાધુવર્મને ટેકાવવારૂપ
 આ દાનનું કૃણ વયુ, જે મોક્ષનું જ કારણિક છે

જ્ઞાનીઓ આ દાનને પણ બહુ જ બહુ પ્રસન્ને છે,
 અને દાનમાત્રમા એને બીજી પદ આપે છે

અલયદાન અને સુપાત્રદાનના કૃણ કેવળ મોક્ષ છે

પ મ પવિત્રાત્મા, પુણ્યાત્મા, પુણ્યાનુબધી પુણ્યવાન
 જીવો જે પવિત્ર દાનનો ચાલ લઈ શકે છે

પ્રમગપ્રાપ્ત મા ત્રીજી અનુક્રપાદાન છે દુષ્ટીને
 દેખી ચિત્તમા કપારી ટટવી એનું નામ અનુક્રપા
 પ્રથમ બે ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારના દાનનો

અનુક્રપાત્ન લાલ આ વર્તમાન દેશ-કાળે બહુ બહુ
 વ્યાખ્યા ઝગિન દુર્વલપ્રાય વર્ષ પડ્યો હોય, છતાં

જીવ મા અનુક્રપા દાનનો તો લાલ લઈ
 રહે જ ગમે તે યોનિ, ગમે તે જાતિ, ગમે તે ગોત્ર, ગમે
 તે જ્ઞાનિ, ગમે તે ધર્મ-પથનો જીવ હોય, પણ
 તેના ઉપર તેના દુષ્ટ, રોગ આદિ કદ દેખી

અનુક પા આણવી ઘટે અને તેની આનંદી કરે, તેના હુ ખ
 દૂર વધ શકે એ હોય તો તે આનંદી બારની ઘટે, હુ ખ
 દૂર કરવા ઘટે હુ ખીનુ હુ ખ ટાળવુ, રોગીનો રોગ ટાળવો,
 ભુખ્યાને ખાવાનુ આપવુ, તર્યાને પાણી આપવુ, ટાઢે-
 તાપે થીજતાને વશ્ર આપવા, એ આદિ અનુક પાદાનના
 પ્રકાર છે આ ચતિ ં, કે અચતિ ં, આ મારા ધર્મનો
 છે, કે પરધર્મનો છે, એ આદિ વિકલ્પ અનુક પાદાનમા
 કર્તવ્ય નથી આ તો અચતિ ં, આ તો મારા ધર્મનો
 નથી, લલ્લે ભુખે મરે, લલ્લે હુ ખે રીખાય, એવો વિચાર
 સમજુ એવ કદી ં નહિ છતા હુ ખીને દેખી, તે ઉપર
 અનુક પા નહિ આણવી, અને પોતાની છની યક્તિનો એને
 હુ ખમાથી છોડાવવા લાજ ન આપવો, એ મહા નિષ્કુ
 વૃત્તિ, કઠોર મન, નિ શક પગિલામના કારણ છે, અને એવ
 પોતે પોતાના ઉપર આવરણ આણી અતગમ બાધે છે

પુણ્ય બાધવાના અનેક પ્રકાર ં, તેમા હુ ખિતાનુક પા
 એ એક મુખ્ય પ્રકાર છે જન હુ ખીને દેખી તેના પન,
 ગમે તે ગણે, અનુક પા ન આણે એ
 પુણ્યબાધના કારણ પોતાના પુણ્યમા રોધ કરે છે, પુણ્યને
 આવવાનો ન્તો બધ કરે ં, રોકી
 મૂકે ં

ખાવાનુ, પીવાનુ, પહેવા એડવાનુ, ઓષધ,
 રહેવાનુ આપવુ એ, આ બધા પુણ્યબાધના કારણ છે
 શુરપૂજ, દેવપૂજ, આદિ બીજાં પણ કાન્ટો ં પણ દાન
 યોગ્ય દેય વન્ટુના મળાધમા ઉપલા કારણો છે મુખ્ય

દૃષ્ટિએ તો એ વસ્તુઓ સુપાત્રોને જ આપવી છાજે છે, જો અનુક્રમ મોઢા એવા પામત અયોગ્ય હોય, પણ જો એ વસ્તુ વિના ગ્રાવણના હોય, અને એના વિના દુખી વડ માત્રિ વળતા હોય તો તેઓ પર દયા આપી સમજી હોય એ નાનગોચર વસ્તુઓ આપવી ધો છે જરૂરની છે, એમા અનુક્રમના એ જ પશ્ચિમ છે, વિશેષ વિકલ્પ કર્તવ્ય નથી.

ગ્રાહ્ય એનું જ આ દુખી તો છે, પણ દુષ્ટ હોય, એ, આ વળત તો એનું ખાવાનું આપી દુખમાંથી હોડાવું, પણ પાછો ટટાર થતા એ દુષ્ટતા આદરશે દુષ્ટ પ્રત્યે પણ આ અને એનો ગરબિડ દુઃખ યજ્ઞ, માટે એના પર દયા કરવાથી શું હાલ? એ જ મેં આવો વિકલ્પ દાતા પુરુષે જરાયે કર્તવ્ય નથી એ વિજ્ઞપવી એને અનુક્રમનો, દાનનો અવગર જ આવતો નથી, એના મન પશ્ચિમ માઠા, કઠોર થઈ જાય, દાન દેવાની શુદ્ધિ મદ થઈ જાય છે એ એવું ન બને કે એ જ દુખી હોયને, ખતો યોગે, પોતાની દુષ્ટતાનું ભાન આનંદ હોય, અને ફરી એ દુખમાંથી દુષ્ટી હોડાવનારનો ઉપદેશ માની, તેનો આશિર્વાદ થઈ, ભવિષ્યમાં દુષ્ટતા ન આદે, 'લો' મુઘડી જઈ જીવતા દુખીને અનુક્રમનું કારણ નાય છે, આ દયાને વધારે છે, અનુક્રમ અનુક્રમને વધારે છે ભલે કોઈ એવું દુષ્ટ હોય, પણ હાલ દુખી હોય, તેવા દુખી એવું ઉપદેશ કરવા આપી, અનુક્રમ આપી, તેના દુખ આપી શક્તિ મુજબ દર વર્ગ હોય તો તે કરવા

શું એ શીખે છે, પરોપના શીખે ૨ અને પાઠે મુખી
 થઈ કદણા-પરોપકાર આચરે ૭ જ્યાં જો એને દુષ્ટ
 ભાણી અનાદર-અભાવ-તિર-કાન્નપૂર્વક જાણી જોડ, છતી
 શક્તિએ દુ ખમા ગીગાવા દુધએ તા તની દુષ્ટતા વધે છે
 દયાનો કે પરોપકારનો બોધ એને મળતો નથી, આર્ત-
 ગૌદ્રધ્યાનમા જ મગ્ન થઈ, જગતનુ માફુ જ ચિંતવી, દુષ્ટ
 મનોયોગથી અનેક માહા નિઠાનિત કર્મ બાધ છે, દુ ખ
 બોજવતા અકામ નિર્જરા કરે ૭, તે માટે જગતને માફુ
 કરવાડય તેનો દુષ્ટ મનોયોગ મન્યુન થાય છે જે પશુ
 એ પ્રકારનુ નિયાય જ છે, અને અનહા દુ ખડપે કાગધર્મ
 પામી અન્ય દેહે જગતને નામનુ ઢાળુ થાય છે વ્યતર
 યોનિ પામી, જોતું અતનય આપ્યો હોય તના પર જ વેગ
 વાળે છે, એ ન મળે તો બીજાને નામ આપ છે એ ઢગ્ના
 એને જો દયા માણી દુ ખવી છોડા થા દોય તા તેનામા
 પ્રાય દયા આવે છે, અને કલથ દયા ન આવે, તો પણ
 તે આર્ત-ગૌદ્રધ્યાનથી છૂટે છે, એ ૮ મોળે લાભ માટે
 જમે તેવા દુ ખીને દેખી, તેની દુષ્ટતાનો વિચાર કરી, તેના
 પર અનુક્રપા ન કરવી, ગેમ તો ઢાઈ નમણુ હવે કદી
 ન કરવુ સમજુ હવે દુ ખીને પોતાની રાહિન મુજળ
 દુ ખમાથી ડોડાવવો, અનુક્રપા તના પર આણુવી, તના
 દુ ખથી ઢાઝવુ, તેને બીજા માન્દિત ડાનના, અથવા
 બીજાને એમ અનુક્રપા વડે દુ ખીને મહાન થના દેખી
 અનુમોદના કરવી, પણ અનુક્રપા તો આણુવી જ
 ઇયાનુ રૂળ દયા છે અને તેનુ કેમ તાત્કાલિક બેવડાય છે,

ત દેનાગ્ને અને લેનાગ્ને ।નેને લાભ આપે છે માટે
હયા એ મુખ્ય પરમ વર્મ ॥

વિનેમ્મદીન એવ પાણુ દના ॥ ગદ્ગો ભુવતો નથી
શુદામ અને સિદ્ધની વાગ પ્રસિદ્ધ છે ગુણમે સિદ્ધનો
લોગ જાગી અને ચેત માણુ, તો નિહના મનમા ઉપકાર
વસ્થો, અને એ જ નિહો ગુણમના પ્રાણુ ગયાવ્યા

હયા આગળ વર-ઢેર-કવલ-દુષ્ટતા નાશ પામે છે
માટે દુ ખી ઉપર હયા અનુક પા અવગમ કર્તવ્ય છે, અને
યથાશક્તિ તેના દુ ખ દાળવા યો છે
અનુ પામા પાના તે વેળે પાત્ર અપા ॥ વિચારુ ધર્તુ
પાનનિચાર નથી નવી હયા દેખાડ્યાવી કુપાન પલુ કુપાન
વાય છે

અહો! આ તો સર્પ છે અરો એને જન્માવશું તો
એ આપણને જ કરજો, માટે દો આ ધૂલીના જાગી મરે,
એમ કોઈ મર્ષને ન તણુતા તાપમા પડી જઈ અર્ધો જાગી
જાયેલો અને આકુળ આકુળ વનો દેખો કોઈ કહે, તો તે
કહેલુ કેવળ હયાહીનતા છે એ રૂ ખે દાઝતો એવ ખી તને
શુ દુ ખ દેશે? એને તો યથાશક્તિ દુ ખનાથી જન્માવવો જ
લોઈએ

હયાવી દુષ્ટ છત્રોની દુષ્ટતા પા નાશ પામે છે
ઝમક અને મેઘમાગી જેવા મદા દુષ્ટ છત્રો શ્રી પાર્શ્વભુ
જેવા પરમારમા ા અનુક પાથી, હયાથી
પાર્શ્વભુ દુષ્ટતા છાડી ડન્ધાણ પામી ગયા, માટે
રૂ ખી ઉપર હયા કરતા આ દુષ્ટ છે કે

અન્ય છે, એ મુસ હોય વિનંત પાડ કર્યો ઘટે નહિ આ
સચિત છે, કે આ અમયતિ છે, આ મુમનમાન છે, કે આ
હિંદુ છે, આ અનાય છે, આ આર્ય છે, આ જૈન છે, આ
બીજો છે, એવો વિરૂપ કર્યો ઘટે નહિ એવળ એમ જ
થવુ જોઈએ કે આ શુભ છે, બિચારો નથી છે, તેને અમાથી
માગી શક્તિ પ્રમાણે માગે બાજવો એ માગ ધર્મ છે

દયા એ શુભનો સ્વાભાવિક ગુણ ન એવી વિચારણાવી
એની પુણ્યગણિ વધે છે બીજા વિનંતવી પગિલામ મોળા
પડે છે, કંઈ થાય છે, મન ડોળ થાય
હુ ખી પ્રત્યે દયા છે, પુણ્યગણિ ઘટે ન માગે નથી ઉપગ
અવશ્ય કર્તુ ક વી

મનરમા ડોઈ ખાટકી બોડડા લઈ ઉભો છે તે ગિચારા
ત્રાસ પામી આપણા પ્રતિ દયા માગ ટગર ટગર જુએ છે
આપણે એને કળે, જળે, વનથી પણ એને યથાગતિ
છોડાવવા ઘટે ધનવી છુટવાનો સ્ના હોય તો ધન વડે પણ
છોડાવવા અહીં એમ વિરૂપ ન કર્યો કે આ આને ધન
દઈ છોડાવુ છુ, તો વગી એ ધન વડે ખાટકી બીજા મન્તે
લાવી માગ્યે, તો હુ તે કેટલાકને ડોડારીય ? અને આ તો
ખાટકીને ઉત્તેજન છે આવો વિરૂપ કરી વૃત્તિ મોગી પાડી
ન ઘટે આપણે તો દયાનુજ નામ લઈ તેને છોડાવવા ઘટે એ
દયાના પરિણામે વિશેષ પુણ્યગણિ વધ્યો, તે વડે વગી
બીજા છોડાવી શકાયે, એ ખાટકી થાક્યે પણ પુણ્યગણિ
નહિ થાકે પણ આવી પુણ્યગણિ વિનંત કર્યા વિના એ
ત્રાસ પામતા બોડડાને તરત બચાવીને અભય આપીએ તો

હોય જો કે આ મલય જાનો પકાળ છે, પણ અનુકેપા
 કે દયા આપના દયા જિવાય લીજો ઠાઈ ખ્યાલ, ખાતી
 વિચાર, નિઃસંકલ્પ જો બતાવવા આ દાખવો આખો
 સ્નાત્ત ક્રિયા જનાવને પણ ડોઈ માગુ હોય, તો તે
 માગનાને ચલાવકિત વારનો, અથવા ખીજુ ન મઈ શકે
 એમ હોય તો મોન ગેવુ, પણ ભલે એ હિમક પ્રાણી
 તો એ જ લાભો છે, અને મારી નાખો, ભલે એ મરી
 જાય એમ ચિત્તરી કપાયથુ-ત કર્મ, આકરા કર્મ, ન
 માવવા, ત્યાની પ્રિતિ મોળી વના ન દેવી, કેમકે એવી
 માઠી જિનવનારી દયાની ભાવના મદ વધ નાશ પામે છે
 તેમજ ડોઈ પુને જી જોઈ, ભલે એ પાપી દુખ ભોગવે
 એ તો એ જ લાગને, એને તો એવુ જ દુખ થશે, એમ
 ધારી એના પર દયા રહિત વલુ ના થશે એથી આપણને
 કર્મજાલ થાય, દયાના હોપ વાય, અતનાય આવે.

આમ આ જવી જીતે વિચારી આપણે દુખીની અનુ
 ક્રપા કર્તવ્ય છે, જી મીના દુખ ચલાવકિત ટાળવા જોઈએ
 છે, એ દુષ્ટ હોય, અયોગ્ય હોય, એ વિકલ્પ કર્તવ્ય નથી,
 એ સુખ છે, દુખી છે, એટલું જ આપણી દયા ઉરકેરાવવા,
 ફગાવવા જાય.

‘નર્વ જીવુ ઈ જે મુખ, મહાવીરની છિદા મુખ્ય’
 ‘મન્ય શીજ ને સપળા જાન, દયા હોઈને રહ્યા પ્રમાણ,
 ‘દયા નહિ તો એ નહિ એક, વિના સૂર્ય કિરણ નહિ દેખ’
 ‘અભયદાન સાથે સતોષ, સો પ્રાણીને દળવા દોષ,
 ‘મુખપાખડી જ્યા હુલાય, જિનવગની ત્યા નહિ આજ્ઞાય’

આ અનુ-પા દાનથી પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે પુણ્યની રાશિ વધે છે

અલયદાન અને સુપાત્ર દાનની ઉત્કૃષ્ટતા છતાં આ વર્તમાન દેશકાળમાં એની સુલભતા નેહ, પણ અનુ-પા પણ એવી થતી જાય છે એ કારણ હીન હીન દેશકાળ પુણ્યનાના પ્રદાન લાગે છે માધુષર્મ તો જ્ઞાનિ પામતો ના-યો છે, અને ચિત્તમાથી અનુકે'પા' પણ દૂર થતી ગા-તી છે, એ કારણ આ વિહાળ કાળની ખૂબી છે દુષિતાનુ-પા ગમે તે છતાં હોય તે પણ જોએ, પણ કોણ જાણે કોઈ કોઈ છોડેને એનો મોહ ઉપજ્યો છે, કે દુષ્ટ ભલે દુષ્ટી હો પણ તેના પર દયા ન કરવી આ વિચાર ડેવળ મોજનિત છે ગાકડા મનનો છે, નિર્ધ્વજ પશ્ચિમનો વર્ત્તા છે અર્થથી માત્રી યાવતુ દુષ્ટીને નેહ છવ ત્રાસ પામતો નથી, આજ મીઝામણા ડગી આ યો જાય છે આ કેવો હીન વખતો દેગ-નાગ કહેવાય? અવવા પગ્મ પુત્રો આ કાળનું એવું જ ૨૫૩૫ પ્રકારી ગયા છે, એ યદ્યર્થ છે દયા-દાનના લોપથી છોડા દુષ્ટી થતા આત્યા છે, અને હજી નિર્ગેર દુષ્ટી વશે, એ તેઓનું પ્રવચન / યદ્યાતથ્ય છે ગૃહસ્થો પોતાનો ધર્મ ચૂ-વાથી 'સાધુધર્મ' કદપ્રાય થઈ પડ્યો છે એ વજે-ખાળત આગળ કહેતા, ગૃહસ્થો હજી સમજે તો ભાવિ શ્રેયનું કાળ છે એમ જહેવાયું છે પણ પગ્મ પુત્રોના પ્રાગામી કાળના પ્રવચનો સત્ય કરવા કાળે કોઈ એ ભાવિ શ્રેયનું કાળ ન સમજે તો તેમ જનવા ચોગ્ય છે છતાં "જે જરૂરે, તેણે

પામશે,” ‘વાવશે તણુ વણુજો,” “દાનનુ ફળ દાન છે,” “દયાવી દયા વધે છે,” આદિ લક્ષ્મી રાખી દયા આચરશે, તેનું કંચાણુ નર્ન દેશ, મર્વં જાણે છે ફક્ત જીવે સમજણુ જોઈએ, નમજી આચરણુ જોઈએ અભયદાન, સુપાત્રદાનની પ્રાપ્તિ દુર્લભતા જાતી તેમ જા અનુકંપાદાન પણ જો વર્તી માન મિથિનિ ચાનુ ફળ તા દુર્લભ થતુ જશે માટે હજી, જીવે જે દાનના ધર્મ આપે, તે અનુકંપા વધશે, એ વધતા અભયદાન તમા સુપાત્રદાન પણ સુવલ જશે સમ જવાની જ જરૂર છે તત્તર જિની જગત છે, પવિત્ર જૈન યજુઓ ચેતશે અને મહાવીરના મર્વમાન્ય દયાના સિદ્ધિ તને જાચવોપ કેળવશે આમ આ ત્રીજી અનુકંપાદાન કરેવાયું

૪ ઉચિતદાન

૧. ચોથું ઉચિતદાન છે—દયાના આ પ્રકારમા વ્યવહાર મુખ્ય છે કેઈ વધામણી આપવા આવે, તેને ચોથું દાન આપણું તે ઉચિતદાન છે આખ્યા લક્ષ્મી આદિ પ્રમગે દેશ-જાગાનુમાર વ્યવહારોચિત પ્રાક્ષણ, લિખુક આદિને દક્ષિણા આપવી એ ઉચિતદાન છે દીવાળી આદિ વ્યવહારમા માગલિકે મનારજા પ્રમગોએ વહીપૂજન વગેરેમા યથા શક્તિ માગણુ, પ્રાક્ષણને આપણું એ ઉચિતદાન છે પોતાને

ઘેર આવેલા પરોણા આદિના બાળબચ્ચાને કાઈ યથાશક્તિ આપવું એ ઉચિતદાન છે મિત્રોએ, ઓળખીતા-પાળખીતા એએ પ્રમગવશાત્ અન્યોન્ય ભેટ-ભોગાત કગ્વી, લેવી, દેવી એ ઉચિત દાનના પ્રકાર છે તમાદિ પ્રમગે ચાહ્વી આદિ આપવો એ ઉચિતદાનના પ્રકાર છે વ્યવહારવિચક્ષણ ગૃહસ્થે આવો ઉચિત વ્યવહાર અવશ્ય માન્યવેા ઘરે છે

ને ને કાળે ને ને યવત્પ્રાગ્મા ઉચિત નિવેડની જરૂર ગણાતું હોય, તે તે ગૃહસ્થીઓએ અવશ્ય માન્યવું યોગ્ય છે પણ તેમાયે વિવેડની તો ખાસ જરૂર છે પોતાની શક્તિ ન હોય છતાં ખેચાઈ કરજ કરી, એક પોતાનું નાક ગખવા, માન ગખવા, એ ઉચિત દાન કરવું પડતું હોય તો ગહુ વિચારવાનું છે એ ઇન્દ્રીય પરિણામે આગર જળવાવાના ગદ્યે તેની હાનિનો પ્રસંગ આવતો હોય અથવા કગ્ન દેડવામા ખેડી દાનત યવાનો મલવ હોય, તો ગહેતર છે, કે પ્રથમથી જ શક્તિ વિચારી ઉચિત દાન કરવું, કુવણુજ ન

યથાશક્તિ થવું આમ વિચારી વિવેકપૂર્વક યથા શક્તિ વ્યવહારીઆ ગૃહસ્થીએ ઉચિત દાન કર્તવ્ય છે એથી વ્યવહાર ઉજ્જો રહે છે, દીપે છે છતાં આ ઉચિતદાન આ ભનહિતુડ જ છે એથી કાઈ પરભવનો લાભ નથી થનો મારે જ્ઞાનીઓ એને ગહુ વખાણતા નથી વ્યવહારમા ઉત્તત્તવગતા અને મરણનાનું ધારણ હોવાથી આડ કતરી ગીતે પરમાર્થને લાભ લાણી થાય, એ અપેક્ષાએ એને લાભમા ગણેન છે, અને એથી એ ડદાન્ય પશ્ચિમામે શુભ

કીર્તિદાનના ભેદ છે જો આ દાનનો એ પ્રકાર છે, અને જો દાન પણ ઘણાઓને લાભનું કાળું દોવાથી જ્ઞાનીઓ એનો નિષેધ કરના નથી, છતાં એ દાન કેવળ નિષ્ઠ પ્રેમીનું છે આ જોઈ દાન અથવા પણ જુદું દોષ તો આ કનિષ્ઠ પ્રકારમાં આવી નમાયું છે

અથવા કળ ખાતર મહાન કળ હારી જના જેવું છે જે દાન વડે જીવ અનવી નિર્જરા કરી શકે કનિષ્ઠ પ્રેમીનું દાન અથવા પુણ્યગણિ વધારી શકે, તેવા મહાન દાનમાંથી ફક્ત ચાર દહાડાની નામના જેવું અથવા કળ પામી દાતાર સતોષ પામે છે, એ એના મતાપની ખરિદારી છે ! દાતાર સમજવું જોઈએ છે, કે જાર વાવતા માઠા તો ઉગરો નાઠા ખાતર ઉજાડી જરને જીવી ન નાખવી જોઈએ તેમ સખાવતના કામ કરતા મન ત પુણ્યગણિરૂપ જગ મળશે, તેમાં ભેગા કીર્તિરૂપ માઠા પણ આવશે, પણ એકલા નામનારૂપ માઠા ખાતર અનત પુણ્યગણિરૂપ જરને હાડી નાખવી ના ઘરે કીર્તિની ખાતર ડરેલું દાન કીર્તિ જેટલું જ કળ આપે છે, વધારે આપતું નથી મારે જ્ઞાનીઓ એ દાનને કનિષ્ઠ પ્રકારનું કહે છે તેજે એ દાનનો લાભ લેનારને તો ફાયદો છે, અને એથી દાન દોવાથી એ પ્રશ્નવા, અનુમોદવા, મદદ આપવા યોગ્ય જ છે જ્ઞાનીઓ એને દાનનો ભેદ પણ અજ્ઞા મારે જાણે છે પણ દાનનો કરના ! તો કીર્તિ ખાતર જ દાન કરતો દોવાથી એ કીર્તિ પામી જીવું કળ પામી શકતો નથી લાવના પ્રમાણે મિદિ મળે છે કીર્તિની અપેક્ષાએ

દાન કરનારને શ્રીર્ષિ મળે છે નિર્ગુણ ખાતર કરનારને નિર્ગુણ થાય છે, પુણ્ય ખાતર કરનારને પુણ્ય મળે છે ભાવ તેજુ ફળ છે પરિણામ પ્રમાણે જાય છે માટે મારા માં । મખાવનના દાન કરનાર દાનેશ્વરીઓએ કેવળ શ્રીર્ષિ ખાતર સખાવન કર્તવ્ય નથી । ખાવન ન કરતા હોય, તે કરના આ કરનારોએની ગણિદારી છે આ દાને શ્રીર્ષિ

ખાતર પણ દાન કરી લોભ કપાય મદ

પરમાર્થ દાન પાટે એવા એછા જણાશે પણ આપણે કર્તવ્ય ક્રિયાનું કે નામના કરતા પોતાના અને

બીજાના કલ્યાણ ખાતર એવા દાન કરે

તો બહુ કલ્યાણકારી છે કલ્યાણ ખાતર એ દાન થવું હશે, તો હિત અહિતનો વિવેક રહેશે, અને એ દાન નહીં અને શ્રીર્ષિ ખાતર થવું હશે, તો હિત અહિતનો ભેદનો વિવેક નહિ રહે, જમિ તે દારૂ, તાર કં માટે, શ્રીર્ષિ મળે એ હાલમાં હશે, એથી એ દાન ફળિત થશે, અને શ્રીર્ષિ મળ્યા પછી એ રાખુ ધર્મ હાથો વખત નહિ ટકે પરમાર્થના દાન અને શ્રીર્ષિને પ્રાય આવે જોય છે નામનાની ખાતર થતી મખાવનમાં જટુલા પરમાર્થ જગવાતો નથી જગવાય તો તે થતો જ ન પ, અને તેનું કેવળ શ્રીર્ષિની આશા હોય ત્યાં મુખી એ ટકે એ આશા ફર મળે, એ કેટલા ફર થયે એ પરમાર્થ પણ પડી બાળે

માટે દાનવી-ને શ્રીર્ષિ ખાતર દાન કરવાનો એછા હમ તાપી પરમાર્થ ખાતર દાન કર્તવ્ય છે

જનિતો અને શ્રીર્ષિ ગવણી જન આપવાથી

અથવા બીજા પ્રકારે દાન કરી કીર્તિ-પ્રતિષ્ઠા - પામવાથી
 એક લાભ સબવે છે, ત એ દે કીર્તિનો
 એક લાભ લેખ ન થાય, મળેલી પ્રતિષ્ઠામાં હાનિ ન
 પડે એ વાયમ નહે, એ ભય અને
 ચીવટથી દાતા હમેશા દાન નરૂ લક્ષ રાખે છે આનદાન
 કરવાથી પણ લાભ છે એવી પણ થોડા થોડા મોડા મોડા
 પણ અતનાય ત્રી છવન નહિના આવશે અને એ જ
 દાતાર પગ્માથ ખાતર પણ દાન કરતા રીખશે, માટે છતી
 ગતિએ લોભવત્તિ સેવી દાન નહિ કરનાર કરતા આવે
 કીર્તિની ખાતર દાન કરનાર ઘણે દુન્યો માને છે આથી
 પણ પુણ્ય પામી તે શુભ ગતિ પામે છે એવો દાનનો
 મહિમા છે

ઉપસંહાર

આમ પાંચ પ્રકારના દાન કહેવાયા એ બધા ધર્મના
 પ્રકાર છે તેમાં પણ ઉત્તમ, મધ્યમ,
 તથા પ્રથમ અનેક પ્રકાર છે

૧ ઉત્તમ—(૧) મહાયદાન (૨) નુપાત્રદાન

૨ મધ્યમ—(૧) મનુષ્યદાન

૩ કનિષ્ઠ—(૧) ઉચિતદાન (૨) કીર્તિદાન

માને એનો ભેદ છે પાપાથી પુણ્ય થાય છે

દાનનો સમુચ્ચ આશા-ઈચ્છા-અપૃહ્લા વિના, કેવળ દાન
 ચાર્વ ખાતર, પરમાર્થ ખાતર, આપણા આત્મા
 તથા પગલમાના હિત ખાતર, જેને એ
 શક્તિના લાભનો અથ હોય, જરૂર હોય તેવા યોગ્ય જીવને,
 વિવેકપૂર્વક લાભ આપવો એનું નામ દાન

દાનનું આવું સ્વરૂપ વિચારી તે પ્રમાણે દાન કર
 વાથી તે બહુ બહુ વિનુદ્ધ થાય છે આપણે વિશુદ્ધ દાનનો
 અન્ય ઉપયોગ ગણવો યોગ્ય છે આપણે દાનનું જે
 સ્વરૂપ વિવરીને વિચાર્યું તના કેટલાક બંધુવા જેવા ભૂખણ
 દ્રવ્ય વિચારી, હવે આપણે એ દાનના વિષયને બંધ કરી,
 ધર્મના બીજા બેઠ રીક્ષક ઉપર આવીએ

દાનના બનવો—(૧) ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય વડે કરેલું
 દાન ફળદાયી છે ન મીં જીનું પરિણામ નરસુ હોય,
 તેમ અન્યાય વિત્તથી દાનનું શાસ્ત્રોક્ત
 લાભના ભૂરાજ ફળ ન મળે લીબોગી વાળ્યે આબો
 ન થાય

(૨) ન્યાયપૂર્વક પોતાની શક્તિ વડે, પોતાના બળ
 વડે, પોતાના પુણ્ય વડે ઉપાર્જિતી મુદ્દિ વડે કરેલું દાન
 ફળદાયી છે

(૩) વિવેક વડે દાન શોભે છે પાત્રાપાત્ર, યોગ્યા
 યોગ્ય, હિતાહિતનો વિચાર દાતાએ કર્તવ્ય છે

• આ નીચરમંતે લખ અપૂર્ણ-પ્રાગભમાન લખાયેલો
 ઉપનયમ તાઈ પાળા પગિસિટમા મુક્યો છે

—ભગવાનદાસ

(૪) ચિત્તની પ્રમદતાપૂર્વક આપેલુ દાન શોભે છે, પરિણમે છે સક્રિયવાળા મનથી જેવુ દાન મરોચાયવા ફળને આપે છે

(૫) દાન ગુપ્ત કર્તવ્ય છે જમણા હાથે કરેલુ દાન ડાબો હાથ ન જાહેરુ એમ કર્તવ્ય છે ગુપ્ત દાનનો અદ્ભુત અમરકાર છે

(૬) દાન ખાતર દાન કર્તવ્ય છે આશા-સ્પૃહા-ઈચ્છા-વામના ખાતર દાન કરવા યોગ્ય નથી નિષ્કામ વૃત્તિએ કરેલુ દાન બહુ ફાળી ફુલી ની જો છે

દાનના આ બધા ભૂપરો દાનેશ્વરીએ ડઠમા ધરી દાન અવશ્ય કર્તવ્ય છે

દાનના ફળો—(૧) અન્યાય વડે ધન ઉપાર્જિત દાન કર્તવ્ય નથી, અથાત્ જીવે એમ ન વિચારવુ કે જમે તમ કરી પૈસા તો ભેગા કરીએ, પછી દાન દાનના ફળા કરજી આમ કરવુ એ વાધગી ખાતર ભેમ માગના જેવુ છે માટે એવી પ્રમણાએ નહિ રહેવુ

(૨) દાન કરીને તે ગાર્હ જતાવવુ નહિ

(૩) જેને દાન આપ્યુ ટાપ તેને જોશિયાળો નગખવો

(૪) દાન કન્નારા કરતા કરેનાગ ઘણા છે આ એક મોટા ફળુ છે દાન કરી જતાવવુ જોઈએ, અને પછી એની વાતો કરવી જોઈએ જોડી ડડપના ફળ નથી આપવી

(૫) મધ્યમ નિત્ય દાન કરતો નથી પ્રકૃષ્ટિ પ્રમાણે ભાવ આણવા યોગ્ય છે

(૬) વાનના રાખી દાન કરતો નથી

(૭) આમળો ગામી દાન કરતો નથી જો હું કેવું દાન કરું છું? તો મું કયું? મારા કંવાળી દાનનું કળ હારી જવાય છે

(૮) અન્ય દાન મન આણવા ઉચિત નથી.

(૯) ધૃષ્ટિ કરતો ઉચિત નથી કેમકે દાન કરે તે દેખી મળી જવું એ મહા પાપ છે તેની દેખાદેખીથી ધૃષ્ટિમાં આવી દાન કરતો નથી એથી દાનનું કળ હારી જવાય છે એ કપાય સેવવારૂપ છે દાનના પરિણામ નથી દાન ॥ પરિણામથી આપેલું દાન પરિણામ આપે છે

આ વગેરે દાન કરવામાં, તના કૃમિ અતરાયરૂપ દૂષણો છે, તે આપને વિનં વિચાર અવશ્ય દાગવા યોગ્ય છે, દાગવા આવશ્યક છે દાન કરું કરાવું, કે તાને દેખી મનુષ્યોદન કરવું એ દાનનું પ્રથમ સાર્થક છે આવા દુર્ગતિથી જાણનાર પરમ સાધનરૂપ દાનનો આપણને બધાને આશ્રય છે । ॐ શાંતિ

પંચાચાર

†

‡

૧ જ્ઞાનાચાર

જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે જીવે ડેમ વર્તવું એ સળધી
 કેટલીક ઉપયોગી શિક્ષાઓ અર્હત
 ઉદ્દેશ ભગવાન આપણા હિત માટે
 પ્રકાશી ગયા છે એ શિક્ષા આચરતા
 આપણને જ્ઞાન શીઘ્ર પ્રાપ્ત થાય છે

૧ જ્ઞાન વાચવા, વિચારવાનો, અન્ય પાસેથી ગ્રહણ
 કરવાનો કાળ નક્કી કરી ગખવો જોઈએ, અને પછી
 નિયમપૂર્વક તે જ કાળે વાચવા, વિચારવા
 કાળ આદિનું ગખવું જ્ઞાનગ્રહણમા ખલેલ
 પહોચાડે, અથવા એ કાળે બીજી
 ઉપાધિ આવી પડે એવો એ વખત ન રાખવો મવારનો,
 ગપોગનો કે રાત્રીનો સધ્યાકાળ વર્જવો પ્રાત કાળનું બ્રાહ્મ
 મુક્ત બહુ સારું છે યથાયોગ્ય ઠેગ્રેલે કાળે નિયમપૂર્વક
 જ્ઞાન લેવાથી તે શીઘ્ર અને શુદ્ધ મળે છે આ પ્રથમ
 કાવાચાર

૨ વિનયાચાર—જેની પાસેથી જ્ઞાન લેવું હોય, તેની
 નેવા ઝરવી, ત્રોતા શુણ્વના રાગી થવું, તેની સમીપે મુક્ષીત

નમ્ર ધર્મ જેનવુ આથી આપણામા
 વિનય એ નાન ગુણ આવે, આમ જ્ઞાનીનો
 વિનય કરે તે એ જીજ્ઞે વિનયાચાર

૩ બહુમાનાચાર—જેની પાસેથી આવવા જેમાથી
 જ્ઞાન મેળવવુ હોય તે જ્ઞાની, જ્ઞાનની ભક્તિ કરવી, તેના
 પ્રતિ ઉદ્ધાસ આણના, તેનુ બહુમાન
 બહુમાન કરવુ, તેના ગુણ ગાવા, એ વૈરેથી
 આપણો જ્ઞાન ગુણ ઉજાગવગ વાય છે
 આમ જ્ઞાનોપકરણ, તથા નાનીનુ બહુમાન કરવુ એ ત્રીજો
 બહુમાનાચાર

૪ ઉપમાનાચાર—જ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે યોગ, ઉપધાન
 આવરવા, એટલે કે સફળરૂ મમીપે, ઇદ્રિયોને તથા મનને
 કાણુમા રાખી કર્મમળનાશક વિધવિધ
 ઉપમાન તપશ્ચર્યા કરવી જ્ઞાન પ્રાપ્તિના નિમિત્તે
 વિષયવિમુખ ધર્મ તપશ્ચર્યા કરવાથી
 જ્ઞાન શીઘ્ર લાપડે ન, એ ચોથો ઉપમાનાચાર

૫ અનિન્દવાચાર—જેની પાસેથી આપણને ગુણ કે
 જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા હોય, તેનો ગુણ કે ઉપજાર ઓળખના
 નહિ હાકવો નહિ, તે તે ગુણ માટે
 અનિન્દન તે તે પુન્યનો ઉપજાન માનવો, ગુણ
 જાણવો પપુ ડોઈ પણ કારણે એ ગુણ
 હુપાવવો નહિ એ અનિન્દવાચાર આપણને જેનાથી ગુણ
 થાય, તેનો ગુણ ઓળખવાથી ગુરુદ્રોહ થાય ને, જે મહા
 આવરણ અને અજ્ઞાનતાનુ કારણ ને

૬ ચજનાચાર—જે શબ્દ જેમ હોય તેમ તે પ્રકારે
 રૂખવો, ભાગે, હિંસ, દીધ, આદિ લક્ષ રાખી ઉચ્ચારવો,
 નાણનો, કેમકે તેમ નહિ કંવાથી
 વ્યજન અર્થનો અનર્થ થાય છે જે પણ
 આવગુનુ ઝગણ છે જેમકે થ નો સ
 ઉચ્ચારવાથી અર્નાતર થઈ જાય છે ૯ પ્ર સદૃત = એકવાન,
 ગદૃત = લાંબુ, ઇત્યાદિ માટે ઉપયોગ રાખી શબ્દનો
 ખાતર ઉચ્ચાર કરવા એ ચજનાચાર

૭ અર્થાચાર—જે વખતે શબ્દ ઉચ્ચારતા હોઈએ,
 તે વખતે તેનો અર્થ પણ ધ્યાનમાં રાખવો આથી જ્ઞાન
 શુદ્ધ થાય છે જેમ શબ્દ શુદ્ધ ઉચ્ચારવો
 અર્થ તેમ અર્થ પણ ધરાવતો ધારવો આ
 અર્થાચાર

૮ તદુભયાચાર—એવે વ્યજન અને અર્થ જાનેના
 આચાર એટલે જે સમયે જે પ્રસંગે જે વાક્ય કે શબ્દો
 ઉચ્ચાર્યા હોય, તેજ સમય પ્રસંગને
 વ્યજનાર્થ અનુસરી અર્થ ગ્રહણ કરવા અથવા જે
 અર્થ ઠહેવા ધાગતા હોઈએ, તેને જ
 લગતા શબ્દો તેજ ભાવમાં તેવી જ રૂપમાં ઉચ્ચારવા આ
 વ્યજનાર્થાચાર જેમકે નવ કળવ લાવ આમાં જે અર્થ
 ઠહેવા છે માટે મર્મમાં વાત ન રાખતા તે સ્ફુટ રાખવી
 નવ એટલે નવ અને નવ એવે નવી વિશુદ્ધપણે આ
 આચાર વર્તત તાનગુણ દીપી ની-જે છે, વૃદ્ધિ પામે છે,
 વિનમ પામે છે, જાણે છે

જ્ઞાનીઓ એ આવ્યો આવરી કદી નાથ ન પામે
એવું જ્ઞાન પામે છે આપણે પણ એમ વર્તીએ તો અવશ્ય
જ્ઞાન પામીએ

૨ દર્શનાચાર

અગાઉ નાનાચાળના નળધમા દત્ત કું આવી આવી
રીતે વર્ણવાથી નાન સુવળ થાય છે, તેમ જ દર્શન શીઘ્ર
પ્રાપ્ત થાય, તે વિમલ પામે અને નિર્મળ
ઉદેશ થાય, એવા પ્રકારના કેટલાક ઉત્તમ
આચરણનો શ્રી જિનેશ્વર ભગવાને જોધ
કર્યો છે તે જોધ અવશ્ય આપણે ધ્યાનમાં રાખવા જેવો
છે તે પ્રમાણે વર્તતા પગ્મ હિત થાય છે

૧ નિરાકતાચાર—શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન વસ્તુના,
જીવાજીવના, લોકાલોકના જે જે ભાવો પ્રકાશી ગયા છે, તે
જાધા યથાતથ્ય તેમ જ છે, એવા પ્રકારની
નિરાકતા ચિત્તમાં દૃઢતા રાખવી એને નિરાકતા
આચાર કહે છે આપણને આપણા
કર્માવરણ યોગે એ વાતો અનુભવજોચર ન થાય, પણ
તેઓએ તો પોતાના જ્ઞાન તથા અનુભવજોગે જે જે ભાવ
જેવા જાણ્યા, જ્ઞેયા, અનુભવ્યા, તે તે જાધા તે પ્રકારે
પ્રકાશ્યા છે તેમાં કિંચિત્ ભિન્નભાવ કે વિરોધ નથી નિરાકરી
હોવાથી મૃધા જોયે નહિ અને સર્વજ્ઞ હોવાથી અભણતા

પણ તેઓથી મૃષા ભાવાર્થ જવાય નહિ આમ એઓના વચનો મૃષા ટોવાનું લેશમાત્ર પ્રયોજન નથી એઓએ પ્રકાશ્યુ છે, કે આત્મા છે, તે નિત્ય છે તે કર્મનો કર્તા છે, તે કર્મનો ભોક્તા છે, તેનો મોત્ત છે, અને જ્ઞાન દર્શન-ચારિત્ર રૂપ એ મોક્ષના સાધન પણ છે વળી પ્રત્યેક આત્મા જુદા છે, તે બધા દેહધી ન્યારા છે, દેહ એ પુ ગવ છે, દેહનો નવના, ગળવાનો નાશ પામવાનો સ્વભાવ છે, દેહ વિનાગી છે, દેહ રૂપી છે, આત્મા અખડ અનિનાશી, અરૂપી જ્ઞાન દર્શનાદિ ગુણનાળો છે આમ જે જે ભાવ પરમાત્મા પોતાની જ્ઞાનદ્રષ્ટિએ દર્શાવી ગયા છે, તે બધા તેમ જ છે તેમા મારે શકા કરવાનું કાર્ષ કાગળુ નથી, કદાચ મારા અજ્ઞાને કડીને મને એ ભાવો યથાર્થ ન મમન્તય, તેવી તો ભાવો ખોટા છે, એમ તા નવી જ આ પ્રકારે વિચારી જિનવચન પ્રતિ દેહ બ્રહ્મા નાખવી તે પ્રથમ નિ શકતા આચાર આવા પ્રકારના વર્તનથી જીવનો અમ્યક્રવ ગુણ ઉદય પામે છે, નિર્મળ વાય છે, વિદ્યમ પામે છ મારે શ્રી ગર્વજ વીત ગગ પગમાત્માના વચનો પર અડગ આગ્રહ રાખવી.

૨ નિકાયાચાર—જીવ કર્મ ક્ષય કરી વધી વધીને વધે, તો શ્રી અગ્નિહૃત પગમાત્મા જેવો થાય, ગર્વજ વીનગગ થાય, એથી તો વધે નહિ જ નિ નમા આમ સુદેવમા ગેવરૂપ શ્રી અગ્નિહૃતદેવ છે તેને મૂકી કોઇ સરાગી દેવાદિના અમતકાર, વિદ્યામિદ્ધિ આદિ દેખી તે પ્રતિ વ્યામોહ પામવો એ સમ્યક્ત્વને મલિન કરવાવાળું છે એ પ્રકારે દર્શનને

દ્વિપિત ન થવા દેવુ, પણ જીવે વિચારવુ, કે શ્રી જિનેશ્વર
 ભગવાને તો આત્માની અનંત શક્તિ દર્શી છે, તેઓ પોતે
 અનંત વ્યક્ત શક્તિના ધર્મી છે, આપણે પણ એ આપણી
 શક્તિ પ્રગટ કરી શકીએ, એ શક્તિનો પ્રભાવ તો એટલો
 છે, કે લોકોનો અલોપ કે અલોકનો લોક પણ કરી શકે
 એથી મોટો કયો ચમત્કાર કહેવાય? પણ સુખે જીવે
 વાસ્તવિક રીતે એવા પ્રજાનો મહિમ સ્વભાવ નથી
 નિગળીને એવા ચમત્કારો કરી બતાવવાનું કશું પ્રયોગન
 નથી મરાગી દેવતાદિ એવા ચમત્કાર બતાવે તો તેથી
 આપણે મોહ પામવાનું કશું કાળજી નથી એ પોદગણિક
 તમામ છે આત્મભક્તિથી જીવે એમાં ગચ્ચવુ ઘે નહિ વગી
 કોઈ વિદ્યાસિદ્ધિવાળો મત્ર, તત્ર, ઓપધાદિ વડે આપણને
 રોગાદિ મળાડવામાં, અથવા ધન, પુત્રાદિ પ્રાપ્તિમાં
 નિમિત્તરૂપ થાય, તો તથી તે ઉપર મોહ પામી, દુષ્ટિરાગી
 થઈ, નર્વન રીતરાગ અરિહંત દેવ ભણીથી પતિત થવુ ન
 ઘે જીવે ત્યાં વિચારવુ ઘે કે રાગ મટવો, કે ધન પ્રાપ્તિ
 મળી, કે પુત્રાદિ મત્તિ પામવા એ પૂર્વ કર્મને આધીન
 છે પ્રારબ્ધમાં ન હોય તો એ મગી દેવતાદિની વિદ્યા,
 તત્ર, મત્ર, પ્રયત્નતા કાર્ય કામ ન કરી શકે વિદ્યા, મત્ર,
 તત્રાદિના ચમત્કારથી તો જીવે પડવાનું કારણ થાય છે,
 એ સરાગી દેવતાદિના ખ્યાલમાં નથી હોતું વીતનગ
 અરિહંતની એથી અનંતગણી શક્તિ છે, પણ તેનો તેઓ
 જીવે પડવાના કારણ થાય એવારૂપે જી ઉપયોગ કરતા
 નથી ઘણા લગ્નિ-સિદ્ધિના ધરવાવાળા આત્માઓ નિર્મલ

અધર્મ જેને છે છતાં મુખી છે, —તો ધર્મનું ફળ હશે કે નહિ, એવા પ્રાણી જગથે મનુષ્યની ધો નહિ હોયે તે વેળે પોતાના પૂર્વ પ્રારબ્ધ વિનાશવા ધો, પોતે હુખી, દિદ્રા, નગી, તે એવા પૂર્વના કર્મના મળ છે, તે કર્મ ભોગવાઈ ગયે તે તે હુખ, મેગ, દારિદ્ર્ય આદિ સ્વયમેવ ફરવગે બીજા અધર્મ આનન્તા છતાં મુખી દેખાય છે, તે પણ પોતાના પૂર્વિન કર્મના ફળ ભોગવે છે, એ કર્મ ભોગવાઈ ગયે તેના દેખાતા મુખ ફરથશે, અને અધર્મના માત્ર વિપાક તન ભોગવવા પડશે તીર્થકર ભગવાન શ્રી મનુની જેવા પરમ ધર્માત્માને અમદા હુખ પડયા, તે એવા પૂનના કર્મ શ્રી સુખભદ્રેવ ભગવાન જેવા ત્રિવેદના નાથને વન્મ દિવમ મુખી અહાર વસ્તુ ન મળી, એ પૂનના કર્મ તો પડી મને પણ માન પૂર્વ કર્મ કેમ છોડે? ધર્મ તો પરમ હિતરૂપ, તારનાર, દુર્નિધી જાણવાનાર છે આ પ્રકારે ધર્મમા દૃઢ આશ્વા મળવી તેનું નામ નિર્વિતિજિસ્ઠા આચાર

અથવા—નિર્વિતિજિસ્ઠા એટલે દુઃખ ન આણુવી, મુગ ન આણુવી તે ગાધુ, તત, ગાધી, મનુષ્ય આદિના મનિન વચ્ચે, રેષ, રાજીરાદિ નેઈ ચિત્તમા સુગ આણુવી, ગનાતિ પામરી એ દુઃખ છે અને શૌચશોચનુ વાન્તવિન્ સ્વરૂપ વિચારતુ ધો જેથી સુન ન ઉપજે, એવો ખરો પવિત્ર, મુચિ પદાર્થ તો આત્મા છે આ મારો જ દેહ પન્મ અમુચિનુ સ્થાન છે, જ્યાર ત્વચાથી દંકાયેલ છે જાકી અદર નેમજે, અથવા ત્વચા ઉતારી નેમજે તો

ખજા પડે, કે કેવી સૂગ ઉપજાવે, ચિતરી ચડાવે, એવા લોહી, હાડ, ચામ, મામ, પડ, વીર્ય, મગ, મૂત્ર આદિ અશુચિનું એ ભાજન છે આ મારો દેહ જ આરી અપવિત્રતાનું ભાજન છે, તો આ પવિત્ર મહાત્માઓ જેઓ દેહ પરથી રાજ ડોરી આત્માર્થ સાધવામા ઉત્કૃષ્ટ છે, તેઓના મવમવિત ગાત્રથી હું સૂગ પામું છું, તે મને ધિક્કાર છે, એ મને બીવકુલ છાજતું નથી પવિત્ર તો એક આત્મા જ છે બાકી આ દેહ, વસ્ત્રાદિ મહેજે મલિન થયા ડરે છે આ મારો જ દેહ દુર્ગંધ, દૌગન્ધિક પદાર્થનો ભરેલો છે, તો હું બીજાથી કેમ સૂગ પામું ? મારે એમ કંવુ કેમ ધરે ? પગ બગતી નથી જોના અને જગ બગતી જોવા જઈ છું, એ તો કેવળ અન્યાય છે આમ વિચારી જીવને દુગ્ધામાથી અન્કાવવો એ નિર્વિતિગિચ્છા અથવા કોઈ જીવની કાયા ગેગાદિ યોગે દુર્ગંધીમય સૂગ ઉપજાવે એવી ધર્મ ગર્ભ હોય, અને આપણી કાયા દેખીને આખ કંઈ એવી સુગંધમય હોય, તો પણ ત્યા આપણી કાયાથી મોત્સ પામી ગર્વ આણી, પેની કાયાથી મૂગાવું ન ધરે એ પણ કર્મના ચમત્કાર છે પૂર્વ કર્મ યોગે આપણને મારી મુશોભિત સુગંધી કાયા મળી, બીજાને પૂર્વ કર્મ યોગે ગેગી કાયા મળી તે જ આ મારી કાયા, જેને મારે હું આટલું શુભાન રાખું છું, તે સતત્ક્રમાર ચક્રવર્તીની કાયા પેઠે, શુભ કર્મ ક્ષીણ થયે, કોને ખબર છે, રોગગ્રસ્ત થશે આ મારી મુંદર કાયા અને આ બીજા પી સૂગકાન્ડ કાયા બને રોગ અને અશુચિનું ભાજન છે મારી કાયામા અશુચિ રોગ

માહિ સત્તાઉપે ડે, આ બીજની કાયામા બ્યખ મએલ છે આ બીજની કાયા પણ કદાચ પૂર્વ કર્મ કીણુ થયે, પાત્રી નિભી વર્ષ મુંદર થાજશે આમ આ કર્મના ચમત્કાન્ છે—એમ વિચારી માર દુગવ્છા કરવી ન થે આ પ્રકાર વિચારી વર્તણુ તેનું નામ નિર્વિતિગિષ્ટા આચાર આ માચાએ વર્તવાથી દર્શન અતિ નિર્મળ થાય છે

૪ અમૂલ્કિ આચાર—જીવે પોતાની દૃષ્ટિ બામોહ પામવા ન જવી જેમ જે કથજે જે મમયે યોગ્ય હોય, તેમ તે મમયે તે મથજે ગચરવું સમય, અમૂલ્કિ નથા, દ્રવ્ય, દેગ, કાળ, ભાવ વિચારી વર્તન રાખણુ, મૂઠ ન થણુ, એનું નામ અમૂલ્કિ મમયજ—સમયના જાણુ પુરપો પ્રકાશી ગયા છે, જે જીવે સામાચારી જેથી સામ્યભાવ પ્રગટે તે પ્રમાણે, અથવા સમાચારી, સમયાચારી પ્રમાણે વર્તવું, અર્થાત—
“ ત્યા ત્યા જે જે યોગ્ય છે, તહા મમજવું તેહ,
ત્યા ત્યા તે તે આચરે, આ માર્થીજન એહ ”

આત્મસિદ્ધિ—શ્રીમદ્ભગવદ્

મમયનું સિદ્ધાવનું, આગમનું, સમયના જાણુ પુરપોએ જોધેણુ, સમાચારીનું, સમયાચારનું આ રહ્ય છે, તત્ત્વ છે, તેમા જીવે વિચક્ષણુ થણુ, મૂઠ ન થણુ આ અમૂલ્કિ અથવા શ્રી જિનેશ્વર ભજવાને જે જે તત્ત્વાવગ્રોધ કર્યો છે, તે તે જણુ કરવામા જીવે મોહ—પ્રમાદ છાત્રી દેવો, મૂઠતા ત્યાગવી, વતુ ઇ, હોશીયારી, નાવધાના, એકાચના, વિચક્ષણુતા 'રાખવી એનું નામ અમૂલ્કિ અથવા કાચ તે કાચ અને

હીરો તે હીરો, એ પ્રમાણે ગારા નરમાની, માયા જોટાની ઉત્તમ-મધ્યમ-કનિષ્ઠની પરીક્ષામા નિપુણ થવું, તે અમૃદદષ્ટિ

“ વેપ દેખી નહિ ભૂલવું, ઓળખવો આચાર,
જુડયા તે નહિ તારશે, તાજશે તાજણુધાર ”

વેપથી કે પ્રપચથી, કે છળથી, કે ચમકારથી વ્યામોહ ન પામવો, કળે કરી પરીક્ષા કરી લેવી નિરાગી તે નિરાગી અને સરાગી તે સરાગી નિગાગી તે અમૃત્ય હીરો, સગાગી તે કાચ તો સરાગીના, કાચરૂપના, ૪૫ દશમાદિક ગુણ દેખી, અથવા ચમત્કાર દેખી આપણી દષ્ટિને ત્યા થભાવી દેવી ન ધરે, વ્યામોહ પમાડવી ન ધરે, રૂપમ રૂપન્યાય આચરો ન ધરે નિગાગીના, અમૃત્ય હીરારૂપના, ૪૫ ઝર કે, અનુપમ દશમાદિક ગુણ આગળ આ ચમકારો કે અપ દશમાદિક કઈજ નથી એ આદિ પ્રકારે વિચારવું તેનું નામ અમૃદદષ્ટિ

આમ વિવેકાણુ થવાથી, ઝોરી થવાથી, જીવની દષ્ટિ મૃદતા ત્યજે છે,—એથી દર્શન ગુણ જાડું ઉજ્જવલ થાય છે આ અમૃદદષ્ટિ આચારનું રહસ્ય સમજી એ પ્રમાણે વર્તતા આપણને અનુપમ લાભ મળશે

૫ ઉપમૃદુક ગુણ આચાર, અથવા પન્ગુપા પ્રમગાન્ધ - અગાઉ કહ્યું કે સરાગીના ૪૫ દશમાદિક ગુણ દેખી વ્યસ્ત

ન પામવો, એ અમૃદદષ્ટિ આચાર જોઈને

ઉપમૃદુલ એમ વ્યામોહ પામી દષ્ટિને વચ્ચે ન

દેવી. દશમાદિક ગુણો તો નેટલા નિરૂપેને

ઓછા છે, જ્ઞાન નેટલું મળે તેટલું ઓછું છે

અનત છે, એટલે એ પદ્માનવાળાને કે કામાવાળાને જેથી જ્ઞાન આટલું જ હોય વા ક્ષમાદિ આપવા જ હોય એવો નિધાર કરી દ્રષ્ટિ ચલાવવી ન થયે, મૂઠ ચણ ન થયે, જેનો જેવો પુત્રપાર્થ અને જેવી શમ્ભિ પણ એથી એમ મમજવાનું નથી કે એ એ પદ્માનાદિક ગુણ કે ક્ષમાદિ જોઈ શકે ન વણ, કે તની અનુમોદના ન કરી, કે તેને પ્રગણવા નહિ પાગે એ પ પણ ગુણ જોઈ ચિત્તને શકે પમાડી તનો પ્રગણ કરવા, એ ગુણની અનુમોદના કરવી પારંગ ગુણના અનુમોદનથી, પરગુણ પ્રકાશથી આપણા ગુણ વધ છે

“ પદ્મગુણવરમાણૂન્ પદ્મતીકૃત્ય નિત્ય ।

નિજદૃષ્ટિ ચિન્નસત સતિ સત વિચિત ॥ —મર્ત્તદરિ

તેમજ ને ને સમ્યક્દૃષ્ટિ છવો હોય તે જાણની અનુમોદના કરવી તેઓના ગુણ ઢાકવા નહિ, ઓળવવા નહિ, તેનો દ્રોહ ન કરવા આ ઉપગૃહકાચારથી સમ્યક્ત્વ અન્યત ઉજ્જવળ, નિર્મળ થાય ૮ આપતો એ આચરણથી પરમ લાભ પામશે

૮ સ્થિરીરૂપ આચાર—જીવ પોતે જો સન્માર્જવી કમી પતિત થવા લાગી હોય, તો તેને સદ્વિચારથી મત્પ્રમોદના ચરિત કથન-વાચનથી, સ્થિરીરૂપ મ પુ પોતા ગુણસામથી, ઉપદેશથી નિવર કરવો, પડતો અટકાવવો, પણ પડવા ન દેવો, તે સ્થિરીરૂપ આચાર અથવા બીજા છવો સન્માર્જથી પડતા હોય તો તેને સદ્મોક્ષ અમૃત સિંચી

શુધી કરી જાદુ મનુષ્ય પામે નામે છે આત્મગુણ
વિજય પામે છે ।

૭ વાત્સલ્ય આચાર—જગત એવ પ્રતિ વાત્સલ્ય
આપ નાખવા, જગતના પ્રેમી થવું, જગતજીવના મિત્ર
થવું, કોઈના પ્રતિ વેર કે દ્વેષ ભાવ ન
વા મર્યાબાદ રાખના, જાધાનુ હિત ચિતવવું, કોઈનું
મૂક ન ચિતવવું, જાધાનુ હિત આચર
વું, કોઈનું મૂક ન આચરવું, જાધાને હિત થાય એમ
કાર્ય કરવું, કોઈને અજીહન ન થાય એમ ઉચ્ચારવું, જીરોના
દુખ કેમ દૂર થાય, તે વિચારી તેની યોજના કરવી,
જીરોને જ્ઞાન કેમ મળે તે વિચારી તેની યોજના કરવી,
આ વગેરે વાત્સલ્યતા (વચ્છવતા) ના પ્રકાર છે હિત તો
એવ માનવું ઇચ્છવું, પણ જાધા જીરોના હિતમા પ્રવર્તી
ન શકાતું હોય, તો પોતાના સમસ્વભાવી, એક જ ધર્મ
વાળા, એક જ માર્ગના ઇચ્છક આરાધક, એવા સુમુખ
મમ્યગૃહસ્થિ જીવોના હિતમા તો અવગ્ય પ્રવૃત્તિ કરવી,
એઓને ધન આરાધના વિનિ દૂર થાય, અશાતાના
કાન્નો દૂર થાય, જ્ઞાનના નાધનો મળે, જ્ઞાનપાનની
વિટળના હોય તો તે દૂર થાય, એઓ આર્તધ્યાન ગહન
પતે આપણા શુભની વૃદ્ધિ કરતા રહે, એ પ્રકારે આપણી
શક્તિ પ્રમાણે સાહકામિવચ્છવ થવું, વાત્સલ્યભાવ દાખવવો,
તન, મન, ધનથી ડરવો, નારીરિંદ શક્તિ સયાપ્રકારની ન
હોય તો મન, ધનથી એ વાત્સલ્ય કરવું, ધનની પણ
શક્તિ ન હોય તો કેવા પ્રકારે મારા ધર્મજીવોના હિત

થાય એ વિચારવુ, વિચારી યોગ્ય ધ્યાનકે જાહેર કરવુ, તે પ્રમાણે અમલ કરવા યોગ્ય સ્થાનકે કહેવુ, અને જે તન-ધનથી કરી ગડતા હોય તની મનથી અનુમોદના કરવી આ જાધા સાધર્મિક વાતસયના ઉત્તમ પ્રકાર છે. સ્વર્ગમાં મહદ કરવાથી પોતાના ધર્મની (આત્મધર્મની) વૃદ્ધિ થાય છે. માટે મમસ્વભાવીઓના હિતમાં વીર્ય ફાવવા રૂપ વા સ્વભાવ આચરવો એ આ વાત્સલ્ય આચાર. આ વા રસથી કરીને ધર્મના વિશ્વો ની જઈ આપણી શ્રદ્ધા દૃઢ થાય છે. આજ એકધર્મીઓનો મમુદાય જામે છે અને સમુદાયજાથી શ્રદ્ધા જાડુ પુષ્ટ વાય છે. દશના ચારનો આ વાત્સલ્ય વિભાગ જાડુ વિચારવા જેવો છે. મમજીને આચરતા ઘણા હાલ થાય એમ છે. નોકારમી જમાડવારૂપ (અને તે પણ વિવેક વિના) એક કનિષ્ઠ પ્રકારમાં જ હાલ એ વાત્સલ્યભાવ મર્યાદા પામ્યો છે, એ ખરેખર ચોચનીય છે.

૮ પ્રભાવઃ આચાર—નીતગત માર્ગનુ પ્રભુત્વ, તેનો મહિમા, તેનો પ્રભાવ દેખાડવો, કે જેથી ઘણા જીવે.

* આ 'સાધર્મિક વાત્સલ્ય' વિ. આજ પ્રયત્નાત્રે પોતાની જાણી નયોટ સૈલીમાં ખાસ વિસ્તૃત તત્ત્વપદો નિર્મય થયો. કે તે દાનધર્મના વિષયમાં નિકટ સબધ ધરાવના હેવાથી, તેમજ આ પચાચાર અતર્જિત દર્શનાચારનો પ્રિસિદ્ધ અનુભવ હોવાથી આ પચાચારના વિષય પડી મુકામાં આવ્યો.

એ માર્ગ લણી વળે પાતે જ એવા
 પ્રભાવતા પ્રગટે વર્તણુ કે બીજાને એ માર્ગનો
 પ્રભાવ જણાય જેમ ઠોઈ કુશળ વૈદ્ય
 લોહને કહે કે જમુક ઔષધિના મેવનથી જર્જરિત દેહ
 નવયૌવન જેવો થઈ જાય છે, પણ ઘણાને તેના કહેવા
 માત્રથી એનો વિશ્વાસ ન આવે, પણ એ વૈદ્ય પોતે તે
 વનસ્પતિનો ઉપયોગ કરી દેખાડી તેનો પ્રભાવ જણાવે,
 તેથી ઘણા વિશ્વાસ પામે, તેમ પરમ પવિત્ર વીતરાગ માર્ગ
 પદ્મ મુખનો દાતાર છે, કર્મનો હણનાર છે, એમ કહેવા
 માથે પોતે આચરી તેના પ્રભાવથી બીજાને જાણીતા કરી તે
 માર્ગ લણી આવે. Example is better than precept -
 “કહેવી કરતા જરી જતાવણુ વધારે સારું છે”
 પૂર્વના મહાત્મા પુન્યો વીતરાગ માર્ગનો પ્રભાવ આ પ્રકારે
 જતાવી ગયા છે ઉપરાંત પોતામાં કાર્ય કાવ્યશક્તિ હોય,
 વિદ્યાશક્તિ હોય, લબ્ધિ મિદ્ધિ હોય, તો તેનો ઉપયોગ
 કરી ભૂલા પડેલા જીવો માર્ગ પામે એમ જરૂર યોગ્ય છે
 મુગ્ધ જીવો પર કાવ્ય-વિદ્યાશક્તિનો પ્રભાવ બહુ થઈ શકે
 છે, એઓને ધર્મમા જોડવાના એ નિમિત્ત થાય છે જાણ
 પ્રતાપરૂપ પ્રભાવથી ઘણા જીવો ઉપજાર પામી માર્ગ
 મનમુખ થાય છે તો સમય વિચારી એવા પ્રભાવ તરફ
 દૃષ્ટિ ગાળવી, એ પ્રભાવાચાર જાણ તો એ પ્રભાવાચાર
 ઉપાશ્રયના ધારણે પતાસા કે બદામની પ્રભાવનામા જ
 (એને તે પણ વિવેક વિનાની) મર્યાદા પામ્યો છે કયા
 મહાપુરુષોનો પ્રભાવ, કયા ઉપર જણાવેલુ પ્રભાવનું ન્વરૂપ,

અને કયા હીનકાગના થોજે પતામા આદિ લાણીની પ્રભાવતાનું કનિષ્ઠરૂપ પામેલો હાવનો પ્રભાવ ! ભલા, એ પણ ઠીક છે એ જ્ઞાને પણ ડરો ઉપાત્રયાદિ લાણી ખેચાતા હોય તો જ્ઞાનનું કાન્ધુ છે પણ એ પ્રભાવનાયે માન-કીર્તિના કારણે અને દેખાદેખીથી વિરેક વિના બહુધા થાય છે, એ ખેદનીય છે પ્રભાવનું સ્વરૂપ મમજી તે પ્રમાણે પ્રભાવના આચાર આચરવાથી દર્શન બહુ વિશુદ્ધ થશે

દર્શનાચારના આ આઠ વિભાગ થયા તે પ્રત્યેક આચાર યથાવિધ આચરતા દર્શન શીઘ્ર ઉદય પામે છે, ઉપમહાર નિર્મળ થાય છે, ઉગ્ગત્વળ વાય છે, અને પરમ હિત થાય છે

મર્નાશે યથાવિધ અને શુદ્ધપણે તો પરમ જ્ઞાની ગુરુ, આચાર્યો એ આચરી ચક્રે, છતા માર્ગાભિમુખ થયેલા સમ્યક્દષ્ટિ જીવોને એ આચરણો પરમ ઠલ્યાણુના હેતુરૂપ છે, માટે તેઓએ તે અવસ્ય આચરવા ઘટે છે, આચરવાનો ખતથી પ્રયાસ ડગ્વો ઘટે છે, અભ્યાસે ઠરી વિશુદ્ધ આચરણ થશે અહો ! કેવા અનુપમ આચાર !

૩ ચારિત્રાચાર

પૂર્વે જેમ જ્ઞાન અને દર્શનવિશુદ્ધિ અર્થે કેટલાક
આચારો જણાવ્યા છે, તેમજ દેવા વતનથી ચારિત્ર વિશુદ્ધ
થાય, નિર્મળ થાય, વિકાસ પામે, એને
ઉદ્દેશ માટે પણ કેટલીક શિક્ષાઓ વીતરાગ
પરમાત્મા પ્રકાશી જયા છે, જે માત્મશુદ્ધ
પ્રગટ કરવાની ઇચ્છાવાળાએ ધ્યાનમાં રાખી આદરવી ઘટે છે

જે શિક્ષાઓ આઠ છે—પાત્ર સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ
સમિતિ એટલે સમ્યક્ પ્રકારે, મર્યાદામાં રહીને,
માપ રાખીને, ઉપયોગપૂર્વક, ચતનાપૂર્વક,
સમિતિ પોતાને અને પરને દુષ્ઠ ન ઉપજે,
જે વગેરે રીતે વર્તેલુ તે

ગુપ્તિ એટલે ગોપન તે, રક્ષણ, વિના પ્રયોજને
વૃથા વાપરી ન નાખવુ તે, અમારજૂત વિષયથી અલગ
રાખવુ તે, તેમાંથી જતું અટકાવવુ તે, ધૂમાડાના બાથકા
ન ભરવા દેવા એ

આ પાત્ર સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એ
અષ્ટ પ્રવચન માતાના નામે પણ જોળખાય છે
એનો એક અર્થ તો એવો બાય છે, કે જેમ માતા

પ્રવચન માતા બાળકને જન્મ આપે છે, તેમ આ સમિતિ-ગુપ્તિ માતા પ્રવચન, આગમ જ્ઞાનરૂપ બાળકને જન્મ આપે છે, એટલે કે એ સમિતિ-ગુપ્તિના નેવનથી જીવને આગમજ્ઞાન સુવલ થાય છે, તેના રહસ્યાર્થ જીવને અ પ વખતમા પરિણમે છે, પૂર્વના જણપર આચાર્યોને આ સમિતિ-ગુપ્તિના નેવનથી પ્રભુમુખે ત્રિપતી સાલગતા દ્વાદશાંગી જ્ઞાન થતું

જાણ પ્રવચનમાતાનો બીજો અર્થ એ થાય છે, કે જેમ માતા બાળકને રક્ષણ કરી તેને પાત્રી પોષી જોતી કરે છે, તેમ આ સમિતિ-ગુપ્તિના નેવનથી પ્રવચન પાળ અર્થાત્ સિદ્ધાન્ત જ્ઞાન ઉછરી વધિ પામી પુણ્ય થતુ જાય છે

‘ એ સમિતિ અને ગુપ્તિના એ કૃણ દોવાથી એને એપાયનુ ‘અષ્ટ પ્રવચન માતા’ નામ વાચનવિક છે

આ સમિતિ-ગુપ્તિ મુખ્યવૃત્તિએ અને યથાવિધ તો પગમ અચુગાગ માધુ, મુનિવરો આચરી શકે છે છતાં અન્ય સમ્યગદ્રષ્ટિ જીનો પણ એ સમિતિ સમિતિ આદિના ગુપ્તિએ આચરવાનો લક્ષ, અભ્યાસ રાખે, અધિકારી તો પગમ હિતના કારણરૂપ છે એ પાત્ર સમિતિ આ પ્રમાણે —

૧. હર્યા સમિતિ-જ્ઞતા આવતા જોઈ જાળવીને, ઉપયોગ રાખીને, રૂઢી રીતે ચાલવું નજર એરી રીતે રાખવી કે પગે ઠેન ન લાગે, રસ્તાપર ચાલ્યા જતા જીવુઓને દગાવા પ્રમુખ બાધા ન ઉપજે ઉતાવળી અને વેગભરી ચાલે નહિ, પણ ધીમેથી ગભીરાશથી ચાલવું

પગ ભેંધને, જવેથી માડવો આ ભેંઈ જાગવીને ચાલવું એ વગેરે ઈર્ષામિતિના પ્રમાર છે પ્રથમ તે જગ લક્ષ ગણતા મુકેની ઠાગે, પણ ખતથી જેવ પડી જતા એ નહવ પ્રવૃત્તિ થઈ જાય છે યાપિ મુનિવધર્મે આ આગર કહેવો છે, છતા અન્ય છવોને એ પ્રમાણે આચરવાથી લાભ જ છે ધીમેથી અને ચતનાથી ભેંઈ જાગવીને ચાલવાથી વધ તુકસાન નથી, ઉરગે લાભ છે ઉતાવળી અને વેગ ભરી ચાલથી રસ્તા પરના છવોની મલાગ નથી રખાતી, અને માથે પોતે કાઈ અગ ચનું કામ ઉતાવળમા વિભરી જાય છે, અથવા પગે કેમ લાગે છે, એ આદિ પોતાનેજ તુકસાન છે “ઉતાવળા મો ખાઉરા, ધીમ રો ગલીર” આમ ભેંઈ હાલવા ચાલવા આદિમા સૂક્ષ્મ ઉપયોગ રાખવો એનું નામ ઈર્ષામિતિ મુનિવધર્મે એનો એક બીજો વિશેષ પગમાર્ધ એ નીકળે છે, કે જતા આવતા પણ પોતાના ધર્મનો, આત્માનો લક્ષ ન ચૂકવો, આત્મ લક્ષમા ઉપયુક્ત રહેવું, જાયત રહેવું, એની મલાગ રાખવી

૨ ભાગસમિતિ—વચન વિચારીને ઉચ્ચારવું, મન્ય બોલવું, પણ તે પણ એવી રીતે કે આમાને પ્રીતિ ભરી અને હિતકારી થાય અહિતરૂપ લાપા કે અપ્રાતિકર ન બોલવું, બીજાને તુકસાન થાય કે બીજાની આતંગી દૂભાય, બીજાના મર્મ છેદાય એવું વક વચન ન કાઢવું અપર હિતનો ઉપયોગ રાખી વચન ઉચ્ચારવું, આવધ ન બોલવું, મોન રહેવું, વિતા પ્રયોજને ન બોલવું હિત-નિત-પ્રીત

જોલણ આ વગેરે ભાષાસમિતિના પ્રકાર છે મુનિત્વધર્મમા ઉદય કરનારા શિવાય બીજા જીવોને પણ આ વર્તન ઉપકારી છે, હિન-મિત-પ્રીત ઉચ્ચનારાની જગતમા મારી આટ જ પાય છે, પ્રતિષ્ઠા થાય છે, છાપ પડે છે તેનો આત્મા પ્રકૃતિનું જે છે, વગેરે અનેક લાભ થાય છે એ પણ પ્રથમ મુદ્દે લાગે, પણ અભ્યાસે સુલભ છે સારી સલાહીને જોવવાનો આ પ્રારંભ એકાદ મુખ્ય છે મુનિ વરો તે વચનયોગ કરતી વેળે પણ આત્મનક્ષ ન થયે, ન વિચરે, તેની મલાલ રાખે, -એ આ ભાષાસમિતિનો પરમાર્થ છે

૩ એપાના સમિતિ-મુનિવગે ખાન-પાન-વસ્ત્ર-ઓપધાદિ ખપ યોગ્ય વસ્તુઓ મળવું કરે, ત્યાં જુએ, વિચારે કે શ્રદ્ધા, યોગ્ય છે કે કેમ? એ એપાના વસ્તુ સૂચતી છે? પોતાની ખાતર, પોતાને જ ઉદ્દેશી થએલી તો યથી? અથવા જીવાકુળ તો નથી? આમ બાંકીકીથી શોધ કરી, જાણી, શ્રદ્ધા યોગ્ય હોય તો શ્રદ્ધા, એ એપાના સમિતિ આ એપાનામા પણ આત્મહિતને ખાતા ન આવે એ હેતુરૂપ પરમાર્થ રહ્યો છે મુનિ સિવાયના બીજા જીવો પણ એ સમિતિ વિચારી ચાલે તો તેઓને લાભનું કારણ છે મમુક ખાન-પાનાદિની વસ્તુઓ, અથવા ઓપધો કે વસ્ત્રાદિ શાના બનેલા છે? તે લેવા યોગ્ય છે કે કેમ? તેમા માન-મદિરાદિ અભક્ષ્ય અપેયનું તો મિશ્રણ નથી? એ અભક્ષ્ય અપેયથી જુદા મનિત થવા માથે મહા હિંસાનો

દોષ લાગે છે, એ દુર્ગતિનું કારણ છે, માટે મારે એ શક્ય
 યોગ્ય નથી માવી જધી જગર ને એ વસ્તુઓ લેતી શકતી
 વખતે એપણા ને, ગોધ ડરે, ઉપયોગ રાખે, સભાગ
 રાખે તા પડે માટે મુનિવરો ઉપરાત ખીજાઓ પણ એ
 મ્યુલરૂપે એ મમિતિ આવરે તો ઉપકારક છે, એમા પણ
 પ્રથમ તો મુકેલી છે, પણ અધ્યાસે ડરી એ સહજ થઈ
 શકે ને પરમ કન્યાણના નિમિત્તરૂપ આ મમિતિનું સેવન
 કેવળ આચરવા યોગ્ય ને

૪ પારિષાપનિમ સમિતિ—મુનિઓને વાંસી આહાર
 પાન રાખવું કટપે નહિ વાંસી આહાર-પાનમા બહુ
 જીવોત્પત્તિનું કારણ છે, તેમ તે
 પારિષાપન મૂર્છાનું કારણ છે માટે પ્રથમ દૃષ્ટિએ
 તો મુનિઓ ખપ જોગુજ આહાર-પાન
 બહુ કરે, પણ કદાચ આહાર-પાન વધે તો તે, વાંસી
 રાખી નહિ મૂકતા તેને યોગ્ય, જીવ વિનાની ભૂમિએ
 સાચવી, સભાગી, જોઈને પરકવે એ પરકવતી વેળાએ પણ
 પ્રશ્નાત્તાપપૂર્વક ચિંતરે કે અહો, જો મે આ ખપવી વિશેષ
 આહાર જોઈયો, તો આમ કનુ પડે કે ફરી એકાદ બે
 કવવ જેટલું, જોણું નહોતીશ, એમ ચિંતવે, આત્મવક્ષ રાખે
 આવો જીજો માર્ગ એ સમિતિનો છે મુનિવરો ધન્ય છે!

મુનિવરો મિવાય અન્ય જીવો પણ મ્યુલરૂપે આ
 મમિતિ પરવી જોધ લઈ શકે કવચિત્ એર પ્રમુખ,
 ખાકનો મેલ, ગુદાના ઠળિયા આદિ વસ્તુઓ જે જહાર
 ફેલી દેના ખીજા જીવોને પ્રાણુપાન પ્રમુખ ગુરુશાનનું કારણ

થાય, તે યીજોને યોગ્ય, જીવાકુળ નહિ એવી, સુકી ભોયમા
માયવી, મ્હલાગી, ઉપયોગ રાખી દાટે, પગઠરે, તો લાભનું
કાગણું છે આમ અનેક લાભ થાય, આ ચારિત્રઆચારે
ચોથી પારિષાદ્ધનિમ્ન મમિતિ થઈ

૫ આદાનલડનિમેષ સમિતિ—પાત્રાદિ લેવા,
મૂકવામાં સૂક્ષ્મ ઉપયોગ ગણવો તે આ પાચમી સમિતિ
લેવા-દેવા-મૂકવા આદિમા પગને
આદાન નિમેષ કિલામણા ન ઉપજે, પોતાનો આત્મવક્ષ
ફર ન થાય આત્મહિતમા બાધા ન આવે
એમ ઉપયોગપૂર્વક, સાચવી સલાગી નમ્ય પ્રકારે ચાલવું,
તે આ આદાન-લડ-નિમેષ સમિતિ

મુનિત્વધર્મે પ્રવર્તેલા શિવાય અન્ય જીવોને પણ
સ્થૂવરૂપે આ સમિતિ ઉપદારી છે

આમ આ પાચ મમિતિ કહેવાઈ જાનિઓ મુનિત્વ
ધર્મે એને સમિતિ જો છે, ગૃહસ્થધર્મે
સમિતિ એ યતના કરે તે મુનિઓ સૂક્ષ્મ ઉપયોગ
યતના રાખે છે, ગૃહસ્થો સ્થૂવ ઉપયોગ ગણી
શકે છે

મુનિમાર્ગે વિશે વસા દયા જળવાય છે

ગૃહસ્થ ધર્મે દેવળ સવા વમા આવરી શકાય છે

આમ મુનિ માર્ગે બહુ વિપ્લવ છે, તો ત્યાં ઘણો લાભ
છે, અનત અનત નિર્જગ છે

ગૃહસ્થધર્મ મુજા જણાય હે, તે ત્યા જોઇએ લાભ
હે, મોટી જોખમદારી હે

નમિતિ અને જયણા મુનિઓ અને ગૃહસ્થીઓ
જનેએ પોતપોતાના વર્મે રહી, આત્માને હિતરૂપ થાય,
એમ આવરવી ઘટે હે

મા સમિતિ-શુભિતવી શાસ્ત્રિની વિશુદ્ધિ થાય છે
પાત્ર સમિતિ જોવાઈ હવે નણ શુભિ કરું છું

૧ મનોશુભિ—મનને જોપવણ, નકામા માઠા
વિચારમા ન જવા દેવું આત્મ-ગૌરવ ધ્યાનમા જતા અટ
કવણ, જોખમહીના વિચાર ન કરવા
મનોશુભિ દેવા, સંકલ્પ-વિકલ્પ-ક્રુતકર્મા પડતું
અટકાવણ, એમાથી એની રક્ષા કરવી,
એમા જતું જણાવણ, ધર્મધ્યાનમા જોડણ, એ મનોશુભિ

૨ વચન શુભિ—વિતા પ્રયોજને જોવણ નહિ,
સાવચ જોવણ નહિ મોન આવરણ, ખીજને કપાય ઉપજ
વાના નિમિત્ત થવાય એમ જોવણ નહિ,
નવનશુભિ જોવણ તે મન્ય જોવણ અને તે પણ ગામાને
પ્રીતિકર અને હિતકર થાય એમ જોવણ
મામ વચનને જોપવણ તેને અનર્થ કરતા અટકાવણ, આત્મ
શુભને હાનિ ઉપજે એમ વર્તતા જણાવણ, તેનું નામ
ખીજ વચનશુભિ

૩ મયગુપ્તિ—કાયાને, દેહાદિની ક્રિયાને ગોપવવી અર્થાત્ બીજને બાધા ઉપજે એવી ક્રિયા—ચેષ્ટામા પ્રવર્તતા તેને અટકાવવી સુતા, ઉઠતા, જોમતા, હગ્તા, કાય ગુપ્તિ ફરતા, ઉભતા, જમતા, લેતા, મૂંડતા આદિ વ્યવહારમા જાયાને એવી ગીતે પ્રવર્તીવવી, કે પોતાના ગુણનો લક્ષ રહે, પરને બાધા ન ઉપજે સાવધ યાપકારી ક્રિયા જાયાવડે ઝગતા વળ્લી આ વગેરે કાય ગુપ્તિના પ્રકાર છે આ મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, કાયગુપ્તિરૂપ માર્ગ મુનિધર્મે બહુ ઝીણો-સૂક્ષ્મ છે પણ એ માર્ગ આરાધતા અનત કર્મની વિગ્રહતા છે

મુનિ શિવાય અન્ય છો એ પણ એ ગુપ્તિ આચરે તો કત્યાણના કારણરૂપ છે મનને માઠા વિકરપમા, અથવા નિર્ધર્મક વિચારમા જતુ અટકાવવાવી એ ધીરજવાળુ, અને નિર્મળ થાય છે, છવ વિચક્ષણ થાય છે, અને દિશામૃદ થતો અટકી રમ્તો પામી શકે છે વચન પણ ખરાબ કે નિર્ધર્મક ન ઉચ્ચાગવાથી બીજ પર સારી છાપ પડે છે, વીર્ય-ઉત્સાહનો નકામો વ્યય થતો અટકે તે કાયા સબધમા પણ જે ક્રિયા નકામી હોય અથવા દુ ખરૂંપ હોય તેમાથી કાયાના પ્રવર્તનને વારવું,—એથી નુકશાની થતી અટકે તે, અને શરીરના વીર્ય-ઉત્સાહનો ગેન્ગમ્તે નકામો વ્યય થતો અટકે છે

આ ત્રણ ગુપ્તિઓ કહેવાઈ—પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિરૂપ આ ચારિત્રાચાર સેવવાથી ચાગ્નિ અન્યતઃ નિર્મળ થાય છે આત્મહિતના ખપી છોએ એ ધ્યાનમા ગંખી આચરવા યોગ્ય છે

૪ તપાચાર

જીવને કર્મથી મુકાવા માટે તપ એ પરમ ઉત્કૃષ્ટ
 માવન છે તપ એ નિર્જંગ છે એથી અનંત
 ઉદ્દેશ કર્મવર્ગણા નિર્જંગી જાય છે, દગાર્ધ જર્ધ,
 હપાર્ધ જર્ધ, નાશ પામે છે આયો તપનો
 મહિમા છે, મારીમા મળેલ મુવર્ણ અથવા હલકી ધાતુના
 ભેળવાણ મુવર્ણ જેમ આકંગ તાપમા ફરી ફરી તાવતા,
 ગુદ્ધ નાય છે, કુદન નાય છે, તેમ તપ વડે કરીને આત્મા
 કર્મમજ રહિત થઈ ગુદ્ધ થાય છે, સ્વ-વરૂપમા ગિરાજે છે

આ તપના બાર પ્રકાર છે એ બારે ભેદે અથવા એક
 કે વધારે એછા ભેદે મમજીને આચરણ
 બે- કરવાથી તપનુ ફળ મળે છે એ બારે ભેદ
 રૂપી ગીતે ગમજી આચરવા ચોક્કસ છે એ
 બાર પ્રકારમા છ બાહ્ય અને છ અંશ્ય તર પ્રકાર છે -

પ્રથમ છ બાહ્ય બે. આ પ્રમાણે છે

છ બાહ્ય તપ

૧ અનશન—અનશન એટલે ખાવાનું, ખાવાની
 વસ્તુઓ, ખાન, તે વર્જીયુ તેનું નામ અનશન દેહનો નિર્વાહ
 ખોરાક વડે થાય છે, તે ખોરાક એકાદ ટક,
 અનગન કે એકાદ કે વધારે દિવસ વર્જવો, એનું
 નામ અનગન અન્ એટલે નહિ, અશન
 એટલે ખાવું તે, અનગન એટલે નહિ ખાવું તે

એકાશન, આયનિલ, ઉપવામ, ચોથ ભજા, આદિ અનશ
નના પ્રકાર છે ચોથ ભજા એટલે એક દિવસ સવથા
આહાર વર્જ્યો તેના આગવા દિવસે એકાશન કરવું, અને
પાછાને દિવસે પણ એકાશન કરવું, આ ચોથ ભજા કહે
વાય છે બે દિવસ લાગઠ ઉપવામિન ગેવું અને આગવે
દિવસે એકાશન કરવું, અને પાછાના દિવસે પણ એકાશન
કરવું, એ છઠ ભજા કહેવાય છે દશમા એટલે ખમવું તે,
દેહ કરી કષ્ટ ખમવું તે, નિગપારપાં દુધા વેઢવી ત દશમણ,
પદ્મ દશમણ, મામ દશમણ, એ આદિ આ દશમણના પ્રકાર
છે એટલે પદ્મ દિવસ મુધી કે મટીના દિવસ મુધી નિગ
હાગપણે રહેવું તે પદ્મદશમણ કે માનદશમણ કહેવાય ૭

મનને મારવું, ઇચ્છાને ઝાઘવી, ઇચ્છાને વગ કરવી,
લોડુપી ન થવું,—એ આ અનશન તપમા પરમાર્થ રહેલો છે

સમજીને અનશન આદરવાવી જાદુ લાભ થાય છે
મમજીને ઉપવામાદિ ઠરવાથી ચગવિચગ પરિગ્રામ નવી થતા,
થના અટકે છે જાણુ પુરુષ સમીપે અનશનનો ભેદ સમજવા
જેવો છે આ જાણ તપનો પ્રથમ ભેદ કહેવાયો

૨ ઊર્જાન્તરી—હેહ આહાર વિના તો ન નલે અને
બધાની શક્તિ એમ મજી ન હોય એટલે

ઊર્જાન્તરી કેઈ એક ટક આહારથી નભાવી રાકે, કેઈ
એક ઉપવાસ કરી રાકે, કેઈ બે કે વધારે

આહાર કરી રાખે આમ અનશન તો જૂદા જૂદા જીવો પોતાની
શરીર શક્તિને લઈ કસી રાકે કે કરી ન રાકે, પણ તપનો

આ બોહરી બે નો એવા છે, કે ગમે તે જીવ તે આહરી
 શક બોહરીના એનો અર્થ થાય છે, કે પેટ ભરાય તે ક'ના
 એકાદ જે કોળીઆ બિલુ ગહેવુ, એપુ જમવુ . શક્તિના
 અભાવ બધા જીવો ઉપવાસ તો ન કરી શકે, પણ તેઓ
 વાટે તો એના બે કોળીઆ એકા લે તો ચાલી શકે,
 અને વધારામા તપનો, નિર્જરાનો લાભ પામે જીવ વિચારે
 અને જાન્યર તો બાધ તપનો આ પ્રકાર મોથી સહેવો છે
 પણ તે રેવો જાને કે જે મન મારી શકે તેને અને
 મનને દામત્રુ એ તો તપવુ મુશ્કેલ છે જોઈએ તે ક'તા
 એકાદ બે જવન એકો આહાર લેવાનો અપચો, અજીર્ણ,
 ચૂક, જેમ્પી' માદિનો ભય ગહેનો નથી પ્રમાદ આવતો
 નથી, ગરીરમા આગમ આવતી નથી, સ્ફૂર્તિ ગહે છે, પેટ
 ખરકુ રહે છે, ખાવાનુ પન છે, ખગી ભૂખ લાગે છે, ગરીર
 ત્રાસે નિરોગી ગહે, સગીર નિરોગી હોતા, એટલે અશે
 મન નિશ્ચિત ગહે છે જે પરિણામે આ માને જ હિનરૂપ છે
 જ્ઞાનવાચન, મન, પદન, એ આદિ પારમાર્થિક પ્રવૃત્તિ
 અને કુટુંબ આદિ નિર્વાહ યોગ્ય ધન પ્રાપ્તિની પ્રવૃત્તિ
 યોગ્ય થઈ શકે . માવો લાભ બોહરીમા રહેલો છે
 ઉપવાસાદિ અતશતમા પણ એ લાભ ગહેલા છે પણ
 ઉપવાસાદિ કરતાં બે પોતાની શક્તિ વિચારવો ઘટે છે
 શક્તિની ઘેરાટી તો કરવી જ પ્રમાદી ન થવુ પણ તે
 સાથે એ લક્ષ પણ રાખવો કે કપાય તો નથી ઉપજતો ? જ્ઞાન
 વાચન, વિચારણાનો અનુભવ તો રહે છે ? શરીરને એવી
 બાધ તો નથી ઉપજતી કે જે હેતુએ એ તપ આચરવામા
 આવે છે, તે આત્મવિચારરૂપ વક્ષમા હાનિ પહોંચે ? આત્મ

અળ નાની અ- માપુમા તપ કર મતે પામે છે તાત્પર્ય કે
નમજીન તપ ન્ય નુ કામ સકામ નિર્જરા છે, અણુસમજની
તપસ્યાનાં દળ અમમ નિર્જરા છે માટે ગમજીને તપસ્યા
કન્વાનો હા ગમજીના ચોખ્ખા છે

એમ દેવાયુ જે, કે જીવ ધાતે તા ઊછોદરી તપ
તા પ્રી નડ પણ નેમા પણ મન માન્યુ જોઈએ છે
સ્વાદિષ્ટ ભાજન ની નાયા દોય, ત્યારે જો જીભ ન્વાદની લોડુખી
હોય, તા અને નહજ રમેજ કરતા કાઈ વધારે લેવાની
જગ્યા નહે છે અને પેટ ભરાતા મુખી જીવ તૃપ્ત થતો નથી
પેટમા પાણી માટે પાણુ માર્ગ ન નહે, એટલું સ્વાદવશ નહ
ગમ્ય છે પણ એ સ્વાદ પ્રતિ ન આકર્ષાતા જીવ પોતાને
વરા કરે, મનને લગામમા રાખે અને ગમે તેવો સ્વાદિષ્ટ,
મિત્રવ જાહાજ હોવા છતા, હ મેશ માફક લે, સહજ ઓઝો
લે, પપુ વધારે ન લે, તા ઊછોદરી તપનું ફળ મળે છે
મનને, ઠંડાને મારના, એ એમા રહસ્ય નેડુ હોવાથી એ
પપુ અનગન જેટલુ જ કમદાયી છે એથી પ્રમાદ-આગમ
આવના નથી, જીવ અજાતો નથી, પેટ આફડી જતુ નથી,
અપચાનો ભય રહેતો નથી, શરીર મુખાકારી રહે છે પ્રમાદ
આવનો નથી, સ્ફુર્તિ રહે જે, અને આથી કરી શરીરને
નત્પ્રગતિમા પ્રવેશ કરી શકાય છે, મન પ્રકુલિત રહે છે,
જે જાધા આ માને અમોઘ હિતના કાગ્ય છે

ઊછોદરી તપનું આણુ માહાત્મ્ય જાણી તે સમજીને
આવજનાર, વન, મન, ધનથી મુખી રહે છે, અને પ્રાતે
માતમહિત પામે છે

પ્રાણ છોડે તોજીનીનું માન્ય થય નમજતા દેખાતા નથી નેજો જાતો અન્તરે એ પ્રમાણ વસે છે, તેજો સરીરે ચાકમ તદુરમ્ન હોય છે માટે તે તપ જાણી આત્મહિન હેતુએ કરવાથી લાભ છે હાવ લૌકિક પ્રવાહ, એજાત ઉપવાસ જાણી વળ્યો છે તપના ખીલત ન્વરૂપની લોકોને જગાયે ગમ હોય એમ લાગતું નથી અને તે અનશ્વનનો જાહુ મોટે ભાગે અણગમજાપૂર્વક થાય છે મલ્લ ઉપવાસ કરવો છે, માટે આજે ગમે જરાજગર દાગી દાગીને જમી લો,—આવી પ્રવૃત્તિ ઘણા જાણ છોડે આજે જે નવે ઉપવાસ થાય ત્યારે તે વાત, પણ આજ તે નરીજોજન થયું, નેકજો તે કરતા વિશેષ સરીગમા ભાવ ભર્યો પ્રમાણ આદિના કાણો મેજાયા, આમ આજ તો દોષ મેજવી લીધા વગી આજે ઉપવાસ છે, મનમા ચિંતવે કે કર્મ ઘડીએ સવાર પડે અને જમી લઉં, દોષે સવારે હું અમુક અમુક ગાન પદાર્થ કરારી જમીશ નો કે જમવું તો હજી કાંઈ છે, છતાં આજે ઉપવાસને દિવસે જમવાની વાત ચિંતવી મોટામા પાણી લાવી મૂકે છે। ઉપવાસ આ વગેરેથી જાહુ દ્વિત થાય છે મુખ્ય વૃત્તિએ ઈશ્વરોત્તર રૂપ જે હેતુ, તે આમા નચવાતો નવી ગર્હ જીવ તો જિજ્ઞાસ કેવળ પાણી માદિના જમણથી લક્ષ્યાર્થ તપ આચરે છે આ જમ્યા એક દૃષ્ટિએ વાચન કહેવા યોગ્ય છે, ખેદની વાત છે, કે નંતોનો મોજો ભાગ હાવ તપને આવું હીનત્વભર્યું રૂપ આપી બેગ છે, અને તેમા જ તપ અર્થાની કૃતદૃશ્યતા માની બેદ છે તપઅર્થાની જાહુ જરૂર છે, અને એ કરે છે, તે પ્રકારે જ દેહને કદ આપી આકાર-પાનથી સ્થિત રાખવાનો અભ્યાસ પાડવો પડે છે.

ફેરવવી ઘટે છે, જ્ઞાનપૂર્વક, મમત્પૂર્વક, તત્ત્વપૂર્વક એ તપ થાય તો પરમ કલ્યાણજાગી છે અભ્યાસવી તો નિદ્રિ થાય છે, એવા પ્રકારે તપ કરવાનો વીમે ધીમે અભ્યાસ પાડે, અને કમે કમે ચડે, તો પડવાનું કાળ નથી રહેતું, એવ ચડે છે, નિર્જરા કરે છે, અને પરિણામે મુક્ત થાય છે અનશન-હિસાબરી આદિ તપનો મહિમા બહુ મોટો છે

૩ વૃત્તિસંક્ષેપ—જાણ તપનો ત્રીજો પ્રકાર વૃત્તિમયેષ છે થોડા વડે દેહનો નિભાવ થઈ શકે એમ વૃત્તિસંક્ષેપ હોય તો તે અર્થે ઝાઝી ઉપાધિ ન વેઠતી, ઝાઝી ઉપાધિ ન આદરવી, એ એનો અર્થ થાય છે દિવસમા બહુ તો બગેર આહાર શરીરના નિવાહ અર્થે જોઈએ, અને એ નિવાહ એક કે બે કે વધારે ઓછી વસ્તુઓ વડે થઈ શકે છે, છતાં એ અને પ્રજાગ્ના પદાર્થો, જોઈએ તે કરતા વધારે, અને ન વિના નથી પણ શકતું હોય, એવા અનેક પ્રજાગ્ના પદાર્થો, આરભ-અમારભ કરી, કરી મૂકે છે, અથવા ઠગવી મૂકે છે, આમા થોડે પણ નથી શકે એવું હોય તો એવે વૃત્તિ ધીમે ધીમે સંક્ષેપવી ઘટે, -આમ જો વૃત્તિ સંક્ષેપવી, તેનું નામ વૃત્તિમયેષ તપ

૪ રસત્યાગ—આ આહાર સરસ છે, આ નીરમ છે, એમ નહિ ઠરતા એવે દેહના નિર્વાહનો લક્ષ રાખવો મુકુ મળે, કે મિત્તમ મળે, આધુ મળે કે પાનજી મળે, રસત્યાગ બહુ મળે કે જીલુ મળે, -પણ રસ પ્રતિ, સ્વાદ પ્રતિ વ્યાન નહિ આપતા, તેથી જો નિર્વાહ થઈ શકે એમ હોય તો તે લઈ લેના સ્વાદિષ્ટ હોય

તો તેશ્વાદના લોહુપી વર્ષ તેમા ન ગુચી જુલુ ભાવાભાવ
ન ઠગ્વા, એ ગ્સત્યાગ નામા તપનો પ્રકાર છે ગ્સગાન્વમા
ગુચી ન જુલુ એ એનો અર્થ છે આયગિવ, આચામ્વ તપ
એ આનો પ્રકાર છે

૫ કાયન્દેશ — શરીરને -મણુ, તેને ઠંદ આપણુ,
તેનો ઝમ ઝાઢવો, હાથ-પગ ચાલના હોય તો
જાયન્દેશ વાહનનો ઉપયોગ ન કરવો, તાપ-શીતમા
અણુવાલો પગે આવણુ, એનો અભ્યાસ પાડવો,
આનાપના લેવી, એ આદિ કાયન્દેશના પ્રકાર છે

ભૂમિ ઉપર શયન કરણુ, ટાઢ-તાપ પ્રમુખના પગીષક
વેકવા, લોગ્ય કરવો, આસન-જ્ય કરના, અર્થાત્ પશાસન
વીગસન, ઉત્કટ આમન, ગોદોહાનન આદિ આમનો સાધવા,
એજામન કરણુ, અર્થાત્ લાગા વખત ગુધી એક આમન પર
મિવર થણુ એ બધા કાયકલેશના પ્રકાર છે

૬ સાયિન્ય અથવા સલીનતા એટલે જીવને વિગય
ઠપાયથી વાગવો, માદા પ્યાનમાથી, તકંવિતકં
મલીનતા માથી વાગવો, અને અગોપાગ સ્વરીને, સકો
ચીને જોસણુ, સુણુ એ વગેરે સલીનતાના પ્રકાર છે
આ છ બાઈ તપના બેઠ કહેવાયા, તે દ્રવ્ય અને ભાવ
બને રીને, વ્યવહાર અને પરમાથે બને રીતે લાભમરી છે

અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે, છતાં તે પુષ્ટ કરવા ફરીથી
કહેવાનું કે —

અનગનનો અભ્યાસ ગણ્યો હોય તો કદાચ શ્રિયતિ
 કેવલ થયે, કેવલ વખતે જમવાનું મળ્યું ન મળ્યું,
 ગમર્યન પણ ઉવ સન્ન કરી રાકે છે જો કે આવા
 હુદ્દ હેતુએ તપ કર્તવ્ય નથી અને જીવે તો
 ઉત્તરોત્તર પોતાની સફળતિ, મુખદ અવગ્યાન ચિનવરી થયે
 He cannot have always a high ideal તપ તો લાવપૂર્વક
 કેવળ આ મા ખાતર કર્તવ્ય છે

વળી ઊભો નીચી પણ નેગાદિનો ભય નથી રહેતો એ
 વ્યવહારે લાભ છે

નૃત્તિસનેપનો અભ્યાસ ગણ્યો હોય તો મારી શ્રિયતિમા
 તો ઘણા વાના મળી શકે, પણ માઠી સ્થિતિ આ થે ગડબડ
 પડતું નથી, એ વિના નભાવી રાકાય છે

રસગારન જોડો જવામા પણ એજ લાભ છે, ઉપ
 રાત રોગનો જોછો ભય ગ્રહે છે

કાયકલેશ અને સહીનતામા પણ એજ વ્યવહારિક
 લાભ રહેવા છે

પરમાર્થ તો એથી ઘણા આરભ દોષ, હિમા દોષથી
 રક્ષાણુ થાય છે, આરભાદિ દોષની ઉપપત્તિ થતી નથી આમ
 આ તપના બાદ્ય લેદો પરમ કલ્યાણકારી છે સમજીને કર
 વાર્થી અનેકવિધ લાભ રહે છે

યદ્યપિ એ બધા બેદો યથાવિધ સમ્યક્ પ્રકારે મુનિ
 ધર્મનિયત પુરુષો આકરી શકે, છતાં ગૃહસ્થીઓ પણ ધારે

તો પરિચય અને અભ્યાસે કડી એ તપના પ્રકાર સુલભ કરી શકે, અને ત નિર્જરાના એ કાન્ધ છે આ છ બાહ્ય તપના લેદ કહેવાયા—હવે છ આભ્યતર કહીએ છિએ

છ આભ્યતર તપ

૧ પ્રાયશ્ચિત્ત—પ્રાયશ્ચિત્ત એ આ તપનો પ્રથમ લેદ છે

કોઈપણ પાપકારી કૃત્ય અથવા વર્તન માટે

પ્રાયશ્ચિત્ત ચિત્તમા પસ્તાવો થવા, ઠ પારી છુટવી, એ

પાપ દોષ કરી ન ઉદ્ભવે, એ પ્રકારની પ્રશ્ના

તાપની ગાઠ, એ વાળી મનમા પડવી, —એ પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રાય

શ્ચિનથી આગલા દોષ ઓછા થઈ જાય છે, અથવા ખરી

જાય છે, નવા થવાનો સુલભ રહેતો નથી કોઈ પાપકારી

કૃત્ય માટે પસ્તાવો થતા, કરી તે પાપ થવાનો પ્રસંગ ન

આવે, તે અર્થે આત્મ માક્ષીએ, દેવ સાક્ષીએ અથવા મહાગુરુ

સાક્ષીએ કાઈ એવી શિક્ષા, એવો દડ લેવો, કે યાદ રહેના

કરી પેલા દોષ ન થાય દાખલા તરીકે કોઈ એવું માહુ

અપકૃત્ય થયું, કે જીવને એથી પસ્તાવો થયો, —તેથી તે

સદ્ગુરુ પાને યથાતથ્ય ઠપટ વિના પ્રગણ્યુ, મહાગુરુએ અમુક

ઉપવાસાદિ કરવારૂપ દડ કર્યો, ગુન્હાના પ્રમાણમા દડ કર્યો

કરી એવો દોષ કરીશ તો આવો દડ ભોગવવો પડશે, આ

ખદીકથી, એ લશચી જીવ કરી તે પાપ ન કરે, આવો

પ્રાયશ્ચિત્તનો હેતુ છે હાવ પ્રાયશ્ચિત્તનું મારૂપ પણ સમજાયુ

નથી જેમ કુશળ ન્યાયાધીશ યોગાનુનો વિચાર કરી પાત્ર

જોઈ, દોષ જોઈ દડ કરે, —તેમ મહાગુરુએ પાત્ર જોઈ, ગુન્હો

જોઈ, યોગાનુ તપામી દડ આપવો જોઈએ

પ્રાયશ્ચિત્તનો બીજો અર્થ એવો નીકળશે કે એક પ્રકારનો છનને દડ કે જે દડની દહેરાતથી છન ફરી પાપ કરતો બદકે છને પોતાનો દોષ થયાનચ્ચ મહાગુરુ મનીષે કહેવો ઘટે મહાગુરુએ યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત આપવું ઘટે એવે તે પ્રાયશ્ચિત્ત અમતમા આણવું ઘટે સદ્ગુણના બલાવે આત્મ સાક્ષીએ તે દોષનો પંચાત્તાપ કરી તેની ક્ષમા ચાહી, ફરી તેવો દોષ ન થાય, - એવો આકરો દડ પોતા પર મૂકે એ ઘટે આવું ઊંડુ રહ્યું પ્રાયશ્ચિત્તમા રહેલું છે મમજીને કરતા એ પરમ વચાણનરી છે ઘણા દોષો એથી ટળી જાય છે

૨ અભ્યતર તપનો બીજો ભેદ વિનય છે - ગુણીના

ગુણના અનુરાગી થવું, જેના પાનેથી ગુણ

વિધિ ગ્રહણ કરવો હોય તેના અનુરાગી થવું,
તેની તવા કરવી, તેના ભક્તિ-બહુમાન

કરવા, નમ થવું, પોતાના ભણપણાનું મહિમાન છાડવું, એ વગેરે વિનયના પ્રમાર છે આ તપથી એવ પોતાના દોષ જોવા ભળી વળે છે, દોષ ભળી વળે છે, એટલે દોષ જાણે છે, દોષ જાણે છે, એટલે દોષ ટાળવા ભણી વળે છે, અને નવા દોષ કરતો નથી આમ આ વિનયથી પરમ નિર્જરા થાય છે અહિંત, મિદ્ધ, આચાર્ય આદિ મહા મનુષ્યોનો, જ્ઞાનીઓનો ગુણીનો વિનય બહુ કટવાણુકારી છે, તેઓના ગુણના ગળી વવાથી આપણા ગુણ વિદાત પામે છે આવો અદ્ભુત વિનયનો પ્રભાવ છે

૩ તપના અભ્યતર બે ત્રીજો પ્રકાર વૈયાપૃત્ય છે
વૈયાપૃત્ય એટલે ટૂંકી, આર્ત, રોગી, બાળ,

વૈયાવૃત્ય (અળખા) સ્ત્રી, પશુ (અવાચક), ઝાન, તપસ્વી, નાધુ, સત, આદિના રોગ, અમાતા પ્રમુખ દુષ્ટ ઉપદેશ દેશે, તે ચિંતવણુ, તેઓને શાંતિના નિમિત્ત થવું, હીલામો આપવો, તેઓની અતગ્ગ લાવપૂવક મેવા-ચાકરી કરવી, ઔષધાદિ વડે સભાળ લેવી, પોતે કરવી, ખીજા પામે કરાવવી, ખીજાને કરતા દેખી રાજ થવું, આ વગેરે વૈયાવૃત્યના પ્રકાર છે સ્ત્રી અળખા જાતિ છે, સાધુ મત ધરનાર ગણિત છે, દેહની પણ અપેક્ષા રાખતા નથી, બાળકો વિખા છે, દોરો અવાચક છે, તપસ્વી, શેઠી, દુષ્ટી, આર્ત, અપગ આદિ અશાન્ત છે આમ આ બધા રોગ-શોક-દુષ્ટ માલ્યે નિગધાર છે, લાચાર છે કોઈમા પોતાની જાતિને લઈ શક્તિ નથી, અથવા ઓછી છે, કોઈ પર નુકાચની અપેક્ષા જ નથી રાખતા, કોઈ અવાચક હોવાથી પોતાના દુષ્ટ જી સક્તા નથી, આમ આ બધા વૈયાવૃત્યના પાત્ર છે એઓના દુષ્ટ દેશે, તેઓને શાંતિ મળે, હીલામો મળે, એઓની આતગ્ગી ઠહે, -આ બધાથી વૈયાવૃત્ય કરનારને અનતુ પુણ્ય અને અનતી નિર્જગનો લાભ છે માટે આપણે તપના અભ્યતન લેવો આ ત્રીજો પ્રકાર વૈયાવૃત્ય અવગ્રહ યથાશક્તિ આદરવો ઘટે છે

અભ્યતર તપનો ચોથો ભેદ ધ્યાન છે ધ્યાન એટલે વસ્તુનું એકાગ્રપણે ચિંતવન, આ ધ્યાન ચિંતવન બે પ્રકારનું છે (૧) શુભ, (૨) અશુભ તે પ્રયેજના પાછા બે બે ભેદ છે . બે ભેદ (૧) આર્ત અને (૨) રોગ

છે શુભ ॥ ૧ ॥ (૧) ધર્મધ્યાન અને (૨) શુકલ ધ્યાન
 ૭ પ્રથમ બે ક્ષણ છાડવા યોગ્ય છે પણ વસ્તુની ઇચ્છામાં
 પ્રવૃત્તિ કરવી નવના પર વસ્તુના વિયોગની ચિંતા કરવી,
 એને આર્તધ્યાન કહે છે પણ એટલે આત્માની તત્ત્વ તે,
 પુષ્કલની હિમાદિ ઈર્મનો ઉપદેશ આપવો, ચિતવવો, એ
 આદિ નેદ્રધ્યાનના પ્રકાર છે એ બંને ધ્યાનો આત્માને
 દુખ ઉપજવનારા ૭ અ ક્ષણ છાડવા યોગ્ય છે ઇષ્ટ
 વિશેષ, અનિષ્ટ મયોજાદિ આર્તિરૂપ એના ઘણા ભેદ છે
 સવિગ્ન અને વિવેચન ન્યાતાત્મે કર્મ છે શુભ ધ્યાનના
 બે ભેદ (૧) ર્મ અને (૨) શુકલ ધ્યાન એ બંને આદરવા
 યોગ્ય છે શ્રી વીતળગ મર્હુ પરમાત્માના વચનો પર
 મહા આણી શુભને સ્થિર કરવાનો, સમ્યક્ત્વ હદ કરવાનો,
 તથા વૈરાગ્ય પામવાનો, ધર્મધ્યાનમાં ઉત્તમ હેતુ રહેવો
 છે એ ધર્મધ્યાનના પણ સોળ ભેદ છે ધર્મધ્યાન વડે
 સમ્યક્ત્વમાં સ્થિર, હદ ચર્ક, વૈરાગ્ય પામી, સ્વસ્વભાવમાં
 સ્થિત થાય, આત્મ ચાન્દ્રિયા લીન થાય, મમાધિ ભાવમાં
 રમણ કરે, સ્વપરનો યથાતથ્ય વિવેક કરે, એ વગેરે શુકલ,
 અખંડ, ઉત્કલ્પક, ચદ્દ લેવા નિમળ, -ધ્યાનના પ્રકાર છે
 એના પણ ચાર ભેદ છે એ બધા અન્ય અર્થે કહેલા છે

જામ શુભને માહા ધ્યાનમાંથી વારી મારા ધ્યાનમાં
 ગરવે એ ધ્યાન તપ કહેવાય છે, મનને ગમે ત્યાં ભમવા
 દીધાવી તે આહુટહોટ ચિંતવી, નકામાં તર્ક-વિતર્ક-
 કુતર્ક કરી, સત્-પ-વિકલ્પથી અનેક માહા કર્મ ગાળે છે,
 તે મનને સ્થિર કરી મહાવિચારમાં પ્રેરતા અનેક કર્મની

નિર્જરાનું દારણુ થાય છે માટે મહાવિચારરૂપી ધ્યાન એ અત્યંત નિર્જરાનું કાળુ હોઈ અભ્યંતર તપનો એક ભેદ બણાયો છે, તે વાસ્તવિક છે આપણે મનને મહાવિચારમા પ્રેરીએ તો ઘણી ઘણી નિર્જરાના ભાગી થશું

૫ સ્વાધ્યાય અથવા સંજ્ઞાય—અભ્યંતર તપનો પાંચમો ભેદ સંજ્ઞાય છે સંજ્ઞાય એટલે સ્વાધ્યાય, પોતે પોતા

વિશે અધ્યયન, અભ્યાસ કરવો તે હું કોણ છું?

સંજ્ઞાય ધ્યાતી થયો? માત્ર ખરૂં સ્વરૂપ શું છે?

મારે કોની સાથે વાગવળા છે? મારે રાખવા

જેવું શું છે? છાડવા જેવું શું છે? માત્ર શું છે? પારકું શું

છે?—એ વગેરે વિચાર કરવો, એ વગેરેનું નાન મેળવવું,

એને સ્વાધ્યાય કહે છે પૂર્વ મહાપુરુષોના ચરિત્રથી, દશા

ભોધથી, વૈરાગ્ય વાર્તાથી, ઈર્મના ચમકારના દ્રષ્ટાંતથી, જેન

નના ભાવના દ્રષ્ટાંતથી આ સ્વાધ્યાય થઈ શકે છે સત્યાગ્ર

વાચન, પઠન, મનનથી, તે મળથી યથાવિનય બાંધકાર

પાસેથી પૃષ્ઠીને સમજવાથી, તેનું ફરી ફરી પુનરાવર્તન

કરવાથી, તેનું અનુપ્રેક્ષણ કરવાથી, ધર્મકથા આદિથી આ

સ્વાધ્યાય થઈ શકે છે આ બધા પ્રકારથી જીવ કુહો થાય છે

કર્મના ચમત્કાર દેખી કંપે છે તેથી મૂકાવા ઇચ્છે છે, એત

નની શક્તિ ભેદ પોતે ખીલે છે, તે પ્રાપ્ત કરવા ભણી વીર્ય

જીમે છે જે બધા નિર્જરાના કાળુ છે આમ સંજ્ઞાય

નિર્જરાના કાળુરૂપ હોવાથી તેને અભ્યંતર તપનો એક ભેદ

બણ્યો છે તે સંજ્ઞાયનું સ્વરૂપ સમજી આપણે એ અવશ્ય

કર્તવ્ય છે

૬ કાયોત્સર્ગ — અથવા કાઉસંગ તપના અભ્યતર બેઠમા હોતો બેઠ કાઉસંગ છે દેહધી આત્મા જુદો છે એવી અનુભવરૂપ સ્થિતિનો અભ્યાસ પાડવો તેનું કાઉસંગ નામ કાયોત્સર્ગ એ અનુભવ એકદમ નથી થતો, પણ કર્મે કરી અધ્યાત્મ વડે થાય છે હવેને હું દેહધી છિ ૧ છું એવું બાન થતા એના અનેક કર્મ થાય પામે છે, — નવા કર્મ નવી લાગના એક વાર પોતાને અનુભવ થયો કે હું દેહધી ન્યાયે છું, — પછી એ જ્ઞાનામાથી ખનતો નથી અને એ અનુભવસુખના ભોજે ખીજી કર્મ લાગે એવી પ્રવૃત્તિ આવતો નથી આવું રહસ્ય કાઉસંગમા જોવું છે નાની કાઉસંગને પગોત્કૃષ્ટ અભ્યતર તપનો બેઠ જાતો છે તે યથાર્થ છે પૂર્વના જેટલા મહા સત્યુ રંગ મિલ્લ વયા તે બધા કાઉસંગ ધ્યાને, તે બધા દેહ આત્મા છિ ૧ હોવાની અનુભવસ્થિતિ પ્રાપ્તિ થઈ ત્યારે આવળન વિના હવે શુદ્ધ કાઉસંગ ન કરી શકે, માટે જાનીઓ બાધ અને અભ્યતર એવા બે આવળન કાર્યો ત્સર્ગ અર્થે પ્રકાશી ગયા છે

(૧) બાધ આવળન—

૧ અવચ્છેદ શરીર — અવચ્છેદ દેશ-કાળ તથા ૧ વયવૃદ્ધિ હીનતાને લઈ ન રહી શકાય તો એકજ ચોક્કસ પદો, ધોતીયુ, તેટલાથી પણ શરીરને આર્તધ્યાન આપવા રૂપ બાધા ઉપજે એમ હોય તો ખપ જોશુજ વચ્ચે

૨ આસન — પનામન અથવા જિનમુદ્રા — ઉભા ઉભા નિયત રહ્યાર, બે પગની પાની જરા અતર મૂકી લગો લ ૧ પડોચા જરા વધારે અતર રાખીને ઉભવું

૩ નાસામ દષ્ટિ—અર્થાત્ આખની નજ નાખની દાડી ઉપર ચિર રાખવી અથવા ચમુ બધ રાખવા

૪ અથવા નિર્જીવ વસ્તુપર દષ્ટિ રાખવી—પણ તે મીઠી આ વગેરે બાહ્ય આલંબનના પ્રકાર છે અભ્યંતર આલંબનમા શ્રી પચપરમેષ્ટિનું ચિંતન—મ્મણુ કવુ, તીર્થ કૌના ચન્દ્રો ગાવા, રમન્વા, ચિંતવવા, સત્પુરુષોના ગુણ ગ્રામ કરવા, ચિંતવવા, શ્રવણ કવવા, સ્વદોષ જોવા, આત્મ સૈધ્ય ચિંતવવુ, સ્વપર ભેદ કવવો, વિચારવો, એ વગેરે અભ્યંતર આવળન છે દેહ ઉપરનું મમત્તન ત્યજી દેતુ અને ઉપર પ્રમાણે કરતુ એ કાયોત્સર્ગ એમ કરવાથી કાયોત્સર્ગ વિશુદ્ધ થાય છે તીર્થકરાદિ મહા મન્યુરુષો, ગુણી પુરુષોના ચરિત્ર મ્મણુથી, શ્રવણથી, તેઓ કેમ આત્માર્થ પામ્યા એ સમજાય છે, તેઓએ કેવા પ્રકારે દેહ અને આ માની ભિન્નતા અનુભવી તેનું જ્ઞાન થાય છે,—જે જ્ઞાન પોતાને જ એવો અનુભવ થવામા સકાયબૂત થાય છે મારે એકાગ્રચિત્તે, કાઉમગ્ગમુદ્રામા રહી, એ સત્પુરુષો આદિનું, પચ પરમેષ્ટિનું ચિંતન કરવુ,—જે જોથી કાયોત્સર્ગ શુદ્ધ થાય કાયોત્સર્ગનો આ અભ્યંતર તપનો છઠ્ઠો ભેદ કહેવાયો

નિર્જીવના પરમ કારણ તપના આ બારે ભેદ કહેવાયા એ બારે ભેદે અથવા એાછા વધારે ભેદે તપ મમજીને કરવાથી ઘણા ઘણા કર્મ નિર્જીની જશે જીવ ઉપસહાર પરિણામે મોક્ષ પામશે તપનો મહિમા પ્રગળ છે આત્મમગ્ન દ્વર કરીને તેને શુદ્ધ કરવાને તપ ઉત્તમ ઉપાય છે એનો આપણ મર્વને આશ્રય હો !

૫ વીર્યાચાર

અગાઉ જેમ જ્ઞાનાદિ ઉદય પામી નિર્મળ થવા માટે -

આવશ્યક જ્ઞાનગુણના શિખાપાઠ કર્યા છે, -

ઉ શ તેમ કેવા પ્રકારે વર્તવાથી વીર્ય ઉદ્ધામ
પામી સારૂ પરિણામ આપે છે, - તે પણ

જાણવું અવશ્યનું છે

જળા આત્માનુ - વીર્ય એટલે બળ, શક્તિ, ઉત્સાહ,
ઉમંગ પ્રમુખ એનો અર્થ થાય છે

એ જળા તે આત્માનુ તે ત્રણ પ્રકારે ફારવી શકાય
૧ શરીર વડે, મન વડે, અથવા વચન વડે

આત્મા હોય તો જ એ ત્રણે, મન, વચન અને કાયા
વામ કરી શકે છે અર્થાત્ શરીરયોગ, મનયોગ, અને વચન

યોગ જ્યાં લગણુ શરીરમા એતન હોય ત્યાં
અનનવીર્ય લગણુ જ પ્રવર્તી શકે છે એતન રહિત થયે

આત્મા એ બધા નાશ પામે છે તાત્પર્ય કે વીર્ય તે

એતનનુ જ છે, દેહ, કે મન, કે વચનનુ નથી

પણ દેહને વિષે રહેલો જીવ પોતાનુ વીર્ય ત્રણ પ્રકારે
પ્રવર્તીવી શકે છે, - શરીર વડે, મન વડે, કે વચન વડે

એ આત્માનુ વીર્ય અનન છે તે જેમ જેમ વપરાય છે,

તેમ તેમ વૃદ્ધિ પામે છે, અર્થાત્ તનુ વિશેષ વિશેષ નીક

જાતું આને છે જેમ જ્ઞાન ફવાથી, વાપર્યાથી વૃદ્ધિ પામે છે, તેમ વીર્ય પણ વાપર્યાથી વૃદ્ધિ પામે છે જેમ હીરાને ઘમ્મી, ઓપી, ફરી ફરી પહેલ પાડવાથી તે ચળકતો, તેજસ્વી, મૃત્યુ વાન થાય છે, અથવા આગ્ન્યને ઘમવાથી-ઓપવાથી તે આંરીલા જેવો થઈ શકે છે, તેમ વીર્યને ઘમવાથી, વાપરવાથી તે વૃદ્ધિ પામે છે

હવે જેમ હીરા કે આલસનો મારો માલો ઉપયોગ થઈ શકે છે, જેમકે શ્રી જિનેશ્વરના આબૃપણુ અથવા ભય પ્રમાદ અર્થે વાપરવો, એ સારો ઉપયોગ, - અને સારો માઠો પોતાના ઢેવન પ્રિયભોગની તૃપ્તિ અર્થે ઉપયોગ વાપરવો એ માઠો ઉપયોગ, - તેમ વીર્યનો પણ સારો માઠો ઉપયોગ કરી શકાય છે આરા ઉપયોગનું કૃણ-પરિણામ સારું છે, માઠા ઉપયોગનું કૃણ-પરિણામ માહું છે વીર્યને મારે રમ્તે પ્રવર્ત્તાવવાથી ઉત્તમ ગતિ, નિર્જંગ, મોક્ષ પ્રમુખ પામવારૂપ કૃણ છે, ત્યારે માઠે રમ્તે પ્રવર્ત્તાવવાથી માહી અધોગતિ, નરક પ્રમુખ હુ ખ પામવારૂપ માઠા કૃણ છે વળી વીર્યનો સુપયોગ કરવાથી તે વૃદ્ધિ પામે છે, અને ઉત્તમ ગતિના કાળુરૂપ થઈ તે તે ગતિવિશેષે વિશેષ વૃદ્ધિ પામે છે, ઉજ્જવળ થાય છે, ત્યારે તેનો માઠો ઉપયોગ કરવાથી જો કે તાત્કાલિક તો તે વૃદ્ધિ પામે છે, પણ પછી અધોગતિમા જવારૂપ પરિણામને લઈને તે ગતિવિશેષે કા તો દુર્માર્ગ જાય છે, અને કા તો વિશેષ વિશેષ માઠા પ્રવર્ત્તનમા, અત્યંત દામણુ, પરિણામે હુ ખકુડી પ્રવૃત્તિમા, પ્રવૃત્ત છે મારે વીર્યનો ઉદ્ધાર

કરવા અર્થે તેનો કાયોપયગ્રમ વધારવા અર્થે જીવે એનો સાત મ્યાને, સારા ક્ષેત્રે, સ કાર્યમા ઉપયોગ કર્તવ્ય છે'

વીર્યને ઉદ્ધાન પામવાનો એનો મદ્યય કરવારૂપ એક પકાર બતા થો, તે મન, વચન, અને કાયા ત્રણે વડે મમજવાનો છે

મનોબળને માદા રમ્તે ન વાપરવું, અર્થાત્ જેથી કરીને પોતાને ભવજ્રમણુડપ હાનિ થાય, અસફળતિનું કારણ થાય, તેવા હેતુએ, પોતાની વિપયમ્મ્છા તૃપ્તિ અર્થે

મનોબળ એનો ઉપયોગ ન કરવો મેમ્મેરીઝમ (Mesmerism) હીપ્નોટીઝમ (Hypnotism)

પ્રાણવિનિમય, વશીકરણ, નજર બાધવી, અવધાનશક્તિ બતાવવી, અષ્ટાવધાન, શતાવધાન, મહસાવધાનના પ્રયોગો-એ આદિ મનોબળના પ્રકાર છે વિચારની એકાગ્રતાથી એ વધ શકે જ્ઞાનીઓના મનોબળ બહુ પ્રગળ હોય છે, પણ ત્યો એનો દુરુપયોગ ન કરે તેઓ એ બળનો ડેવળ આત્મ વિચારપ્રામા, તત્ત્વપ્રકટનમા, અને બીજાને તથા પોતાને હિત થાય એ અર્થે ઉપયોગ કરે લોકોમા મનાવા-પૂજવા, કે માન-પ્રતિષ્ઠા પામવા અર્થે, અથવા પોતાની રૂપનારૂપ જિજ્ઞાસા પૂરી પાડવા અર્થે, કે લોકોને અમત્તાર દેખાડી, આમેલ પમાડી પોતાના વશ કરી લઈ પોતે તેઓના દેવ, કે શુરુ, કે તારણહાર તરિંડે પૂજવારૂપે ન વાપરે-પણ પોતે અને બીજા જીવો ભવ જમાથી ડેમ છૂટે, મ્હોટામા મ્હોટા એવા જન્મ-મરણના દુ ખમાથી ડેમ છૂટે એજ ચિંતવનમા, વિચારણામા, શોધનમા વાપરે, શાસ્ત્રાર્થ વિચા

સ્વામા વાપરે પૂર્વના મહાપુરુષો ૪૫ મમયમા ચૌદપૂર્વી
જ્ઞાન પામી જતા, તે આવા મનોભગ વડે તેમજ ડોઘ
લગ્નવિશેષે વીતરાગ માર્ગ ઉપર જઈ મુકટ આ ચુ હોય,
અથવા ડોઘ પન્નમ વીતરાગ મુનિને મુકટ આપ્યું હોય, અને
મનોભગના ચમત્કારથી તે ટળે એમ હોય, અથવા ડોઘ
જીવે ડેવગ એવા મનોભગના ચમત્કાર વડે વીતરાગ માર્ગ
પામવારૂપ ક્ષમ જણાતું હોય, તો તે જ હેતુએ મનોભગનો
ચમત્કાર આદિ દેખાડવારૂપે ઉપયોગ થાય, તો તે તો
નિર્જરાના કારણરૂપ છે

મન એ જડ વસ્તુ છે ચેતનની સ્ફૂર્તિ વડે તેનામાં
એવું જોર આવે છે કે તે ચિંતને તેમ જીજ્ઞા પુદ્ગલો તેનામાં
આકર્ષાય, વીખરે, મોટા થાય, નાના થાય, પાને આવે, ફર
જાય, જેમ લોહચુબક લોહને આકર્ષે તેમ મનોભગ જીજ્ઞા
પૌદ્ગલિક વસ્તુઓને આકર્ષે, - મનોભગ વડે આવા અનેક
ચમત્કારો થઈ શકે છે પણ આત્માનીઓ પોતાના મનોભગનો
ડોઘ પ્રકારે કદી પણ દુરુપયોગ કર નહિ હાલ જાગ જોતા
તો જો કે જીવોની મનશક્તિ ડેવગ ક્ષીણ થઈ ગઈ છે, પણ
નહિ તો મનોભગથી પોતાના રોગાદિ પણ જીવ ફર કરી
શકે મન એ ખરેખરો આત્મવંદ છે હાલની Homeopathy
કે Alopahy એ વગેરે મનોભગના પર્યાયરૂપે જન્મ પામેલા
આધિ ઉપશાન કરવાના પ્રકાર છે, પણ તેનો નર્વધા જય
નહિ થવાનું કારણ જીવોમાં જોઈતા મનોભગની ખામી છે
અથવા એની અસર ન થવા દે એવું ચિકિત્સક-ઉપદ્રુ મનોભગ
હોય છે એ ગમે તેમ હો, પણ મમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પોતાના

મનોગમને વિઠનારી, તનો આ પ્રમદે ઉપયોગ ન કરે,
 રોગાદિના પ્રતીકારરૂપે પણ તેનો તે ઉપયોગ ન કરે, કાન્ક
 કે એ તિજંગમા અનન્યરૂપે છે તે તો એનો કેવળ
 આત્મહિતાર્થે, પગતમહિતાર્થે ઉપયોગ કરે આ મનોગમ
 જન્મથી પણ પ્રાપ્ત થાય છે, અને અભ્યાસે કરીને પણ
 ખીલે છે, અને હયોપશ્યમરૂપ ચેતનાવીર્ય હોવાથી આ મનો
 ગમ પ્રમગ પામી હાનિ-વૃદ્ધિ પામ્યા જ કરે છે મનોગમનો
 અમુકુપયોગ કરનારા છોડે પશ્ચિમામે લવાતર સ્મૃત્તિમ
 અવન્થા પામે છે, મમતીપણે અવતરે છે આત્માર્થો દુર
 પયોગથી ત્રાને

વચનમગથી ઘણા શ્રવે ખીજાને હસાવે છે, ગમાડે છે,
 છેતરી લે છે, વગ કરે છે, અસર કરે છે, નચાવે છે કોઈનામા
 બહુ વાદ્યાતુરી હોય છે, કોઈ બાહોશ વખ્તા
 વચનમગ હોય છે, પ્રમગને અનુમત્તુ બોલી શકે છે,
 અનેક પ્રમગના વાણીના વિનોદ ઉપજાવે છે,
 વિધવિધ લાગણો, વિવિધ વચનો, પખી-પશુના અવાજો,
 રાજોનું આગેહુળ અનુકરણ કરે છે, આ બધા વચનબળના
 વિવાદ છે એ વચનમગનો પણ સારો માઠો ઉપયોગ થઈ
 શકે છે કેવળ પોતાની વક વાણી વડે નિર્દોષ શ્રવણ મર્મ લેલી
 કર્મ બાધે છે તો કેઈ પોતાની શાત, મધુરી વાણી વડે
 ઉપદેશામૃત સિંચી, સસારતાપથી તપેલા શ્રવેને ઠારી અનલી
 નિજલ કરે કે કેઈ એની એ જિહ્વાબળે શાત, મધુર,
 મૃદુ, પ્રિય વચનો ઉચારી શત્રુને મિત્ર કરે છે, તો કેઈ એ જ
 જિહ્વાએ કઠોર, અપ્રિય, વક વચનો વહી મિત્રને શત્રુ કરે

છે કોઈ વચનળળે કરી પગ્માત્મસ્વરૂપ પામેવા પરમ મત્પુ
રોના, ગુણી પુરુષાના ગુણ ગાઈ નિર્જગ કરે છે, ત્યારે
કોઈ વચન ળળે કરી અન્ય જીવોની નિંદા ગાઈ, મત્પુરુષોના
અવર્ણવાદ ળોની અનન મસારમા દૂમે છે કોઈ વક્તૃત્વ
શક્તિ વડે મુગ્ધ જીવોને ઉશ્કેરી લડાવી મારે ળે, અથવા
રાજદ્રોહ, કે દેગદ્રોહ, કે આત્મદ્રોહ કરી મહાન ળળેડો
જગાને છે, તો કોઈ એ જ વક્તૃત્વશક્તિ વડે ઉપરાઠા
થએવા, ઉશ્કેગએલા જીવોને શાત કરી, રાજમા, દેશમા,
આત્મામા શાતિ ફેલાવે ળે આમ વચનળળ પાણુ અનેક
પ્રકારનું ળે અને તનો સારો નરમો ઉપયોગ થઈ શકે છે
સદ્વ્યય કરવાથી એનું નિર્જગરૂપ ફળ મળે છે, અસદ્વ્યયથી
કર્મળ ધરૂપ ફળ મળે છે એકથી સસારની હાનિ છે, બીજાથી
સસારી વૃદ્ધિ થાય છે ડાહ્યા પુરુષો વચનળળનો સત્ય,
હિત, મિત, પથ્ય ઉચ્ચાગ્વામા ઉપયોગ કરે છે, સાવધ
વચનથી વિરમે છે તો તેઓના જિહ્વાને મરમ્વતી વાસો
કરે છે પામર જીવો પોતાને મળેલ વાક્યશક્તિનો અસત્ય,
અપ્રિય, મ્વપરને અહિતરૂપ વેળો ઠાઢવામા ઉપયોગ કરી,
પાપ ળાધે છે, અને પરિણામે તે જ ભવમા, કે ભવાતરે મુગા,
બહેરા, કે બોળડાપણું પામે છે આમ વિચારી આત્મહિતેથી
જીવે પોતાને મળેલ વાણીપ્રસાદનો ઉપયોગ વીતગગ વાણી
પ્રકાશવામા, સમારદુ ખે હાઝતા જીવોને ઉપદેશામૃતથી
શાત કરવામા, વીતરાગ શાસન વર્જમાન પામે એવા પ્રગરે
વાપરવામા કરવો ધટે ળે એથી અનતી નિર્જરા છે લોકેમા
માન-પ્રતિષ્ઠા પામવા માટે, કે મનાવા પૂતવા માટે, કે

લીંગોમા અગ્રેમન વધાના હેતુએ, ગાંડરીઆ પ્રવાહને પોતા બાપી જે રવા અર્થે તમાસા કરી બળવવા આદિ પુણ્ય કાંઈ જઈ રજાવાના હેતુએ, વચન જાગનો ઉપયોગ કરવો થો નહિ

મનોગળ, વચનજાગની જેમ વાત ઠી, તેમ કેટલાક જીવો પ્રચંડ ભુજામગ ધરાવે છે મજાનુત મધ્યણુ ધરાવે છે, જળરો શારીરિક જાધો વરાવે છે ધારે કાયમજ તો એક મુદ્દિના પ્રહાર વડે બીજાના પ્રાણ હરી લે, ચપટી વડે સોપારીનો ભુડો કરી નાખે મૂંઠી મારી નાગીયેર ફેાડી નાખે, હાથના આચકાવડે લોહાની સાકળ તોડી નાખે પગની પાટુવડ જળરી મજાનુત ભીન પાડી નાખે, પોતે મુઝે અને ઉપર પાચ માણુમ શુદ્ધે તોપણ પોતાને કાઈ જણાય નહિ, પોતે મુઝે અને પાચ માણુમ ઉપાડવા માંડે, તોપણ જેઆય નહિ જાડી નેટલા ભારના લોહાના જખતર ગતી પર ધારણુ કરી શકે, તેટલા ભાર સાથે દોડે, શરીરના અવયવોને ગમે તેમ વાળી ગંડે, ઉંચી ભીંતો ઢેકી શકે, શરતની રમનોમા એક અશ્વ પરથી ફરી બીજા પૂર નેસમા દોડતા અશ્વ પર સ્વાર થાય, નિશા ધારપણે દોરડા પગ નાચે, અજાયબી ઉપજાવે એવી શારીરિક કસરતના પ્રયોગ કરી જતાવે,—એ જઘા શરીરજળના પ્રકાર છે કેઈનુ શરીર અને પાતણુ હોય, ઢે બાડુ હોય, ઠીંગણુ હોય કે મોટું હોય,—પણ આવી શારીરિક શક્તિ ઘણાની હોય છે તે જન્મથી પણ હોઈ રહે છે, અને અભ્યાસે કરીને આવે છે આ શક્તિનો પણ જે પર જીવને પરિતાપ ઉપ

જાવવા પ્રમુખ અસદુપયોગ થાય તો કર્મ બંધનરૂપ છે તમામા દેખાડી, જીવોને વ્યામોહ પમાડી, પેટ ભરવા નિમિત્તે એનો ઉપયોગ એ તો કેવળ ક્ષુદ્ર છે, નિર્જળ જીવોને બચાવવા, અજાણ્યોનું રક્ષણ કરવામા, અન્યાયીને શાસન આપવામા, ન્યાયીનું, આત્માર્થીઓનું, સચિત્તિઓનું રક્ષણ કરવામા, વીતરાગ માર્ગના અતગમ્ય ટાળવામા એનો ઉપયોગ કરવામા આવે તો અનંત નિર્જંગનું ઘરણું છે શરીરબળનો પણ જો બીજાને મારવામા, દુષ્ટ ઉપજાવવામા, ધમકી વડે ડરાવવામા, પરિતાપ ઉપજાવવા આદિમા, અથવા ખાતર પાડવામા, વાટપાડુ વર્ષ વાટે જતા આદમીઓને લુટવામા, નિર્જળને ઝહીવડાની તેના ધન-પ્રાણ હરવામા, શસ્ત્રાસ્ત્ર વડે બીજા જીવોના અવયવો છેદવામા, આદિ અસદ ઉપયોગ કરવામા આવે, તો જીવ તે જ લવે અથવા લવાતરે રોગી થાય, બળહીન થાય, લુલો થાય, પાગળો થાય, પિંડરોગી થાય, આધળો થાય, -પ્રમુખ અનેકવિધ દુષ્ટ પામે આમ વિચારી સ્વહિતવાછકે જીવ પોતાને પ્રાપ્ત થએલા શારીરિક બળનો ઉપયોગ પોતાને અને પરને હિત થાય એમ કરે

આ પ્રકારે આ ત્રણે મનોમગ્ન, વચનબળ, અને કાય બળ વિષે સંક્ષેપમા કહેવાયુ ફરી કહેવાનું કે એ ત્રણે બળ આત્મધીર્યની સ્ફુરણાને લઈ પ્રવર્તે છે પ્રેરકબળ ચેતનનું આત્માનો વીર્યોદ્ધાસ ન હોય તો એ ત્રણે માથી એકે કામ કરી ન શકે એ ત્રણે જડ છે, તેને પ્રેરનાર બળ ચેતનનું છે આ જ પ્રગટ બતાવે છે, કે શરીરમા આત્મા જેવી લિપ વસ્તુ છે, જે જ્ઞાન-દર્શન--

ચારિત્ર-વીર્ય-ઉપયોગરૂપ શુદ્ધિવાળી છે, એ શુદ્ધ લઈને જ દેહ અને નેમા રહેલા વચન-ગન પ્રવર્તી શકે છે એ શુભે ન હોય અથાત્ ચેતન દેહમા ન હોય, તો તે શરીર ક મન, ક વચન કશું કામ કરી નહીં જાય. આ વાત આપણે ખમુમ માદ સખી ફરી ફરી વિચારી, નિર્ધારવા જેવી છે -

મનુષ્ય દેહમા ચક્રવર્તીના મનોજન, કાયજન, અને વચનજન ગરોત્કૃષ્ટ હોય છે, એમ આપણને શાસ્ત્રોથી માલમ પડે છે અને તે ગરોત્કૃષ્ટ જાનનાં જો ચક્ર સદુપયોગ અને વર્તી સદુપયોગ કરે, તો તે મોક્ષ પામે છે દુરુપયોગ અને અમદ્ ઉપયોગ કરે તો નાતમી નરકે જાય છે તાત્પર્ય કે આત્મવીર્યની ગમે તેટલી

સ્ફુરણા ધર્મ હોય, પણ જો તેનો વિભાવિક ઉપયોગ થાય તો માફી ગતિરૂપ ફળ મળે છે અને સ્વ-વભાવને અનુસરી સદુપયોગ થાય તો પચમગતિરૂપ ફળ મળે છે, કેવળ દૃષ્ટિ ફેર જોઈએ છે દહમહારી ઉપવીર્યવાળો, મનોજનવાળો, કાયજનવાળો, વચનજનવાળો હોતો અને તેથી ઘણા છુવોને યાચનો હેતુ હોતો, તે જ રૂપે એણે પોતાને પ્રાપ્ત થએલા વીર્યનો ઉપયોગ ચાહુ રાખ્યો હોત તો, અવશ્ય અધમ નરક ગતિ પામત, પણ દૃષ્ટિ ફરી ગઈ, સન્માર્ગ સૂઝ્યો, અને તે જ વીર્યનો તેણે આત્મસ્વભાવ પ્રગટ કરવામા, કર્મને હણી કાઢવામા ઉપયોગ કર્યો, તો અપ સમયમા કર્મને હણી નાખી ઈવંય વર્યો ભરત મહારાજાએ પોતાના વીર્ય જળે કરી છ ખડ પૂર્યો સાધી, અને એ જ મનોજન વડે આત્મવિચારમા વળી અદ્ય સમયમા કેવલ્ય પ્રાપ્ત કર્યું,-

જ્યારે મુલ્મ અકર્તીને એ જ જાગ, એ જ મનોજાગ, પરિ
અહ ચિંતવનામા વપરાયાથી સાતમી નરક પામવાના કારણ
રૂપ થયું તા પર્યં કે આત્માના વીર્યનો પ્રજાગ હયોપશમ
વર્તતો હોય તો તેના મારા નગ્ના ફળનો આધાર તે વીર્યના
મારા નગ્ના ઉપયોગ ઉપર છે, અને સારો નગ્નો ઉપયોગ
દષ્ટિ ઉપર ગ્રહેલો છે હાવના જ ફેરોઆદિ આદિ શોધનારા
અંગીસન જેવા શોધકોનું ભેજળજાગ, મનોજાગ કેવા મજબુત
હોવા ભેજળે? સુવેઝની કેનાલ ખોદનારનું ભેજુ કેવું મજ
બુત અને દહવીર્યવાળું હોવું ભેજળે? મોટા જળજગ પહાડો
કોરી અદરથી રેલ્લે લાઇનો કાઢી જવા આવવાના રસ્તા
સરળ કરી આપવાની યોજનાને પહોચવાવાળાનું મનોજાગ
કેવું હોવું ભેજળે? બહુજ જળરૂ એ મનોજાગ કે ભેજ-
ળજાગનો ઉપયોગ જો આત્માર્થ થાય તો પરમ કલ્યાણરૂપ છે
આત્મવીર્યની ચકુરણાનું એ જ વાસ્તવિક ફળ છે જાકી તો
જીવને સમૃદ્ધિમ દશા પામવારૂપ ફળ છે જ્ઞાનીઓની
દષ્ટિએ આમ લાગે છે

આત્માનું વીર્ય જેમ સદુપયોગ વડે વિકાસ પામે છે,
નિર્મળ થાય છે, વિશુદ્ધ થાય છે, હયોપશમ વિશેષ પામે છે,
તેમજ તે વિકસાવવા આદિમા નીચેની જાણત પણ ધ્યાનમા
ગણવાની છે

છતું મનોજાગ હોય, છતું વચનજાગ હોય, છતું કાય
જાગ હોય, છતા પ્રમાદવશ થઈ તેનો સદુપયોગ કરવામા ન
આવે, અથવા સદુપયોગમા મોજાશ

સદુપયોગી વામા આવે તો તે બાળકટાર્થ, જાય છે, તેના
 વિમસ પણ આવરણ નવતગય કર્મ લાગે છે, એવ
 પોતે પોતાને મજેલ સદ્ધિ જાણી જોઈને
 પ્રમાદે કરી શુભાવી ને એ, અને બાવી પચાત્તાપના કાંચે
 જોરે છે માટે એક પણ પલ્લુ એને પ્રમાદ નહિ કરતા
 પોતાની શક્તિનો પોતાના હિતમા ઉપયોગ કરવો ઘટે છે
 એ શક્તિ એ ઉપયોગથી વિજય પામે છે, વૃદ્ધિ પામે છે,
 નતેજ પામે ૮ જેમ હમેશા વપગતી કુચી ચળકતી રૂપા
 જેવી લાગે એ, અને અણુવપરાતી કુચી કાટ ખાઈ કાળી
 કીચાડા જેવી થઈ જાય છે, તેમજ આ માતા જ્ઞાન-દર્શન-
 વીર્ય ગુણનુ મમજવાનુ છે જેમ જેમ એ જ્ઞાન-દર્શન-
 વીર્યનો ઉપયોગ વાય, તેમ તેમ એ ત્રણે સતેજ થાય છે,
 વૃદ્ધિ પામે છે, વિકાસ પામે છે, નિર્મળ થાય છે, અને જીવને
 મગ્માણુદના જાણ વાય છે ફક્ત જીવે આજસ, પ્રમાદ
 છાડી ઉગમ-પુરુષાર્થ કરવો એ જ જરૂર છે

મનુષ્ય દેહે આપણને વિચારશક્તિ મળી છે, મનો
 બાળ મજ્જું છે, છતાં આપણે એનો માર-અસાર વિચારમા,
 સત્ગામ્ય ચિંતનમા, ઉત્પુરોના ચરિત્રોના મનનમા, આપણું
 અને ખીજા જીવોનું કેમ કે વાણ થાય એ યોજનામા, સુકૃત,
 પુણ્ય, અને ગુણના અનુમેહનમા, એ આદિમા ન પ્રેરીએ
 તો આપણા જેવા મૂર્ખ કેાણુ?

“અનસર પામી આજસ કરશે, -
 તે મૂંઝામા પડેપોણુ”

શ્રી યશોવિજયજી

વિચાર કરીએ તો વિચાર વધે, વિશુદ્ધ થાય, પણ ન કરીએ તો દુર્ગાઈ જાય, એ શક્તિ મદ પડી જાય જાનિ કેને? આપણને જ શાને લઈને? આપણા જ પ્રમાદને લઈને માટે વીતરાગ પરમાત્મા આપણને મળેવ મનોભાગનો, વિચાર શક્તિનો સદ્વિચારમાં પોતાનું કંનાણુ થાય એવા વિચારમાં ઉપયોગ કરવા ઘોષ આપી ગયા છે એ ઘોષ કેવળ હિત દાયી છે માટે પ્રમાદ છાડી આપણે આપણને મળેવ વિચાર શક્તિનો—મનોભાગનો સદ્ઉપયોગ કરવો કે જેથી અનંત નિર્જરા કરી પરમ શાશ્વત મુખ પામીએ

તેવું જ વચનભાગ અને શરીરભાગના સળધમાં મમજવાનું છે આપણને વચનભાગ અને શરીરભાગ પ્રાપ્ત થયા હોય, અને તેથી આપણે આપણું તથા બીજાનું મહુપયોગથી શ્રેય કરી શકીએ એમ હોઈએ, છતાં પ્રમાદ હોઈને વળ થઈ, કે આજસથી કે વિષયવિવશ થઈ એનો મહુપયોગ ન કરીએ, ગેરઉપયોગ કરીએ અથવા નખમા કાઢી નાખીએ તો આપણે જ આપણા ભાણામાં પાણી નાખવા જેવો પ્રકાર આદરીએ છીએ, ગેર ઉપયોગ કરવાથી માફા કર્મ જાધી ટુર્ગતિ બેહારી લઈએ છીએ, પ્રમાદનશ થઈ નકામા રાખવાથી એ જગ કટાર્થ જાય છે ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે શરીરનું વીર્ય—ધાત મનના વીર્યને 'ગહુ ઉપકારી છે, વિષયાનક્રિતમાં કે હૃદયદ્વાર એનો નાવ કરવાથી મોટો જોખમ રહેલો છે, રોગાદિ એને લઈને છે માટે શરીરનું વીર્ય—ધાત ગહુ જાળવવા શીલ—પ્રકર વર્ચના વિષયમાં આ જાળવના વિશેષ કહેણું છે જે કે ^{વચન} વચન,

મન, અને કાયા નકામા તો કદી બેસતા જ નથી મન માથો તો એ વચન અને કાયાને ઈચ્છે તેમ નચાન્યાજ કંઈ છે મન માકટો કદી ચિયર થઈ બેસતો જ નથી એટલે એ ઉપયોગ ન જાણીએ તો એ જાધા બળો વિપરીતરૂપે જ વપરાઈને અધોગતિના કૂળ વાવે છે પણ મન મક્કટને વચ રાખી એને સન્માર્ગે ઝાકવામા આવે તો પછી એ જાધા બળો બહુ મારૂ કામ કરી નિર્જંગના કૂળ આપે છે માટે

છત્તી શક્તિએ વીર્યને અવપર હિતમા

પ્રમાન્ય પરિણામ ન થોજવું, એ પ્રાપ્ત કરેલ જાગે હાની જઈ અતરાય બેટારી લેવા જેવું છે

જેમ એક લોકિક દષ્ટાન્ત લઈએ, કે રાજ મરકારે આપણી લાયકાત અને શક્તિ ભેદ આપણને એક ઉચ્ચ માનસર્યો હોદ્દો આપ્યો હવે એ હોદ્દા ઉપર જયા પછી એ હોદ્દાને જેળ આપે એવી રીતે આપણી લાયકાત અને શક્તિનો આપણે ઉપયોગ પ્રમાદવશ થઈ ન કરીએ, તો શું પરિણામ આવે? સરકાર આપણને એ હોદ્દાથી ઉતારી પાડી આપણને નાવાયક ઠરાવી ફરી એરો હોદ્દો ન આપે એ આમા અતરાય કોણે આપ્યો? આપણે પોતે જ પ્રમાદે કરીને તેમજ એમ સમજે કે પૂર્વે મત્કર્મ કરે લાયક થઈ, પાત્ર થઈ, આપણે આ મનુષ્ય દેહને પાત્ર થયા તેમા આપણને મન, વચન, કાય શક્તિના સંદુપયોગ વડે આ મનુષ્યપણાને લાયક થયા હવે આપણે આ મનુષ્યપણામા આવી પ્રમાદ વશે આપણને મળેલ શક્તિનો મદુપયોગ ન કરીએ તો શું પરિણામ આવે? એ જ કે આપણે મનુષ્યપણાથી ઉતરી પડી હવડી તિર્યચ નગ્કની પક્ષિમા જવું પડે આમ અતરાય

કરનાર કોણ ?—આપણે પોતે જ પ્રમાદ વશે કરીને

આ માટે પરમ સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમાત્મા આપણને

આ મનુષ્યદેહે પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિ

આત્માર્થે સર્વ એનો સદુપયોગ કરવાનું, સ્વપર

શક્તિનો ઉપયોગ હિતાર્થે ઉપયોગ કરવાનું, આત્મહિત

સાધવાનું, દુરુપયોગથી વિગ્નવાનું, તે

શક્તિને વાપરી સદા ઉજ્જી ચકચકિત રાખવાનું, તે શક્તિએ

વડે ઉત્તરોત્તર સારી પદવી—ગતિ, પચમ ગતિ પામવાનું,

ફરી ફરી કહી ગયા છે

વીર્યાચારના આ પ્રકાર કહેવાયા એ ફરી ફરી વિચારી

તે પ્રમાણે વર્તીતા પરમ કલ્યાણ છે

જ્ઞાન, દર્શન, યાગ્નિ, તપ અને વીર્ય એ આત્માના

ગુણો, તે વિકસાવવા કેટલાક શિક્ષારૂપ વર્ત

ઉપસહાર નોનો અત્રે સમેપમા બોધ થયો પરમ સદ્ગુરુ

સમીપે અથવા શાસ્ત્ર દ્વારા એના વિગતે

સ્વરૂપ—ભેદ વિચારી નિર્ધારવા યોગ્ય છે નિર્ધારી તે પ્રમાણે

ચાલવા યોગ્ય છે

આ પવિત્ર આચારોની આરાધનાથી અનંત કર્મોની

વિરાધના છે ઝ શાંતિ

स्वामिवात्सल्य

“સાહામિ” એટલે સાધર્મિક, એકજ ધર્મવાળા, ધર્મ
 માધુ, ધર્મભાઈ અને “વચ્છાન” એટલે તેના પ્રતિ વાત્સલ્ય
 ભાવ, પ્રેમભાવ, મૈત્રીભાવ, તેનું કેમ શ્રેય
 સાહામિન-અર્થ ધાય એની લાગણી, હિતબુદ્ધિ, આદરબુદ્ધિ
 એવે શું ? ઇત્યાદિ અર્થ “સાહામિવ-અર્થ” એમ
 ગણદાર્થ સૂચવે છે, કે એકજ ધર્મવાળા, ધર્મજનુઓ
 પ્રતિ પ્રેમભાવ, વાત્સલ્યભાવ, (ગાયનો જેમ
 પોતાના વત્સ-વાછરડા પ્રતિ પ્રેમભાવ-વાત્સલ્ય ભાવ
 દોષ એવો ભાવ) હિતબુદ્ધિ દાખવવા તે પ્રશ્ન ઉઠશે, કે એ
 “સાધર્મિક” કેને ગણવા? વસ્તુનાં મૂળધર્મને અવલખીને,
 નિશ્ચય સ્વરૂપ લક્ષમા રાખીને, મૂળ મુદ્દાને અનુસરિને જે
 વાત કરીએ, તો તો જીવ માત્ર, દેવ-મનુષ્ય-તીર્થંચ-નારકી,
 કીટી-કુચર, એ આદિ જીવમાત્ર, ભૂતમાત્ર, સત્ત્વમાત્ર
 સાધર્મિક કે, એક જ ધર્મવાળા છે જીવત્વ બળિએ કરીને,
 ચેતના લક્ષણે કરીને, ઉપયોગ ધર્મને લઈને, જીવમાત્ર
 એ જ ધર્મવાળા સાધર્મિક છે એ જીવમાત્ર પ્રતિ, ભૂત
 માત્ર પ્રતિ પ્રેમભાવ, વાત્સલ્ય ભાવ, મૈત્રી ભાવ-“મિત્તિ મૈ
 મન્વ મુણ્ણુ, વેગ મજ્જ ન વળદ -શ્રેય બુદ્ધિ, ઇત્યાદિ “સાહા
 મિ” નો મર્વોત્કૃષ્ટ પ્રકાર છે, તીર્થંચોપદિષ્ટ અપૂર્વ
 એ “સાધર્મિક વાત્સલ્ય” અમ્મશુદ્ધર્શનનું, એક
 કે, સમ્યક્ત્વને શોભા આપનાર “નિશાકા”
 નું એક ભૂપણ છે, સમ્યક્ત્વનું એક
 કે ઉત્તરખંડમા યથાવસર કાઈ વિશેષ
 ને પ્રેમભાવ એ “સાહામિ

વચ્છળ”નો પરમાર્થ, નિશ્ચિતાર્થ, શુદ્ધાર્થ થયે. એ નિશ્ચયાર્થ સિદ્ધ થવા-કરવા, ભૂતમાત્ર પ્રતિ પ્રેમભાવ સ્કુરવા-સ્કુરાવવા, જે જીવો કે જીવોનો સમુદાય પ્રાણિમાત્ર પ્રતિ પ્રેમભાવનાએ વાસિન છે, પ્રાણિમાત્રના હુ જે અનુક પે છે, તેઓના હુ જે હુ ખી થાય છે, સુખે સુખી રહે છે, એવી વાસના-ઈચ્છા-આદર ધરાવે છે, તે જીવો કે તેઓના સમુદાય પ્રતિ પ્રેમભાવ, દાખવવો, તેને યથાવસર યથોચિત સાહાય્ય આપવું, એ આદિ “સાધર્મિક વાત્મન્ય”નો વર્તમાનમા વ્યવહારાતો રૂઢ અર્થ છે એવો એક સમુદાય ત શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનના ઉપદેશ રહસ્યનું પાત્ર કરનારો, તેની પવિત્ર આજ્ઞાને અવલગનનારો “જૈન” છે જૈનો માત્ર સર્વ જીવ પ્રતિ પ્રેમભાવથી, દયાભાવથી જોનારા-વર્તનારા હોય તેવા જૈનો પ્રતિ પ્રેમભાવ, આદરભાવ દાખવવો, તેના હુ ખમા દીલામારૂપ થવું, તેને સાકડ વેળાએ યથાશક્તિ મદદગાર વળુ, એ આદિ “વ્યવહારમુખ્ય સાધર્મિકવાત્મન્ય” અગે અત્રે કાંઈ કહેવાનું છે એ વ્યવહારાર્થને જ અનુસરવું પરિણામે હિતકારી છે કેમકે Charity must begin at home સખા વતની શરૂઆત ગૃહના આગળેથી થવી ઉચિત છે “ગૃહનું આગણું” એ જૈનસમુદાય છે, અર્થાત્ જૈનસમુદાય પોતે સુખી હશે, તો તે બીજાને સુખી થવા-કરવામા સાહાય્ય-રૂપ થઈ શકશે એ સમુદાય પોતે જ હુ ખી હશે, તો તે બીજાને કયાથી સુખી કરી શકશે? અથવા બીજાને સુખી થવામા કયાથી આધારરૂપ થઈ શકશે? આ તો નિર્વિવાદ વાત છે, કે ખરો જૈનો ભૂતમાત્ર પ્રતિ પ્રેમ-દયા-આદરભાવથી જોનારા હોય છે, તો તે જૈનો પોતે જો સુખી હોય તો

લીજને અરૂપ સ્વામા પાછી પાની ન કરે આથી એવા
એક સમુદાયના સ્થિતિ મુદ્ધારવારૂપ, તેને જીવના વખતે
મહદગત સ્વારૂપ “માધર્મિક વાત્સલ્ય” સજ ધી કાઈ વિશેષ
પણે ન કરેવાનું છે એ કે “માધર્મિક વાત્સલ્ય” નો
વ્યવહારમાં પણ બહુ બહોળો છે, અને એ ઉપરથી સકલ
જગ્યાએ એમ છે, છતાં વર્તમાનમાં એનો જે સાકરો, એક
દેશીય અર્થ કરી નાખવામાં આવ્યો છે, ગાડરીઆ સ્વાદે
કાઈ પણ, એ અરૂપર જેદાનપદ છે, અજ્ઞાનમૂલક છે, પ્રિય
જેન બધુઓએ હવે એ એકદેશીય અર્થથી વિરામ પામી,
તે સર્વદેશીય પહોળા અર્થને અવગળું સ્વ-પર જ નેને
નિરૂપ છે આપણે ઉપોદ્ધાત પછી હવે એ વિષય અગે
અત્રે જે કહેવાનું છે, તે કહીએ

ગરૂઆતમાં જ જણાયું છે, તેમ વર્તમાન જૈન કોમ
જીવ ગમોની મરણામણીમાં ગરીબ છે, છતાં શુભ કાર્યમાં

જેનોની સખાવત
નિરેકની ખામી

દ્રવ્ય વ્યય કરવા સર્વેથી માનગર છ;
અર્થાત્ જીવહયાના કામમાં, દેવપૂજા
ભક્તિમાં, તીર્થયાત્રામાં, જિનાવયો
જ ધાવનામાં, પ્રતિષ્ઠા કરાવવામાં,

સામનપ્રભાવક પર્યોડો આદિ શુભ કાર્ય અગે જેનો તરફથી
જેવો બહોળા હાથે દ્રવ્યવ્યય થાય છે, તેવો અન્ય કોમ
તરફથી નથી થતો એ પ્રત્યક્ષ વાત છે, એટલે “શુભકાર્યમાં
દ્રવ્યવ્યય કરવામાં માનગર” એવું રૂઢું ઉપનામ એ કોમને
આપવું એ જરાપણ અતિશયોક્તિરૂપ નથી એ અર્થે જૈન
સમુદાયે પ્રશસ્ત ગોચર આણુવું પડે છે પણ જેદ માત્ર એ

છે, કે તે તે શુભ કાર્યો અંગે થતા વ્યયમા “વિવેક” ની
 જાહેરાત જાહેર ખાતે દેખાય છે અને વિવેકની ખાતે એ
 ધર્મની પણ ખાતે છે, અર્થાત્ જોડેલે અથવા વિવેકની આધાર-
 કથા, તેટલે અથવા ધર્મ-પુણ્યપ્રાપ્તિમા પણ ન્યૂનતા
 થાય એ સ્વાભાવિક છે એ વિવેકની ખાતેને લઈ, જોનાની
 જાહેરાત સખાવત છતાં, ઘણો પૈસો ખર્ચવા છતાં જોના કામની
 ધાર્મિક તેમજ સામાજિક સ્થિતિમા સુધારો થઈ શક્યો નથી,
 અને થયો હોય તો તે જાહેર ધ્યાન ખેંચનારો થયો નથી

વિવેક જોડેલે સાર-અમારનો વિચાર, યોગ્ય-અયોગ્યનો
 વિચાર, જરૂરી-ખીનજરૂરીનો વિચાર, આપણે હાલ પ્રસ્તુત
 વિષયને અંગે જ જોણશું આ સાર,
 વિવેકની ખાતે અમાર, યોગ્ય, અયોગ્ય આદિ વિવેકની
 અને ખર્ચ કરતો ખાતે હાલ જ માટેવામા આવતી
 નોંધારશીઆમા તો પ્રગટ છે નોંધારશી
 જમાડના જાણને અવશ્યે ધન્યવાદ ઘટે છે પૂર્વેના પુણ્ય
 પ્રતાપે નોંધારશી જમાડવા જેવી સ્થિતિ તે પામેલ છે, અને
 એમ પોતાના સ્વધર્મ જાણીને એ જમાડે, પ્રીતિભાજન
 આપે, એમા એ ખરેખર પુણ્યશાળી છે પણ તેણે વિચારવું
 જોઈએ, કે હાલ દેશના, ધર્મજાણીની સ્થિતિ આદિ
 જોતાં તેણે તે પૈસાનો કેવા પ્રકારે વ્યય કરવો યોગ્ય છે?—
 તે પૈસાનો કેવા પ્રકારે વ્યય કર્યો હોય, તો વર્તમાન દેશ-
 કાળ મુજબ સાધર્મિક વાત્સલ્યનો લાજ મળી શકે? આ
 જોણે સંપૂર્ણ વિચારવું ઘટે છે આ વિચારણાની ખાતેને
 અમે વિવેકની ખાતે કહીએ છીએ એક મુળકે પાલીતાણા

કે આનંદવાન સ્થળે નોકારશીનો જમણુમા ચૌર - પાય હજાર
 રૂપીઆ ખર્ચાઈ જાય હાલ જ્યારે જોન કામ ઉત્તરોત્તર
 ગરીબ વા જાય છે, ત્યાંએ આંટલો બધો ખર્ચાં એકે મોઝર
 શીતા જમણુ પાછવાડે કરવો ચોગ્ય છે કે કેમ એ બહુ વિચાર
 રવાનુ છે એ જોન કામ બહુ સમૃદ્ધિવાળી હોય, અને
 ઉત્તરોત્તર વધતી જતી હોય; અથવા વધતી જતી ન હોય
 તો પડતી સ્થિતિમા તો ન હોય, તે વખતે કહાય શ્રીમંત
 ભાઈઓ આવા પ્રકારે મ્હોટા ખર્ચાં કરી નોકારશીઓ જમાડે
 તો તે નામતવિડ જ છે, અને એ પ્રમાણે સ્વધર્મજનુઓને
 શ્રીનિબો ૧૧ આપી તે પાછળ જેટલો ખર્ચાં થાય તેટલો
 કરવો ચોગ્ય જ છે, પુણ્યહેતુક છે પણ જ્યાં કેવળ વિપરીત
 સ્થિતિ વર્તે છે, ત્યાં તો એકે જમણુ પાછળ એમ હજારો
 રૂપીઆ નહિ ખર્ચાં નાખતા પુણ્યશાળી શ્રીમંત જોનોએ
 પોતાના સાકડી સ્થિતિવાળા જોનજનુઓને ઉઘોંગે લગાડવા,
 તેઓને સારી સ્થિતિમા લાવવા, તેઓને જ્ઞાનદાન આપવા,
 જ્ઞાનદાનના સાવન આપવા, આ હરીશ્રીર્ષતા જમાનામા અન્ય
 કામના ભાઈઓની હરાગમા તેઓને પગલર કરવા, એઓના
 તેજમા એ દળાઈ ન જાય એ ધ્યાન રાખવા, મુંબઈ જેવી
 ગીચ વસ્તીવાળા શહેરમા તન-મન-આત્માના લોગે મલિન-
 ગરી-કાળા સાકડી જગ્યાઓમા નહિ રહેવા દેતા, તેઓના
 અંધે સા, હવાબસવાળા, આગેડ્યનુ રક્ષણ થાય એવા
 મકાનો બાંધી તેમા રહેવાની સંગવડ કરી આપવા, પ્રાંથ
 હવા-અજવાળાની ખામીને લઈ થતા શારીરિક ક્ષીણતારૂપ
 આ જમાનામા પોતાના પર્મજનુઓ અર્થે ચોગ્ય આરામ
 ભવનો બંધાવવા, પૂર્વકર્મને લઈ વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થયેલી જોન

વિધવાઓનો આ ભવ-પગભવ સુધરે, એવા પ્રકારે તેઓના અર્થે આશ્રયસ્થાનો સ્થાપી ત્યાં તેઓને સ્વપર ઉપકારક ધાથ એવું વ્યવહારિક-પારમાર્થિક શિક્ષણ આપવાની યોજના કરવા,—એ આદિ આ દેશકાગને ઉચિત ઘણા વિશેષ વિશેષ ઉપયોગી અને ઉપકારક ગુભ કાર્યોમા પોતાની સુકમાઈ વાપરવી ઘટે છે

આટલી તો નિર્વિવાદ વાત છે, કે પૂર્વકાગના ઇતિહાસમા જેનોએ એવ અતિ અગત્યનો વ્યવહાર મુદ્દાસની પાઠ ભજ્યો છે શ્રીમતોઈમા જેનો જરૂર છે એકા હતા તેના પૂગવારૂપે હાલ દિગ્ગોચર થના શ્રી પાત્રીતાણા, આબુ, ગિરનાર, તોરેગાઉ, રાણપુર, નવાનગર, વઢવાણ, ખંભાત આદિ ઘણા અગ્રણી બધાવેલા ભવ્ય નિનમ હિરા છે

વેપારમા પણ તેઓ અતિ મથકુર અને વ્યવહારની ટાંચે પહોંચેલા હતા, તેના પૂગવારૂપે એ ઉપર કહેલી તેઓની શ્રીમતોઈ જ, કેમકે પુરુષાર્થ પૂર્વ જેનોની વગર શ્રીમતોઈ પ્રાપ્ત થતી નથી, અને સમૃદ્ધિ શ્રીમતોઈ અગેનો પુરુષાર્થ જ પ્રકારે સિદ્ધ થાય છે (૧) કાં તો વ્યાપાર, અને (૨) કાં તો રાજ કારભાર “વ્યાપારે વર્ધતે લક્ષ્મી અથવા રાજદ્વારે” જાવા, ખર્જરા (આફ્રીકા), એરણસ્તીન, ઈરાક, સિંહલદ્વીપ આદિ વ્યાપારાર્થે દ્વીપાત્મ જમન તેઓનું થોડા જ સૈદ્ધ પૂર્વે હતું હતકથાથી તેમજ જેનોના રાગ આદિ કથાર્થો જે થોડે ઘણે દરજ્જે ઐતિહાસિક જાણતનું

દર્શન કરાવે છે તથી, આ મુજબ પ્રતીત થાય છે તળે સ્વ
 દેશમાં પણ તેઓના વ્યાપાર ધીકનો હતો. શગર તગિકે
 તઓ મશદુર હતા રા તઓને, બાદશાહોને, અને કંપની
 બહાદુર પેસા ધીરનારા, અડીકડીના વખતે-સીડના વખતે
 મદદ આપનારા જોયો હતા કેલકત્તાના મુખસિદ્ધ જૈન 'જગત
 શેઠે' કંપની સરકારને અદગડ દોવતની મકાય આખ્યાની
 વાત તો તાજી જ ઐતિહાસિક છે રાજકાર્યભારમાં પણ
 જૈનોએ અતિ આગેવાનીભર્યો ભાગ ભજવ્યો છે વનરાજ,
 કુમારપાળ જેવા પરમ આર્હત ભક્ત જૈન રાજઓ હતા.
 વસ્તુપાળ, તેજપાળ, વિભવશાહ, વાગ્લટ આદિ જેવા નામા
 કિત રાજ્યનીતિનિપુણ મંત્રીઓ હતા આ તો એકદમ
 મશદુર ચર્ચ જઓલાના નામ છે પણ એ શિવાય ઠેકાણે
 ઠેકાણે નાના મોટા શરાફો, વ્યાપારીઓ, મુત્તમી કારભારી
 રૂપે જૈનોએ જળરા ફાળો આપેયો છે, અને એમ પણ કહી
 શકાયે, કે જૈનો પ્રાય "સેવાવૃત્તિ" ન કરતા, અથવા
 ઘણીજ ઓછી કરતા, અર્થાત્ તઓ "નોકરી" "નો કરી"
 "ન કરી" ગણના, અને પ્રાય મુખ્યવૃત્તિએ વ્યાપાર કે
 રાજ્યકારભાર એવતા પ્રાચીન બલ્ય જિનમદિશે ઉપરાત
 બલ્ય જ્ઞાનભાગેશી પણ જૈનોની સમૃદ્ધિની પ્રતીતિ થાય છે
 પાટણ-જેમલમેર આદિ ન્યજોના પુસ્તકભારો જે મહાશયો
 જેવા ભાગ્યશાળી થયા છે, તેઓના મનમાં સાનહઆશ્ચર્ય
 પ્રશ્ન સ્ફુર્યો હશે, કે કોણે ક્યારે અને કેવા પ્રકારે આ
 ભારો કરાવ્યા હશે? બાટલી બધી પ્રતો કોણે લખી હશે?
 કોણે લખાવી હશે? ક્યારે લખાવી હશે? કેટલું બધું દામ

ખર્ચાનું હશે? હાપખાનાના આ જમાનામાં પણ જે કામ અતિ વિનંત છે, તે કામ પૂર્વના જેનોએ કેવા પ્રકારે કરાવ્યું હશે? તેનામાં આપણને પૂર્વના જેનો ની મહાન્ સમૃદ્ધિનું જ જ્ઞાન થશે પૂર્વના જેનો એટલા બધા માનવર હતા, કે જૂઠા જૂઠા વ્યજે જૂઠા જૂઠા લડીઆઓ પગાડ આપી રાખતા, અને તે દ્વાગ આ કામ થયા છે પૂર્વના મહાન્ ગીનાર્થ આનાર્થો પવિત્ર પ્રસ્તો રચના, તેની જૂદી જૂદી નકલો આ લડીઆઓ પાને શ્રીમત જેનો કરાવી ઠેકાણે ઠેકાણે તે પ્રતો મોકલાવના આ બધું આપણને પૂર્વના જેનોની સમૃદ્ધિનો ખમુસ પરાવો પૂરો પાડે છે

એ શ્રીમત જેનો આટલેથી જ અજ્ઞા એમ નહોતું એ ઉપાત તેઓ યથાશક્તિ સાધર્મિકવાત્સલ્ય, તીર્થયાત્રા, પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ આદિ કરવા પણ વૃદ્ધતા નહિ તે વખતે હાવની પેઠે રેલ્વે આદિ સાવનો ન હતા તેથી લાણી વારેથી લાગા વખત માટે મોટો મધ સમુદાય શ્રી મિહિરેત્ર આદિ વ્યજે યાત્રાર્થે પ્રવાણ કરતા જેમાં અઢગ ૬ વ્યનો વ્યય થતો ચિવાય શ્રીમત જાહઓ પોતાના ધર્મભાણોની યથા યોગ્ય મારસજાળ રાખના જેના દાખલા અમે આ વિષયમાં આગળ આપશું વગી તેઓ જ્ઞાનદ અને ઉદારતાથી અનેક નોકારગીઓ પણ જમાડના, અને તેમાં હજારોનો જૈનસમુદાય ભાગ લેતો તે નોકારગીઓમાં એવો બધો સમુદાય જમતો, કે ખાવની મામગીની ધણી સોઘાઈ છતા, એક નોકારગી પાછળ બહુ જણરો વ્યય થનો આમ તે વખતે નોકારગીઓ જમતી, અને એના દાખલા અમે આગળ ટાકીશું પણ તેના

પકા- ખર્ચ કરવું તે વખતે છાજતું હાલ દેશ-કાળ, જન
મિથિનિ આતર પામ્યા છે, તે માથે આ નોકારશીના જમણને
પણ પાત્રાતર પમાડવું જરૂર છે.

સ્વધર્મી લાઈઓ !! સમુદાયને એક વખત પ્રીતિ વડે
ભોજન આપવું, એ મહાપુણ્યના ઉદયે જ બને છે, અને એમ
મપ્રેમ જમણ આપનારને ધન્યવાદ
પુણ્યનત દુહસ્થાની ઘટે છે સાર્વદ્ય પુણ્યવત્ત જન ગૃહ
સંભાળના એએ તો સદા એવી જ ભાવના ભાવવી
યોગ્ય છે, કે અહો! મને રાજેશ્વર
ભક્ત જો વખત પ્રાપ્ત થાઓ! અહો! સ્વધર્મ જમણે
મારા ઘેર સદા જમી માફ આગણું પવિત્ર કરી મને કૃતાર્થ
કરો! અહો! મારી સુકમાઈ એઓને પ્રીતિભોજન અર્થે
વપરતઓ! આવી સદ્ભાવનાએ સદા વાસિત જ થવું યોગ્ય
છે, પણ હાલ દેશ-કાળ જોઈ એ ભાવનાને અતરૂમા જ
પુષ્ટ કરી, એ ભાવના ફળીભૂત થાય એવા અવસર આણવા
પ્રયાસ કરવો યોગ્ય છે.

આ કથનનું તાત્પર્ય એ નીકળ્યું કે નોકારશીના જમણ
કેપ સ્વામીવાત્સલ્ય કરવા યોગ્ય છે, પુણ્યહેતુ છે, પણ હાલ
દેશ કાળ જોતા તેનાપર ભાર નહિ મૂકતા તેને રૂપાતર કરવાની
જરૂર છે તે જ રૂપે કરી શકાય એવી ભાવના રાખી, તે સફળ
થવારૂપ અવસરપ્રાપ્તિનો પ્રયાસ કર્તવ્ય છે.

હવે સવાલ એ થયો, કે એ ભાવના કેમ સફળ થાય?
એ અવસર કેમ આવે? કેવા પ્રયાસે કરી એ અવસર આવે?
બંને એ અવસર આણવા માટે શું શુભની જરૂર છે?

આના જવાબમા ત્રણ ગુણની પ્રથમ જરૂર છે એક ધીરજ ઉદારવૃત્તિ : ધીરજ, અને બીજી ઉદારવૃત્તિ અને ત્રીજી અને વિવેકની જરૂર વિવેક આ ત્રણ ગુણની પરમ આવશ્યકતા છે

૧ ધીરજથી સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે આળા ઉતાવળે પાડતા નથી દાનનું મહત્કર્ણ ધીરજ વડે પાકે છે યથાયોગ્ય વિચાર્યા વિના નોકારથી પાછળ ખર્ચી નાખેલ પૈસા કરતા, યોગ્ય વિચારી ધીરજપૂર્વક કરેલા વ્યયથી અનંતગણું ફળ મળે છે

૨ વિવેક—યોગ્યાયોગ્ય વિચાર્યા વિના, ગાડરીઆ પ્રવાહમા જે ચાઈ, દેખાદેખીથી આલતા લાભના બદલે હાનિ છે પૂર્વ કાળમા સમૃદ્ધિવાળા વખતમા જમણુ પછવાડે જેટલુ ખર્ચ થતુ તેટલુ વાજબી હતુ, સમયોચિત હતુ, હાલ તેવો વખત નથી, 'આધર્મીઓની વિપરીત સ્થિતિ ઠેઠેર દેખાય છે, તેવા વખતે ભાગી ગયેલો ચીલો ન મૂકવો, અને દાનના ગાડાને ત્યાં ગળડાવી ફળ આપનારા ચક્રને બાધા પહોચાડવી, એ તો કેવળ ભૂલ ભરેલુ છે, અજ્ઞાનજનિત છે સાધર્મિકોની સ્થિતિ સામાન્યપણે ચારી હોય, તે વેળે પ્રીતિભોજનનુ દ્રવ્ય અને ભાવ બન્ને રીતે અતિ આનંદદાયી ફળ પ્રાપ્ત થાય છે

૩ ઉદાર વૃત્તિ—શ્રીમત જૈનોએ ઉદાર વૃત્તિ રાખવી ઘટે છે, ઉચ્ચ આશય રાખવો ઘટે છે, ચડતા પરિણામ રાખવા ઘટે છે માન્ય ધર્મગ્રંથો શ્રીમત યાઓ, તેઓની સ્થિતિ, સુધરે, તેઓ વ્યવહાર-પરમાર્થ કુશળ યાઓ, તેઓના

તન-મન નિર્ભી-નિર્વિકારી થાઓ, તેઓનું આ ભવ-પર
 ભવનું શ્રેય થાઓ, તેઓ પવિત્ર શામનનો જ્યોત્સના વમળ
 વના સમર્થ રાખો, તેઓ નામામિત વ્યાપારીઓ તરીકે
 મશહુર થાઓ તઓ રાજમા મહાન અધિકાર પ્રાપ્ત કરો,
 તેઓ નેવાવૃત્તિથી પરા-મુખ થાઓ, અર્થાત્ તેઓ નોકરી
 ન કરો - બ' પ્રગટે ઉદાર વૃત્તિ આપણા શ્રીમત બાઈઓએ
 રાખી યોગ છે અને એવી ઉદારવૃત્તિપૂર્વક પોતાને પ્રાપ્ત
 થએલા તન-મન-પાના સાધનો વિશે કરી ધનના માધ
 નોનો લાભ પોતાના ધર્મબધુઓને, તે ધર્મબધુઓ ઉપ
 રોક્ષ તાયકી પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ થાય, એ અર્થે આપણે
 ધરે છે શ્રીમત જૈન બધુઓના ચક્રતા પરિણામથી, ઉદાર
 બાવશી આળી જોમનો ઉદાર થાય એમ છે, આળી કોમના
 પરિણામ ચક્રતા થાય એમ છે આ ત્રણ શુભો ધીરજ, વિવક
 અને ઉદારવૃત્તિનું અવવળન હર્ષ શ્રીમત જૈનોએ નોકારશી,
 ચરણા, નાનવરા આદિમા ખર્ચાના કે ખર્ચવાના, પૈસાનો
 તે તે પ્રમાણે વ્યય નહિ કરના હાલ યોદા વખત નીચે પ્રમાણે
 વ્યય કરવો ધરે છે એ પ્રમાણે વ્યય એ હાલ હેરા-કાળ,
 જન-સ્થિતિ જોતા એક અતિ પુણ્યપ્રદ મહત્વનો સાધર્મિક
 વાતસ-યનો, અને પ્રમાણનો પ્રમાણ છે અરે! પદ્મ નિર્જન
 કારક છે કેમકે સમય જોઈ કરેલ કાર્યનું ફળ પરમ કે વાણ
 રૂપજ છે

૧—જૈન બાઈઓને ધાર્મિક કે જવણી સાથે વ્યવહારિક
 વર્તમાનમા દ્રવ્ય વ્યય કે જવણી આપવી તેના સાધનો તેઓને
 મરવા યોગ્ય કાર્યો કરી આપવા

(અ) બધા દર્શનો પ્રતિ મધ્યસ્થ ભાવ દાખવે, પરમ પવિત્ર વીતગમ દર્શન પ્રતિ અનન્ય ભક્તિ ભાવે ગ્રહે, અને સર્વ જીવો પ્રતિ સમાન દષ્ટિ રાખે એવી ઉદાર ધાર્મિક કેળવણી આપવી

(બ) વ્યાપારમા, ઉદ્યોગમા, રાજકીય બાજતમા તેઓ કુશળ થાય, નામાદિત વ્યવહારિયા થાય, બાહ્ય રાત્યાધિ કરી થઈ શકે, અથવા કુશળ હુન્નર કળાવાન થઈ શકે એવી ઉદાર કેળવણી આપવી તેના સાધનો કરી આપવા

૨ યોગ્ય મ્યજોએ ઉપર જણાવેલ પ્રકારે કેળવણી આપવા અર્થે બોર્ડિંગ સ્કૂલો નાખવી

૩ બોર્ડિંગોને પણ યથાયોગ્ય વ્યવહારિક પારમાર્થિક જ્ઞાન આપવાની સગવડ કરી આપવી, કે જેથી તેઓ પોતાના બાળકોને યથાયોગ્ય નાનપણથી જ કેળવી મુસન્કારી કરે

૪ જૈન વિધવાઓ અર્થે યોગ્ય મ્યજે આશ્રમ મ્યાન આપી Female Training College ની માફક ત્યા તેમને માર્મનુ, વ્યવહારના શિક્ષણુ, Nurse તરિકેના કામનુ એ બાહિ મ્વચર હિતરૂપ ઉચ્ચ પ્રતિનુ જ્ઞાન આપવું

૫ ઉચી કેળવણી લેતા જૈન સ્કૉલરોને ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમગ્રાંથોત કવ્વાની શરતે તે કેળવણી સ પાઠન કરવામા યથાયોગ્ય મહાયના આપવી આ હુન્નિક્ષણના જમા નામા તેઓ આજળ આવી આગેવાન થઈ શકે એવો રસ્તો ફરી આપવો

(અ) ધાર્મિક અભ્યાસ અર્થે યોગ્ય પુસ્તકો નક્કી કરી આપવા

(બ) તે અભ્યાગની ખરીદા યથાયોગ્ય ઠગવેલ વખતે લેવી

(૨) મહા ગાયુ રાખવી કે વધારવી, કે બેંધ કરવી, કે આપેલ તર્ક છેડી, એ વગેરે ઠગવેલ પરિણામ ઉપર રાખવું,

૬ શ્રીમત જૈન પેપારીઓ, ઉધોગ ધંધાવાળાં, મીઠા મારેકો, વગેરે પોતાની દુકાન, પેની, મીઠા, આદિ ધંધામાં પોતાના ધર્મજન્યુને ખામ નાખવો, તેમાં કામ શીખવવું, તે વ્યાપાર આદિ દ્વારા તે શ્રીમત થાય તો સારૂ, તે શ્રીમત થયે તો ખીજને ગ્યે, એવી ભાવના, એવી ઉદારવૃત્તિ રાખી તેને ત્યાં કામ શીખવવું, તેની કુદરતને ખીલાવવી. પોતાનો ધર્મજન્યુ એ પોતાનો ભાઈ જ કે પુત્ર છે, એમ ગણી પોતાના ધંધામાં જોડવો આ સ્વામીવાત્સલ્યનો એક અનન્ય પ્રકાર છે. મારો ધર્મજન્યુ નોકરી ન જ કરે એવી ભાવના શ્રીમત ઉદાર જૈનની હોતી જોઈએ. વહેરા ભાઈઓનું એણે અનુકરણ કરવું ઘટે જ જુઓ, કેઈ વહેરા તમે નોકરી કરતો જોશો? કયા દુકાનદાર છે, અને કેઈ વહેરા નોકર હશે, તો તે પોતાની કામવાળાની દુકાને, શ્રીમત જૈનોએ પોતાના ધર્મજન્યુઓ પ્રતિ ઉદારવૃત્તિદાખવવી જરૂરની છે. શ્રીમાન કુમાર પાળ તથા હૈમવદ્રાગાર્યને માદ કરી (એની વાત આગળ આપી છે) પોતાના ધર્મજન્યુઓને આરી સ્થિતિમાં આણવા ઘટે છે. પોતાના ધર્મજન્યુઓ રી આરી સ્થિતિ એ પોતાની જ અને પોતાના ધર્મની મારી સ્થિતિ સમજવાની ભાવિ પરમ કલ્યાણનું એ કારણ છે. “વાવેલું વણવાનું છે” અત્યારે એ પ્રમાર વાવવામાં આવશે, તો તદ્દભરે કે ભવાતરે તેના અત્યુત્તમ મળ પ્રાપ્ત થશે. કહેલું અફળ નથી જતું સકુચિત

વૃત્તિએ કરેલું સકુચિત્ત ક્ષણ આપે છે ઉદાર વૃત્તિએ કરેલું
 ઉદાર ક્ષણ આપે છે માટે ઉદાર વૃત્તિથી પોતાના ધધામા
 પોતાના વર્મણધુઓને દાખવ કરવા ધટે છે અને ઉત્તરોત્તર
 એની કેવા પ્રકારે મારી મ્થિતિ ધાય એ જ લાવનાપૂર્વક,
 પ્રયાસપૂર્વક તેઓને દો-વા ધટે છે, તેઓના પ્રતિ તેવા જ
 પ્રમળનો લાવ નાળરો ધટે છે અને એવી રીતે આવા
 શ્રીમત ભાઈઓની ઉદારતાનો લાભ લેનાર નૈન ભાઈઓએ
 પણ એ ઉદારતાનો લેશમાત્ર ગેરલાભ ન લેતા, પોતે લાયક
 અને યોગ્ય થવું ધટે છે પોતા પર મૂકેલા વિશ્વામને જેળ
 આપવો ધટે છે તેમજ શ્રીમત ધધાવાળાએ જ્ઞાત્ય કોઈ
 ખર્ચ નાવાયક ધર્મભાઈ નીકળ્યો, તો તેથી બધા એવા
 હશે, કે એમ કરશે એમ નહિ માની લેના, પોતાની ઉદાર
 તાનો ઝંડો બધ ન કરે ધટે ઉચ્ચવૃત્તિનું-ઉદારવૃત્તિનું
 ક્ષણ ઉચ્ચ જ હોય. માટે શ્રીમત નૈની ધધાવારીઓએ નૈન
 બધુઓની મ્થિતિ સુધરે, પોતા જેવા થાય, બટકે વિશેષ
 સારા વાય, એવા પ્રકારે પોતાના ધધામા તેઓને ઉદાર
 દી-શ ને વા, કેળવવા, એ આદિ કર્તવ્ય છે આવા સ્વામિ
 વાતસ યદ્યપ્ત અનત ઠોટિ કલ્યાણ છે

૭ આમાથી શુ વધાર માર્ગ અને ઇચ્છવા જેવું છે ?—

(અ) નૈન ભાઈઓ વખત પરતે જમી જાય અને

તેની જ મ્થિતિમા રહે, અથવા ધમાતા
 શુ વધારે માર્ગ અને જાય અને ળીજના આશ્રયે રહે એ ? કે

ઈચ્છવા જેવું ?

(બ) ભલે નૈન ભાઈઓ ઘોટો વખત

નોકા-શીરૂપે ન જમે, પણ તેઓની

ઉત્તરોત્તર મ્થિતિ સુધનતી જાય, અને શ્રીમત ધાય, વ્યવહાર

ઈર્મકુરાળ વાચ, અને પછી અનેકને આશ્રય આપે અને અનેક નોકરની માદિ ધર્મના કાર્યો કરે એ ?

અવગત, જાણા કહેશે કે ખીલુ સારૂ છે અને એ જ ઈ દેવા નેલુ છે

આમાથી શુ સારૂ છે, અને શુ ઈચ્છવા નેલુ છે ?—

(૧) જનનો થોડા થોડા વખતને આતરે નોકરશીડપે જમે, પણ સ્થિતિમા કલાપ ગહે, ધમાના જાય અને પગિણુમે અન્યવર્મીઓના આશ્રય તળે રહી તન-મન-ધન-વીર્યથી દગાઈ રહે, હીનમત્ત્વ થાય, ધર્મથી પડે એ ? કે—

(૨) બને નોકરશીડપે ન જમે, પણ તેઓની સ્થિતિ સુધર, તેઓ શ્રીમત થાય, તેઓ ધર્મ-વ્યવહાર કુશળ થાય, તેઓ ખીલતને આશ્રય આપી શકે, અનેક નોકરશીડો આદિ મુલ કાર્ય કરી શકે, અને વીનરાગમાર્ગ હીપાવે, તે માર્ગથી પડતાને મહાય આપે એ ?

૫ અલગત, જાણા કહેશે કે ખીલુ સારૂ છે, અને એ જ ઈચ્છવા યોગ્ય છે

૬ પવિત્ર ગામનો ઓત, તેની ઉત્તનિ, તેનો પ્રભાવ કેનાથી થશે ?—

(અ) જે ગરીબ હોઈ આશ્રય અથે અન્યધર્મીને ત્યાં નોકરી કમ્તા હશે, અથવા જેઓ પેટ અથે સ્વાસ્થરક ધમત્તા હશે તેના વડે ? કે

(બ) જે પોતે સુસ્થિત હોઈ

થતા

હશે તેના વડે ?

અલગત, બધા કહેશે કે બીજા વડે

૧૦ તો આમાથી શુ સાડ અને શુ વધારે ઇચ્છવા યોગ્ય છે?—

(અ) સ્વામિવચ્છવના નામે જમણુ કરી હજારો રૂપીઆ ખર્ચી નાખવા, અથવા પ્રભાવનાના નામે વરઘોડા આદિ પાછળ તેટની રકમ ખર્ચી નાખવી એ? કે

(બ) તે જમણુ કે વરઘોડાદિના બદલે તે તે રકમો વડે જે પ્રકારે પોતાના ધર્મભાઈઓ મારી સ્થિતિમા આવી સ્વાશ્રયે રજે અને પરને આશ્રય આપી ગકે એવા થાય અને ધર્મનો ઉદ્યોત કરે એમ ખર્ચવી એ?

અલગત, બીજા પ્રકારે ખર્ચ કરવુ તે સાડ અને તે જ ઇચ્છવા યોગ્ય છે

૧૧ ઉપરના ૭-૮-૯-૧૦ પ્રશ્નોત્તરનો ફલિતાર્થ એ છે, કે સ્વધર્મજન્યુઓની સ્થિતિ સુધારી તેઓને એવા પ્રકારે આશ્રય આપવો કે પોતે આશ્રય પામી બીજાને આશ્રય આપવા સમર્થ થાય, અને શાસનને દીપાવે એ ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારનું સ્વામિનાત્સલ્ય છે જેમ સાગ ક્ષેત્રમા એક ઘઉંનો દાણો વાવેવ હોય તેા તે પચાગ દાણા, અને તે પચાશ પાછા ૨૫૦૦ દાણા, અને તે ૨૫૦૦ તેના વર્ગે વર્ગિત (૨૫૦૦)^૨, એમ યાવત અસખ્યાતા અનંતા અનુબધ કરે, તેમ અહીં થવુ ઘટે છે શ્રીમત જૈન ભાઈઓએ એવા પ્રકારનો સાધર્મી પ્રતિ વાત્મ-ચભાવ દાખવવો ઘટે છે, કે જેથી તે સાધર્મીઓ પોતે આશ્રય પામી અનેકને આશ્રય આપે, એક સાધર્મીમાથી અનેક

ધર્મ ૥ ઉચિતનો, ધર્મ ની ઉત્તિનો, શાસનની પ્રભાવ
નાનો, આધર્મિકવાત્સલ્યનો, નોકાશીના જન્મણનો આ
જ સુત્તમ પ્રજા છે મહાદય શ્રીમત જેનોએ એ લક્ષ્મી લેવો
ધો છે સુસ મુનિવૃન્દે એ પ્રકારે ઉપદેશવો ધો છે

૧૦ મુળ્ય જેની ગીથ વચ્ચીવાળા શહેરમા જ્યા
પોતા ૥ ધનભાઈઓ માપી, ગધાતી, પૂરતા હવા-અર્જ
વાળાની ગોઠનણ વિનાની ડોળીઓમા રહેતા હોય, -તેને
માગ ખુણા ઉભમ હવાવાળા મજાનમા રહેવાની, રાખવાની
જોખણુ ની આપવી, -આ પણ એક પ્રકારનું સ્વામિવાત્સલ્ય
છે પોતાના ધર્મભાઈઓના શરીર સારા હશે, તો તેઓ
પોતાનું-પણું ભણુ ઠરી શકશે સાગ હવા-અર્જવાળામા
મન પ્રકુલિત, શાત, નિર્વિકારી મઠને રહેશે, -જો પણ ધર્મના
જાણુને પરમ આવારકપ છે આવા પ્રકારે આવા મજાન માટે,
શ્રીમત જેન ગૃહસ્થોએ ખર્ચેલ પૈસો તેઓને અનુભવે ઘણા
લાભનું કાણુ વશે સમ્તા ભાડાનો, મારી જગ્યાનો પોતાના
ધર્મજાણુઓને લાભ મળશે, -એ જ મોટા પુણ્યનું નિષાધન
છે પાત્રી ભાઈઓ, ભાગી મા ભાઈઓ, અને જોત ભાઈઓનું
અમુક અનુભવ આ મળધમા શ્રીમત જેન ભાઈઓએ
જુલુ ધો છે

૧૩ “આરોગ્ય ભવન” યોગ્ય સ્થળે બાધી, તેમા
ધર્મોએ શરીર રપતિવી બેનગીબ રહેવા ધર્મભાઈઓને
જલણ આપવું એ પણ પરમ પુણ્યનું કારણ હોઈ, ધર્મનું
પોષક હોઈ, સ્વામિવાત્સલ્યનું જ અંગ છે અન્ય ડોમના
શ્રીમત ભાઈઓએ બધારેવા Samatamનું જૈન શ્રીમતોએ
વિરોધપૂર્વક અનુકળ કરવું ધો છે

યદ્યપિ જૈન ભાઈઓ તો સર્વ જીવ પ્રતિ મમાનવૃત્તિની ભેનાગ છે, એટલે જોને તો આ 'જૈન', માટે જોને મગવડ કરી આપવી, અને આ અન્ય, માટે જોને મગવડ ન કરી આપવી, અથવા શક્તિ છતાં જોને અગવડમા ગ્રહેડો જોનો, — જોવી વૃત્તિ કે જોવું આચર્યું તો ખરા જનને ન જ ધરે, તેનું જોવું આચર્યું ન જ હોય તે તો જીવમાત્ર પ્રતિ, તેઓને દુ ખી જોઈ અનુક્રા બુદ્ધિવાળો જ હોય, અને યથા શક્તિ તેઓનું દુ ખ દૂડવા તત્પર જ હોય પણ હાવ તો જોલો પોતાના જ ધર્મબાધુઓ પ્રતિ વિશેષ લક્ષ આપવું યોગ્ય છે કારણ કે —

(૧) Charity begins at home મખાવતની શરૂઆત ઘરના આગળે થવી ધરે છે

પ્રત્યેક કેમે પોત “ ઘરના દોષ્ટા ઘટી ચાડે ઉપાધ્યાયને પોતાનું ભનુ કેવી આગે ” જોવું થવું નવી ઘટતું શ્રીમાન્ ગીતે કનુ જોડો? હુગ્મિદ્રસૂત્રિએ પણ શ્રી વર્મબિંદુમા એ પ્રાર ઉપદેશ આપેલ છે

“ યામહ્યમેતેન્વિતિ ” —

(૨) હાલના હરીફાઈના જમાનામા કેમે ડોમ પોત પોતાનું સાધની બેડી છે દરેક કોમ પોતપોતાની ડોમવાળાનું ભનુ કરવા મથતી દેખાય છે જૈન ભાઈઓ માટે આ એક ઉત્તમ સગવડ વ્યેવી છે દયાની વાસિત અનંતજીવાળા જૈન ભાઈઓના હૃદય પરથી આ એક જોખમવારી જોતી વર્ષ છે દરેક કોમ પોતપોતાની ડોમનું હિત કરે, એ નાત્વિક વૃત્તિવાળા જૈન બાધુઓને તો પન્મ આનંદનું ઝારુ છે જાપાનું ભનુ કરના ઈચ્છતી અને મથતી જૈન ડોમને,

પ્રાય પોતાની કોમના હિતમા જ પ્રવર્તવાનું સુલભ જગતમા હન્કે હન્કે કોમ કે હન્કે હરેકે વ્યક્તિ પોતપે સુધારવાનું મથે, તો પછી સહજ સુધારો અને સુખ અને હાનની એરી પ્રવૃત્તિ આપણને દૃષ્ટિગોચર થાય આપણું ધ્યાન જે પી રહી છે, એ આનંદગતક છે મૂળ - એ ધ્યાનમા રાખવાનો છેડે, કોઈ કામે કે કોઈ વ્યક્તિએ બી કોમ કે બીજી વ્યક્તિના ભોમે, પોતપોતાની કોમ કે પો પોતાનું ભવું કરતું, કે ઈન્દ્રિય નહીં, બીજી કોમ કે બીજા સગવડ સાચવી, બીજી કોમ કે બીજાને અનવડ ન આપે તેમ પોતાની કોમ કે પોતાનું ભવું કરતું આ મૂળ મગ સૂત્ર કહાત ધરી પ્રત્યેક કોમ કે પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાની કોમ કે પોતાનું જાતે ભલું કરવા ઈચ્છે, મથે, પ્રવર્તે એ જ આનંદ રૂપ છે, એ જ ઈષ્ટ છે, પરમ નાનીઓનો પવિત્ર ભોધ પણ એ પ્રકારે છે જેનોએ પોતાની કોમના ભલા અર્થે એ પ્રકારે પ્રવર્તવું યોગ્ય છે, આવ યદ છે, ઈષ્ટ છે

(૩) વળી જોન કોમે જાન પોતાની જ કોમની સ્થિતિ સુધારવા જેવો વખત કે પોતાની જ કોમના સખ્યાગ્રથ ભાઈઓ જે પરના આશ્રયે પડ્યા છે, તેઓને એ પર આશ્રય માથે ડોકાવી ન્વાશ્રયમા માણવા અને બીજાને આશ્રય આપે, એરી સ્થિતિએ લાવવા એ જ પરમ ઈષ્ટ છે

ઠારણુ કે આ તો ચોલમ નિર્વિવાહ વાત છે, કે જૈન ધર્મની ઉત્તિ, તેનો ઉચોત, તેનો પ્રભાવ જે દ્વારે થવાનો છે -

(૧) ધરણાર છોડી ત્યાગી થએલા એવા પરમ નિષ્પૃહી ધર્માત્મા સુનિઓ, અને

(૨) વિવેકી શ્રીમત્ જૈન ગૃહસ્થો,

જેનામા કોઈ જનરલ જેવો સીનિય સર્વે છે? કોઈ પ્રાજે કે ગવર્ન "કન્વર" થયો છે? મહેતા-જોનરલ જેવા નામાદિત 'જારિશ્વર' છે? કે તેવ જ કે સેતનવડ જેવો "એડવોકેટ" કે કોઈ મહાવીર, કે રાનાડ કાગેવ ધાગમાત્રી છે? એલ્ એલ્ જી કે પીડે તો ઘણા છે (જે કે બીજા કોમોના મુખ્યત્વે તે પણ અપ છે) પણ તમાથી કોઈ નામ સ્થિત થયેલ છે? સ્વદાવર્તે કે બદુદીન જેવા હાઈકોર્ટના Justice નું પદ પામેલ કાઈ છે? અથવા હાવ તરત જાવિધ્યમા કોઈ એ પદને શોભાવે એવો જૈન છે?

Imperial Legislative Council કે Local Legislative Council મા કોઈ જૈન મેમ્બર Councillor Hon Member છે? મુગધ જેવા શહેરની મ્યુનીસીપલ કૉન્સિલ કમીટીમા કોઈ જૈન છે? મ્યુનીસીપલ કૉરપોરેશન પ્રદમા જૈનોની આટલી જામી વચ્ચે હતા, જૈનો આટલા જાધા ઠર ભરનારા હતા, તઓ તઓનો એ-દ શિવાય કોઈ કોર્પોરેટર છે?

મુગધ પી યુનિવર્સિટી સેનેટમા જૈન ફેલો કોઈ છે? હદાય એક રોય, તો તેથી જૈન કોમને નાઇપણ પ્રકારે લાભ થયો છે? જૈન કોમને એ માટે ગૌરવ આવુવાનું લેથ પણ ઘરણ છે?

યુનિવર્સિટીની સીડીકેટમા કોઈ જૈન છે? નથી યુનિવર્સિટીની ડીનના કોઈ જૈન છે? નથી તો પછી યુનિવર્સિટીના વાઇસ ચેન્સેલર જેવી પદની પામવા તો ક્યાથી કોઈ જૈન

~ આ અને પત્રી II C જેવો તે વખતને અનુસરીને લખાયેલ છે

ભાગ્યશાળી હોય ? યુનીવર્સીટીની પરીક્ષામાં નીમાયેલ કોઈ જોન સાલજ્યો છે ?

જોનોમાં કોઈ બાહ્ય સૌન્દર્ય હોય ? દેહાન્ત એકાદ જોન નામરૂપે હોય, તેથી જોન કોમને-જોન ધર્મને શું લાભ થયો છે ? એક જો બાઈ સૌન્દર્યથી ભરેલ થવાના છે, અને આપણને સંપૂર્ણ આશા છે કે એઓ પોતાની કોમ તથા પોતાના ધર્મને દીપાવશે, તેની ઉત્તરિના અમોઘ દાનરૂપ થશે.

જોનોને તો અત્યારે પૂર્વાજ્ઞ પત્ની ધનનારા જોવા જોઈએ છે, કે જોનાથી જોન કોમનું, ને ધર્મનું મીઠી આડ દત્તરી રીતે લાભનું કાઢ્યું થાય, - તે જાનનેની મિથિતિ મુઘરે પૂર્વાજ્ઞ પદવી ધારનાર કોઈ જોનો નથી, છતાં પણ મ્લચિત હોય, તો પણ તેથી જોન કોમ કે જોન ધર્મને લાભ નથી થયો, એટલે જોન હો કે ન હો તે એક જ છે.

કોઈ હૃદયહવાયા સ્વાત્રયે સર્જાર્થિનેટ જજની પદવી પામેલા જોન બાઈઓ છે, અને તે તે બાઈઓ તથા જોનોએ એ મુનારખાદી લેવા જેવું છે પણ જોન કોમને હવે તો પોતાની વર્તમાન મિથિતિનું જ્ઞાન પામી બીજી કોમોની હૃદયજમા આવવા પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે અને તેમાં શ્રીમત જોનોએ મહા આપવાની ખામ જરૂર છે એ સ્વામિવાત્મ્ય છે વર્તમાન જોન કોમ બીજી કોમો કરતા “વામન સ્વરૂપ” A Dwarf લાગે છે.

વર્તમાન જોનોમાં કોઈ શુર્તર અધકાર સાક્ષર ગોવર્ધન રામ જેવો કોઈ જોન છે ?

વર્તમાન જેનોમા કેઈ યુનીવર્સિટીની ઉંચી કેગ્રણી
આપવી દાલેજમા પ્રોફેસર કે લેકચરર કે ?

એક ભાઈ સ્વામીયે M A B Sc ફર્સ્ટ ક્લાસમા પાસ
યયા છે, તુવર્ણચાંદ પામ્યા છે, તે તેને તથા જે ૧ કોમને
મુખારકળાદીરૂપ છે એ ભાઈ પોતાની કોમ તથા પોતાના
પવિત્ર ધર્મને દીપારી તેને ઉત્તતિરૂપ થાય એમ આપણે
ઇચ્છશું

જેનોમા કેઈ બાહોશ દાકતર છે ? મરદુમ ડા૦ ત્રી
હતા, જે જ એ છે

આ બાંધુ જણાવવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જેનોમા બ્ય
વહાર મુધારાનો જ બરો અવકાશ છે અને જેનોના બ્યવહારનો

મુધારો એ ઉત્તમ સ્વામિવાત્સલ્ય છે

આર્થિક સ્થિતિ

પૂર્વના જેનોની અપેક્ષાએ વર્તમાન

મુધારાની જરૂર

જેનોનો બ્યવહાર સાવ ઠીંગણો,

કુઠિત અને સાકડો નાલમ પડે છે

અને દીલગીરીની વાત તો એ છે કે તે બ્યવહારને કેટલાક
દુઠી દષ્ટિવાળા ધર્મઘેલા ભાઈ વિશેષ વિશેષ સાકડો કરવા
મથતા દેખાય છે બીજી કોમોની પક્ષિમા જેનોએ આવણુ
હોય, તો ગૃહસ્થ ધર્મના રહેનારા જેનોએ પોતાની આર્થિક
સપત્તિ વધારવા સતત ઉદ્યમ કર્તવ્ય છે આ ઠેકાણે તૃણાનો
કે પરિચક્રનો આ ઉપદેશ છે એમ નવી ગમજવાનું કહેવાનું
તાત્પર્ય એ છે કે જેન ગૃહસ્થીઓએ પોતાના ધર્મના-
પોતાના ધર્મભાઈઓના સરક્ષણ ખાતર, તેઓને સ્વાધ્યયમા
આણવાની ખાતર, તેઓ પોતે આદ્યય પામી બીજાને

આશ્રયના કારણરૂપ ધર્મ ધર્મની વૃદ્ધિ કરે એ ખાતર, પૈમા સળધી સ્થિતિ મુઠક કરવી આવશ્યક છે અને તે અર્થે પોતે મહેનત કરી પોતાના જાતભાઈઓને પણ ઉદારતાથી મહેનત કરવા પ્રેરવા જોઈએ છે, ઉદાર દીલથી મહેનતના રસ્તા જતાવવા જોઈએ છે, અને ઉચ્ચ મનોવૃત્તિ રખાવવી જોઈએ છે આઠ દશ જાર કે પદર રૂપીઆમાં આકરી કરવામાં માર્થિક માનનારા કરવા કે થવા દેવા જોઈતા નથી જૈન દર્શન અપૂર્વ છે, પરમ પવિત્ર છે, મવોત્કૃષ્ટ છે, છતાં તેની ઉન્નતિ કે તેનું ગૌરવ ખાસ-પદર રૂપીઆની દુકી આમદાનીવાળા કે તે વડે પોતાનું સાર્થિક માનનારા દુકી દિવિવાળા ભાઈઓથી જળવાશે નહિ, પણ ઉદારવૃત્તિવાળા શ્રીમતોથી જળવાશે.

જ્યારે અન્યદર્શનની શ્રીમત માપુમ પોતાના દર્શનની છાપ અન્ય કોમપર પોતાની લક્ષ્મીના જાળ વડે પાડી શકે માટે જૈન ભાઈઓએ દુકી દિવિ નહિ રાખતા વ્યવહાર સુધારા-વધારા અર્થે મતત પ્રયાગ કર્તવ્ય છે વગી વર્તમાન યુગ આર્થિક સપ્તિ ભાગી વળેલો છે આખો જમાનો પૈસા નો જ પૂજારી થયો છે તરવ તો કોઈ વિરવા જ પામે છે તેવે વળતે જૈન ભાઈઓએ આત્મહિતનું પરમાર્થ તરવ અતરમા સજ્જડ રાખી બીજી કોમ સાથે હરીફાઈમાં ઉતરવાની આવશ્યકતા છે, કેમકે નહિ તો એ કોમો વડે અહાઈ જવાનો જળરો ભય છે, અને પગિણામે ધર્મની પતિતપણું છે કેમકે-

(૧) એક તો તરવ ભણી દિવિ નહિ, એટલે વસ્તુ ગતે વસ્તુનું જ્ઞાન ન હોય, અને તેમાં

(૨) સાકડી દણિ, નાણાની આકડી સ્થિતિ, એટલે બીજી કોમોના તેજમા સહેજે અજાઈ જવાનું માય જેથી પોતાના ધર્મથી પરિણામે પડવાનું જ કાળજી થાય

આમ પડવાનું ન થાય, પોતાની કોમની-પોતાના ધર્મની સ્થિતિ સારી થાય, જળવાઈ ગ્હે, ઉત્તન થાય, એ અર્થે જેન ભાઈઓએ, જેન શ્રીમતોએ સાકડી વૃત્તિ, સાકડા વિચાર જતા કરી, પોતાની કોમનું કેમ ભણુ થાય એ જ વિચાર, એ જ પ્રવૃત્તિ કર્તવ્ય છે, ઉદાર દીલથી પોતાના ધર્મ ભાઈઓને આશ્રય આપવો ઘટે છે, તેઓ શ્રીમત થાય એવી જ ભાવના રાખી એવી જ મદદ આપવી ઘટે છે પોતાની કોમ, પોતાના ધર્મની ચઢતીમા જ પોતાની ચઢતી છે એમ ચાકસ મમજવાનું છે આ એક ઉત્તમ પ્રકારનું સ્વધર્મવાત્સલ્ય છે જેનોમા ઝંજુઓ? થયેલા છે, થતા જાય છે, એ ખુશી થવા જેવું છે તેઓને ધ ધે, ઉયોગે લગાડવાની આપ રાખવી ઘટે છે અને શ્રીમત જેન વેપારીઓ અને જે । ઝંજુઓ? ઠેવા પ્રગરે અન્યોન્ય સહાયભૂત થઈ, સુસ્થિત થઈ, ધર્મ તથા ધર્મભાઈની ઉન્નતિના કારણરૂપ થાય તેનો વિચાર કરી ચોજના કરી તેને અમલમા આણવી ઘટે છે આ સળધમા મરહુમ શ્રીમાન્ શેઠ પ્રમથદ ગાયચઢની ઉદાર વૃત્તિનું ખમુસ અનુકરણ કર્તવ્ય છે

જેનોનું શ્રેય કરવા ઇચ્છતા મડળોએ આવા પ્રકારે જેનનું શ્રેય કરવારૂપે મડળના નામનું સાર્થક કરવું ઘટે છે

જેનોનું શ્રેય કેમ થાય? પાચ પદર રૂપીઆના પગારથી સતોપવૃત્તિ માનનારા સાકડા વિચારના શિક્ષકાદિ પેદા કરવાનો

લોભ રાખવા કરતા થોડા પણ ઉદારવૃત્તિના શ્રીમાન્, ધીમાન્ જોનો પેદા થાય એવો લોભ ગખવો, એવો પ્રયાસ કરવો પરમ લાભરૂપ છે એથી જ જોનનું પરમ શ્રેય થશે શ્રીમત હશે, તે જીજ્ઞાસુ શ્રીમત કરશે, નિર્ધન નહિ કરે વિદ્યાવાળો હશે તે જીજ્ઞાસુ વિદ્યા આપી શકશે, અસ નહિ આપી શકે અને જોન દર્શનની ઉન્નતિ જે જીજ્ઞાસુ શ્રીમત કે વિદ્યાવાળો કરી શકે તેના પર જ રહેલી છે અને એ જ જોનશ્રેયસ્કર પણ છે તો એવા શ્રીમાન્, ધીમાન્ જોન પેદા કરવા ભાગી એ મરજોનો લાભ રહેવો ધો છે

નિષ્પૃહપણું, તત્ત્વહાસિ ઇત્યાદિ પરપગએ પગિજામે આવવાના કાન્જરૂપ એવી ઉદારવૃત્તિથી જોનોની આર્થિક અને પાશ્વર્થિક સ્થિતિ સુધારવા ભણી શ્રીમત જોન દાનેશ્વરીઓએ, જોન શ્રેયસ્કર મરજોએ, વિવેકી જોન ગૃહસ્થોએ લક્ષ આપવું ધો છે આમ જોનોની સ્થિતિ સુધારવાની આવશ્યકતારૂપ, તથા તે કેમ સુધરે તેના કારણરૂપ હુક દિગ્દશન યથાવકાશ કરી જતા હું છે, તે સુઝ શ્રીમત ધીમત ભાઈઓને મમત થાઓ!

જોન સુનિવૃન્દે આ જાળતનો સૂક્ષ્મ વિચાર કરી યથા વસર તે સળધી યથાયોગ્ય ઉપદેશ ગૃહસ્થયોગ્ય ઠર્ત્તવ્ય છે

Christianity નું mission Christianity ના દેલાવા અર્થે પ્રતિ વન્સ કોટા રૂપીઆ ખર્ચે છે કોને ધન આપીને, કોણને દવાદારની મદદ આપીને, જોન વર્મની પ્રભાવના કોણને ખાવાનું આપીને, કોણને અન્ય વ્યવહારિક અગવડ આપીને આપીને આશ્રિત કરે છે

જાધા ધર્મોના આશય લોકોનું કલ્યાણ કરવાનો છે જાધા ધર્મવાળા એમ માને છે, કે અમારા ધર્મથી જ કલ્યાણ છે, અને એથી ધર્મધેવા યર્ધ પોતાના ધર્મમા જાધાને પ્રેરવા યથાવત્ તન-મન-ધનથી પ્રવર્તે છે ત્યારે જૈન ધર્મ કે જે એમ પ્રકાશે છે જે પાપથી દુઃખ છે, પુણ્યથી મુખ્ય છે, રાજ દેવથી જ વડે, જ્ઞાનથી મોક્ષ છે,--ગમે તે ધર્મપયવાળો હોય, પણ જો તે સમજાવી હોય, રાગ-દ્રેષ રહિત હોય, તો તેનો મોક્ષ છે, તેનું કલ્યાણ છે, એમ જે પ્રરૂપે છે, તેવા એક વસ્તુ-વસ્તુ યથાર્થ જોધનાર પવિત્ર ધર્મને ફલાવવો, તેનો જનનમુદાયને જોધ કરવો એ કેટલું જાધું કલ્યાણકારી છે? તેવા એક ધર્મની પ્રજાવના કશી, અર્થાત્ તેનો પ્રજાવ લોકોને જાધાવવો, તે પ્રજાવ જાધાવી તેઓને તે પવિત્ર શાસન પ્રતિ સન્મુખ કરવા એ કેટલી જાધી નિર્જરાના હેતુરૂપ છે? કેવા મહત્પુણ્યના હેતુરૂપ છે? જાગવાનું તો પ્રકાશે છે કે એ પવિત્ર શાસનની ઉન્નતિ કરનાર, લોકોને એ પવિત્ર ધર્મ પ્રતિ સન્મુખ કરનાર તીર્થંકર નામકર્મ જાધે છે, એ પવિત્ર ધર્મનો વિકાસ, વૃદ્ધિ, પ્રસાર અર્થે જાગવાને પ્રજાવના, વાત્સલ્ય એ આદિ સમ્યક્ત્વને દીધાવનાર જૂણો પ્રકારયા જે તીર્થપ્રજાવના, સાધર્મિકવાત્સલ્ય એ એક પવિત્ર ધર્મને પુષ્ટિ કરવાના અમેઘ કારણરૂપ છે, અત્યુત્તમ Mission છે અને તે Mission નો હેતુ સ્વધર્મીઓને યથોચિત દેશ-કાળા નુમાર સાહાય આપવાથી જરૂર આવે એમ છે Jain Mission ને ક્રોતે પમાડવાની કારગત આવીરૂપ દર્શનાચારના છેલ્લા ત્રણ અમ (૧) સ્થિરીકરણ, (૨) વાત્સલ્ય, અને (૩) પ્રજાવના ૩ એ ત્રણેનો 'વન્વર્ધ' શું નીકળે છે? ધર્મથી પડતાને સ્થિર

કરવો, સાધર્મીની યથાવત્ લક્ષિત કરવી, અને ધર્મનો પ્રભાવ પ્રવર્તાવવો એ

આ બાબનો સારાશ એ નીકળે છે, કે સાધર્મીઓની વ્યવહારિક મિથિતિ સુધારવી એ પ્રકારે હાલ સ્વામિવાત્સવ્ય થયું ઘટે છે. શ્રીમત નૈન ભાઈઓએ એ વ્યવહાર સુધારા અર્થે ધન આદિની યથાવત્ ઉદારતા અને વિવેકપૂર્વક મદદ કર્તવ્ય છે. મુનિમહાજે ધર્મનો ઉપદેશ દેશ-કાળ-પાત્રને અનુમરી ઉદારતા અને વિવેકપૂર્વક કર્તવ્ય છે. આ પ્રકારે વ્યવહારિક અને પારમાર્થિક બંને મિથિતિ સારી રીતે સુધારવા સંભવ છે. વિવેકી શ્રીમત અને ધીમત નૈનોએ આ બાબત પર અવશ્ય લક્ષ આપવું ઘટે છે. નોકારશીના જમણરૂપે પૈમા ખર્ચાય છે, તે કરતા તે પૈસાનો આવા પ્રકારે વ્યય થવો હવે ઉચિત છે.

શરૂઆતના કહેવાઈ ગયું છે, કે નૈન કોમ બીજી કોમની સરખામણીમાં જરીબ છતા, તેના તરફથી શુભ કાર્યમાં ઘણો પૈસો વપરાય છે. આ વાત સત્ય છે છતા તે વ્યયનું પરિણામ કેમ દેખાતું નથી? પરિણામ જેવું જોઈએ તેવું દેખાતું નથી એ પણ ગત્ય વાત છે. જોઈતું પરિણામ નહિ દેખાવાનું કારણ એ જ કે જે પ્રકારે એ પૈસાનો વ્યય થવો જોઈએ તે નથી થતો. તો કયા પ્રકારે એ પૈસાનો વ્યય થાય તો પરિણામ રૂકું દેખાય, તે પ્રકાર મળી જ ઉપર બધું વિવેચન થયું છે.

હવે હાનનો શ્રીમત નૈન વર્ગ તો વ્યાપારી વર્ગ છે અને જે જે સખાવનો થઈ છે અને થાય છે, તે તે વર્ગનું સ્વ

જેથી જ મહેલો ભાગે
જે કરજ થાય છે કેળવાયલા

વકીવો, દાખરો, કે બીજા નોકરોએ એ સખાવતોમા કાળો આપ્યો હોય એમ આપણને લાગતું નથી કવચિત્ તેઓએ કંઈ પણ ભાગ આપ્યો હોય તો તે કેવળ જૂજ છે આ ઉપરથી એમ સૂચિત થાય છે કે

(૧) સખાવત શ્રીમતાઈના અંગે રહેલી છે

(૨) એ શ્રીમતાઈ વ્યાપાર ઉદ્યોગને અંગે રહેલી છે

(૩) હજારો લાખો રૂપીઆની લેવડ-દેવડ, ઉધવ-પાથન કરનારા વેપારીઓ એકી વખતે હજારો લાખો રૂપી આની સખાવત કરી શકે

(૪) તંવા પ્રગરે બાધેલ પગારવાળા નોકરીયાતો, ભવે તેઓ મામિક પાવનોના પગારવાળા હોય, પણ તે ન કરી શકે જો કે જોનોમા એવા પગારવાળા નોકરો જ નથી નોથી ઉપર માસિક પગારવાળા પણ ગણ્યાગાંઠ્યા છે

(૫) કેળવણી લઈ વકીલ થયેલ કે દાકતર થયેલ જોનોમા શ્રીમત થયાના દાખલા નોંધાયા નથી વકીલાત કે દાકતરપણા વડે પોતાનું આગરૂએ ગુજરાન કરવા જેટલી પ્રાપ્તિ જ્યાં હોય ત્યાં શ્રીમતાઈ તો ક્યાથી જ આવે ? અને એમ હોય ત્યાં સખાવતના કામ પણ ક્યાથી જાને ?

(૬) કદાચ કોઈ કેળવાયેલ વકીલ આદિ બાપદાદાથી શ્રીમત રોય અને સખાવતની રુચિવાળા હોય, તો તેને દેશ-કાગ જોતા કેવા પ્રકારે એ સખાવત કરવી એ વિચાર પહોંચતો હશે

(૭) જોનો જાગ્યા ખગ પણ તે બહુ મોડા જાગ્યા આગીશ વગસ પહેના એઓએ જાગવું જોઈતું હતું,

તે વેળાએ શ્રીમત જીનોએ પોતાના બાળકોને તેમ સ્વધર્મ
જાણીને કેળવવા જોઈતા હતા તે વખતે થયેલ વકીલ,
બ્રાહ્મણ, દાકતર, વગેરે હાલ પૈમે વ્યવહારે રાજમાન
આદિમા આગળ પડતા છે એ વેળે કેળવાયલા જીનો પણ
એવા આગળ પડતા હોત અને જીન ડોમ તથા ધર્મને
ઘણા લાભ ભણી થાત

(૮) છતાં 'Better late than never' મોડા, પણ
જાગ્યા છે તે સારું છે "જાગ્યા ત્યાથી મવાર" ગણી ધીમે
ધીમે વિવેકપૂર્વક હવે શ્રીમત બાઈજીએ પોતાના બાળકો
તથા સ્વધર્મ બાઈજીને ઉદાત્તવૃત્તિથી કેળવણી, વ્યાપાર, કળા
ગૌરવ્યમા આગળ પડતા કરવા ઘટે છે, જતો દહાડો એનું
ફળ દેખાઈ આવશે ધર્મને તો લેશ માત્ર અલગ ન રાખવો,
એ તો ખસુમ ધ્યાન રાખવું કેમકે સારી નગરી મિથિતિના
પરમ આધાર જ વર્મ છે અર્થની સિદ્ધિ ન થાય, વા કામની
મિદ્ધિ ન થાય તો હરકત નહિ, પણ ધર્મની મિદ્ધિ તો
થવી જ જોઈએ તમજ મના જોડે કદી પણ અર્થની કે
કામની મિદ્ધિ ન કરવી ન કચની કેમકે ધર્મ હશે, તો
કામ પણ મિદ્ધ થશે, અર્થ પણ મિદ્ધ થશે, અને મોક્ષ પણ
મિદ્ધ થશે ધર્મ નહિ હોય તો એક પણ નહિ મિદ્ધશે માટે
ધર્મ પ્રતિ તો અવશ્ય લક્ષ ગણવું આ આપણા વિષયનો
પ્રધાન હેતુ પણ વર્મ જ છે

(૯) જીન બાઈજીની પાર્મિક અને વ્યવહારિક મિથિતિ
સુધરે એમ કરવું જીન બાઈજીને વ્યવહારમા, વેપારમા,
ધર્મા ઉગ્રોગમા આગળ પડતા કરવા જીનોમા સખાવન

નારો મુખ્ય વર્ગ શ્રીમત વ્યાપારીઓ છે એ ઉપરથી આટલી જાણતો આપણને સૂચિત થાય છે અને એ જાંધી સૂચિત જાણતોનો સાર સમુચ્ચય એ છે કે - જૈન ભાઈઓના વ્યવહાર મુજારા માટે અગત્યના મારન વ્યાપાર, ધવા ઘોગ, મજ્ય સારારે અમલ-એ છ અન્ય મનાવૃત્તિ વડે મુજારો સલામતો નથી

ફરીને કહેવાનું કે જૈન શ્રીમત ધધાદારી, મીલમાલેક આદિ વ્યાપારીઓ પોતાના ધધામા-મીલોમા જૈન ભાઈઓને જોડવા ધો છે તે ધધા ઉદારજુદિથી ખીલવી તેમા તેમને પ્રવેશ કગવવો ધો છે નોકરી-ચાકરીથી એઓને છોડાવવા ધો છે સ્વતંત્ર ધધો, સ્વાશ્રયનો ઉદયમ કરી શકે, સારી રીતે કમાતા ધમાતા થાય એમ કરી આપવું, ફરી અપાવવું ધો છે એ જાણતમા પારમી ભાઈઓનું ખામ અનુકરણ કર્તા છે

આ જાણું કહેવાનો કેવળ હેતુ ધર્મ, તે ધર્મના સાધન,
 અને ધર્મભાઈઓનું સરક્ષણ એ છે,
 ધર્મ ધર્મસાધન ને તેનું યોગક્ષેમ એ છે ધર્મ તો
 ધર્મીનું સરક્ષણ વીતનગ પ્રણીત પવિત્ર દયાધર્મ
 એ છે

ધર્મના સાધનો ત્રી જિનેદ્ર ભગવાનની પવિત્ર પ્રતિમા, નિતમહિરો, રાનમહિરો, નાનલાજાઓ, આગમ, ખોપધ શાળાઓ એ આદિ છે

અને ધર્મીઓ તો નાધુ-સાધ્વી, શ્રાવજ-શ્રાવિકારૂપ અનુવિધ સધ, તીર્થ એ છે

ધર્મને અગે રહેલા સાતે ક્ષેત્રોમા આ ધર્મના સાધનો, તથા ધર્મના આરાધનાગ પાળનાગઓનો મમારેશ સર્વથે ધર્મ જાય છે

માધર્મિવાત્સલ્યમા એ ચતુર્વિધ સઘનું વાત્સલ્ય આવી જાય છે ચતુર્વિધ મધરૂપી એ- ધર્મ પાળનાર સમુદાય પ્રતિ ભક્તિ-પ્રેમ દાખવવો, એને માહાધ્ય આપવી, એ આદિ સાધર્મિક વાત્સલ્ય છે

ધર્મના સાત ક્ષેત્રના આ સાત અંગ છે —

(૧) જિનપ્રતિમા, (૨) ચૈત્ય, (૩) શુભ, (૪) માધુ (૫) શાધ્વી, (૬) શ્રાવક, અને (૭) શ્રાવિકા

આ બધાનો આધાર હાલ દેશ-કાળ જોતા ગૃહસ્થ શ્રાવક ઉપર છે ગૃહસ્થ શ્રાવકની નિધિતિ સારી હશે, તેના ગૃહસ્થધર્મ દીપતો હશે, તો માધુ બધાનો આધાર ગૃહસ્થ ધર્મને સુલભતા થશે, અને સાધુ શ્રાવક - ધર્મ દીપશે કેમકે સાધુધર્મે સ્થિત

એવા સાધુને પરમ અવશ્યક ગૃહસ્થ જ છે તેમજ જિનમંદિર, જિનપ્રતિમા, જ્ઞાનશાળા આદિનો પણ આધાર સુસ્થિત ગૃહસ્થ ઉપરજ છે ‘કુવામા હશે, તો હવાડામા આવશે’ આમ વિચારી હાલ તો ગૃહસ્થ ધર્મ, જે ઈનિષ્ઠપ્રાય અવ્યવસ્થિત થઈ ગયો છે, તેની નિધિતિ સુધારવા શ્રીમત-ધીમત નૈઃ લાઘ્યોએ લક્ષ આપવું ઘટે છે પૂર્વ ॥ જેનો પૈકી વસ્તુપાળ તેજપાળ, વિમળશાહ, વાગલાટ આદિ જેવા થવા-કરવા ભણી લક્ષ રાખવું, રખાવવું ઘટે છે સ્વામિવાત્સલ્યનો આ અચુતમ પ્રકાર છે

નાગે મુખ્ય વર્ગ શ્રીમત આપાગીઓ છે એ ઉપરથી આટલી જાણતો આપણને સૂચિત થાય છે અને એ જાણી સૂચિત જાણતોનો માગ મમુસ્વય એ છે કે - જૈન ભાઈઓના વ્યવહાર મુત્તરા માટે અગત્યના સાત વ્યાપાર, ધધા ધોગ, નાન્ય સત્તરે અમલ-એ છે અન્ય ગેવાણતિ વડે મુત્તરા સભવતો નથી

કગીને કહેવાનું કે જૈન શ્રીમત ધધાહારી, મીલમાલેક આદિ વ્યાપારીએ પોતાના વધામા-મીલોમા જૈન ભાઈઓને જોડવા ઘટે છે તે ધધા ઉદારબુદ્ધિથી ખીલવી તેમા તેમને પ્રવેશ કરાવવો ઘટે છે નોકરી-ચાકરીથી એઓને છોડાવવા ઘટે છે સ્વતંત્ર ધધા, ન્યાયનો ઉદ્યમ કરી શકે, મારી રીતે ઝગાના ધમાતા થાય એમ કરી આપવું, કરી અપાવવું ઘટે છે એ જાજનમા પારખી ભાઈઓનું ખામ અનુકરણ કરતો છે

આ જાણું કહેવાનો કેવળ હેતુ ધર્મ, તે ધર્મના સાધન,
 અને વર્મભાઈઓનું સંરક્ષણ એ છે,
 ધર્મ, વર્મસાત્ત ન તેનું યોગક્ષેમ એ છે ધર્મ તો
 ધર્મીનું સન્માન વીતરાગ પ્રણીત પવિત્ર દયાધર્મ
 એ છે

ધર્મના સાધનો ત્રી જિનેદ્ર ભગવાનની પવિત્ર પ્રતિમા,
 જિનમંદિરો, જ્ઞાનમંદિરો, જ્ઞાનશાળાઓ, આગમ, પૌષ્ઠ
 શાળાઓ એ આદિ છે

અને ધર્મીઓ તો માધુ-માધ્વી, શ્રાવસ્-શ્રાવિમ્બકપ
 સ્થ, તીર્થ એ છે

ધર્મને અંગે રહેવા માટે મેત્રોમા આ ધર્મના સાધનો, તથા ધર્મના આરાધનાગ પાળનાગએનો મમાવેશ સર્વાંગે થઈ જાય છે

સાધર્મિવાત્સલ્યમા એ ચતુર્વિધ મઘનું વાત્સ ૨ આવી જાય છે ચતુર્વિધ મઘરૂપી એક ધર્મ પાળનાર સમુદાય પ્રતિ ભક્તિ—પ્રેમ દાખવવો, એને માહાત્મ્ય આપવી, એ આદિ સાધર્મિ વાત્સલ્ય છે

ધર્મના જ્ઞાન દોષનાં આ સાત અંગ છે —

(૧) જિનપ્રતિમા, (૨) ચૈત્ય, (૩) શ્રુત, (૪) સાધુ (૫) ગાંધી, (૬) શ્રાવક, અને (૭) શ્રાવિકા

આ બધાનો આધાર હાવ દેશ—કાળ જોતા ગૃહસ્થ શ્રાવક ઉપર છે ગૃહસ્થ શ્રાવકની સ્થિતિ સારી હશે, તેનો ગૃહસ્થધર્મ દીપ્તો હશે, તો સાધુ બધાનો આવાર ગૃહસ્થ ધર્મને મુક્તભતા થશે, અને સાધુ શ્રાવક ધર્મ દીપ્તશે તેમકે સાધુર્મે સ્થિત

એવા સાધુને પન્ન અવસ્થા ગૃહસ્થ જ છે તેમજ જિનમંદિર, જિનપ્રતિમા, જ્ઞાનશાળા આદિનો પણ આધાર સુસ્થિત ગૃહસ્થ ઉપરજ છે ‘કુવામા હશે, તો હવાડામા આવશે’ આમ વિચારી હાવ તો ગૃહસ્થ ધર્મ, જે કનિષ્ઠપ્રાય અભ્યવસ્થિત થઈ ગયો છે, તેની સ્થિતિ સુધારવા શ્રીમત—ધીમત જે । ભાઈઓએ લક્ષ આપવું ધો છે પૂર્વના જેનો પંકી વસ્તુપાળ તેજપાળ, વિભજશાહ, વાગલાટ આદિ જેવા થવા—કરવા ભણી લક્ષ રાખવું, રખાવવું ધો છે સ્વામિવાત્સલ્યનો આ અત્યુત્તમ પ્રકાર છે

જૈન કોન્ફેરન્સે આ બાબત ખમ્બસ ધ્યાનમાં લઈ હોય એ તો તે અર્થ પ્રવર્તવું ઘટે છે, યથાયોગ્ય યોજના ઘડી તેને અમલમાં આણવી ઘટે છે. મોટા શહેરો પૈકી અમદાવાદ, સુમર્ષ, પાટીતાણા આદિ જે જે સ્થળોએ વરમમાં પાંચ માત્ર વાન નોકાગ્રી જમવી હોય, અને એક દરે લાખો રૂપી આનો વ્યય થતો હોય તે તેમ ન થવા દેતા, તે અંગે વપ નવાના પૈસા ભવિષ્યમાં અનેક નોકાગ્રી કરવાની શક્તિવાળા નિહાન અને શ્રીમાન બેનો પેદા થાય એવી રીતે વપરાવવા ઘટે છે. જેનોની આમાન્યપણે સ્થિતિ સારી હતી, તે વેળા માવા જમણો વાજળી હતો, પણ હાલ તે એ ભાવિ સારા માટે જામ રાખવા ઘટે છે. વળી ભવિષ્યમાં સારી સ્થિતિ થશે તેજો જમણો થઈ રહેશે તેમજ વિવેકી માણસોનું વર્તન સ્થિતિને અનુસરી હોય છે.

પ્રત્યક્ષિત મનથી થએલ કામ જનું ફલદાયી થાય છે. પ્રત્યક્ષિત મનથી થએલ કાર્ય સાકડા ફળ, અપ ફળવાળું થાય છે. પ્રત્યક્ષિત વૃત્તિ રાખવી પડે છે, એનું કારણ ફક્ત વેગિની સ્થિતિ નાંકડી થઈ ગઈ છે તે છે. આમ જમી સ્થિતિ નોડ તેન પર્મ, તેના માધનો અને તેના પાળનારનું ભાવિ ગેય વાય એ અર્થે રમ્તો લેવો યોગ્ય છે.

શ્રીમત નંનોએ આ લક્ષમાં લેવું ઘટે છે. સુત્ર મુનિ વગેરે આ બોધ આપવો અવશ્યનો છે નહિ તો લાય રહે છે, કે ભાવિ જાણે જૈન સમુદાય મુનિમોનું કર્તવ્ય ઘણું અપ થતો જશ કારણ (૧) એક તો સ્થિતિ મારી નહિ, એટલે

ગમે તેની મેવા ચાકરી કરવી પડે, અને અન્ય સહવાન
જેનપણ ભૂલી જવાનો મહત્વ, અને (૨) તત્ત્વજ્ઞાનનો અભાવ
માટે જૈનધર્મ, તેના સાધનો, તના પાળનાનઓનુ ડગ્ગણ
કરવુ હોય, તેા હજી મુવલતા છે વખતના વહેવા માથ
ઠહિનતા આવતી જશે

સ્વામિવચ્છગ આદિ પાછગ જમણવાનરૂપે પૈતા ન
ખર્ચાના ઉપર જણાવેનરૂપે ખચાવા
ઉપસહાર અગે આ બધી વાત થઈ, વ્યવહાર
મુધારાની આવશ્યકતા અને એા

રમ્તાનુ આ દર્શન વચુ

હવે એ સ્વામિવાત્સ-ય કોને કહે છે, અને કેવા પ્રજાને
વર્તવ્ય છે, કોણે કોણે કરેલ છે, અને એનુ શુ પ્રગળ, એ
પૂર્વના મહાપુરુષો પ્રગાળી ગયા છે, તે પ્રગારે જણાવીના
ઉપર જણાવેલ છે તે પૂર્વના મહાપુરુષના ઉપદેશને ધ્યાનમા
લઇને જ જણાવેલ છે

ॐ नमो तिथ्यस्म

स्वामिवात्सल्य

ઉત્તર ખુદ અવતરણે

સ્વધર્મ ય પુણાતિ નમસ્તર્મ સર્વદા ।

૫૫ મહેતા

‘ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ માક્ષમાર્ગ ’

—સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન, અને સમ્યક્ ચારિત્ર એ મોક્ષનો માર્ગ છે. આમ તત્ત્વાર્થના પ્રારભમાં જ ઉમા સ્વામિ પ્રકરે છે. મોક્ષનો માર્ગ આ છે — વસ્તુગતે વસ્તુના સ્વરૂપની સલાવત શ્રદ્ધા રાખવી, તેનું સ્વરૂપ જાણવું, અને તે જાણી તે પ્રમાણે વર્તવું, છાડવા યોગ્ય છાડવું, આદરવા યોગ્ય આદરવું, — એવો અમાધૈ સમ્પેપ જર્વ નિકળે .

“ તત્ત્વાથશ્રદ્ધાન સમ્યગ્દર્શનમ્ ”—

વસ્તુગતે વસ્તુના સ્વરૂપમાં શ્રદ્ધાન, ભાવ, રુચિ, હજી તે સમ્યગ્દર્શન છે. આવા ભાવવાળા, આવી શ્રદ્ધા-રુચિ વળા સમ્યક્દષ્ટિ એવા કહેવાય છે, અને એ શ્રદ્ધાને સમ્યક્સ્વ કહે છે, કે સમ્યક્દર્શન કહે છે. તે સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્તિ અર્થે, તેની વિરુદ્ધિ એવ બગવાન કેટલાક આચરણનો જોષ કરે છે એ આગરણો તે આ —

નિસ્સર્વિઞ્ન નિર્ફલ્ગિઞ્ન નિર્વિવિતિગિચ્છા અમૃદદિટ્ઠી ય ।

ઉચ્ચૂહ ધિરિવરણે વચ્છન્ન પમારણે અટ્ઠ ॥

(૧) નિ શક્તા, (૨) નિ કાક્ષા, (૩) નિર્વિવિતિગિચ્છા, (૪) અમૃદદિટ્ઠિ, (૫) પરશુલુપ્રકાશન, (૬) નિર્ધરીકગ્ણુ, (૭) વાત્સલ્ય, અને (૮) પ્રભાવના, — એ આઠ દર્શનના આચાર છે અર્થાત્ એ આચાર પાળવાથી દર્શન પ્રાપ્તિ થાય છે. મ્યજ્ઞાતરે તેને સમ્યક્ત્વના આઠ આભવણુ ડહ્યા છે, અને તે વાસ્તવિક જ છે “વાત્સલ્ય” ધર્મને સમ્યક્ત્વનો એ-મનુ-પ્રમાર -હો, તે વાત્સલ્ય શુ? એ ચથાર્થ જાણવું જરૂરનું છે. શ્રાવક-શ્રાવિધના મમુદાયને એકા લોજન આપવું એટલે જ માત્ર એનો અર્થ નથી, એનો અર્થ તો ઘણો વિશાળ છે, જેમકે —

“જા ધમ્મિયસુ ભક્તો, અણુચરણં કુણ્ણદિ પમ્મમદ્દાપ ।

પિય ધયણ જપતા ઘઠ્ઠહ્હ તસ્સ મન્નમ્મ ॥”

(સ્વામી કાર્તિકેય અનુગ્રેખા ૪૨૦)

અર્થ —તે બચ્ચણવનો આ વાત્સલ્ય ગુણુ કે કયો? તો કે સમ્યગ્દિષ્ટિ એવા પોતાના ધર્મજન્યુઓ પ્રતિ લક્ષિત કરવી, પરમ શ્રદ્ધા, પ્રેમ વડે એઓનું અનુચરણુ કરવું, પ્રિય શબ્દો વડે તેઓ સાથે વાત કરવી, એ એ વાત્સલ્ય એટલે શુ? તો કે વાત્સલ્ય એટલે પ્રેમ ડેના જેવો પ્રેમ? તો કે ગાય જેમ પોતાના વત્ત (વાછડા) પ્રતિ વાત્સલ્યભાવ-પ્રેમ ભાવ દેખાડે તેવો તાત્પર્ય કે લચ્ચણવ પોતાના સમ્યગ્દિષ્ટિ ધર્મજન્યુ પ્રતિ, ગાય જેમ વાછડા પ્રતિ પ્રેમ ધરને, તેવો પ્રેમ રાખે.

“અનયત્તમદિમાયા શિવમુગ્ધલક્ષ્મીમિવધને ધમે ।

મયેત્થપિ ચ મર્ધમિષુ પરમ વાત્મલ્યમાત્મેયમ ॥ ’

(શ્રી અમૃતચદ્રાચાર્ય, શ્રી પુ સિ ઉ ૨૦)

અર્થ — પોતાનું હિત ઇચ્છતા એવા સમ્યક્દષ્ટિ વાળ્ય
છોડે આમા પરમ પ્રેમભાવ, પરમ વાત્સલ્યભાવ નિરતર
રાખવો ઘડે કે શેખા? તો કે (૧) શિવસુખની લક્ષ્મીનું પરમ
કારણ એવા જૈનધર્મ, (૨) અહિંસા, ૨ને (૩) પોતાના ણધા
સ્વધર્મ બાઈઓ તાત્પર્ય કે ।મં તેમજ તે ધર્મ પાળનારા
સ્વધર્મજનુ પર કેરી પ્રીતિ ગખરી? તા કે ગોવ મ મરીખી
જેમ ગાય પોતાના વાહડા પન્ના પ્રેમને લઈ સિંહ સન્મુખ
પણ પ્રાણહાનિનો ભય ગખ્યા વિના ભય છે, તેમ ધર્મ
તમા છોડે પોતાના ધર્મજનુ પ્રતિ તેને કદ આલ્યે નને ગમે
તે પ્રગરે જન્વાવવા, હાથ આપવારૂપ પ્રીતિ દાખવવી ઘડે
ભગવાન આને વાત્સલ્યગુણ કહે ે સમ્યક્ત્વનુ આ વાત્સલ્ય
ધર્મરૂપ સાતમું અંગ છે

“સ્વશૃચ્યાન્ પ્રતિ સદ્ભાગ્યમનાથાપેતવેતરા ।

પ્રતિપત્તિયથાવાગ્ય વાત્મલ્યમભિરુચ્યત ॥

(જ્ઞાનમંદક આ આ ૧૭)

અર્થ — આ વાત્સલ્ય ગુણ કહેવાય કે કયો? તો કે
પોતાના મુકુના, એટલે પોતાના ધમના એવા સમ્યક્દષ્ટિ
છોડોની નિષ્પટપણે, સમ્યક્ભાવ વડે, યથાયોગ્ય સેવાબક્ષિ
જરી તે, તેઓનો સદ્ભાવપૂર્વક સંકાર કરવો તે, માઠી
નિયતિ થોડે તેઓને યથાયોગ્ય નડાય આપવી તે સત્યાર્થ
વાવ સહિત, કપટ રહિત યથાયે ગ્ય તેઓની પ્રતિપત્તિ કરવી,

અર્થાત્ એવા ભાઈઓ આંગે ઊઠી સામા જવું, વહન કરવું, તેઓના ગુણનું મતવન કરવું, અજલિ જોડી આજ્ઞા માગવી, પૂજા-પ્રશામા કરવી, ઉંચે આસને બેસાડી, પોને નીચે બેઠવું, જેમ કોઈ દુગ્ધિને ઘણા પૈમાનો લાભ પ્રાપ્ત થયો હોય અને હર્ષ પામે તેમ પોતાના ધર્મજાધુને જોઈ હર્ષ પામવો, પ્રીતિ કરવી, યથાવચર આહાર, પાન, વસ્ત્ર તથા ખીજી દ્રવ્ય પુસ્તકાદિ ઉપકારક ચીજ આપવી, વૈયાવૃત્ત્ય કરવું, એ આદિ-પૂર્વક આનંદ માનવો એને વાત્સલ્ય ધર્મ કહે છે

શ્રી મહામુખજીવૃત તત્ત્વાર્થસૂત્ર ભાષાતરમા ઠહુ છે, કે આ કા જો વડે ઉપમા ગ્રહિત, અર્થિત્ય વિભૂતિનું કારણ, ત્રિવેકચ જ્યવત એવું તીર્થ રનામ પુણ્ય કર્મ બધાય છે - કયા કયા કારણો? તો કે “દશનવિશુદ્ધિયિનય સપન્નતા યાવન્ પ્રથચનવમલ્લમિતિ તીર્થગત્યમ્ય ॥” (૨૪) અધ્યાય ૬ એજ તત્ત્વાર્થમૂત્રની અર્ધપ્રશિકામા તેના ઈર્તા શ્રીમાન્ x x x એજ અધ્યાયના એજ સૂત્રને અગે “વાત્સલ્ય” અગે આ પ્રમાણે કહે છે

“વગી જિનેદ્ર દેવતા કહા ધર્મમા તથા તે ધર્મના ધારવાવાળા એવા સાધર્મિડોમા, તથા ધર્મના કારણોમા નિત્ય અનુરાગ, પ્રેમ, ભક્તિ રાખવા એ વાત્સલ્ય અગ છે” પૃ ૩૮૫ પૃ ૩૮૮-“વગી જેમ ગાય વાછડા પ્રતિ પ્રીતિ કરે, તેમ સ્વધર્મીને જોતા સ્નેહવડે ચિત્તનું લિંગધર્મજવું, અર્થાત્ પોતાના સ્વધર્મી જાધુને જોઈ હર્ષ હર્ષ પામવો એ પ્રવચનવાત્સલ્ય ભાવના જાણવી” આ ભાવનાઓ વડે તીર્થકર નામકર્મ બધાય એજ તત્ત્વાર્થાધિગમ સૂત્રના ભાષ્યમા શ્રીમાન્ ઉમા સ્વાતિ વાચક પોતે એજ ભાવનાના અધિકારે તીર્થકર નામ.

કર્મના આસવના હેતુ શુ, તે કારણરૂપે પ્રકાશે છે કે- (૫૫૧-૫૨)

“વતે ગુણા નમન્તા વ્યન્તા યા તીર્થકરનામ્ આત્મયા મયતિ ।” આ પૂર્વોક્ત બધા ગુણો અથવા પૃથક્ પૃથક્, જેમ કે- દર્શનવિશુદ્ધિ, વિનયસપનતા, વાત્સલ્ય આદિ બધા ગુણ મળીને, અથવા એ સોળમાથી યથાસંભવ એક દર્શનવિશુદ્ધિ કે વાત્સલ્ય, —એમ એક બે ચાર ગુણો વડે તીર્થકર નામ કર્મનો આશ્રય થાય છે

“અર્હચ્છામનાનુષ્ઠાયિના ધૃતધરાણા ચાલયુદ્ધતપમ્બિ શૈશ્વગ્લાનાદીના ચ સમ્પ્રદોષપ્રહાનુપ્રદવારિત્વ પ્રવચનવાત્મલ ત્વમ્ ।” અર્થ —અરિહંત ભગવાને પ્રરૂપ્યો જે ધર્મ તેનું અનુષ્ઠાન કરનારા, ધૃતધર, તેમજ જાગ, વૃદ્ધ, તપસ્વી, શૈશ્વ, ગ્લાન આદિ નાધર્મિઓ ઉપર સંપ્રહ, ઉપગ્રહ, અનુગ્રહ કરવો એનું નામ પ્રવચનવાત્સલ્ય

સ્વામિવાત્સલ્ય અને શ્રીમદ્ આત્મારામજી

સ્વામિવાત્સલ્ય કેવા પ્રકારે કરવું જોઈએ તે માટે મહુમ શ્રીમદ્ આત્મારામજી પ્રકાશે છે કે —

“જેની લોગોડી દો ઇંદ્રિય બહુત જગરજન્ત હો ગર્હ છે એક તો નાક એર હસરી જિહ્વા, ક્યોકિ નાકકે વાન્તે અર્થાત્ આપકી નામઠરીકે વાન્તે લાખો રૂપીઆ લગાકે જિનમદિર બનવાને ચલે વતે છે, એર જિહ્વા કે વાસ્તે આનેમે લાખો રૂપીઆ ખર્ચ કરતે હૈ કોઈ પૂછે જિ હું જિનમદિર અથવા સ્વામિવાત્સલ્ય કરનેમે પાપ છે ?

જવાળમે જિનમદિં જનવાનેકા ઓર સ્વામિવાત્સલ્ય ઝનેડા ફલ તો સ્વર્ગ ઓર મોક્ષ હૈ પરતુ જિનેશ્વર દેવને તો એસા કહા કી જો ધર્મક્ષેત્ર ળીગડતા હોવે તીસડી સાર સભાજ પહિલે કરની ચાહિયે જિસ ગાવકે લોજ ધનહીન હોવે, ઓર ધ્રાવકકા પુત્ર ધનહીન હોવે, તીમડો કીસિકા રોજગારમે લગાકે તીસકા કુટુંબ પોપપ હોવે એસે કર ચહ સ્વામિવાત્સલ્ય હૈ હમ જનીયે લોડોકે જમાવનરૂપ સ્વામિવાત્સલ્યા નિરોધ કરતા હૈ, યા ન સમજતા ભમદારીકે વાન્તે ઇસ ગાવકે જનિયોને ઉમ ગાવકે જનીયોને જમાયા, ઓર ઉસ ગાવવાલોને ઇસ ગાવકે જનીયોકો જમાયા, પરતુ સાહામ્મિકો (સાધર્મિક) સાહાય્ય કરનેકી જુદિમે નહિ તીમ । હમ સ્વામિવાત્સલ્ય નહિ માનતે, પરતુ ગદ્દેખુડ કની માનતે હૈ ”

સ્વામિવાત્સલ્ય અને શ્રીમાન રત્નશેખરસૂરિ

સ્વામિવાત્સલ્ય કેમ કરવુ એ મળધમા “શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી” આદિ અનેક પ્રકરણોના ઝર્તા, પૂર્વના એક ધુરધર આચાર્ય શ્રીમદ રત્નશેખરસૂરિ પ્રકાશે છે —

‘ સાધર્મિકવાત્સલ્ય ગણુ સવ માધર્મીલાઈઓનું અથવા કેટલાકનું શક્તિ માફક કરવુ સાધર્મીક લાઈનો યોગ મળજો પ્રાય હલ્લ છે- કહુ છે —

‘ મર્વે જીવો સર્વે પ્રકારના જળધો માહોમાહે પૂર્વે પામેલા છે, પરતુ માધર્મિક પ્રમુખ મળધને પામનાજ જીવો તો કેમકે કેમણે વિરલા જ હોય છે

સાધર્મી બાઈએનો મેવાય પપ્પ ધણો પુણ્યકારી છે, તો પછી સાધર્મીનો સાગ્રમાદ્યા મુજબ આદરમત્કાર કરે તો પુણ્યળય યાય એમા કહેવું શું? કહ્યું છે કે —

‘એક તરફ મવે ધર્મ અને બીજી તરફ સાધર્મિક વાત્સલ્ય રાખી બુદ્ધિશી ગ્રાન્થાએ તોલીએ તો જ ને મરખા ઉતરે છે’

સાધર્મીનો આદરમત્કાર આ રીતે કરવો — પોતાના પુત્ર વિરેનો જન્મ મહોત્સવ-વિવાહ પ્રમુખ હોય તો સાધર્મિક બાઈએને નિમત્રણ કરવું, અને ઉત્તમ ભોજન, નામૂવ, વસ્ત્ર, આભરણ પ્રમુખ આપવું જ્ઞાત્ય તેઓ કોઈ સમયે તકટ દશામા આવી પડે, તો ગાડનું ધન ખર્ચીને તેમને જાડનમાદે કાળવા પૂવકર્મના અતનાયના હોયથી કાઢનું ધન જતું રહે, તો તેને પાંચે પૂર્વડી અવશ્યામા લાવવો જે પોતાના સાધર્મી બાઈઓ । પૈયે ટકે મુખી ન કરે, તે પુત્રવતી ગોગર્ભ યા કામની? કહ્યું છે કે —

‘તેમણે દીન જનોનો ઉદ્ધાર ન કર્યો, સાધર્મિકોનું વાત્સલ્ય ન કર્યું, અને દુષ્ટને વિા વીતરાગનું ધ્યાન ન કર્યું, તેમણે પોતાનો જન્મ વૃથા ગુમાવ્યો’

પોતાના સાધર્મી બાઈઓ જે ધર્મથી જાણ થતા હોય, તો જમે ત પ્રમા તેમને ધર્મને વિા ચિર કરવા જે તેઓ ધર્મકૃત્ય કરવામા પ્રમાદ કરતા હોય, તો તેમને યાદ કરાવી અનાચા મારી નિજાવા એ પ્રમુખ કરવું કહ્યું છે કે —

‘પ્રમાદ કરે તો યાદ કરાવવું, અનાચામા પ્રવર્તે તો નિજાવા, રૂકે તો પ્રેરણા કરવી વરવા રૂકે તો વારવાર પ્રેરણા કરવી’

તેમજ પોતાના સાધર્મિકોને વાચના, ધૃત્વના, પરા
વર્તના, અનુપ્રેશા, અને ધર્મકથા ઇત્યાદિકમા યથાયોગ્ય જોડવા
શ્રાવિકાનું વાત્સલ્ય પણ એ પ્રકારે કરવું ”

આમ શ્રી શ્રાદ્ધનિધિમા શ્રીમદ્ રત્નચેખગ્સૂત્રિ નાધર્મિક
વાત્સલ્ય અંગે પ્રકાશી ગયા છે

સ્વામિવાત્સલ્ય અને શ્રીમદ્ દેમચ દ્રાચાર્ય

સાત હોતે ધન વાપરવા નબળી ઉપદેશના અધિકાર
કલિમાલસર્વજ્ઞ શ્રીમદ્ દેમચ દ્રાચાર્ય શ્રી યોગશાસ્ત્રમા
પ્રકાશે છે કે —

“સાતમું—સાધર્મિક જોવા શ્રાવકોને માટે પણ પોતાનું
ધન વાપરવું તેઓને પોતાના પુત્ર આદિકના વિવાહ મહો
ત્સવમા નિમત્રણ આપી જમાડવા, તેમને વસ્ત્રાભરણો આપવા,
દુઃખમ થી પોતાનું વન ખર્ચાને પણ ઉગારવા, તેમને ધર્મ
ક્રિયા કરવા માટે પોષધશાખાઓ કરાવી આપવી, વગેરે
જાનેક પ્રકારે તેઓની લલિત કરવી, અને તેવીજ રીતે શ્રાવિ
કાઓ અર્થે પોતાનું ધન વાપરવું”—શ્રી યોગશાસ્ત્ર, ૩ પ્રકાગ

સ્વામિવાત્સલ્ય અને શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરિ

સ્વામિવાત્સલ્ય ॥ અંગે શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરિકૃત ધર્મ
ખિંદુની ટીકામા આ પ્રમાણે પ્રકાશેવ છે —

“વાત્સલ્ય = મમાનધાર્મિકજનોપકારવરણમ્”

અર્થ — સાધર્મિક જનના ઉપર ઉપકાર કરવો—જોડવે
અરખા ધર્મવાળા પ્રતિ પોતાની શક્તિ અનુસાર સાહાય્ય
આપવું —શ્રી ધર્મ ૨ અધ્યાય

એક દહાડો શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય શાકે જરી નગરીમા
પધાર્યા તે નગરમા ધનાગા નામે નિર્ધન આવક રહેતો હતો

તેણે પોને શીયાળામા ઓઢવા માટે

સ્વામિવાત્સલ્ય અને પોનાની સ્ત્રીના હાથે સુતર કતાવીને

રાજેન્દ્ર કુમારપાળ તેનો એક જાડો ચોક્કાળ બનાવ્યો

હતો, પણ ભાવ આવવાથી તેણે

તે ચોક્કાળ શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યને બહોરાવ્યો પછી જ્યારે

તે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય શ્રી પાટણમા પધાર્યા, ત્યારે શ્રી કુમાર

પાલાદિ બહોતેર રાજાઓ અને કુબેર આદિ અઢાર હજાર

ધાવડો પોતપોતાની ઋદ્ધિ સહિત તેઓની સામે આવ્યા

તે વખતે શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય પોતાના શરીર પર તે જ

જાડો પાણ્ડુકોળનો ચોક્કાળ ઓળ્યો હતો તે જોઈ શ્રી કુમાર

પાળ ગજાએ તેમને કહ્યું કે ભગવન્! આપ મારા ગુરુ થઈ

આવા નિર્માલ્ય વસ્ત્રો પહેરો છો, તેથી મને લજ્જા થાય છે

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય શ્રી કુમારપાળને કહ્યું કે હે રાજન્! તમે

આ પૃથ્વી પર રાજ્ય કરો છો, અને તમારા મુનિઓને આ

વસ્ત્ર દાન દેનારા માધર્મી આવડો જ્યારે મહા મુશીબને

પોતાનું મુજબન બચાવે છે, તેથી તમને શું લજ્જા નથી

માવતી? જામે તો નિષ્પ્રહી મુનિ છીએ અને સામાન્ય

વસ્ત્રો પહેરીએ તો જ અમારી ગુરુતા જળવાઈ રહે છે

આ માલગી શ્રી કુમારપાળ રાજેન્દ્રે અભિશંક લીધો,

કે આજથી હવે માર દર વર્ષે સ્વામિવાત્સલ્ય કરવું, અને

નિરાધાર ધાવળેને દર દિવસે મારે દશહજાર મોના મહોર

આપવી, આવી રીતે દાન દેના થમ તેને વરસની એક કોડ

સોના મહોર જોઈતી હતી, અને ચૌદ વરસો દરમિયાન તેણે

એવી ચોદ કરોડ સોના મહાર પોતાના સાધર્મિક ભાઈઓને આપી તેઓનું દારિદ્ર ટાળ્યું ”

—શ્રી રત્નમદિરગણિદ્રુત ઉપદેશતરંગિણ્યા દ્વિતીયતરંગે

“ઢોલે પોતાને! જન્મ વૃથા ગુમાયો છે?” — એ સ્વામિવાત્સલ્ય અને મળધી અધિનારે શ્રી આદ્યવિધિમા આદ્યવિધિ કહેલ છે કે —

“ન કયં દીપ્તુદરણ, ન કયં માહમ્મિજાણ વન્છલં ।

દિયયમિ વીયરાઓ, ન ધરિઓ દારિઓ જમ્મા ॥”

અર્થ —જેણે દીન લોકોનો ઉદ્ધાર કર્યો નથી જેણે સ્વામિવાત્સલ્ય કર્યું નથી, તેમ જેણે હૃદયમા શ્રી વીતરાગ પ્રભુને ધાર્યા નથી, તેણે પોતાનો જન્મ વૃથા ગુમાવ્યો છે

પુત્ર અન્ય પ્રકારે કહે છે ઢોનો જન્મ સફળ છે? તો કે—

“માર્ધમિવાણા વાત્મલ્ય મોજનાચ્છાદનાદિમિ ।

યમ્તનોતિ નરો ભાવાત, તજ્જમ સપ્ત મયેત્ ॥”

અર્થ —જે જન ભાવપૂર્વક, પ્રેમપૂર્વક, નિષ્કપ/પણે સ્વધર્મીઓનું ભોજન, વસ્ત્ર, ધન, ઔષધ એ આદિ વડે વાત્સલ્ય કરે, તે પ્રતિ પ્રીતિ દાખવે, ગાય વાછડાની સભાળ લે-રાખે, તે પ્રકારે તેઓની સભાળ લે, તે જનનો જન્મ સફળ થાય છે,

શ્રી આદ્યવિધિ આદિ પ્રત્યુ ગથોના કર્તા શ્રીમદ્ સ્વામિનાત્સલ્ય અને રત્નગેખર સૂરિના પ્રશિષ્ય શ્રી ઉપદેશતરંગિણી રત્નમદિર ગણી ઉપદેશતર-ગિણીમા સ્વામિવાત્સલ્ય અધિનારે આ વાતો કહે છે

૧ તપગચ્છનાયક શ્રી ગોમતિલઙ્ગસૂરિ એક વખત મુરગિરિ (સ્વગિરિ) માં શા જગન્નિહના યેગ ગૃહજ્ઞિનાલયમાં દર્શને પધાર્યા હતા તે વખતે તે શેઠે ક્રૂર સાતસો મેના મહોત્સવ ખર્ચી તાબૂવ શ્રી મધને આપેવ હતા (તાબૂવ અર્થેજ માતનો મુવર્ણ મહોત્સવ ખર્ચ થયો, તે ખીજી સામગ્રી માટે કેટલો વાધો ખર્ચ થયો હશે ? કેવી સ્વામી ભક્તિ ! કેટલું ઉદાર હીલ ! જેનોજે આવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ છે ગૃહસ્થધર્મ જો પ્રકારે હીમે, અને દીપાવે)

૨ શ્રી ગોમતસુદરસૂરિના વારે વિગવશાહ શેઠની ભાર્યા ખેમાળાજીએ સમગ્ર દેશના શ્રી સઘમાં સાકરનું લાલ્લું ગરું હતું

૩ પ્રથમ કહેવા મુરગિરિવાળા જગન્નિહ શેઠે પોતાના ત્રણસો માધર્મી ભાઈઓને પોતાના જેવી રિથિતિએ આપ્યા હતા (વર્તમાન શ્રીમત જેનોને આ દાખલા બહુ ઉપકારક, ઉપદેશક થશે) હમણા જ થઈ ગયેલા શ્રી કચ્છી નયા જોશ વાળ જ્ઞાતિના એક અગ્રસર શેઠ નરશી નામા, જેની દુક તથા ધર્મગાળા શ્રી પાલિતાણા મિદ્ધમેત્રે વિદ્યમાન છે, તેણે સદ્ભાવપૂર્વક પોતાની જ્ઞાતિના ધર્મજન્યુઓને સુચિન કર્યા હતા

૪ આ ગિવાય જવડશાહ, ઉદાયન મત્રી, બાહડ મત્રી, પેધડશાહ, ઝાઝણશાહ, જગદુશાહ, ભીમાશાહ, ધનાશા, ગાજરીશાહ, વર્ધમાનશાહ આદિ અનેક પુણ્ય શાળી જેન ગૃહસ્થોએ સિલ્લ સિલ્લ પ્રકારે સ્વધર્મવાત્સલ્ય કહેલ છે કોઈએ જમણુદારા, કોઈએ વસ્ત્ર-પાત્ર આપીને,

૨ અમારી શક્તિ છતાં અમે સાધર્મિકે, વાત્મન્ય રૂપ જમણું ન આપીએ, તો દુર્જનો અમારી લાદજોઈ કરશે એવા દુર્જનના ભયથી, અપવાદની બહીકથી દુર્જન આદિને ભોજન આપવું એ માડવાત્મન્ય કહેવા યોગ્ય છે

૩ માત, પિતા, તથા શ્વસુપક્ષાદિ ૥ નવજનોને પ્રીતિ આદિની વૃદ્ધિ માટે જે ભોજનજન દેવું, તે સ્વજન વાત્મન્ય કહેવા યોગ્ય છે

પણ આ ત્રણે પ્રકારના વાત્સન્યમા ધર્મજુદ્ધિ નહિ હોવાથી, તે નિગ્રહક છે સાર્યક તો —

૪ પ્રત્યુપકારની ઈચ્છા વિના ફક્ત ધર્મજુદ્ધિથી પૈમાદાર કે ગંગીગ એવા સાધર્મિકોને ભેદ ગણ્યા વિના મન્માનપૂર્વક હિંદાર ચિત્તથી દાન દેવું, માદ્વાન્ય આપવી એ જ સાધર્મિકવાત્સન્ય કહેવા યોગ્ય છે, અને એ જ પરમ તાપ નરી, પુણ્યદાયી, નિર્જરાહેતુક છે

નાનપુરમા પૂનડ નામે એક મહા ધનાન્ય શ્રાવક
 નહેતો હતો મૌજુદીન જા શાહની ભેગમ ત્રેમકલાએ તે
 પૂનડને પોતાનો ભાઈ કર્યો હતો
 આ તે રનામં વિ સ ૧૨૭૩ મા એ પૂનડે શ્રી
 રનામંઓ પ્રતિ પ્રીતિ શત્રુજય તીર્થની પ્રથમ યાત્રા કરી
 હતી પછી વિ સ ૧૨૮૬ મા એ
 બીજવાર શ્રી શિદ્ધિચરની યાત્રાએ ગયો હતો તે વખતે
 તેની સાથે મધમા ૧૮૦૦ ગાંઠા તથા કેટલાક માડલિકો
 પણ હતા આ પૂનડ જ્યારે ધોળકા પાળે આવ્યો, ત્યારે
 મ ત્રીશ્વર વસ્તુપાળ અને તેજપાળ તેની સામે ગયા તે ગમચે

પવનથી જે જે દિશામાં સઘની રજ ઉડતી હતી, તે તે દિશા તરફ તે મત્રીઓ જવા લાગ્યા તે જોઈ ખીજા માણસોએ તેઓને કહ્યું કે—હો મત્રીરાજ! આ બાળુએ તો ઘણી રજ ઉડે છે, મારે આ તરફ પધારો, ત્યારે મત્રાએ કહ્યું કે —

“શ્રીતીર્થપાન્થરજના વિરજીમવતિ ।

તીર્થેષુ ચ ભ્રમણતો ન ભવે ભ્રમતિ ॥

બ્રહ્મવ્યયાદિદ નરા સ્થિરમંપદ સ્યુ ।

પૃથ્વા ભવતિ જગદીશમથાર્ચયત ॥

અર્થ —તીર્થમાર્ગની રજથી માણસો કર્મરહિત થાય છે, તીર્થોમાં લભવાથી લવમાં લભવું પડતું નથી, તીર્થને અર્થે ધન ખર્ચવાથી માણસો સ્થિર મ પદાવાળા થાય છે, અને તીર્થમાં પ્રભુની પૂજા કરવાથી પૂજક પૂજ્ય થાય છે

માટે આ જે શ્રી સઘડ્ડપી તીર્થ આવે છે, તેની રજનો ભલે અમને સ્પર્શ વાળો! એ રજનો સ્પર્શ અમને કર્મ-રજ રહિત કરશે

આમ વાત ચાલે છે, ત્યાં તે મત્રીઓ અને પૂનઃ એ-ઠા યયા સઘ તલાવના કાઠે પાવ નાખી સ્થિર થયે તે વેળાએ મત્રીએ વિચાર્યું કે—અહો! આ પન્થિ ક્ષત્રિય બાળુઓની ચરણરજથી મારૂ આગણું કયારે પન્થિ થશે? આવી ભાવનાપૂર્વક, તેણે આવેલા સઘને એજ એજ આમ ત્રણ કર્યું, રનોઈ યયા બાદ જ્યારે સ્વધર્મ કોઈ અર્થે તેના ગૃહાગણે આવ્યો, ત્યારે સ્વધર્મ કોઈ કોઈ તરફર એ મત્રી પ્રત્યેક જનનું પોતાનું કાર્ય કરવા લાગ્યા, તથા તેઓને તિલક કર્યા

નવાગ્તા મેં પહોર બચીત થયા ત્યારે તેજપાણે વસ્તુપાળ
મંત્રીને ક્યું—હે ભાઈ! આપ હવે જમી હો, શ્રી શેષ સધની
ભક્તિ બીજા કરશે ત્યારે વસ્તુપાણે કહ્યું કે હું પાછાથી
ભાજન કરીશ, કેમકે આવા અવસર ફરી ફરી મળતો નથી
પછી ત્રાં રાધને ભોજન કરાવીને તેમણે વસ્ત્રાશ્ચિંતુ દાન
આપ્યું.

બહો! મંત્રીશ્વર વસ્તુપાળનો પોતાના ધર્મબધુઓ
પતિ પેમ!

માર્ધમિત્ત વાત્મન્યનું માહાત્મ્ય તો બુઝો —

જિનભક્તિ, શામનોત્તતિ,
સાર્ધમિત્તસહ્ય એ સરખા—

“જિનભક્તિ કૃતા તેન, શામનસ્થાપ્તિસ્તથા।

સાર્ધમિત્તનુ ધાન્સહ્યે, કૃત ચેન સુબુદ્ધિના॥”

અર્થ — મુબુદ્ધિવાન પુરુષે સાર્ધમિત્ત વાત્મન્ય કર્યું,
તેના જિનેશ્વરની ભક્તિ કરી, તેણે શામનની ઉત્તતિ કરી

બહો! કેવું સ્વધર્મવાત્મન્યનું માહાત્મ્ય! વાત પણ
ધાર્મ છે કેમકે શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની ભક્તિ કરનારા
એવા ધર્મબધુઓની ભક્તિ કરવી, તેના પ્રતિ પ્રેમ-વાત્મન્ય
દાખલવું, તેઓને માહાત્મ્ય આપવી, એ પરિણામે જિનેશ્વરની
ભક્તિ અને શામનની ઉત્તતિરૂપ જ છે વળી પણ કહ્યું છે કે —

ચર્ચે તેન જિનાર્ચન સ ચિદધર્મ મમ્યગુરુપામનમ।

તત્ત્વે તન જિનાગમસ્ય ચિદિત સ્વધોવર્તિ ન વ્યધાત ॥

મત્યશાન્તિમેય તેન સુધિયા નિવાળમોલ્ય અવાત।

ય સાર્ધમિત્તગૌરવ ચિત્તનુતે દ્વિયો ગુરુજામિવ ॥”

શ્રીમાન્ પતિ ઉદ્યોતગણિ ખોલે પ્રકાશેલ સમ્યક્ત્વ
 મૂળ ખાર વ્રતના અધિકારે
 મો સમ્યક્ત્વમૂન ખાર વ્રત દર્શનાતિચાર તું નિરૂપણ
 અને સાધર્મિકનાત્સલ્ય કરતા જણાવે છે કે — :

“ સાતમો અવાત્સલ્ય અતિચાર તે સાધર્મીની છતી
 શક્તિએ લક્ષિત ન કરે, તેને કોઈ રીતનું સકટ આવી પડ્યું
 હોય, અને પોતામા તે સકટ દાખવાની શક્તિ છે, તોપણ
 તેનો ઉદ્ધાર ન કરે, તે સકટને મટાડે નહિ, તે સાધર્મીપર
 ઘણું હેત ન વરે, તેને જોઈને ખુશી ન થાય, એ વગેરે
 અવાત્સલ્ય અતિચાર જણવો વગી સઘમા કોઈ ગુણવાન્
 પુરુષની શોખા, મશ, પ્રતિષ્ઠા માબજીને અપ્રીતિ ઉપજે,
 તથા સાધર્મિકનો સમુદાય મળે, ત્યાં કબાય કરીને માહોમાહે
 વિરોધ પેદા કરાવે, સાધર્મી સાથે શત્રુતાની રીતિ રાખે,
 તેના ઉપર અત્યુલ પરિણામ ચિતવે, — એ આદિ અવાત્સલ્ય
 અતિચાર જણવા ”

આ શું જતાવે છે ? એ એમ પાતાવે છે કે — પોતાની શક્તિ
 મુજબ પોતાના ધર્મજાધુની લક્ષિત કરવી, જરૂર પડ્યે મહદ
 આપવી, તેના પ્રતિ પ્રેમ — પ્રીતિ દાખવવા છતી શક્તિએ
 તેમ ન કરે, તો દોષ છે પુણ્યશાળીઓએ આ વિચારવું ઘટે છે

પ્રતિ પાશ્વિન દિવને પ્રતિક્રમણ કરતા આવકે વિગ્તાર
 અતિચાર આવોવે છે, ત્યાર દર્શનાતિચાર શું કહે છે ? જુઓ,
 આ કહે છે — “ સઘમાલિ શુણ્ઘી તણ્ઘી અનુપજૂહણા કીધી,
 અન્ધિગીન્દ્રણ, અવાત્સલ્ય, અપ્રીતિ ઉપજની ઇત્યાદિ
 દર્શનાતિચાર વિષયો અનેરા જે કોઈ અતિચાર પદ દિવસ

માહિ જાણતા-અજાણતા સૂક્ષ્મ-ગાંધારી લાગ્યો હોય / તે
ત્રિવિધે મિત્રામિ દુકેડ ”

શ્રી નિધિપક્ષગચ્છીય શ્રાવક પ્રતિક્રિયામા
અતિચાર આલોચણમા વીર્યાચાર અતિચારે શુ કહે છે ?
જુઓ — “ સાહામી (સાધર્મિ-) તણી ભક્તિ માયવી ન
હોય, ધર્મવતની આપદા ન લાગી હોય, અનેક એ વીર્યાચાર
વિં પશુ દિવસ માહે ઈં ”

આમ સ્વધર્મગધુની છતી શક્તિએ સાર સલામ ન
લેવાઈ હોય, તે અર્થે સુસ જનો પ્રતિ પખવાડિએ ક્ષમા
માગે છે — એ જ સ્વધર્મગધુઓની ભક્તિ, સારમ ભાળની
પરમ આવશ્યકતા અને એ ન કરવામા પરમ દોષ સૂચને
છે મારે પુણ્યશાળી ભાઈઓ જહેનોએ પોતાના ધર્મગધુ
ઓની ભક્તિ, સાર-સલામમા પ્રવર્તવું ઘટે છે

परिशिष्ट

शीलधर्म

ૐ

શીલધર્મ

વ્યવહાર ધર્મનું પહેલું અગ દાન કહેવાયું આ બીજા
અગ શીલ સબધી હવે વિચાર કરીએ

શીલ એટલે પ્રજ્ઞાચર્ય મન, વચન અને કાયા એ
ત્રણે પ્રકારે પ્રજ્ઞાચર્ય પાળવું એનું નામ શીવ શીલ એટલે

ઉત્તમ પ્રકારનું આચરણ, એવો
શીવની વ્યાખ્યા શીવનો અર્થ થાય છે, અને પ્રજ્ઞા
ચર્ય એ સૌથી ઉચ્ચ મેધનું

આચરણ હોવાથી એને શીવ એવું નામ આપ્યું

અથવા બીજી રીતે વિચારીએ, તો વ્યભિચાર રહિત
વર્તન તેનું નામ શીલ, એમ જણાશે વ્યભિચારી વર્તન
એ શીવ નહિ એ વ્યભિચાર ત્રણ પ્રકારે થઈ શકે —મનથી,
વચનથી અને તનથી

કોઈ પારકી ચીજ જોઈ, છવ સમજે છે, કે આ વસ્તુ
મારી નથી, અને મારે લેવી ધરે
માનસિક વ્યભિચાર નહિ, છતા જાણી જોઈ લેવાનો
વિચાર કરે, એ માનસિક વ્યભિચાર
થયો. દકમા વિપરીત વિચાર કર્યો, એ માનસિક વ્ય

કોડતુ માહ ચિતવવું, આર્ત-રોદ્ધ્યાન ધરવા, એ જાધા માનસિક વ્યભિચારના પ્રકાર છે આમ જોતા પવિત્ર નિર્મળ મન રાખવું તેને કુતર્ક રહિત રાખવું, એ પણ શીલનો, અર્થાત્ ઉત્તમ વર્તનનો, આગ્રિનો એક ભેદ છે

વિચાર અને ઉચ્ચારમા ભેદ હોવો, વિચાર કાઈ હોવા, ઉચ્ચાર-વચન કાઈ બીજા હોના, એ વચનનો વ્યભિચાર છે “મુખમે રામ, ચોર બગવમે છુરી,” એ આનો પ્રકાર છે મધુ તિષ્ઠતિ જિદ્ધામે, હૃદયે તુ કાલાહલમ્’, કેાઈને માખણ લગાડવું, કોઈની ખુશામત છરી કોડીને કાઈ ચિતરી કાડ મન્ય વચન વડે ઠસાવવું, કોઈના પર જાણી ભેઈ ખોદુ આગ-કલક મૂકવું, કોઈની ચાટી ખાવી, વચન વડે ફોસાવવું, છેતરવું, કપા હેતુ મનમા ચિંતવી અસત્ય જોવવું, જાણી ભેઈ અસત્ય જોવવું, - મા વગેરે વચન વ્યભિચારના પ્રકાર છે આમ જોતા મત્ય વદવું એવો એક શીલનો ભેદ છે

વિચાર અને આચારમા ભેદ હોવો, વિચાર કાઈ હોય અને વર્તન કાઈ ચતુ હોય એ કર્મવડે, કાયાવડે વ્યભિચારનો ભેદ છે આપણે, ધારીએ છીએ, કાયાનો વ્યભિચાર જાણીએ છીએ, કે આ આપણી વસ્તુ જ નથી, પારડી છે, છતા તેને જાણી ભેઈ લેવી એ કર્મવડે ચએલો વ્યભિચાર છે ચેરી અદત્તાદાન આદિ એના પ્રકાર છે સીએ આ પોતાનો પતિ નથી એમ જાણતા છતા, અન્ય પુરુષનો સગ કરવો, અથવા પુરુષે તેણે જાણતા છતા અન્ય સીનો સગ કરવો, એ કાયા

- ૧ દાન શીવને આધી છે
- ૨ દાન ગીલધી શોભે છે
- ૩ દાન શીલધી સફળ છે
- ૪ શીલ વિના દાન ફુકર છે
- ૫ શીલ વિના દાન શોભતુ નથી
- ૬ શીવ વિના દાન નકામું છે

આમ પ્રથમ દાન મૂક્યું, તેની રક્ષા માટે બીજું શીવ મૂક્યું, અને શીવની રક્ષા માટે ત્રીજું તપ મૂક્યું, અને એ બધાની રક્ષા માટે, એ બધાના સાર્થકત્વ માટે ચોથો “ભાવ” મૂક્યો

- ૧ શીજ તપને આધીન છે
- ૨ શીજ તપવડે શોભે છે
- ૩ શીજ તપ વડે સફળ છે
- ૪ તપ વિના શીજ ફુકર છે
- ૫ તપ વિના શીજ શોભતુ નથી
- ૬ તપ વિના શીજ નકામું છે,

- ૧ અને એ બધા દાન-શીવ-તપ ભાવને આધીન છે
- ૨ “ ભાવ વડે શોભે છે
- ૩ “ ભાવ વડે સફળ છે
- ૪ ભાવ વિના દાન-શીજ-તપ ફુકર છે
- ૫ “ “ શોભતા નથી
- ૬ “ “ નકામું છે

આમ દાનની રક્ષા માટે શીજ, શીજની રક્ષા માટે તપ,

આમ દાન, શ્રીય, તપ, ભાવનો અતિ નિકટ સંબંધ છે
દાનન માટે શ્રીયની ડેટલી આવશ્યકતા છે, એ વધારે
દાનનો આનામ શ્રીય નીચેથી સમજાશે —

કાંઈ જન યલિચાર સેવી, બ્યલિચાર સેવરાવી,
બ્યલિચારના ઢારણો મેળવી આપી, આદિ અમત્શીય વડે પૈસા
કમાય તા પૈસા વડે દાન કરી શકશે? તે પૈસા વડે કરેલ
દાન, દાન લેખાશે? દાનનું ફળ તેને મળે? નહિ લીંબા
ળીઓ વાવનાથી આજો કયાથી થાય? જેનું ફળ અમૃત
કયાથી થાય?

તેમ કોઈ જન અસત્ય બોલી, આવરી, વિશ્વાસઘાત
કરી, છેતરી, માયા કપટ વડે, બીજાના હુકમ પર ત્રાપ મારી
અપ્રમાણિતપણે ઇત્યાદિ અમત્શીયથી, અસદાચરણથી અર્થ
સચ્ચ કરે, તો તે વડે દાનધર્મ કરી શકશે? તે દાન કરે,
તો તે દાનમા લેખાશે? એ પૈસા વડે કરેલ દાનથી દાનનું
ફળ તેને મળશે? નહિ

તેમજ કોઈ જીવ પાંચડી ચાપડુ ઝોળાવી, ચારી કરી,
હુટકાટ કરી, ખાતર પાડી, ખરના પ્રાણ હરી, લોભ આદિ
સેવી, ઇત્યાદિ અમત્શીય વડે કરી, અસદાચરણે કરી પૈસા
રજે, તો તે પૈસાવડે તે દાન કરી શકશે? તે પૈસા વડે તે
દાન કરે તો તે દાનમા લેખાશે? તે પૈસા વડે કરેલ દાનથી
તેને દાનનું ફળ મળશે? નહિ

આમ દાનનો પરમ આધાર, તેની પરમ યોગ, તેનું
સફળપણું શ્રીય ઉપર, સદાચરણ ઉપર, સત્ય ઉપર, અન્ય
ભિચાર ઉપર રહેલાં છે શ્રીય ન હોય તો દાન નથી, માટે

પાપ કરી, કુશીન નેવી, પૈસો ઉપાર્જી, તે વડે દાન દેવાની
બુદ્ધિ કોઈ જીવે નાખવી યોગ્ય નથી, તેમ પાપ કરી, કુશીન
સેવી પૈસો ઉપાર્જી, તે વડે દાન કરશુ, એટલે આપણા પાપ
ફર થશે, ધોવાઈ જશે,—એવી પણ લેગમાત્ર જ્ઞાતિ કોઈ
જીવે નાખવી યોગ્ય નથી

આમ જેમ શીન ઉપર દાનનો આપાત રહેલો છે,
શીનો આપાત તપ તેમ તપ ઉપર શીનો આપાત
રહેલો છે

કોઈ માણસ જીવને વશ ન ગણે, સ્વાદનો, ખાવા-
પીવાનો લોભુપી થાય, તો તેની વિષયાસક્તિ વૃદ્ધિ પામી
પુષ્ટ થવાની, તે ઉન્માદ પામી અવશ્ય વ્યભિચારના રસ્તે
ઉતરવાનો, તેનાથી જાણ્યે—અજાણ્યે પ્રવૃત્ત ભગ થવાનું
પણ તપવટે કરીને જીવને વશ ગણે, સ્વાદવશ ન થાય,
અકાંક્ષાનીઓ ન થાય, મિતાહારી રહે, તો વિષય-આપૃત
થવાનો પ્રમગ ઓછો આવે, પ્રમાદી થઈ અપ્રવૃત્ત નેવવાનો,
દુશીલ આચરણનો પ્રમગ ઓછો આવે

તેમજ કોઈ માણસ ઇન્દ્રિયોદય ન કરે, મન ન મારે,
મનને કાળુમા ન ગણે તો પારકી વસ્તુઓ, પારકા હક્ક,
પારકી થાપણ ઉપર ત્રાપ મારવાનો, વિશ્વાસઘાત કરવાનો,
ઇત્યાદિ અમદાચરણ, અમત્સીન સેવવાનો તેને પ્રમગ આવે
પણ જો તે ઇન્દ્રિયોદયરૂપ, મનને મારવારૂપ, મનને વશ
રાખવારૂપ, મનને અમ પ્રવૃત્તિથી—અસદ્વિચારથી અટકાવવા
રૂપ તપ આચરે, તો તે કદી પણ અન્યાય, અસત્ય, ચોરી,
વિશ્વાસઘાત, પારકી થાપણ ઓળવવા, પાગકા હક્કપર ત્રાપ

માગવા, પન્છીગમન ઈત્યાદિરૂપ અસદાચરણ, અસત્રીજ સવે નહિ

આમ વિચારતા જણાશે, કે તપ એ શીખનો પગ્મ આચારભૂત મન લ છે

તેવીજ રીતે ભાવ એ બધાનો આધાર છે ભાવ સર્વનો આતાર ભાવ ધર્મના અંગે એ વિશેષ વિચારણ્ય

દાનાદિ ધર્મના પ્રકારનો જ્ઞાતીઓનો આ મકલિત અનુક્રમ અમત્કારી છે સૂક્ષ્મ રીતે વિચારતા એમાથી અદ્ભુત પ્રકાર જણાય છે

ભજવાને ધર્મનું પ્રરૂપણ કરતા જ પ્રમાર્યું છે — કે
 દયા એ ધર્મનું મૂળ છે, અહિંસા
 અહિંસાભિ દાનાન્તો એ ધર્મનું મૂળ છે, અથવા અહિંમા
 સમાવેશ એ જ ધર્મ છે અને બાકીના જે
 સત્યાદિ ચાર મત કહ્યા છે એ
 ધર્મની રક્ષા માટે, એ ધર્મના પોષણ માટે છે

ઉપર જણાવેલ જાળતો ઉપર આપણે લક્ષ આપીએ, તો આ ઉપજ વાસ્તવિક લાગે છે, અને આવી ઉપલી જાળતને પુષ્ટિ મળે છે

- (૧) દયા અર્થાત્ અહિંસા મનમા દાન સમાય છે અને
- (૨) સત્ય, અમ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, નિબ્ધરિગ્રહપણ્ય એ ચાર મનમા શીલ-તપ સમાય છે આમ દાનની રક્ષા શીલ વટે, શીલની રક્ષા તપ વટે, અને એ બધાની રક્ષા

‘ ભાવ વટે થાય છે આ મળધી વિશેષ ભાવધર્મે
વિચારશું

આટલાથી આપણને સમજાશે, કે શીજ એટલે મત્યાદિ
ઉત્તમ આચાર

શીગનો આ વિન્તાર અર્થ આપણે જાણે હવે એનો
૩૬ સ ક્રુચિત અર્થ વિચારીએ
શીગનો ૩૬ અર્થ મૈથુન ન મેવવુ, બ્રહ્મચર્ય પાળવું,
પુરુષે સ્વદારસતોષ રાખવો, સ્ત્રીએ
સ્વપતિસતોષ આણવો, એ શીગનો ૩૬ અર્થ છે

આપણે જાણીએ છીએ, કે શીજ એ ધર્મનું એક અંગ
કે, અર્થાત્ શીજથી જીવ-દુર્ગતિમા પડતો બચે છે, સફળતિ
પામે છે, સુખી થાય છે, શીગનો સત્ય પ્રમુખ સદાચરણાદિ
અર્થ, લઈએ કે મૈથુનથી વિરમવારૂપ ૩૬ અર્થ, લઈએ, પણ
એટલું તો ચોક્કસ જણાશે, કે એથી મફળતિ જ થાય ચોરીથી,
પરસ્તીગમેનથી, અન્યાયથી, માયા-કર્પટથી, લોભથી,
અનત્ય એ આદિ વડે જ જીવ નરક-તિર્યચરૂપ માહી ગતિ
પામે છે, ઇશ્વર પ્રમુખ પામે છે ન્યારે મત્યથી, ન્યાયથી,
મંગતાથી બ્રહ્મચર્ય આદિથી તે ઉત્તમ ગતિ, દેવ-મનુષ્યના
વિભવાદિ કે મોક્ષ ગતિ પામે છે, આમ શીજ એ ધર્મનું
પન્થ અંગ છે

બ્રહ્મચર્ય—

હવે બ્રહ્મચર્યની શુ આવશ્યકતા છે, એ વિચારીએ
બ્રહ્મચર્ય એટલે મૈથુનનો ત્યાગ

“ ૧ ” “ સ્ત્રીએ પુરુષનો સંગ ત્યજવો તે

“ ૨ ” “ પુરુષે સ્ત્રીનો સંગ ત્યજવો તે

“બ્રહ્મચર્ય”નો ધ્યુતપત્તિ અર્થ, વિચારીએ તો બ્રહ્મ એટલે આત્મા અને ચર્ય એટલે ચર્યા, રમણ બ્રહ્મચર્ય એટલે

આત્મામાં રમણ કરવું તે, આત્મ સ્વભાવ સ્થિતિ પામી તે બ્રહ્મ ધ્યુતપત્તિ અર્થ. અર્થનો આવા મૂળ અર્થ છે છતાં

પ્રથમથી વિદ્યમાન, મૈથુન વર્જીત એને બ્રહ્મચર્ય કહીને જાણવા માટે કે “બ્રહ્મચર્ય” નું માન્યસ્વભાવનમરૂપ પંચ પ્રકાર માં ૧. મૈથુનવિગ્રમણ છે આત્મમાધન પામવા માટે ૫ મો રૂઢિ સાધન મૈથુનવિગ્રમણ છે, માટે કાર્યને જ કારણનું નામ આપી દીધું તાત્પર્ય કે “બ્રહ્મચર્ય” (મૈથુનન્યાગ) સેવ, તો “બ્રહ્મચર્ય” (આત્મસ્વભાવ રમણતા) પામે

“પાત્ર વિના વસ્તુના જો, પાત્રે આત્મિક જ્ઞાન,

પાત્ર થવા નેના મહા, બ્રહ્મચર્ય મતિમાન”

શ્રીમદ્ ગણ્યદ

બ્રહ્મચર્યનો આવેલો રૂઢિ હિર્મા કેમ છે, તો આપણે હવે વિચારીએ શરીર અને મનને નિયંત્રણ હેઠળ રાખીને, અને આત્માને નિકેટ સંભળીએ, શરીર સંકુલિત હોય, વિજાન રહિત હોય, તો માન્યપણું, વિચાર રહિત જોઈએ મન વિગ્ર રહિત હોય તો નિયંત્ર રહેશે અને મન નિયંત્ર રહે તો આત્માને શ્રેયમણી છે

શરીરની શક્તિ ઉપર મનની શક્તિનો આધાર છે, મનની શક્તિ ઉપર આત્માનો આધાર છે

શરીરની 'ગતિ', શરીરના વીર્ય ઉપર આવી નાખે તે વીર્યની રંગા અખંડ પ્રદાયક વડે વર્ષ શક્ય છે 'આત્મા' માત્ર નાન, દર્શન, ગાનિ, વીર્યનો ધર્મ છે, જોનામા અનંત શક્તિ રહેલી છે, જો માં ની વાત છે 'પણ તે જીવન

મુખ્ય ટેવનીને કે મિદ્ધ જીવોને વીર્યરક્ષાનો પ્રભાવ વ્યસ્ત-પ્રગટ થયેલો છે, મંત્રાગી જીવોને સ્તારૂપે, ગતિરૂપે જોઈ છે, તે સમારી જીવો માત્ર પુરુષાય વડે કરી પ્રગટ કરી શકે, જે જે પાત્કર્મ્યરૂપ પામેનાઓને આ અનંત શક્તિ પ્રગટ નિશ્ચયરૂપ વર્તે છે, તે તે જાણે જો ગતિ પ્રગટ કરવા પ્રદાયક, તપ, આદિ માવનો જે મા હતા આપણે પણ જો સાંભળે તેવીએ, તે આપણી જો સત્તાગત શક્તિઓ વ્યસ્ત-પ્રગટ થાય વીર્યચારના અધિપતિ આપણે જોઈ ગયા છીએ, જે મનોગાનનો મુપયોગ કરવાથી વીર્યની શુદ્ધિ, વૃદ્ધિ થાય છે મનોગાન તો જાણ મત્તી પચેન્દ્રિય જીવોને 'જન્મ' થી જ હોય છે પણ તે મનોગાન પૂર્વ મન્દગથી તો પછી અજ્યોને ની વિશેષ વિહસિત થાય છે 'પૂર્વ મન્દગથી વિ- નેશ મનોગાને દેહાવી રાખનાર, તથા અજ્યોને કરી વિધનિત થાય જોવું મનોગાન આપનાર પ્રદાયક છે, — શરીરની વીર્યની રક્ષા છે

મનની નગપાઈ હોય, દહતા ન હોય, તો તેનાથી વ્યવહાર કે પાત્કર્મ્યક કોઈ પણ કાર્યની યથેચ્છ મિદ્ધ થતી નથી કાર્યની યથેચ્છ મિદ્ધિ 'અર્થ' દહ અને મન્દગ મનની જંદૂર છે અને મનની દહતા, મન્દગીનો ખરો આધાર શરીરનો રાજા, શરીરનો આધાર જે શુક્ર-વીર્ય, તે મા

ઉપર છે જેમ જેમ શુક્ર માત્સ્વિક, વિવિંઝરી, ઘટ્ટ, મર્ધ
દેહવ્યાપી, તમ તેમ મન પણ માત્સ્વિક, વિવિંઝરી, અને
ઘટ્ટ, અને ઇન્દ્રિયમાત્રને છૂતી ગાંઠ એવું વાચ છે

અન્નચર્યાના મેવનવી શુક્ર સાત્ત્વિક રહે ૭, નિવિંઝરી
રહે ૮, ઘટ્ટ-શુક્ર રહે છે, અને
અન્નચર્યાથી તન મન આખા શરીરમા પ્રસરી, દેહ તથા
નિરોગિતા માને પુષ્ટ-નિરોગી ઠરે છે

આહાર-પાન કેવળ દેહના નિર્વાહ અર્થે છે દેહનો
નિર્વાહ જોટલે એના અગ્નિપાગ, ઇન્દ્રિયો, હાડ, માસ, મ્નાયુ
આદિને ટેમવી રાખવા, પોષવા તે આહાર-પાન વગે
શરીરના આ અગ્નિપાગ, હાડ, માસ, મ્નાયુ આદિને પોષણ
મળે છે એગક પછીને તેનું નિર્મિતી જાણે છે, ગરીરને
ગતિ-ઉત્થાપ આપે છે રુધિરમાથી વીર્ય પેદા થાય છે, જે
જો આખા શરીરમા પ્રસરે તો તેને, તેના જાધા અવયવોને
મજબૂત કરે છે પણ તે શરીરમા પ્રસરી જાય પછે તે,
પહેલા જ તેનો જનનેદ્રિય વાગે વચ કરી નાખવાના આવે,
તો શરીરના અવયવોને જે આવશ્યક પોષણ જોઈએ તેમ
ન્યૂનતા આપે છે, જે અવયવોને ધીમે ધીમે ધસારા લાગે
જાય છે, નન નખજી થાય છે વીર્યનો નિરોધ વિશેષ બચ
થતા ગરીરની અંદર સલાઓની ગતિ મદ ધર્મ જાય છે,
પાચનક્રિયાનો સર્વો બરાબર આસનો નથી, જુદા જુદા
રાગના મરણો થાય છે અથવા પણ વીર્યનો નજરો, લેજો
માર છે, તેને શરીરની મદ થયે ની રાત્રિઓ આખા શરીરમા
પચાવી શકતી નથી, જોટલે વચે કે કેવરો, જાણીને કે અન્ન
૮૮, એ વીર્ય નિર્મિત થાય છે, શરીર અને મન, ઉત્તરોત્તર

નળના થતા જાય છે, એતન વીર્ય પણ દળાતુ જાય છે આ જાપામા મૂળ કારણ શરૂઆતનું અપ્રદાનેવન છે પ્રદાચર્યથી તન-મન-એતન ખનીત નિગોળી રહે છે

આટલા દિગ્દર્શન પછી, આપણે આ જાળતને વિશે પછે વિચારીએ - જીવ માતા ની કૃષિમા મ્યવે કે તરત આહાર ગ્રહણ કરે છે, તેજસ અને કાર્મણ સૂક્ષ્મ શરીર તો તેની સાથે હોય છે એટલે, માતાના ઝધિર અને પિતાના શુક-

વીર્યનો એ શરીર વડે આહાર લઈ, શરીર વૃદ્ધિ-પુદ્ધિ ઔદારિક (મ્યવ) શરીર પિંડ જાપવો શરૂ કરે છે માતાને આહાર

કરે તે આહારનાં રસ વડે યોગ્ય પામી ધીમે ધીમે માતા ની ઉદરમા જ વૃદ્ધિ પામે છે, અને તેમાજ તેના હાડ, માસ, જ્ઞાત, વર્મ, કેશ, આદિ પચન્દ્રિય પૂર્ણ છએ પર્યાપ્તિયુક્ત દેહ જાપાય છે જે સપૂર્ણ થઈ, ઉદરથી અવતરે છે અવતર્યા પછી, માતાના પચ પાનથી તે દેહ વૃદ્ધિ પામતો જાય છે પછી તે કમે કમે જોગડ લેવા માટે છે તે વડે ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામતો જાય છે આ જોરાક ને પચે, તો તેથી યગી રના જાપા, અવયવો પુદ્ધ થતા જાય છે અને એ જોરાક વડે જે જે રમુ, લોહી, મજ્જા, શુક્ર-ધાત પેદા થાય છે, તે જાપા શરીરમા ચાતરફ ફેલાઈ એકસરખી રીતે તેની જાપી ઇન્દ્રિયોને, તેના અજોપાગને પુદ્ધ કરે છે જ્યાં સુધી મન નિર્મળ, નિર્વિકારી રહે છે, જ્યાં સુધી એને મવિન વાસનાનો પાશ વયો નથી, ત્યાં સુધી તો આ અજોપાગ વૃદ્ધિ પામવાનો,

જોરાડનો રમ, વીર્ય આખા શરીરમા પ્રસરી આપવાનો કમ
 શાલુ ન્દે છે પણ જ્યાં મલિન
 મલિન વામનાથી વાન ॥ ધાય છે, મન વિકારી વાય
 વીર્ય વ્યય છે, કે તરત વીર્ય ગરીબમા પ્રમગ્ન
 ધીમે ધીમે મદ પડે છે, અને એ
 વીર્યવાહિનીમા એકદુ ચતુ જાય છે આ જગતમા એકમગી
 ગીતે અમરમા આનંદો ગોપિપુ જાયદો કુદરતનો કાયદો છે
 'એક ભેદ નિયમ એ આ જાતનો પ્રવર્તે છે' આ કાયદો
 નિયમ મોઢી તળે નથી જે એને અનુનદે, તેને અનુ
 ન વાનું ક્રમ જે એનું ઉદ્ભવન કરે, તેને નાંચુ ક્રમ તેમ
 વીર્યવાહિનીમા વીર્ય એકદુ થવા પૂર્વે જે નિયમમર જોરક
 પગી, છરવાઈ, રમ, ચોક્કી, મજાજ, વીર્ય આગ્રિમાં પરિણમી
 શરીર આખામા પ્રસરી તેને પુટ ન્તો હતો, ત્યાસુધી
 કુદરતે તેમ ચલાવ્યું, વચમા મલિન વાસનાએ એ વિષયમા
 અડત ન આપી હતો, હજી પણ વિશેષ વખત જોરા
 તેજ પ્રમાર છરવાઈ શરીરને વધારે પુષ્ટ કરત 'પણ મલિન
 વામનાએ હરકત નાખી, વીર્યની ગતિને મદ કરી, તેને
 વીર્યવાહિનીમા એકદુ થવા દીધું શરીર તો એકેમ ચો છે,
 તેમા એક બીજાને આધારે રહેવાં
 શરીર ચલાવના ચકો જીવ જીવના ચકો એ શરીર ચલાવે
 ગતિ આપે છે એક ચક્ર મદ ધાય
 કે વેગે આવે, તો' બીજા ચકો મદ ધાય કે વેગે આવે છે
 તેમજ જ્યાસુધી વિષયવાસના થઈ નહોતી અને વીર્ય
 આખા શરીરમા પ્રસરી પચવાનું ચક્ર નિયમનગ આવતું હતું,

ત્યામુધી જઠરાગ્નિનું ચક્ર, પાચનક્રિયાનું ચક્ર એ ધરેર પણ નિયમમં જામ કરતા હતા, અને એ નિયમમં કામને પરિપામે શરીરનો વાગે, દેખાવ, લેના હાડ, માન, આયુ મત્યાદિ મજબુત થત જતા હતા, અને શરીર પણ બન્ધ નમુનેના થતુ હતુ પણ વીર્યે વીર્યવાહિનીમા એકદુ થવા માડયુ, ત્યાંયાં શરીરની વૃદ્ધિ અટકી હવે એકકા થયેવા વીર્યને ન્ને તો તેડો કેમકે નાના ભાગમા બાહ્યો જથ્થો ન થમાન, તો એ રે બાજન તૂટે મને કા તા એમાગે માર્ગ લેઈએ નેપકા થયેવા વીર્યે જનનેદ્રિય દ્વાન અસિત થવા માડયુ સ્વયમેવ અતલ્લતા અવના તો કવચિત જ થાય, પણ પ્રથમ તા એ એપ્પ થયેવા વીર્યે જનનેદ્રિયને નિગૂત કરી પી કે પુગે, મુગા બાલે કે બાલાએ હસ્તાદિ વડે કુચાદા કરી અથવા ક્ષરઅપગ્ન મગ કરી વીર્યને દારી નાખવા માડયુ એ રે પ્રથમ તો જરા મુખ (૧) જણાયુ પણ તો કેના જેવુ? કોઈ માણુને ખરજ આવે ત્યા ત ઘડાઘરડ કંઈ એટલે તો વખતે તો શણિક મુખ લાગે, પણ પછી જેમ વળગ થાય, તેમ આ ગુહ્ય લાગડા. વીર્ય કાઢતા પ્રથમ તો મારામ-ચે. ઉપજ્યું, પણ પછી ખરેખરી જાગરા થવા માટી કઈ જાગતરા? જાગના ખીજ વવાયા મને એ પીજ લગી સેના રોગ ઉપજ્યો તે જાગરા આ વાત આજા આવશે

આમ જ્યા મુદી મસિન વાનના થઈ ન હતી, ત્યા મુધી મારીજિક થત અને પ્રોનરુણધા પાચનક્રિયા આદિના ચક્રો જાગર કામ કરતા હતા હુરે

વીર્યરક્ષાની જરૂર એમા અટકાયત થવા મીઠી

શરીરની વૃદ્ધિ સધી બધ

આપણને બધાને ખબર છે કે બાળક ઉત્તરોત્તર એકદમ
જાય છે જ્યારે તે વાન વધવાની અટકાયત વીર્યમા રૂબ
થયે સહજ થાય છે આ તો બધાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ
માટે વીર્યને જેમ બને તેમ જાળવી રાખવાની, દૂષિત ન
થવા દેવાની બહુ જરૂર છે

જાલ દેશ-કાળ જોતા માણુનોના સઘન-બળ એ
થતા જાય છે, તેમા મુખ્યમા મુખ્ય કારણ શારીરિક વીર્ય
હાનિ, વીર્ય પી અશુદ્ધિ એ

વીર્યહાનિથી

આયુષ્ય પણ જો કાચણને લા

શરીરન ઘસારો

અયોગ્ય વયે તૂટી જાય છે શરીર
જે ઘસારો લાગે છે, તે ઘસારે

પૂનાઈ જવાને બદલે, તે ઘસારો વિશેષ વિશેષ વધતો જાય
છે જેમ એન્જીન ચલાવતા માટે તેને પાણી તથા બગતણ
પૂરા પાડવા પડે છે, અને તે પૂરતા જથ્થામા હોય તોજ તે
સચો કામ કરી શકે છે, તેમજ આ શરીર યત્ર ચાલવા
અર્થે, તેને આહાર-પાનની આવશ્યકતા છે શરીર કામ કરે
છે, તો તેને ખાવાનું પણ જોઈએ છે, તે આહારમાથી વીર્ય-

—(અપૂર્ણ પ્રાપ્ત)

